

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΜΣ «Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων»

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τίτλος: *Το Αναβαθμισμένο Πρόγραμμα για το Ολοήμερο Σχολείο στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Παρούσα κατάσταση, δυνάμεις, αδυναμίες και προοπτικές.*

Όνοματεπώνυμο Φοιτητριών:
Ανδριοπούλου Χριστίνα-Άννα dem2128
Βαλαβάνη Μαρία dem2135

Επιβλέπων Καθηγητής: **Σπυριδάκος Αθανάσιος**

Ακαδημαϊκό Έτος 2022-2023

Πρόλογος

Με την παρούσα διπλωματική εργασία ολοκληρώνεται ο κύκλος σπουδών μας στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων", του τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, της σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Οι προβληματισμοί που μας οδήγησαν στην επιλογή του θέματος της παρούσας ερευνητικής μελέτης, προέκυψαν έπειτα από την αλλαγή του προγράμματος του Ολοήμερου Σχολείου της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, με την διεύρυνση του σχολικού ωραρίου, πριν την έναρξη της φετινής σχολικής χρονιάς.

Συνοδοιπόρος στην εκπόνηση της εργασίας μας ήταν ο επιβλέπων καθηγητής μας Σπυριδάκος Αθανάσιος, τον οποίο ευχαριστούμε θερμά για τις πολύτιμες συμβουλές και τη συνεχή στήριξη και καθοδήγηση. Ακόμα, ευχαριστούμε ιδιαίτερω τον Δρ. Σταμάτη Ντάνο για τη βοήθεια και την υποστήριξη που μας προσέφερε. Επιπλέον, ευχαριστούμε όλους τους καθηγητές του Π.Μ.Σ. που μας προσέφεραν τις γνώσεις και την εμπειρία τους. Ιδιαίτερα ευχαριστούμε τα μέλη της οικογένειάς μας, τους συζύγους μας Ανδρέα και Κωνσταντίνο, τα παιδιά και τους γονείς μας, που έμπρακτα μας στήριξαν ηθικά και ψυχολογικά στην ολοκλήρωση των σπουδών μας. Τέλος, δεν θα μπορούσαμε να ολοκληρώσουμε αυτή τη διπλωματική εάν δεν είχαμε στο πλευρό μας τους φίλους και συναδέλφους μας. Ευχαριστούμε για την προθυμία και τον ενθουσιασμό, όλους όσους πήραν μέρος στις δύο έρευνες που διεξήχθησαν μέσω της παρούσας εργασίας, για τον χρόνο που μας διέθεσαν, καθώς και για τις σκέψεις και τους προβληματισμούς που μοιράστηκαν μαζί μας.

Το ταξίδι αυτό έφτασε στον προορισμό του. Κάθε τέλος και μια νέα αρχή...

Αθήνα, 31-01-2023

Ανδριοπούλου Χριστίνα-Άννα

Βαλαβάνη Μαρία

Μέλη Επιτροπής Εξέτασης

Επιβλέπων Καθηγητής:

Σπυριδάκος Αθανάσιος

Β' μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Ψαρομήλιγκος Ιωάννης

Γ' μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Γιαννάς Πρόδρομος

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	2
Περιεχόμενα	4
Ευρετήριο πινάκων	6
Ευρετήριο Σχημάτων	7
Περίληψη	9
Abstract	10
Εισαγωγή.....	11
1. Το εκπαιδευτικό σύστημα και οι δομές εκπαίδευσης στην Ελλάδα για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας.	14
1.1 Τυπική εκπαίδευση	14
1.1.1. Το Δημόσιο σχολείο στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	14
1.1.2 Ιδιωτικά σχολεία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	15
1.2 Δομές Μη Τυπικής εκπαίδευσης για παιδιά προσχολικής ή σχολικής ηλικίας.	16
1.2.1 Τα Κέντρα Μελέτης.....	17
1.2.2 Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης.....	17
1.2.3 Τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης	18
1.2.4. Κέντρα Ξένων Γλωσσών	19
1.2.5 Αθλητισμός	20
1.2.6 Τέχνη (Ωδείο, Σχολές Χορού, Θεατρικά Εργαστήρια, Εργαστήρια εικαστικών)	20
1.2.7 Φροντιστήρια Πληροφορικής - Κέντρα Ρομποτικής	21
1.2.8. Διαδικτυακά Φροντιστήρια	21
2. Το Ολοήμερο σχολείο.....	22
2.1 Ιστορική αναδρομή	22
2.2 Θεσμικό πλαίσιο	25
2.3 Ανάγκη ίδρυσης.....	27
2.3.1 Η κάλυψη κοινωνικών αναγκών.....	28
2.3.2 Η κάλυψη παιδαγωγικών στόχων.....	29
2.3.3 Η εξυπηρέτηση γνωστικών σκοπών	30
2.4 Οι λόγοι ίδρυσης μέσα από το θεσμικό πλαίσιο	31
2.5 Το ολοήμερο στο Ευρωπαϊκό πλαίσιο.....	33
2.6 Το Ολοήμερο Σχολείο στην Ελλάδα σήμερα.....	38
2.6.1 Το Νέο Αναβαθμισμένο Ολοήμερο στο Δημοτικό Σχολείο	39
2.6.2 Το Νέο Αναβαθμισμένο Ολοήμερο στο Νηπιαγωγείο	41
2.7 Σύγκριση ωρολόγιου προγράμματος του ολοήμερου παλιού και νέου τύπου.....	43
3. Το Ολοήμερο Σχολείο ως Εκπαιδευτικός Οργανισμός.....	44
3.1 Έλεγχος του Περιβάλλοντος του Ολοήμερου Σχολείου	45

3.2 Το εργαλείο SWOT	45
3.3 Η Ανάλυση SWOT στο Ολοήμερο Σχολείο.....	47
3.4 Εσωτερικό περιβάλλον του Ολοήμερου Σχολείου.....	47
3.4.1 Δυνάμεις – Πλεονεκτήματα.....	48
3.4.2 Αδυναμίες – Μειονεκτήματα.....	48
3.5 Εξωτερικό περιβάλλον του Ολοήμερου Σχολείου	48
3.5.1 Ευκαιρίες – Προοπτικές.....	49
3.5.2 Απειλές – Ανταγωνισμός.....	49
3.6 Η σπουδαιότητα της ανάλυσης SWOT στο Ολοήμερο Σχολείο.....	49
4. Μεθοδολογία.....	50
4.1 Ο Σκοπός και οι Στόχοι της παρούσας Μελέτης.....	50
4.2 Ερευνητικά Ερωτήματα και Ερευνητικές Υποθέσεις	51
4.2.1 Ερευνητικά Ερωτήματα.....	51
4.2.2 Ερευνητικές Υποθέσεις	51
4.3 Ερευνητική Μεθοδολογία.....	51
4.4 Ποσοτική έρευνα σε γονείς/κηδεμόνες	52
4.4.1 Το Ερευνητικό Εργαλείο της Ποσοτικής Έρευνας	53
4.4.2. Το Δείγμα της Ποσοτικής Έρευνας.....	55
4.5 Ποιοτική έρευνα σε εκπαιδευτικούς.....	55
4.5.1 Το Ερευνητικό Εργαλείο της Ποιοτικής Έρευνας	55
4.5.2 Το Δείγμα της Ποιοτικής Έρευνας.....	56
4.6 Το εργαλείο SWOT Analysis	56
5. Αποτελέσματα ερευνών	56
5.1 Ποσοτική Έρευνα	56
5.1.1 Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση.....	57
5.1.2 Επαγωγική Στατιστική Ανάλυση.....	73
5.1.3 Οι απόψεις των γονέων για το αναβαθμισμένο ολοήμερο	82
5.2 Αποτελέσματα Ποιοτικής Έρευνας	85
5.3 Αποτελέσματα SWOT Analysis για το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Πρόγραμμα	93
5.4 Στρατηγικές Επιλογές	96
6. Συμπεράσματα – Συζήτηση – Προτάσεις.....	98
Βιβλιογραφία.....	102
Νόμοι /Υπουργικές Αποφάσεις	107
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	108
Παράρτημα I: Ερωτηματολόγιο Ποσοτικής Έρευνας.....	108
Παράρτημα II: Ερωτηματολόγιο Ποιοτικής Έρευνας.....	118
Παράρτημα III: Πίνακας Δημογραφικών Στοιχείων από Συνεντεύξεις Εκπαιδευτικών	120

Παράρτημα IV: Απαντήσεις των γονέων/κηδεμόνων στην 26η ερώτηση του ερωτηματολογίου της ποσοτικής έρευνας.....	122
---	-----

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 2.1: Στατιστικά λειτουργίας του αναβαθμισμένου ολοήμερου σχολείου.....	39
Πίνακας 5.1: Ιδιότητα Ερωτηθέντων.....	57
Πίνακας 5.2: Ηλικία Ερωτηθέντων.....	57
Πίνακας 5.3: Οικογενειακή Κατάσταση Ερωτηθέντων.....	58
Πίνακας 5.4: Επάγγελμα Ερωτηθέντων.....	59
Πίνακας 5.5: Παιδιά που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο.....	60
Πίνακας 5.6: Παιδιά που φοιτούν στο Δημοτικό.....	60
Πίνακας 5.7: Συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στο ολοήμερο.....	63
Πίνακας 5.8: Συχνότητα συναντήσεων για ενημέρωση γονέων σχετικά με θέματα που αφορούν το ολοήμερο.....	64
Πίνακας 5.9: Έχει γίνει γνωστό το πρόγραμμα που ακολουθείται στο ολοήμερο;.....	64
Πίνακας 5.10: Υπάρχει διαθέσιμος χρόνος και διάθεση για οικογενειακές δραστηριότητες...71	71
Πίνακας 5.11: Το παιδί είναι κουρασμένο.....	71
Πίνακας 5.12: Το παιδί κάνει εξωσχολικές δραστηριότητες.....	71
Πίνακας 5.13: Ικανοποίηση από προετοιμασία μαθημάτων στο ολοήμερο.....	72
Πίνακας 5.14: Σχέση συνολικής ικανοποίησης από το ολοήμερο με την ώρα παραλαβής του παιδιού.....	74
Πίνακας 5.15: Έλεγχος ερευνητικής υπόθεσης H1.1 με one-way ANOVA.....	75
Πίνακας 5.16: Σχέση συνολικής ικανοποίησης των γονέων με τη συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς.....	76
Πίνακας 5.17: Έλεγχος Chi-Square για τη σχέση συνολικής ικανοποίησης των γονέων με τη συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς.....	76
Πίνακας 5.18: Σχέση συνολικής ικανοποίησης των γονέων με τη σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς.....	77
Πίνακας 5.19: Έλεγχος για τη σχέση συνολικής ικανοποίησης των γονέων με τη σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς.....	77
Πίνακας 5.20: Η σχέση της κούρασης του παιδιού με την ύπαρξη χώρου ανάπαυσης.....	78
Πίνακας 5.21: Έλεγχος υπόθεσης H1.3 με ANOVA.....	78
Πίνακας 5.22: Η συσχέτιση του επαγγέλματος του γονέα με την ώρα παραλαβής των παιδιών.....	79
Πίνακας 5.23: Έλεγχος ανεξαρτησίας Chi-Square Test του επαγγέλματος του γονέα σε σχέση με την ώρα παραλαβής των παιδιών.....	80
Πίνακας 5.24: Σχέση επάρκειας αριθμού εκπαιδευτικών με την ικανοποίηση των γονέων από τη μελέτη.....	80

Πίνακας 5.25: Έλεγχος ανεξαρτησίας Chi-Square Test της σχέσης επάρκειας εκπαιδευτικών με την ικανοποίηση των γονέων από τη μελέτη.....	81
Πίνακας 5.26: Συσχέτιση της σχέσης συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς με την ικανοποίηση των γονέων από τη μελέτη.....	81
Πίνακας 5.27: Έλεγχος ερευνητικής υπόθεσης H1.6 με ANOVA.....	82
Πίνακας 5.28: SWOT analysis για το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Πρόγραμμα.....	94

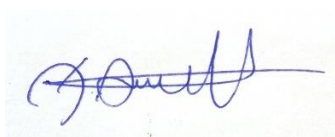
Ευρετήριο Σχημάτων

Σχήμα 5.1: Μορφωτικό Επίπεδο Ερωτηθέντων.....	58
Σχήμα 5.2: Επάγγελμα Ερωτηθέντων.....	59
Σχήμα 5.3: Αριθμός παιδιών στην οικογένεια.....	60
Σχήμα 5.4: Ωρα παραλαβής των παιδιών από το σχολείο.....	61
Σχήμα 5.5: Ενημέρωση σε περίπτωση έκτακτης αλλαγής.....	62
Σχήμα 5.6: Συχνότητα συναντήσεων για ενημέρωση γονέων.....	64
Σχήμα 5.7: Προτίμηση Δραστηριοτήτων.....	65
Σχήμα 5.8: Το Ολοήμερο διαθέτει...;.....	66
Σχήμα 5.9: Εξοπλισμός για ανάπαυση στο Ολοήμερο.....	66
Σχήμα 5.10: Ικανοποίηση ως προς τις παροχές.....	67
Σχήμα 5.11: Παράγοντες που εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία του ολοήμερου...68	
Σχήμα 5.12: Μαθήματα που θα πρέπει να υπάρχουν στο Ολοήμερο.....	69
Σχήμα 5.13: Μπορεί το Ολοήμερο να αντικαταστήσει δομές;.....	70
Σχήμα 5.14: Συνολική ικανοποίηση των γονέων από το Ολοήμερο.....	72
Σχήμα 5.15: Σχέση συνολικής ικανοποίησης από το ολοήμερο με την ώρα παραλαβής του παιδιού.....	75
Σχήμα 5.16: Η κούραση του παιδιού σε σχέση με το αν υπάρχει χώρος ανάπαυσης.....	79
Σχήμα 5.17: Σχέση ικανοποίησης των γονέων από τη μελέτη σε σχέση με τη συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς.....	82

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι κάτωθι υπογεγραμμένες Ανδριοπούλου Χριστίνα-Άννα του Παντελεήμονος, με αριθμό μητρώου dem2128 και Βαλαβάνη Μαρία του Στυλιανού, με αριθμό μητρώου dem2135, φοιτήτριες του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, δηλώνουμε υπεύθυνα ότι: «Είμαστε συγγραφείς αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχαμε για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες κάναμε χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνουμε ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από εμάς αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μας, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μας ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μας.

Οι Δηλούσες

Ανδριοπούλου Χριστίνα-Άννα

Βαλαβάνη Μαρία

Περίληψη

Κατά τη σχολική χρονιά 2022-2023, επιχειρήθηκε στην Ελλάδα για πρώτη φορά η επιμήκυνση του ωραρίου του ολοήμερου σχολείου μέχρι τις 17:30. Στην προσπάθειά της, η ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας να καλύψει σε μεγαλύτερο βαθμό τις κοινωνικές ανάγκες και να ικανοποιήσει την ολοένα και αυξανόμενη ζήτηση για αποτελεσματική απασχόληση των παιδιών, πρότεινε την πιλοτική υλοποίηση ενός διευρυμένου τύπου ολοήμερου σχολείου. Στο νέο Αναβαθμισμένο Ολοήμερο, όπως ονομάστηκε ο νέος τύπος ολοήμερου σχολείου, εντάχθηκαν κατά το τελευταίο δίωρο λειτουργίας του ολοήμερου οι εκπαιδευτικοί μαθητικοί όμιλοι, προσφέροντας τη δυνατότητα παροχής πρόσθετων εκπαιδευτικών και διδακτικών εμπειριών.

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν, να διερευνηθεί εάν το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Σχολείο εξυπηρετεί το σκοπό δημιουργίας του και να προτείνει τρόπους βελτίωσης του θεσμού. Με τη χρήση του εργαλείου SWOT analysis επιχειρήσαμε να αποδελτιώσουμε το σύνολο των αδυναμιών αλλά και των δυνάμεων του σύγχρονου ολοήμερου, να διερευνήσουμε το εσωτερικό αλλά και το εξωτερικό του περιβάλλον, με στόχο την ενδυνάμωση του θεσμού. Αξιοποιήσαμε τη μέθοδο της μεικτής έρευνας. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήσαμε ποσοτική έρευνα χρησιμοποιώντας ως εργαλείο πρωτότυπο ερωτηματολόγιο με ανοικτού και κλειστού τύπου ερωτήσεις σε δείγμα 324 γονέων, καθώς και ποιοτική έρευνα με τη διεξαγωγή συνεντεύξεων σε 11 εκπαιδευτικούς της περιφέρειας Αττικής. Από τα αποτελέσματα των δύο ερευνών προέκυψαν τα δυνατά και αδύνατα σημεία, καθώς και οι ευκαιρίες και οι απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος του Νέου Αναβαθμισμένου Ολοήμερου Σχολείου. Δημιουργήσαμε πίνακα SWOT ώστε να προτείνουμε στρατηγικές επιλογές για τη σύνταξη στρατηγικού σχεδιασμού για το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο. Ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα της έρευνας αυτής είναι η μεγάλη συσχέτιση της ικανοποίησης των γονέων με τη συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς. Από τις απόψεις των γονέων προέκυψε η ανάγκη ύπαρξης ενός Αναβαθμισμένου Ολοήμερου Σχολείου, το οποίο να εξυπηρετεί τους εργαζόμενους γονείς και να παρέχει ταυτόχρονα υψηλού επιπέδου εκπαίδευση στους μαθητές.

Δεδομένου ότι, η δημόσια εκπαίδευση αποτελεί την κοιτίδα των πολιτών του μέλλοντος, αντιλαμβανόμαστε τη σημασία του ορθού σχεδιασμού αλλά και της επαναξιολόγησής της, με στόχο την ενδυνάμωση της κοινωνίας.

Λέξεις Κλειδιά: *Αναβαθμισμένο Ολοήμερο, διευρυμένο πρόγραμμα, ολοήμερο σχολείο, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ικανοποίηση γονέων.*

Title: *The Upgraded Program for the Full Day School in Primary Education.
Current situation, strengths, weaknesses and prospects.*

Abstract

During the 2022-2023 school year, an attempt was made for the first time in Greece, to extend the hours of operation of the full-day school until 17:30. In the effort of covering a range of social needs to a greater extent and satisfying the ever-increasing demand for effective aftercare for children, the leadership of the Ministry of Education proposed the pilot operation of an expanded type of full-day school. In the new Upgraded Full-Day School, as this expanded type was named, during the last two hours of its operation, students are given the opportunity to participate in the educative student clubs offered, having the opportunity to receive new and additional educational experiences.

The purpose of this study was to investigate whether the Upgraded All-Day School serves the purpose of its creation and to propose ways to improve the institution. With the use of the SWOT analysis tool, we attempted to identify both the weaknesses and strengths of the modern all-day school, to investigate its internal and external environment, with the aim of strengthening the institution. The mixed research method was employed to serve the purposes of the research. Specifically, we carried out quantitative research, using as a tool an original questionnaire with open and closed type questions, on a sample of 324 parents, as well as qualitative research, by conducting interviews with 11 teachers of the Attica district. From the results of the two surveys, strengths and weaknesses were emerged, as well as the opportunities and threats of the external environment of the New Upgraded All-Day School. We created a SWOT table to suggest strategic options for conducting a strategic plan for the Upgraded All Day School. One of the most important findings of this research is the high correlation of parents' satisfaction with the frequency of communication with teachers. From the parents' point of view, it became apparent that there is a need for an Upgraded All Day School, which would serve the working parents and, at the same time, would provide high-level education to the students.

Taking into account that public education is the cradle of the citizens of the future, we understand the importance of its proper planning and its re-evaluation, with the aim of empowering society.

Keywords: *Upgraded Full Day, extended program, full day school, primary education, parent satisfaction.*

Εισαγωγή

Αφορμή για την εκπόνηση της παρούσας ερευνητικής μελέτης στάθηκε η διεύρυνση του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου κατά τη σχολική χρονιά 2022-2023. Με τον όρο διευρυμένο πρόγραμμα δεν αναφερόμαστε μόνο στο ωρολόγιο, αλλά και στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Έτσι ο ολοήμερος θεσμός πέραν της λειτουργίας του, η οποία επεκτάθηκε μέχρι τις 17:30 μ.μ. από τις 16:00 μ.μ. που λειτουργούσε μέχρι πρότινος, ενισχύθηκε με πληθώρα νέων μαθησιακών και εκπαιδευτικών εμπειριών, με την εισαγωγή νέων διδακτικών αντικειμένων που εισήχθησαν σε αυτό με τη μορφή μαθητικών ομίλων. Οι μαθητικοί όμιλοι αποτελούν στην ουσία ένα νέο διακριτό κομμάτι στην προηγούμενη λειτουργία του ολοήμερου σχολείου, διάρκειας δύο διδακτικών ωρών στο οποίο δίνεται η ευελιξία να επιλεγούν αντικείμενα που σχετίζονται με τις ανάγκες και τις κλίσεις των μαθητών. Με την τροποποίηση ωστόσο του προηγούμενου ωρολογίου προγράμματος του ολοήμερου σχολείου, ένα τμήμα των μαθητών μένει για περισσότερες από δέκα ώρες στο σχολικό περιβάλλον. Το γεγονός αυτό, αν συνυπολογιστεί με τη σημασία της υγιούς ψυχοσυναισθηματικής ανάπτυξης των μαθητών, μας επισημαίνει τη σημασία του πολύ προσεκτικού σχεδιασμού (Παπαχρήστου, 2022).

Ταυτόχρονα, θεαματική είναι και η αύξηση στον αριθμό των τμημάτων Ολοήμερου που λειτουργούν. Διαπιστώνεται λοιπόν, μία αύξηση στη ζήτηση του θεσμού, γεγονός που συνδέεται με τις αλλαγές στο κοινωνικοπολιτισμικό και πολιτικό πλαίσιο. Η ένταξη της γυναίκας στην αγορά εργασίας, η μετατροπή της οικογένειας από διευρυμένη σε πυρηνική και το γεγονός ότι πλέον εργάζονται και οι δύο γονείς, συνδέεται άμεσα με την ανάγκη εύρεσης τρόπου ασφαλούς και αποτελεσματικής φύλαξης των παιδιών. Για τους ίδιους λόγους παρατηρείται και η αύξηση σε ζήτηση άλλων εξωσχολικών θεσμών φύλαξης παιδιών. Έρευνες που σχετίζονται με την λειτουργία του Ολοήμερου Δημοτικού σχολείου και Νηπιαγωγείου έχουν διεξαχθεί τα προηγούμενα χρόνια. Και ενώ οι μελέτες αυτές εντοπίζουν προβλήματα στην οργάνωση και λειτουργία του, ήδη από τότε, επιχειρείται η μερική μόνο αναβάθμισή του, χωρίς να έχει αποδοθεί λύση σε βασικά προβλήματα που αντιμετώπιζε (Παπαχρήστου, 2022).

Λόγω του νέου και καινοτόμου χαρακτήρα του Αναβαθμισμένου προγράμματος του Ολοήμερου σχολείου, καμία μελέτη δεν έχει εξετάσει μέχρι στιγμής τα δεδομένα που προαναφέραμε. Για τον λόγο αυτό, ενδιαφέρον έχει από ερευνητικής απόψεως, μία μελέτη που να εστιάζει στους τομείς που αναλύσαμε. Όλα τα προηγούμενα, υποδεικνύουν επιτακτική την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης του θεσμού. Η πρωτοτυπία της παρούσας μελέτης έγκειται ακριβώς στο σημείο αυτό. Στην παρούσα εργασία, επιχειρείται μέσα από μία εκ βάθρων ανάλυση, να εντοπιστούν οι δυνάμεις και οι αδυναμίες του θεσμού. Να αποτυπωθεί η παρούσα κατάσταση. Αναμένουμε να μας δώσει πλήθος νέων στοιχείων προς αξιοποίηση για την εκ νέου αναβάθμιση του θεσμού. Ένα σωστά οργανωμένο Ολοήμερο σχολείο, θα μπορούσε να σταθεί αρωγός στην ενδυνάμωση του κοινωνικού ιστού (Παπαχρήστου, 2022).

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης, παρουσιάζεται αναλυτικά το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα και οι δομές εκπαίδευσης για παιδιά που φοιτούν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αναφερόμαστε τόσο σε δομές τυπικής εκπαίδευσης όσο και σε δομές μη τυπικής. Ο λόγος που προβαίνουμε σε μια τέτοια αναλυτική αναφορά, είναι ότι οι υπόλοιποι θεσμοί πέραν του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου και Νηπιαγωγείου, που λειτουργούν για ηλικίες 5-12 χρονών αποτελούν κατ' ουσίαν «ανταγωνιστές» του Ολοήμερου Σχολείου. Μέσα από τη μελέτη αυτών των θεσμών, μπορούμε να εντοπίσουμε πιθανά σημεία υπεροχής έναντι του Ολοήμερου Σχολείου και στοιχεία που θα εντάξουμε στον Στρατηγικό μας σχεδιασμό.

Το δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης, αναφέρεται περισσότερο στον ίδιο τον θεσμό του Ολοήμερου Σχολείου. Αφού κάνουμε μία ιστορική αναδρομή του θεσμού και εξετάσουμε το θεσμικό πλαίσιο, επικεντρωνόμαστε σε στοιχεία που σχετίζονται με τις ανάγκες ίδρυσης του Ολοήμερου Σχολείου. Οι ανάγκες αυτές σχετίζονται τόσο με κοινωνικούς και παιδαγωγικούς σκοπούς, όσο και με γνωστικούς στόχους. Στο σημείο αυτό προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα τους λόγους ίδρυσης, όπως έχουν διαμορφωθεί στο Ελληνικό συγκείμενο, αναφορά γίνεται σε αυτούς όπως περιγράφονται μέσα από το θεσμικό πλαίσιο. Στην πορεία αναφερόμαστε αναλυτικά στον θεσμό του Ολοήμερου Σχολείου, όπως αυτός εφαρμόζεται σήμερα στο Ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η μελέτη του ευρύτερου Ευρωπαϊκού πλαισίου δύναται να μας δώσει προτάσεις, μέσα από ήδη δοκιμασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα ή να μας συστήσει προγράμματα και πρακτικές προς αποφυγήν. Τέλος, αναλυτικά περιγράφεται το ολοήμερο σχολείο όπως εφαρμόζεται σήμερα στην Ελλάδα. Η ταυτόχρονη λειτουργία και ύπαρξη δύο διαφορετικών τύπων κατά τη χρονιά που εφαρμόζεται η μελέτη, επιβάλλει τη σύγκριση του παλαιού Ενιαίου Τύπου Ολοήμερου προγράμματος με το νέο Αναβαθμισμένο Διευρυμένο Ολοήμερο.

Στο τρίτο κεφάλαιο, το Ολοήμερο Σχολείο εξετάζεται ως εκπαιδευτικός οργανισμός. Στο πλαίσιο αυτό, αναλυτικά περιγράφονται το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον του θεσμού, καθώς και η σημασία και οι τρόποι διερεύνησής τους. Ταυτόχρονα, περιγράφεται το εργαλείο της ανάλυσης SWOT, και πώς αυτό δύναται να αξιοποιηθεί ως προς την περαιτέρω ανάπτυξη του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου.

Μετά τα τρία πρώτα κεφάλαια, που σχετίζονται κυρίως με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση του προς μελέτη θέματος, ακολουθεί το τέταρτο κεφάλαιο στο οποίο αναλύεται διεξοδικά η μεθοδολογική μας προσέγγιση. Περιγράφονται ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνάς μας, όπως και τα ερευνητικά μας ερωτήματα. Εξηγείται αναλυτικά η μεθοδολογία της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας όπως ακριβώς ακολουθήθηκε, τα δείγματα των δύο ερευνών, καθώς και τα ερευνητικά εργαλεία.

Τα αναλυτικά αποτελέσματα της παρούσας μελέτης, όπως ακριβώς αποτυπώθηκαν μέσα από την στατιστική επεξεργασία των αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων, η περιγραφική και επαγωγική στατιστική ανάλυση, καθώς και η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια και τις συνεντεύξεις, περιγράφονται αναλυτικά στο πέμπτο Κεφάλαιο.

Τέλος, στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης, περιγράφονται αναλυτικά όλα τα συμπεράσματα όπως ακριβώς διατυπώθηκαν, μετά τη διεξοδική μελέτη και ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων των δύο ερευνών.

1.Το εκπαιδευτικό σύστημα και οι δομές εκπαίδευσης στην Ελλάδα για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

Αν θέλαμε να ορίσουμε τι είναι το «εκπαιδευτικό σύστημα», θα λέγαμε πως αφορά το σύνολο των διαφόρων επιπέδων της τυπικής εκπαίδευσης, αλλά και διάφορα προγράμματα και δομές, όπως και διαδικασίες που βρίσκονται εκτός της τυπικής (Coombs, 1968). Στην παρούσα ενότητα, θα αναλύσουμε το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, τις δομές τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, δηλαδή τις δομές που λειτουργούν στον Ελλαδικό χώρο για την κάλυψη των μαθησιακών αναγκών των μαθητών προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

1.1 Τυπική εκπαίδευση

Ως τυπική εκπαίδευση ορίζεται οποιαδήποτε μορφή εκπαίδευσης παρέχεται συστηματικά και επίσημα από το κράτος και σχετικούς φορείς, με σκοπό την αναβάθμιση των προσόντων των πολιτών ενός κράτους και τη γενικότερη ενδυνάμωση της κοινωνίας. Για τα παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας, δηλαδή για τα παιδιά ηλικιών τεσσάρων έως έξι χρόνων (4-6) και έξι έως δώδεκα (6-12) ετών, η τυπική εκπαίδευση παρέχεται μέσω των δομών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην Ελλάδα λοιπόν, η τυπική υποχρεωτική εκπαίδευση ξεκινά από τα τέσσερα έτη όπου οι μαθητές ξεκινούν να φοιτούν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, και συγκεκριμένα στο νηπιαγωγείο. Συνεχίζεται στο δημοτικό σχολείο, από τα έξι έως τα δώδεκα ηλικιακά έτη και ο υποχρεωτικός της χαρακτήρας ολοκληρώνεται με τη φοίτηση των μαθητών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, και ειδικότερα στο γυμνάσιο έως και τα δεκαπέντε τους ηλικιακά έτη. Στη συνέχεια, ο χαρακτήρας της τυπικής εκπαίδευσης είναι προαιρετικός. Οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν αν θα ακολουθήσουν τη Γενική, Επαγγελματική ή Τεχνολογική κατεύθυνση, με φοίτηση σε Γενικά ή Επαγγελματικά Λύκεια, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, Επαγγελματικές Σχολές Μαθητείας του ΟΑΕΔ, Επαγγελματικές Σχολές Κατάρτισης ή Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ). Τέλος, η τυπική εκπαίδευση ολοκληρώνεται στην ανώτατη εκπαίδευση, η οποία αφορά πανεπιστημιακά τμήματα, πολυτεχνεία, σχολές καλών τεχνών και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Eurydice, 2022).

Όσον αφορά τώρα τις δομές εκπαίδευσης της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που αποτελούν και το σημείο ενδιαφέροντος της παρούσας εργασίας, αυτές δύναται να παρέχονται τόσο από δημόσιους, όσο και από ιδιωτικούς φορείς.

1.1.1.Το Δημόσιο σχολείο στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Το Δημόσιο Σχολείο στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση αποτελείται από την υποχρεωτική διετή φοίτηση παιδιών νηπιακής ηλικίας στο νηπιαγωγείο και από την υποχρεωτική επίσης φοίτηση διάρκειας έξι ετών στο Δημοτικό Σχολείο. Κατά τη συγγραφή της παρούσας εργασίας, λειτουργούν στον Ελλαδικό χώρο: Ολοήμερα Νηπιαγωγεία Ενιαίου Τύπου, Ολοήμερα Νηπιαγωγεία με διευρυμένο ωράριο, Ολοήμερα Δημοτικά Ενιαίου τύπου και Ολοήμερα Δημοτικά με διευρυμένο ωράριο (Eurydice, 2022).

1.1.2 Ιδιωτικά σχολεία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Οι δύο πρώτες βαθμίδες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα, περιλαμβάνουν τόσο τα δημόσια όσο και ιδιωτικά σχολεία. Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα αναλαμβάνουν τις διαδικασίες ίδρυσης, λειτουργίας και συντήρησης. Όλα τα ιδιωτικά σχολεία, όπως και τα αντίστοιχα δημόσια βρίσκονται υπό την αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας, το οποίο τα ελέγχει και εποπτεύει μέσω των περιφερειακών διοικητικών του οργάνων, δηλαδή μέσω των Διευθύνσεων εκπαίδευσης (Eurydice, 2022).

Η ιδιωτική εκπαίδευση, σύμφωνα με τον νόμο 682 του 1977 μπορεί να λειτουργεί τους ίδιους τύπους σχολείων όπως και η δημόσια. Ειδικότερα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τα ιδιωτικά σχολεία διακρίνονται σε ιδιωτικά Δημοτικά και ιδιωτικά Νηπιαγωγεία. Ταυτόχρονα, οφείλουν να λειτουργούν όπως και τα δημόσια, ακολουθώντας το ίδιο ωρολόγιο και αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας και χορηγώντας ισότιμους τίτλους σπουδών. Η μόνη διαφορά που εντοπίζουμε ως τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας, είναι η δυνατότητα παροχής από τα ιδιωτικά σχολεία πρόσθετων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, πέραν του ωρολογίου προγράμματος, αφού όμως πρώτα έχουν ελεγχθεί ως προς τη νομιμότητα και το περιεχόμενό τους από την αρμόδια Διεύθυνση Εκπαίδευσης. Προκειμένου να επιτραπεί η λειτουργία διευρυμένου ωρολογίου προγράμματος διδασκαλίας, ως προϋπόθεση τίθεται, να μην υπερβαίνουνται αθροιστικά οι σαράντα (40) ώρες εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων εβδομαδιαίως, συμπεριλαμβανομένων και αυτών του υποχρεωτικού προγράμματος. Παράλληλα, οι πρόσθετες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, αποφασίζονται από την αρχή της σχολικής χρονιάς, και ισχύουν καθ' όλη τη διάρκεια της. Αφορούν το σύνολο των μαθητών και κοινοποιούνται στην οικεία Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση μέσω των ωρολογίων προγραμμάτων τους. Τέλος, τα ιδιωτικά σχολεία, νομιμοποιούνται ως προς την διδασκαλία οποιονδήποτε άλλων ξένων γλωσσών επιθυμούν να εντάξουν στο ωρολόγιό τους πρόγραμμα, ακόμα και αυτών που δεν περιλαμβάνονται στο ωρολόγιο πρόγραμμα των δημόσιων σχολείων.

Εκτός από τα ελληνικά ιδιωτικά όμως, στην ελληνική επικράτεια εντοπίζονται και ξένα ιδιωτικά σχολεία. Με τον νόμο 4186/2013 δίνεται η δυνατότητα, σε φυσικά πρόσωπα με έδρα το εξωτερικό, ίδρυσης «ξένων ιδιωτικών σχολείων». Σήμερα λειτουργούν 30 τέτοια σχολεία αρκετά εκ των οποίων ιδρύθηκαν στα πλαίσια διμερών εκπαιδευτικών συμφωνιών με άλλα κράτη. Η ύπαρξη διακρατικής συμφωνίας ωστόσο δεν αναιρεί την απαίτηση έκδοσης άδειας λειτουργίας. Τελούν επίσης υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και χωρίζονται στις εξής τρεις κατηγορίες με βάση το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που ακολουθούν: στα αμιγώς ξένα με πρόγραμμα σπουδών κάποιας αλλοδαπής χώρας, στα ξένα που ακολουθούν το ελληνικό πρόγραμμα με ιδιαίτερη έμφαση στην διδασκαλία ξένων γλωσσών και τέλος στα ξένα τα οποία ακολουθούν ταυτόχρονα δύο προγράμματα σπουδών. Σε όλους τους τύπους ωστόσο, υπάρχει η υποχρέωση διδασκαλίας συγκεκριμένων ωρών μαθημάτων ελληνικών (Eurydice, 2022).

1.2 Δομές Μη Τυπικής εκπαίδευσης για παιδιά προσχολικής ή σχολικής ηλικίας.

Παράλληλα και ενισχυτικά ως προς την τυπική εκπαίδευση, παρέχεται συνήθως και η μη τυπική εκπαίδευση. Η τελευταία, πραγματοποιείται συνήθως σε μικρότερες δομές οργάνωσης από την τυπική, δεν έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα και ενισχύει το άτομο με πρόσθετες γνώσεις οι οποίες είτε είναι συμπληρωματικές των βασικών που παρέχονται από τις τυπικές δομές εκπαίδευσης, είτε είναι ανεξάρτητες. Η μη τυπική εκπαίδευση παρατηρήθηκε και αναφέρθηκε πρώτη φορά από τον Coombs το 1968, την περίοδο που αναπτύχθηκε η αίσθηση ότι η γενικότερη ποιότητα της δημόσιας εκπαίδευσης άρχισε να φθίνει και αναζητήθηκαν άλλοι τρόποι - οικονομικότεροι από την εγγραφή σε ένα ιδιωτικό σχολείο - ως αντισταθμιστικό μέτρο για την εκπαιδευτική θωράκιση των μαθητών. Η εξέλιξη των κέντρων μη τυπικής εκπαίδευσης ήταν άμεση και αλματώδης, καθώς αποδείχτηκε ότι τέτοιες δομές ανταποκρίνονταν γρηγορότερα στις αλλαγές και συναντούσαν καλύτερα εργασιακές και σύγχρονες απαιτήσεις (Coombs, 1968).

Οι μη τυπικές δομές εκπαίδευσης λειτουργούν τουλάχιστον τα τελευταία πενήντα (50) χρόνια στην Ελλάδα και είναι στις περισσότερες περιπτώσεις ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Αποτελούν οργανωμένες προσπάθειες εκτός τυπικής εκπαίδευσης, με συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα αλλά και συγκεκριμένο ακροατήριο και κοινό ενδιαφέροντος. Παραδείγματα τέτοιων δομών αποτελούν φροντιστήρια ή κέντρα μελέτης. Στην παρούσα εργασία, το κέντρο ενδιαφέροντος είναι το κομμάτι που αφορά την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ήτοι το νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο, και, πιο συγκεκριμένα, τη διαμόρφωση του ολοήμερου προγράμματος στην συγκεκριμένη βαθμίδα. Υπό το πρίσμα αυτό, είναι αναγκαία η παράθεση των έμμεσων «ανταγωνιστών» του ολοήμερου προγράμματος, οι οποίοι προσφέρουν μη τυπική εκπαίδευση και έχουν εξίσου σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των μαθητών και στην κάλυψη των αναγκών τους.

Δομές μη τυπικής εκπαίδευσης που θεωρούνται λοιπόν «ανταγωνιστές» του Ολοήμερου προγράμματος, θεωρούνται οι δομές που λειτουργούν τουλάχιστον κατά το ίδιο ωράριο και παρέχουν υπηρεσίες εκπαίδευσης όπως μελέτη, δημιουργικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες και αθλητισμό. Ενδεικτικά, αναφέρουμε τις κάτωθι:

- Κέντρα Μελέτης
- Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης
- Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑΠ)
- Κέντρα Ξένων Γλωσσών
- Κέντρα αθλητισμού
- Ωδεία και μουσικές σχολές
- Εργαστήρια Εικαστικών
- Σχολές χορού
- Θεατρικά Εργαστήρια
- Φροντιστήρια Πληροφορικής - Κέντρα Ρομποτικής
- Διαδικτυακά Φροντιστήρια κ.ά.

1.2.1 Τα Κέντρα Μελέτης

Τα Κέντρα Μελέτης, είναι ιδιωτικές δομές και η λειτουργία τους στηρίζεται στην ανάγκη των γονέων να προετοιμάζονται τα παιδιά τους για τα μαθήματα της επόμενης μέρας, ωστόσο εξυπηρετεί και την ανάγκη φύλαξης, δεδομένου ότι τα περισσότερα λειτουργούν με διευρυμένο ωράριο μέχρι αργά το απόγευμα ή νωρίς το βράδυ. Πολλά από αυτά λειτουργούν και τα Σάββατα και κάποιους μήνες το καλοκαίρι οργανώνοντας πρόσθετες εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Απευθύνονται σε παιδιά μικρών ηλικιών και έως δώδεκα (12) ετών. Το κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών τους θεωρείται σχετικά μικρό, ωστόσο αν και εφόσον είναι κόστος, αποτελεί μειονέκτημα ως προς την επιλογή τους. Παρ' όλα αυτά, οι γονείς που τα επιλέγουν νιώθουν εμπιστοσύνη στην ποιότητα της δουλειάς τους και εξυπηρετούνται από το ευέλικτο ωράριο λειτουργίας .

Ο ρόλος τους είναι φροντιστηριακός και αποτελούν άμεσο ανταγωνιστή του ολοήμερου, δεδομένου ότι και στο ολοήμερο υπάρχει ώρα μελέτης. Ειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό, παρέχει στήριξη στους μαθητές καθ' όλη τη διάρκεια της μελέτης τους και επεμβαίνουν όπου χρειαστεί. Βασικό πλεονέκτημα των Κέντρων Μελέτης είναι το ότι διαθέτουν ειδικούς παιδαγωγούς για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, ενώ κατά τις ώρες του δημόσιου ολοήμερου σχολείου δεν υπάρχει παράλληλη στήριξη στους μαθητές που την έχουν ανάγκη. Δε διαθέτουν συγκεκριμένο ωρολόγιο πρόγραμμα, και οι διαδικασίες καθημερινά υλοποιούνται με γνώμονα τις απαιτήσεις που προκύπτουν από τις κατ' οίκον εργασίες του μαθητή, έκτακτες ανάγκες για προετοιμασία σε επαναληπτικά διαγωνίσματα ή γενικότερες εκπαιδευτικές ανάγκες του μαθητή. Επιπρόσθετα, παρέχουν στήριξη στην προετοιμασία μαθητών για εξετάσεις που αφορούν την εισαγωγή τους σε πρότυπα και πειραματικά Γυμνάσια. Παράλληλα, τα περισσότερα συνδυάζουν δημιουργική απασχόληση μετά την ολοκλήρωση των εκπαιδευτικών υποχρεώσεων. Συνεπώς οι μαθητές δύνανται να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες και να εμπλακούν σε ομοδοσυνεργατικές δραστηριότητες, όπως και να ξεκουραστούν και να αποφορτιστούν, χωρίς να χρειάζεται να μετακινηθούν σε άλλη δομή για υπηρεσίες φύλαξης με το πέρας των μαθημάτων (Τζιαφά, 2017).

Μεγάλο πλεονέκτημα των Κέντρων Μελέτης είναι το γεγονός ότι λειτουργούν με ολιγάριθμα τμήματα. Η κατανομή των μαθητών γίνεται συνήθως σε μικτά τμήματα που περιλαμβάνουν μαθητές από διάφορες τάξεις. Τέλος, αν και η διάταξη των αιθουσών τους είναι απλή, διαθέτουν σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό που διεγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών για την κατάκτηση της γνώσης. Διαθέτουν επίσης βιβλιοθήκες, επιτραπέζια παιχνίδια, υλικά για κατασκευές ή πειράματα και σε πολλές περιπτώσεις σημεία στα οποία τα παιδιά μπορούν να χαλαρώσουν ή να ξεκουραστούν (Τζιαφά, 2017).

1.2.2 Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης

Τα Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης, είναι αμιγώς ιδιωτικές δομές, με εξαίρεση κάποια κοινωνικού χαρακτήρα που λειτουργούν δωρεάν μέσω άλλων φορέων

(π.χ. της εκκλησίας). Έλαβαν θεσμικό χαρακτήρα με το Νόμο 2545/40, ο οποίος υφίσταται μέχρι σήμερα. Οι εκπαιδευτικοί στόχοι των φροντιστηρίων βρίσκονται από τότε σε πλήρη εναρμόνιση με αυτούς του δημόσιου σχολείου και σχετίζονται με την κατανόηση και εμπέδωση των σχολικών μαθημάτων. Αυτοί ακριβώς είναι και οι στόχοι που υποστηρίζονται από τον Cooper, σύμφωνα με τον οποίο τα φροντιστήρια είναι κατάλληλα διαμορφωμένοι ασφαλείς χώροι, έτοιμοι να δεχτούν τους μαθητές μετά τη λήξη του σχολικού προγράμματος, ώστε περνώντας δημιουργικά τον χρόνο τους, να εμβαθύνουν στα εκάστοτε διδακτικά αντικείμενα και να μελετήσουν όσο ακόμα οι γονείς τους μπορεί να βρίσκονται στην εργασία. Στη σύγχρονη εποχή εξυπηρέτησαν σε μεγάλο βαθμό την προετοιμασία και στήριξη των μαθητών της δευτεροβάθμιας για την επιτυχία τους στις Πανελλαδικές Εξετάσεις. Τέλος, τα φροντιστήρια, δίνουν την ευκαιρία διδασκαλίας μαθημάτων τα οποία για τον οποιονδήποτε λόγο δεν μπόρεσαν να παρακολουθήσουν οι μαθητές στο σχολείο. Υπό αυτή την έννοια, καλύπτουν κενά και αδυναμίες της Δημόσιας Εκπαίδευσης και αναδεικνύουν ρόλο συμπληρωματικό της εκπαιδευτικής αρτιότητας την οποία το βασικό σχολείο δεν μπορεί να διασφαλίσει (Cooper, 2007; Δήμου, 1999).

Ως προς τον τρόπο λειτουργίας, τα Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης αξιοποιούν τη δυνατότητα διδασκαλίας σε τάξεις με μικρό αριθμό μαθητών και συνήθως εστιάζουν στη διδακτική συγκεκριμένων διακριτών μαθησιακών αντικειμένων (π.χ. την Ελληνική Γλώσσα ή τα Μαθηματικά). Οι γονείς μπορούν να επιλέξουν τα διδακτικά αντικείμενα στα οποία το παιδί τους χρειάζεται ενίσχυση και να επαναπροσδιορίσουν συμφώνως των αναγκών τους, ακόμα και στο μέσο της σχολικής χρονιάς. Την τελευταία δεκαετία, Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης επέκτειναν τις εκπαιδευτικές τους υπηρεσίες και δραστηριότητες, ώστε να καλύψουν και την ανάγκη ζήτησης από γονείς με παιδιά στο Δημοτικό. Έτσι, στον ίδιο χώρο παρέχουν πρόσθετες υπηρεσίες μελέτης ή ενίσχυσης σε συγκεκριμένα μαθησιακά αντικείμενα. Το γεγονός αυτό εξυπηρετεί ιδιαίτερα γονείς με παιδιά που φοιτούν σε διαφορετικές εκπαιδευτικές βαθμίδες. Παρ' όλα αυτά, σε πολύ λίγες περιπτώσεις παρατηρείται η δυνατότητα περαιτέρω φύλαξης ή δημιουργικής απασχόλησης των μαθητών (Τζιαφά, 2017).

1.2.3 Τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης

Από την άλλη, τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑΠ), όπως προδίδει και το όνομά τους, προσφέρουν τη δυνατότητα σε παιδιά ηλικίας πέντε (5) έως δώδεκα (12) ετών, να απασχοληθούν δημιουργικά, μέσα από ποικίλες παιδαγωγικές δραστηριότητες, κατά τις απογευματινές ώρες. Τα κέντρα αυτά είναι είτε ιδιωτικά είτε δημόσια. Το ωράριο τους εξυπηρετεί τους εργαζόμενους γονείς διότι τα περισσότερα λειτουργούν έως αργά το απόγευμα (κάποια έως και 21:30 μ.μ.) και επιπλέον σύμφωνα με το ΦΕΚ 146419/Δ1 λειτουργούν και μετά τη λήξη του σχολικού έτους κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο με εξαίρεση τα Σαββατοκύριακα και τις επίσημες αργίες.

Από διοικητικής απόψεως, σύμφωνα με το άρθρο 1 του ΦΕΚ 1397/Β/22.10.2001 ανήκουν στις εκάστοτε κοινωφελείς επιχειρήσεις των δήμων ανά

την Ελλάδα, οι οποίες φέρουν την ευθύνη της ορθής λειτουργίας τους και εποπτεύουν το έργο τους. Τα περισσότερα ΚΔΑΠ εντάσσονται στο πρόγραμμα «εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής» το οποίο αποτελεί δράση της Ελληνικής Εταιρίας Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ε.Ε.Τ.Α.Α.), συγχρηματοδοτούμενη από τον κρατικό προϋπολογισμό και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στόχος είναι η στήριξη στις άνεργες μητέρες και η γενικότερη στήριξη της εργαζόμενης οικογένειας (ΦΕΚ, 1397/Β/22.10.2001). Κατά αυτόν τον τρόπο, η φοίτηση πέρα από ιδιωτική, μπορεί κατά περιπτώσεις να επιχορηγείται με κοινωνικά κριτήρια (ΦΕΚ, 509/Β/20.4.2006).

Σε σχέση τώρα με το πρόγραμμα λειτουργίας τους, διακρίνουμε πρόβλεψη, πέρα από τις δημιουργικές δραστηριότητες, για μελέτη και προετοιμασία των μαθημάτων της επόμενης ημέρας. Ως προς τον τρόπο που οργανώνονται τα τμήματα, εντοπίζουμε ότι οι μαθητές χωρίζονται σύμφωνα με την ηλικία τους, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους. Τα παιδιά μπορούν να διαλέξουν την παρακολούθηση, μέσα από ένα σύνολο δραστηριοτήτων, ανάμεσα σε: καλλιτεχνικά, θεατρικό παιχνίδι, χορό, κουκλοθέατρο, γυμναστική, ρομποτική, αφήγηση παραμυθιού, μαγειρική, επιτραπέζια παιχνίδια, εργαστήριο περαμάτων και πολλά άλλα. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, πως με την πληθώρα των προσφερόμενων δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στα προγράμματα των ΚΔΑΠ, οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν νέες δεξιότητες και να εμπλακούν σε ενδιαφέρουσες ατομικές ή ομαδικές δράσεις (Βαφέα, 2000).

1.2.4. Κέντρα Ξένων Γλωσσών

Τα Κέντρα Ξένων Γλωσσών αποτελούν ίσως τον βασικότερο πάροχο υπηρεσιών στην ξενόγλωσση παιδεία. Αποτελούν μικρές εκπαιδευτικές μονάδες, οι οποίες πέρα από την εκμάθηση ξένων γλωσσών, προσφέρουν ενίσχυση και στην απόκτηση πιστοποιητικών γλωσσομάθειας. Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται πάρα πολλά ΚΞΓ, με τα περισσότερα παιδιά να εγγράφονται σε αυτά κατά τις πρώτες τάξεις του δημοτικού. Μάλιστα, είναι τόσο διαδεδομένα όσο και τα Φροντιστήρια Μέσης Εκπαίδευσης και ανταποκρίνονται κυρίως στις απαιτήσεις εκμάθησης Αγγλικών, Γαλλικών, Γερμανικών, Ιταλικών, Ισπανικών και σε μικρότερο βαθμό Πορτογαλικών, Ολλανδικών, Ρωσικών, Κινέζικων, Σουηδικών κλπ. Ανατρέχοντας στην βιβλιογραφία εντοπίζει κανείς, ότι είναι παγιωμένη πλέον η άποψη των γονιών, πως τα παιδιά μαθαίνουν νέες γλώσσες κυρίως εκτός σχολείου. Σε αντίστοιχη έρευνα, φαίνεται πως 57% των γονιών και 63% των εκπαιδευτικών εμπιστεύονται αποκλειστικά την ιδιωτική εκπαίδευση σε ορισμένους τομείς μάθησης, ανάμεσα στους οποίους βρίσκεται και η εκμάθηση ξένων γλωσσών (Ασωνίτη, 2020).

Αν και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τα τελευταία χρόνια γίνονται σοβαρές προσπάθειες ως προς την εκμάθηση ξένων γλωσσών στο Δημοτικό, αυτό φαίνεται να μην είναι αρκετό, με τα ΚΞΓ να εξακολουθούν να αναλαμβάνουν εξ ολοκλήρου την εκμάθηση τους. Το γεγονός αυτό φαίνεται να συνδέεται και με τη δυνατότητα πιστοποίησης. Έτσι, ακόμα και αν υπάρχουν οι προϋποθέσεις, το δημόσιο σχολείο δεν βοηθά στη λήψη πιστοποιητικού γλωσσομάθειας σε καμία βαθμίδα της εκπαίδευσης. Συνεπώς, για την απόκτηση ενός τίτλου γνώσης μιας ξένης γλώσσας το Κέντρο Ξένων

Γλωσσών είναι μονόδρομος, αφού εκεί πέραν της απόκτησης εξαιρετικά σημαντικών γνώσεων και δεξιοτήτων, αποκτώνται και σημαντικά εφόδια για την επαγγελματική σταδιοδρομία των μαθητών (Κάτσικας & Καββαδίας , 2000).

1.2.5 Αθλητισμός

Τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί σημαντικά το ποσοστό των μαθητών που συμμετέχουν σε οργανωμένες αθλητικές δραστηριότητες. Ειδικότερα, σε μεγάλα αστικά κέντρα, η έλλειψη ανοικτών χώρων περιορίζει τις ευκαιρίες των παιδιών για συνάντηση και παιχνίδι. Στο πλαίσιο αυτό, οι γονείς συστηματικά επιλέγουν κάποια αθλητική δραστηριότητα, έτσι ώστε το παιδί τους να αθληθεί και παράλληλα να έρθει σε επαφή και να συνεργαστεί με άλλα παιδιά κοντινής του ηλικίας. Τέτοιοι χώροι μπορεί να περιλαμβάνουν αθλητικές εγκαταστάσεις του δήμου στον οποίο διαμένουν, ιδιωτικές αθλητικές εγκαταστάσεις ή γήπεδα, γυμναστήρια, αθλητικούς συλλόγους, κολυμβητήρια κλπ. Δεδομένης της πληθώρας των αγωνισμάτων, συνεπώς και του αντίστοιχου εξοπλισμού που είναι απαραίτητος για κάθε ένα από αυτά, το ολοήμερο σχολείο μπορεί σε μικρό βαθμό να καλύψει τη ζήτηση ως προς αυτά, ακόμα και με αύξηση του αριθμού των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής. Παράλληλα, αντικειμενικές δυσκολίες προκύπτουν και ως προς την ύπαρξη κατάλληλων αθλητικών υποδομών εντός όλων των σχολικών μονάδων, όπως γήπεδα, κλειστά γυμναστήρια, αθλητικό εξοπλισμό κλπ. (Σπυρίδης , 2023).

1.2.6 Τέχνη (Ωδεία, Σχολές Χορού, Θεατρικά Εργαστήρια, Εργαστήρια εικαστικών)

Με τον ίδιο τρόπο, τα Ωδεία και οι Μουσικές σχολές εξυπηρετούν την ανάγκη των μαθητών για την εκμάθηση μουσικών οργάνων και για τη συμμετοχή τους σε μουσικές ομάδες, όπως χορωδίες. Οι δομές αυτές μπορεί να είναι ιδιωτικές είτε δημόσιες. Ωστόσο, οι δημόσιες είθισται να έχουν χαμηλότερα ή και καθόλου δίδακτρα. Κατ' αντιστοιχία με τις δομές αθλητισμού που αναλύσαμε στην προηγούμενη ενότητα, έτσι κι εδώ, το ολοήμερο θα μπορούσε να ανταγωνιστεί τους φορείς της μουσικής, με την εκμάθηση μουσικών οργάνων από καθηγητές μουσικής και με τη σύσταση χορωδίας κατά τη διάρκεια λειτουργίας του. Όμως, ένα βασικό πλεονέκτημα των Ωδείων και των Μουσικών σχολών, το οποίο δεν μπορεί να ανταγωνιστεί εύκολα το δημόσιο σχολείο, είναι ότι τα μαθήματα που προσφέρονται για τα μουσικά όργανα είναι ιδιαίτερα. Παράλληλα, παρέχονται αναγνωρισμένα πτυχία μουσικής, ακόμα και αν οι μαθητές είναι μικροί σε ηλικία (π.χ. μαθητές Δημοτικού).

Οι Σχολές χορού καλύπτουν στα παιδιά, την ανάγκη εκμάθησης χορών παραδοσιακών ή σύγχρονων-μοντέρνων. Μπορεί να είναι είτε ιδιωτικές, είτε δημόσιες, παρέχοντας τις υπηρεσίες τους μέσω εργαστηρίων χορού των δήμων. Δεδομένου ότι πέρα από κατάλληλα διαμορφωμένη αίθουσα, δεν απαιτείται ιδιαίτερος εξοπλισμός για την εκμάθηση χορών, το ολοήμερο σχολείο θα μπορούσε σε σημαντικό βαθμό να καλύψει την ανάγκη εκμάθησης χορών.

Εκτός όμως των χορών, κάλυψη θα μπορούσε για τον ίδιο λόγο να παρασχεθεί και ως προς την διδασκαλία της θεατρικής αγωγής, αντικαθιστώντας την φοίτηση σε σχολές και ακαδημίες θεάτρου, όπως και σε θεατρικά εργαστήρια. Η θεατρική αγωγή, ως μην ξεχνάμε πως ήδη περιλαμβάνεται στο αναλυτικό πρόγραμμα μαθημάτων του ολοήμερου σχολείου συνεπώς δύνανται να ενισχύονται δράσεις που αφορούν το θεατρικό παιχνίδι, καθώς και η συμμετοχή των μαθητών σε μαθητικές θεατρικές παραστάσεις. Άρα, το ολοήμερο έχει την δυνατότητα να υποκαταστήσει μερικώς τη συμμετοχή σε τέτοιες δομές. Το ίδιο φυσικά ισχύει και ως προς τα εργαστήρια εικαστικών, με την προϋπόθεση ότι, στην προκειμένη περίπτωση απαιτούνται ειδικά εργαλεία, εξοπλισμός και υλικά χειροτεχνίας.

1.2.7 Φροντιστήρια Πληροφορικής - Κέντρα Ρομποτικής

Τα φροντιστήρια εκμάθησης πληροφορικής λειτουργούν στον ελλαδικό χώρο την τελευταία περίπου τριανταετία. Ορισμένες φορές λειτουργούν αυτόνομα και άλλες πάλι συσχετίζονται με τα Κέντρα Ξένων Γλωσσών. Σε αυτά οι μαθητές διδάσκονται τις βασικές γνώσεις που αφορούν στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας, αλλά και ορισμένες πιο απαιτητικές και εξειδικευμένες. Σε ορισμένες περιπτώσεις διδάσκεται και ο παιδικός προγραμματισμός. Τέτοια φροντιστήρια οδηγούν συνήθως στη λήψη πιστοποιητικού γνώσης χρήσης συγκεκριμένων εφαρμογών, γεγονός το οποίο δεν έχει ακόμα επιτευχθεί στο δημόσιο σχολείο. Στον ίδιο χώρο ή σε άλλα φροντιστήρια δύναται να παρέχονται και εργαστήρια ρομποτικής για την εκμάθηση παιδικής ρομποτικής στα παιδιά. Τέτοια εργαστήρια, βοηθούν στην κατανόηση των εννοιών των μαθηματικών και της φυσικής και βοηθούν τους μαθητές να συνδέσουν θεωρητικές έννοιες με πιο πρακτικές προσεγγίσεις. Ταυτόχρονα, καλλιεργούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους, ενώ μπορούν να δημιουργήσουν κατασκευές και να εκτελέσουν εικονικά πειράματα. Τέλος, χτίζουν ισχυρή αυτοπεποίθηση και κατανοούν την πρακτική εφαρμογή των επιστημών. Η εκπαιδευτική ρομποτική έχει εισαχθεί στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση μέσω των εργαστηρίων δεξιοτήτων με το ΦΕΚ 3791, που δημοσιεύτηκε στις 13 Αυγούστου 2023, με την υπ' αριθμόν Φ.31/94185/Δ1 Υπουργική Απόφαση και με τον τελευταίο νόμο για την αναβάθμιση των ολοήμερων σχολείων δύναται να παρασχεθεί και μέσω των μαθητικών ομίλων. Για την επιτυχή παροχή των ΤΠΕ και της ρομποτικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ωστόσο, απαιτούνται σύγχρονα εργαστήρια ρομποτικής και εξειδικευμένος εξοπλισμός, γεγονός το οποίο θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από την κεντρική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας, εάν θέλει να παρέχει ποιοτικές εμπειρίες μάθησης με ανάλογα αποτελέσματα στα παιδιά.

1.2.8. Διαδικτυακά Φροντιστήρια

Ειδικότερα κατά την περίοδο της πανδημίας Covid-19, ένα νέο είδος φροντιστηρίου προστέθηκε στα ήδη προϋπάρχοντα. Αυτό αφορούσε την ύπαρξη και λειτουργία διαδικτυακών φροντιστηρίων, τα οποία σχετίζονταν με την εξ αποστάσεως διδασκαλία μιας σειράς διδακτικών αντικειμένων, όπως των Ξένων Γλωσσών, της Πληροφορικής, φροντιστηριακών μαθημάτων, ακόμα και αθλητικών δραστηριοτήτων σε ορισμένες περιπτώσεις. Αυτό το είδος φροντιστηρίου ήρθε και παρέμεινε και μετά

την πανδημία, με κυριότερο σκοπό την εξυπηρέτηση παιδιών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες μετακίνησης ή δυσκολίες πρόσβασης σε εκπαιδευτικούς οργανισμούς. Στην παρούσα εργασία δεν αποτελεί άμεσο ανταγωνιστή του ολοήμερου σχολείου, καθώς δεν εξυπηρετεί την ανάγκη φύλαξης των μαθητών. Εξυπηρετεί ωστόσο, στην μελέτη των μαθημάτων της επόμενης ημέρας και στην ενισχυτική διδασκαλία, και για αυτόν τον λόγο το αναφέρουμε εδώ.

2. Το Ολοήμερο σχολείο

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να καθορίσουμε εννοιολογικά το Ολοήμερο Σχολείο, παραθέτοντας τα επιμέρους του χαρακτηριστικά και επισημαίνοντας τους λόγους ύπαρξης και λειτουργίας του. Εξετάζοντας τον θεσμό εννοιολογικά, αξίζει να σημειωθεί πως μιλώντας για Ολοήμερο Σχολείο δεν εννοούμε ένα σχολείο με ολοήμερη καθαυτό λειτουργία. Μελετώντας την υπάρχουσα βιβλιογραφία, διαπιστώνει κανείς πως το Ολοήμερο Σχολείο σχετίζεται με την επιμήκυνση του σχολικού προγράμματος πέρα από τα πλαίσια λειτουργίας του παραδοσιακού σχολείου ημερήσιου τύπου. Οι μαθητές των μονάδων στις οποίες εφαρμόζεται το πρόγραμμα, λαμβάνουν συνήθως μεσημεριανό γεύμα, μελετούν τα μαθήματα της επόμενης ημέρας και λαμβάνουν μέρος σε επιπλέον δραστηριότητες εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Το πρόγραμμα, ωστόσο, που εφαρμόζεται σε κάθε χώρα ποικίλει και σχετίζεται με τις διάφορες κοινωνικοπολιτισμικές και οικονομικές συνθήκες του κάθε κράτους, όπως και τις προτεραιότητες που το ίδιο έχει θέσει για την παρεχόμενη εκπαίδευση (Δεμίρογλου, 2010).

2.1 Ιστορική αναδρομή

Ιστορικά, στον ελλαδικό χώρο, η ίδρυση ολοήμερου τύπου σχολείου, τοποθετείται περί τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όπου για πρώτη φορά παρατηρείται η ανάγκη σίτισης των μαθητών και ο μόνος τρόπος για αποτελεσματική παροχή τροφής στους μαθητές είναι η προσφορά της, μέσω της σχολικής μονάδας (Κανλής, 2012). Στον ευρωπαϊκό χώρο, πολύ νωρίτερα, και περί τα τέλη του 17^{ου} αιώνα παρατηρούνται αντίστοιχα εγχειρήματα από τον πρωτοπόρο για την εποχή Γερμανό εκπαιδευτικό *Wolfgang Ratke* και από τον μεγάλο φιλόσοφο και παιδαγωγό *Ioannes Amos Comenius*, χωρίς ωστόσο να ταυτίζονται σε χαρακτηριστικά με το ολοήμερο όπως το γνωρίζουμε σήμερα (Κυριακοπούλου, 2006).

Μεταπολεμικά, πληθώρα προβλημάτων που αναδείχθηκαν και ενισχύθηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου, κλήθηκαν να αντιμετωπιστούν τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα με τον θεσμό του Ολοήμερου σχολείου. Οικογένειες διαλυμένες, με πολλά οικονομικά προβλήματα έβρισκαν βοήθεια στο θέμα της φροντίδας των παιδιών μέσω του εν λόγω θεσμού. Στην Ελλάδα τώρα, και μέχρι τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, το σχολείο λειτουργεί ταυτόχρονα με πρωινό και απογευματινό ωράριο, με ένα ενδιάμεσο διάλειμμα για να ξεκουράζονται εκπαιδευτικοί και μαθητές. Το ωράριο όμως αυτό σύντομα καταργείται σε αρκετά σχολεία, λόγω του αυξημένου αριθμού των μαθητών και της έλλειψης αιθουσών, καθώς και λόγω του εξαντλητικού ωραρίου για

τους εκπαιδευτικούς και αντικαθίσταται με το αποκλειστικώς πρωινό ωράριο ή εναλλάξ πρωινό και απογευματινό, όπου οι αίθουσες δεν επαρκούν. Οι αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με την ορθότητα ύπαρξης και λειτουργίας του ολοήμερου θεσμού θα συνεχιστούν για τις επόμενες δύο δεκαετίες, υποδεικνύοντας τόσο την ανάγκη ύπαρξης ενός θεσμού που να συμβαδίζει με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, όσο και την ανάγκη για εργασιακά ανθρώπινα - ως προς τους εκπαιδευτικούς - ωράρια. Μόνο περί τα τέλη της δεκαετίας του 60', και ύστερα από πιέσεις της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας της Ελλάδος, συναινεί το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στην ολοκληρωτική κατάργηση της απογευματινής λειτουργίας των Σχολικών Μονάδων, γεγονός το οποίο επίσης εφαρμόστηκε μερικώς το 1971 με την παύση της μεταμεσημβρινής λειτουργίας σε 7.000 σχολικές μονάδες (Θωϊδης & Χανιωτάκης, 2018).

Την ίδια περίοδο, σε μεγάλες Ευρωπαϊκές χώρες, (Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία και Ισπανία) διαμορφώνονται «Κλειστά και Ανοικτά Ολοήμερα Σχολεία», σχολεία δηλαδή υποχρεωτικής ή προαιρετικής μεταμεσημβρινής και απογευματινής φοίτησης, με τα περισσότερα από αυτά να προσομοιάζουν σε σημερινά ιδρύματα, παρά στο Ολοήμερο όπως το γνωρίζουμε σήμερα (Χαλκιαδάκη, 2013).

Κατά την δεκαετία του 70' αρχίζουν να γίνονται εμφανείς πανευρωπαϊκά νέες κοινωνικές προκλήσεις. Οι οικογένειες αρχίζουν να αλλάζουν δομή και σύσταση και διαπιστώνεται η ανάγκη στήριξης της οικογένειας με εργαζόμενους και τους δύο γονείς, η ανάγκη βοήθειας στην εργαζόμενη μητέρα και υποστήριξης των πολύτεκνων οικογενειών. Ταυτόχρονα, αυξάνονται οι μονογονεϊκές οικογένειες, είτε λόγω διαζυγίων, είτε και λόγω των κατ' επιλογήν άγαμων μητέρων, και διατυπώνεται εντονότερη από ποτέ η αναγκαιότητα παραμονής, φροντίδας και φύλαξης των παιδιών στο σχολείο (Αρβανίτη, 2006).

Για πρώτη φορά το σχολικό έτος 1986-1987, λαμβάνεται υπόψιν το εύρος του προβλήματος από το Υπουργείο Παιδείας και ξεκινάει πιλοτικά η λειτουργία τμημάτων για την απασχόληση των παιδιών των εργαζόμενων γονέων. Αφορά τις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού και έχει προαιρετικό χαρακτήρα. Την ίδια περίπου περίοδο με τη συνδρομή των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων, εμφανίζονται κατά τόπους «Τμήματα Δημιουργικής Απασχόλησης», ένας θεσμός που είναι κοντινός με τα σημερινά ΚΔΑΠ (Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης) και το πρόγραμμά τους απαρτίζεται από μουσική, χορό, αθλητικές δραστηριότητες, ελεύθερη ώρα και χαλάρωση (Δεμίρογλου, 2009). Αναγνωρίζοντας την αξία των συγκεκριμένων τμημάτων, η πολιτεία ενισχύει οικονομικά τις εν λόγω δομές και λίγα χρόνια αργότερα, το 1994, δημιουργεί το Υπουργείο Παιδείας αντίστοιχα προγράμματα σε 332 Δημοτικά χαμηλών κοινωνικοοικονομικών περιοχών (Χαλκιαδάκη, 2013).

Για πρώτη φορά το 1997, με το νόμο 2525, εισάγεται και νομοθετείται ο θεσμός του Ολοήμερου όπως τον γνωρίζουμε σήμερα με την ονομασία Ολοήμερο Δημοτικό – Δημοτικό με Διευρυμένη Λειτουργία και απευθύνεται αποκλειστικά σε παιδιά εργαζόμενων γονέων, χωρίς ωστόσο να είναι και πάλι υποχρεωτική η φοίτηση σε αυτά (Θωϊδης & Χανιωτάκης, 2018). Τα πρώτα 1000 ωστόσο Σχολεία που εφάρμοσαν τον θεσμό λειτούργησαν μόλις το έτος 1998 – 1999 με την επιλογή μαθητών βάσει

κοινωνικών κριτηρίων. Κατά τη σχολική χρονιά 1999 – 2000, δημιουργούνται και τίθενται σε λειτουργία 28 πιλοτικά Ολοήμερα Δημοτικά με τη διαφοροποίηση, ότι πλέον καθίσταται υποχρεωτική η παραμονή και φοίτηση των μαθητών έως τις 16:00 μ.μ.. Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας του βρήκε αντιστάσεις και δημιούργησε προβλήματα, για τον λόγο αυτό το Υπουργείο επέτρεψε τη μεταγραφή μαθητών σε όμορα δημοτικά σε περίπτωση που οι γονείς το επιθυμούσαν. Τα εν λόγω Ολοήμερα Δημοτικά σχολεία λειτουργούσαν και βρίσκονταν σε πολλά σημεία ανά την επικράτεια, προκειμένου τα αποτελέσματα από το δείγμα τους να είναι αντιπροσωπευτικά. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στα πλαίσια του 2^{ου} κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης με στόχο, την ενίσχυση της απαραίτητης υλικοτεχνικής υποδομής. Ταυτόχρονα, τελούσαν υπό την εποπτεία αρμόδιας επιστημονικής επιτροπής, η οποία είχε την επίβλεψη τόσο του οργανωσιακού, όσο και του παιδαγωγικού κομματιού της λειτουργίας τους (Ιωακειμίδης, 2011).

Μόλις το 2002, τα συγκεκριμένα πιλοτικά σχολεία μετονομάζονται σε Πειραματικά Ολοήμερα, ενώ όλα τα υπόλοιπα Διευρυμένου Τύπου μετονομάζονται σε Ολοήμερα Δημοτικά. Οι συγκεκριμένοι τύποι σχολείων συνέχισαν τη λειτουργία τους μέχρι και τη σχολική χρονιά 2010 – 2011 (Βιτσιλάκη, 2007). Κατά τη σχολική χρονιά 2011 – 2012 δημιουργείται ένα νέο είδος σχολείου, τα λεγόμενα ΕΑΕΠ ή σχολεία Ενιαίου Αναμορφωμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος, στα οποία παρατείνεται η υποχρεωτική φοίτηση όλων των μαθητών του ημερήσιου προγράμματος μέχρι τις 14:00μ.μ. και συνεχίζονται οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες με προαιρετικού χαρακτήρα πρόγραμμα μέχρι τις 16:00μ.μ.. Αρχικά λειτούργησαν 1000 εκπαιδευτικές μονάδες ανά την επικράτεια και στην πορεία προστέθηκαν πολλές περισσότερες μέχρι που, την σχολική χρονιά 2015 – 2016, καταργείται και αυτός ο θεσμός, όπως και ο θεσμός των Πειραματικών Σχολείων και αντικαθίσταται από το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο Ενιαίου Τύπου, το οποίο έχει υποχρεωτική λειτουργία μέχρι τις 13:15 μ.μ. και προαιρετικό πρόγραμμα μέχρι τις 16:00μ.μ.. Βασική διαφοροποίηση στο νέο τύπου σχολείο είναι πως καταργείται πλέον ο εκπαιδευτικός του ολοήμερου και η λειτουργία αυτού ανατίθεται στη διάθεση διδακτικών ωρών που έχει η εκάστοτε σχολική μονάδα, με βασική προτεραιότητα τη συμπλήρωση ωρών από το διδακτικό προσωπικό της. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός, πως ο παιδαγωγικός σχεδιασμός του προγράμματος του ολοήμερου εναπόκειται στην περίσσεια διδακτικών ωρών και όχι σε κάποια κεντρική εκπαιδευτική πολιτική (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2018).

Με το άρθρο 371 του ν. 4957/2022, καθορίστηκαν οι νέες διατάξεις για τη ρύθμιση λειτουργίας του νέου Αναβαθμισμένου Προγράμματος για τα ολοήμερα δημοτικά σχολεία και νηπιαγωγεία της χώρας μας. Το αναβαθμισμένο πρόγραμμα σχεδιάστηκε αφενός με σκοπό να εξυπηρετήσει τις ανάγκες που προαναφέραμε, να ενισχύσει τις γυναίκες και τις οικογένειες γενικότερα, προς την κατεύθυνση της εύρεσης εργασίας και της οικονομικής ανεξαρτησίας, και αφετέρου να ενισχύσει τους μαθητές με πληθώρα νέων ερεθισμάτων, μέσω δημιουργικής απασχόλησης στον χώρο του σχολείου. Επιπλέον, να τους βοηθήσει να αναπτύξουν νέες δεξιότητες, πέραν του

κλασικού αναλυτικού προγράμματος. Τέλος, το Υπουργείο προωθεί το νέο ολοήμερο, ως ένα μέτρο για τη λύση του δημογραφικού προβλήματος της χώρας.

Οι αλλαγές που περιλήφθηκαν στο νόμο για το αναβαθμισμένο πρόγραμμα έχουν διττό προσανατολισμό. Η πρώτη αλλαγή που παρατηρεί κανείς είναι η διεύρυνση του σχολικού ωραρίου μέχρι τις 17:30 καθημερινά, με στόχο την εξυπηρέτηση του εργασιακού ωραρίου των κηδεμόνων, στον ευρύτερο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Ταυτόχρονα, το πρόγραμμα εμπλουτίζεται με τους εκπαιδευτικούς ομίλους, με νέα δηλαδή διδακτικά αντικείμενα, τα οποία σχετίζονται με την ελεύθερη έκφραση, τη δημιουργικότητα και την ψυχαγωγία, και σχετίζονται ενδεικτικά με τον αθλητισμό, την τέχνη, την εικαστική έκφραση, τη μουσική, τη ρομποτική, την πολιτειότητα, τον εθελοντισμό, την επιχειρηματικότητα και πλήθος άλλων αντικειμένων. Υπεύθυνος για την επιλογή των εκάστοτε εκπαιδευτικών ομίλων που θα επιλεγθούν ανά σχολική μονάδα, ορίζεται ο σύλλογος διδασκόντων, ο οποίος αποφασίζει βάσει της διάθεσης εκπαιδευτικού δυναμικού το οποίο διαθέτει (Νόμος 141/21.07.2022, Άρθρο 371).

2.2 Θεσμικό πλαίσιο

Η εκπαιδευτική πολιτική που επιχείρησε να εφαρμόσει το Υπουργείο Παιδείας, μέτρο της οποίας αποτέλεσε και το Ολοήμερο Δημοτικό, διασφαλίστηκε μέσω εγκυκλίων, οι οποίες εξασφάλισαν τον υποχρεωτικό χαρακτήρα εφαρμογής του (Σαλτερής, 2005).

Επιτομή για την λειτουργία του Ολοήμερου Σχολείου αποτέλεσε ο νόμος 2525 του 1997, καθώς μέσω αυτού καθορίστηκε το πλαίσιο εφαρμογής για το Σχολείο με Διευρυμένο Ωράριο, για τα τμήματα Δημιουργικών Δραστηριοτήτων, καθώς και για τα σχολεία στα οποία εφαρμόστηκε πιλοτικά ο ολοήμερος θεσμός. Στον εν λόγω μάλιστα νόμο, αναφέρεται το διευρυμένο ωράριο, ως μία νέα εκπαιδευτική καινοτομία. Ο θεσμός λειτουργούσε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, όμως δε γινόταν σαφής αναφορά στον χαρακτήρα του. Περισσότερο, στα πρώτα εκείνα νομοθετήματα, διαφαίνονται οι κοινωνικοί λόγοι ανάπτυξης και δημιουργίας του θεσμού, αφού εκτενής αναφορά γίνεται σε όλους όσους απευθύνεται και έχουν δικαίωμα συμμετοχής. Πιο συγκεκριμένα, συμμετείχαν είτε παιδιά με εργαζόμενους και τους δύο γονείς, είτε παιδιά με άνεργους γονείς. Επίσης, παιδιά προερχόμενα από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, από μονογονεϊκές οικογένειες, παιδιά διαμένοντα σε δομές φιλοξενίας, παιδιά με ασθενείς ή εξαρτημένους γονείς ή παιδιά με γονείς σε καταστάματα κράτησης. Τέλος, μαθητές Ρομά άνευ προϋποθέσεων.

Το αμέσως επόμενο διάστημα, το Υπουργείο Παιδείας και η πολιτεία, εκδίδοντας συμπληρωματικές διατάξεις, προσπάθησαν να διασαφηνίσουν τον τρόπο με τον οποίο επρόκειτο να λειτουργήσει το ολοήμερο σχολείο. Μέσω του κειμένου «Εκπαίδευση 2000», επιχειρήθηκε να καθοριστεί ο εβδομαδιαίος προγραμματισμός του Ολοήμερου Δημοτικού. Συμφώνως λοιπόν με αυτόν, στο Ολοήμερο Σχολείο θα πρέπει να προσφέρονται διδακτικά αντικείμενα συναφή με το αναλυτικό πρόγραμμα. Σε δεύτερο χρόνο και προαιρετικά, μπορούσε να ενισχύεται η μελέτη των παιδιών για την επόμενη μέρα, ώστε να αποφορτιστούν οι γονείς από τις κατ' οίκον εργασίες και

δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης. Επιπλέον, όφειλε να παρέχει μαθήματα ενισχυτικής διδασκαλίας για τους μαθητές οι οποίοι αντιμετώπιζαν μαθησιακές δυσκολίες.

Ένα χρόνο αργότερα, με την υπουργική απόφαση Φ.13.1/899/Γ1/1074/26-10-1998, διατυπώνεται ρητά πως με τη λειτουργία του διευρυμένου προγράμματος εκπληρώνεται η κοινωνική ανάγκη φροντίδας των παιδιών των εργαζόμενων γονέων, γεγονός που, για ακόμη μία φορά, επιβεβαιώνει τον κοινωνικό του χαρακτήρα. Αναφέρεται μάλιστα ως εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Αργότερα το Υπουργείο Παιδείας φαίνεται να αλλάζει προσανατολισμό και από το 2002 αρχίζουν πλέον να αναδεικνύονται παιδαγωγικοί λόγοι ύπαρξης και λειτουργίας του Ολοήμερου. Μάλιστα, σύμφωνα με την Καραμεσίνη, (2008) το θεσμικό πλαίσιο γύρω από το ολοήμερο δεν ευνόησε επαρκώς τους αρχικούς κοινωνικούς του στόχους, που ήταν η στήριξη των άνεργων γονέων, η ενίσχυση των άνεργων μητέρων και η παροχή ίσων ευκαιριών εργασίας και στα δύο φύλα. Με το ΦΕΚ 1471/2002 θεσμοθετείται το πρόγραμμα σπουδών των πειραματικών σχολείων.

Σύντομα, το 2003 μέσα από μία σειρά εγκυκλίων, καταργείται η υπουργική απόφαση του 1998 που προέβλεπε την ανάγκη δύο εργαζόμενων ή άνεργων γονέων, και πλέον ανοίγει ο δρόμος για εγγραφή στο ολοήμερο πρόγραμμα περισσότερων παιδιών, παρέχοντας ίσες ευκαιρίες αναζήτησης εργασίας σε πολλές περισσότερες ομάδες ανέργων ή εργασιακά ανενεργών γονέων (Φ.50/57/26650/Γ1/17-3-2003, Φ.50/58/26861/Γ1/17-3-2003). Το ΦΕΚ 1139/2006, μέσω του οποίου εκσυγχρονίζονται όλα τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, επαναδιατυπώνει τα ωρολόγια προγράμματα των πειραματικών σχολείων. Τέσσερα χρόνια αργότερα, με το ΦΕΚ 804/2010, ιδρύονται τα ΕΑΕΠ, δηλαδή τα σχολεία με Ενιαίο Αναμορφωμένο Πρόγραμμα, μέσα στα οποία εντάσσονται και τα Ολοήμερα Πειραματικά, χωρίς ωστόσο να καταργήσει τα κλασικά ολοήμερα. Το Υπουργείο Παιδείας ενέταξε τα συγκεκριμένα σχολεία στα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ μέσα στα πλαίσια του Νέου Σχολείου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, για τα επόμενα πέντε έτη λειτούργησαν ταυτόχρονα δύο διαφορετικοί τύποι ολοήμερου σχολείου.

Το 2017, εκδίδεται το Προεδρικό Διάταγμα 79, το οποίο εξακολουθεί να ισχύει μέχρι σήμερα και αναφέρεται στη λειτουργία όλων των Σχολικών Μονάδων που εντάσσονται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Νηπιαγωγεία και Δημοτικά, στο οποίο δεν υπάρχει κανένας περιορισμός, ως προς την εργασιακή κατάσταση των γονέων, προκειμένου να εγγράψουν τα τέκνα τους στο ολοήμερο σχολείο, ούτε φυσικά και άλλοι περιορισμοί. Επιπρόσθετα, με το ΦΕΚ 1800/2017, 835 ολιγοθέσια σχολεία μετατρέπονται σε ολοήμερα. Είναι η πρώτη φορά που ολιγοθέσια σχολεία λειτουργούν ως ολοήμερα, καθώς προηγούμενες διατάξεις προέβλεπαν πως μόνο σχολεία 6/θέσια και άνω μπορούσαν να συμμετέχουν στον θεσμό.

Τέλος, με τον πιο πρόσφατο νόμο 4957 του 2022, τέθηκε σε εφαρμογή το νέο αναβαθμισμένο πρόγραμμα για το ολοήμερο δημοτικό και νηπιαγωγείο. Για την τρέχουσα σχολική χρονιά 2022 – 2023 ωστόσο, καθορίστηκε μέσω της Υπουργικής Απόφασης Φ.7/ΦΜ/98404/Δ1 που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Β 4215/10-8-2022 ποιες

ακριβώς σχολικές μονάδες θα λειτουργούσαν με τον νέο θεσμό. Για την επιλογή των σχολικών μονάδων και την ένταξή τους στο πρόγραμμα, σύμφωνα με τον 4957 κριτήριο αποτέλεσε ο αριθμός των μαθητών ανά σχολική μονάδα, ο αναμενόμενος αριθμός συμμετεχόντων στο νέο πρόγραμμα, ο αριθμός τμημάτων ολοήμερου που λειτούργησαν τα αμέσως προηγούμενα έτη, καθώς και ιδιαίτερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, που ενέτειναν την ανάγκη για εκπαιδευτική και παιδαγωγική υποστήριξη των μαθητών, όπως και υποστήριξη των οικογενειών αυτών, με ιδιαίτερη έμφαση στους εργαζόμενους γονείς. Στόχος του υπουργείου ήταν η λειτουργία 5.000 τμημάτων σε δημοτικά και νηπιαγωγεία μαζί, με προοπτικές αύξησης αυτών για τις επόμενες χρονιές. Τελικά, το ενδιαφέρον των γονέων δεν ήταν το αναμενόμενο, με μόνο 1.500 τμήματα εξ αυτών να λειτουργούν, παρά τον μικρό αριθμό εγγεγραμμένων που απαιτούνταν για τη λειτουργία νέου τμήματος. Τους λόγους της μικρής απήχησης θα διερευνήσουμε παράλληλα με τα υπόλοιπα ερευνητικά ερωτήματα στην παρούσα εργασία.

2.3 Ανάγκη ίδρυσης

Περί τα μέσα της δεκαετίας του 80', με την αλλαγή στη δομή και οργάνωση της οικογένειας, επανήλθε στο προσκήνιο η ανάγκη ενός θεσμού ασφαλούς «φύλαξης» των παιδιών αυτών. Παγκόσμιες αλλαγές φαίνεται πως δεν άφησαν ανεπηρέαστο το ελληνικό συγκείμενο, επιδεικνύοντας ισχυρή επίδραση στην ελληνική οικογένεια. Νέα κοινωνικά δεδομένα, όπως η παγκοσμιοποίηση, έφεραν αλλαγές τόσο στον χώρο της παραγωγής, όσο και στην κοινωνία της πληροφορίας.

Αρχικά, την επέκταση του ωραρίου του σχολικού προγράμματος, με την παράλληλη παροχή νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων ολοήμερου χαρακτήρα, επέφερε η κοινωνικοοικονομική και πολιτισμική κατάσταση της μετασχηματιζόμενης ελληνικής κοινωνίας, που δεν άφησε ανεπηρέαστη τη δομή της παραδοσιακής ελληνικής οικογένειας. Αλλαγές που επήλθαν στον κοινωνικό ιστό, αφορούσαν την ένταξη της γυναίκας στον εργασιακό τομέα και στην επακόλουθη απουσία της πολλές ώρες από το σπίτι (Υφαντή & Καραντζής, 2010). Ταυτόχρονα, ο διευρυμένος τύπος οικογένειας που ίσχυε μέχρι εκείνη την στιγμή στην Ελλάδα, δηλαδή η οικογένεια που αποτελούνταν από παππούδες, γονείς και παιδιά, αντικαταστάθηκε από την πυρηνική οικογένεια, δηλαδή την οικογένεια που αποτελούνταν μόνο από γονείς και παιδιά. Αυτό είχε ως επακόλουθο την απουσία των παππούδων από την οικογενειακή φροντίδα. Το πρόβλημα εντοπίστηκε από το Υπουργείο Παιδείας, μέσω έρευνας που πραγματοποιήθηκε τη σχολική χρονιά 1985 – 1986, με δείγμα μαθητών από τις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι γύρω στους 16.000 μαθητές γύριζαν και έμεναν μόνοι τους στο σπίτι κατά τις μεσημβρινές ώρες και άλλοι 13.300 περίμεναν μαζί με μεγαλύτερα αδέρφια τους γονείς τους, να γυρίσουν από τη δουλειά. Με αυτά τα δεδομένα, δημιουργήθηκε εκ των πραγμάτων η ανάγκη αναζήτησης ενός πλαισίου, όπου θα μπορούσαν με ασφάλεια να παραμένουν οι μαθητές μετά τη λήξη του παραδοσιακού προγράμματος φοίτησης (Αναγνωστοπούλου, και συν., 2013).

Ιδιωτικές πρωτοβουλίες την ίδια περίοδο φαίνεται πως εμφάνιζαν μεγάλη απήχηση ανάμεσα στους γονείς, ιδιαίτερα στις οικογένειες με μεσαίο εισόδημα, εξασφαλίζοντας παρατεταμένη παραμονή των παιδιών στην σχολική μονάδα (Αρβανίτη, 2006). Ταυτόχρονα, η προβληματική για τη λειτουργία του ολοήμερου εμπλουτίστηκε. Αναγνωρίστηκε η αξία δυνατότητας επιλογής μαθημάτων, η ευκαιρία για δωρεάν αθλητικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες, καθώς και η μείωση των κατ' οίκον εργασιών, με την εκπόνησή τους στο σχολείο. Επιπλέον, ενισχύθηκε η αντίληψη πως η αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα, θα μπορούσε να δώσει περισσότερα κίνητρα και νέες κοινωνικές εμπειρίες. Η νέα αυτή τροπή στις πεποιθήσεις, περί του ολοήμερου σχολείου, αντανακλάται και στον νόμο 2525 του 1997, όπου το νέο είδος σχολείου δεν στοχεύει στη στεία κάλυψη κοινωνικών αναγκών, αλλά φιλοδοξεί στην αναμόρφωση του εκπαιδευτικού προγράμματος, με απώτερο σκοπό την άμβλυνση κοινωνικών και εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Το όραμα αυτό, επιχειρήθηκε να επιτευχθεί, όπως προείπαμε, μέσω της υποχρεωτικής φοίτησης όλων των μαθητών της σχολικής μονάδας στο πλήρες πρόγραμμα του ολοήμερου.

Αναλογιζόμενοι όλα τα παραπάνω, αντιλαμβανόμαστε πως η ανάγκη δημιουργίας και λειτουργίας του ολοήμερου, στηρίχθηκε στην εκπλήρωση τριών ειδών αναγκών. Αφορούσε και αφορά στην κάλυψη κοινωνικών, παιδαγωγικών και γνωστικών αναγκών.

2.3.1 Η κάλυψη κοινωνικών αναγκών

Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενη ενότητα, πρωταρχική κοινωνική ανάγκη η οποία επιχειρείται να αντιμετωπιστεί μέσω της ίδρυσης του ολοήμερου σχολείου, είναι το ζήτημα της επίβλεψης των παιδιών για τις ώρες που οι γονείς τους βρίσκονται στην εργασία. Η εγκαθίδρυση της πυρηνικής οικογένειας, σε συνδυασμό με την ένταξη της γυναίκας στην αγορά εργασίας, ενέτεινε την ανάγκη ίδρυσης ενός θεσμού επίβλεψης και προστασίας των παιδιών κατά τις ώρες που οι ίδιοι βρίσκονταν στον εργασιακό χώρο. Κατά τον τρόπο αυτό, κατέστη απαραίτητο το ωράριο λειτουργίας του σχολείου να ταυτίζεται με το εργασιακό ωράριο των περισσότερων γονέων (Appel & Rutz, 1998). Ζητήματα, τα οποία άπτονταν των νέων συνθηκών που διαμορφώθηκαν σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και στις αλλαγές που επήλθαν λόγω αυτών στις οικογένειες, επισημάνθηκαν σε αρκετές μελέτες. Οι ίδιες μελέτες επεσήμαναν και τη σημαντικότητα του ρόλου του σχολείου σε αυτές τις αλλαγές και έτσι πολλές κυβερνήσεις αποφάσισαν να ικανοποιήσουν το αίτημα για ασφαλή φροντίδα των παιδιών εντός παιδαγωγικού πλαισίου. Διασφαλίστηκε έτσι, το δικαίωμα των γονιών και ειδικότερα των γυναικών, για πρόσβαση στην εργασία (Waerness, 1990).

Ταυτόχρονα όμως με την κάλυψη της φροντίδας των παιδιών, ένας ακόμα τομέας ο οποίος καλύπτεται σε κοινωνικό επίπεδο, είναι πως ικανοποιείται και η συνθήκη παροχής ίσων ευκαιριών μάθησης σε όλα τα παιδιά. Πλήθος ερευνών έχουν διαπιστώσει τόσο σε θεωρητικό όσο και σε ερευνητικό επίπεδο πως παιδιά προερχόμενα από κατώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα δεν λαμβάνουν ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες (Φραγκουδάκη, 1985).

Στόχος λοιπόν του ολοήμερου Σχολείου είναι, στο βαθμό που είναι δυνατό, να ελαττώσει εκπαιδευτικές ανισότητες, έτσι ώστε κάθε παιδί να απολαμβάνει την απρόσκοπτη πρόσβαση στο σχολείο, χωρίς να αντιμετωπίζει προβλήματα προσβασιμότητας σε αυτό από εμπόδια, όπως το οικογενειακό εισόδημα και το κοινωνικομορφωτικό επίπεδο της οικογένειας. Είναι γνωστό, πως το παραδοσιακού τύπου σχολείο, κάθε άλλο παρά συμβάλλει στην εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων, λόγω των όλο και αυξανόμενων απαιτήσεων που προβάλλει στους μαθητές (Γούπος & Μήνας, 2006). Για τον λόγο αυτό, το ολοήμερο καλείται να γεφυρώσει τα κενά του παραδοσιακού σχολείου, λαμβάνοντας υπόψιν τις γνώσεις, δεξιότητες και τις ατομικές διαφορές του κάθε παιδιού, μειώνοντας την σχολική αποτυχία και τον αποκλεισμό (Coleman, 1991).

Παράλληλα, το ολοήμερο σχολείο δημιουργήθηκε με σκοπό να περιορίσει φαινόμενα παραπαιδείας και να ανακουφίσει γονείς από χαμηλότερα οικονομικά στρώματα, μέσω της προσφοράς επιπλέον γνωστικών αντικειμένων και της δωρεάν ενίσχυσης των αδύναμων μαθητών. Όσον αφορά την λειτουργία των σχολείων στο πλαίσιο της τοπικής κοινωνίας, η ύπαρξη και λειτουργία ολοήμερων σχολείων συνδέθηκε με την ενεργή συμμετοχή γονέων στα κοινά και με την επακόλουθη συμμετοχή και ενεργοποίηση της τοπικής αυτοδιοίκησης (Κελπανίδης, 1991).

Τέλος, το ολοήμερο σχολείο φαίνεται πως συμβάλλει στην ουσιαστικότερη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, αλλά και στην επικοινωνία μεταξύ σχολικής μονάδας και των οικογενειών των μαθητών. Το σχολικό κλίμα βελτιώνεται. Δίνεται χρόνος για αλληλεπίδραση, συνεπώς για βαθύτερη κατανόηση της κουλτούρας του «άλλου» και για αποδοχή της ετερότητας (Χαλκιαδάκη, 2013). Αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες, με αυτό τον τρόπο, αποκτούν πρόσωπο στην κοινωνία και είναι πιθανότερο να ενταχθούν σταδιακά στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Με την επιτυχή εκπλήρωση όλων των παραπάνω προτεραιοτήτων, το ολοήμερο σχολείο αναμένεται να συμβάλλει στη μείωση της παιδικής παραβατικότητας, και κατά συνέπεια της παραβατικότητας εν γένει, γεγονός που αναμένεται να επωφελήσει το σύνολο της κοινωνίας (Βιτσιλάκη & Πυργιωτάκης, 2002).

2.3.2 Η κάλυψη παιδαγωγικών στόχων

Πέρα όμως από την πληθώρα κοινωνικών αναγκών που ικανοποιούνται με την λειτουργία του Ολοήμερου Σχολείου, σημαντικό ρόλο φαίνεται να διαδραματίζει και στην κάλυψη παιδαγωγικών στόχων και των αντίστοιχων αναγκών των μαθητών. Από τα πρώτα χρόνια άτυπης λειτουργίας του θεσμού μέχρι σήμερα, αναμφισβήτητος είναι ο ρόλος που διαδραματίζει στην ενίσχυση των παιδιών, δίνοντας μεγάλη βαρύτητα στις δεξιότητες, τις γνώσεις και τις ατομικές διαφορές εν γένει του κάθε παιδιού, επιτρέποντας για πρώτη φορά ευελιξία στο άκαμπτο, αναλυτικό πρόγραμμα και υποστηρίζοντας την ενεργό εμπλοκή του. Σύμφωνα με αυτό, τα παιδιά έχουν πλέον τη δυνατότητα να απολαμβάνουν μια σειρά διδακτικών αντικειμένων, που συνδέονται αμεσότερα με τα ενδιαφέροντά τους, τις κλίσεις τους και τις ικανότητές τους. Παράλληλα, αξιοποιείται σε μεγάλο βαθμό, ελεύθερος χρόνος των μαθητών, που σε υγιείς οικογένειες μπορούσε να αξιοποιηθεί δημιουργικά, σε προβληματικές

οικογένειες ωστόσο μπορεί άσκοπα να περνούσε. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις, όπου η γονική επίβλεψη απουσιάζει, με τον ελεύθερο χρόνο, μπορεί να ευνοείται η συμμετοχή σε παραβατικές συμπεριφορές και ταυτόχρονα να τίθεται η ασφάλεια των παιδιών σε κίνδυνο (Δεμίρογλου, 2010).

Με την επέκταση τώρα του σχολικού ωραρίου στο Ολοήμερο Σχολείο, παρέχεται χρόνος για την ενσωμάτωση νέων διδακτικών αντικειμένων και την αξιοποίηση εναλλακτικών μεθόδων διδασκαλίας. Επιτυγχάνεται έτσι, μέσω των πολλαπλών προσεγγίσεων, η βελτίωση της παρεχόμενης διδασκαλίας. Οι μετωπικές μέθοδοι διδασκαλίας δύνανται να αντικατασταθούν από συνεργατικές και διερευνητικές και οι μαθητές έρχονται σε επαφή με νέες εμπειρίες και καταστάσεις, που τους ενθαρρύνουν στην καλλιέργεια του χαρακτήρα τους και στην ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Πέρα από τις νέες γνώσεις, μέσα από την καθημερινή συνεργασία και αλληλεπίδραση, κατανοούν καταστάσεις της καθημερινής ζωής, μαθαίνουν να αυτενεργούν αλλά και να συνεργάζονται, να είναι υπεύθυνοι και να αναζητούν λύσεις σε προβλήματα. Επιτυγχάνεται έτσι η ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών. Τέλος, μέσω του χρόνου που δίνεται για την καλλιέργεια των κλίσεων των παιδιών, αλλά και την περαιτέρω ενασχόληση με τα ενδιαφέροντά τους, γίνεται το σχολικό περιβάλλον πιο γοητευτικό στα μάτια των παιδιών και αυξάνεται το ενδιαφέρον τους για μάθηση (Θωίδης & Χανιωτάκης, 2018).

Με τη δυνατότητα τώρα της εξατομίκευσης στη διδασκαλία, ενθαρρύνονται και κινητοποιούνται παιδιά, αναπτύσσοντας εσωτερικά κίνητρα μάθησης. Μαθητές προερχόμενοι από ασθενέστερες κοινωνικά πολιτισμικές ομάδες προστατεύονται από την σχολική αποτυχία. Λαμβάνουν υποστηρικτική μαθησιακή διδασκαλία και συμμετέχουν σε δραστηριότητες που τους βοηθούν να εμπεδώσουν τις γνώσεις τους. Καλλιεργώντας αυτόνομη συμπεριφορά, υπευθυνότητα και ομαδική δράση αναπτύσσονται ολόπλευρα (Δεμίρογλου, 2010). Υπό αυτές τις προϋποθέσεις εντάσσονται ομαλότερα στο κοινωνικό σύνολο και επιτυγχάνεται η κοινωνική συνοχή.

2.3.3 Η εξυπηρέτηση γνωστικών σκοπών

Με τον θεσμό του ολοήμερου, σχολείου εξυπηρετούνται πλέον των κοινωνικών και παιδαγωγικών σκοπών και γνωστικοί σκοποί. Το ωρολόγιο πρόγραμμα του ολοήμερου προβλέπει την ύπαρξη διδακτικού χρόνου, ο οποίος δύναται να διατεθεί στην προετοιμασία των μαθημάτων της επόμενης ημέρας. Εκτός όμως αυτού, τα διδακτικά αντικείμενα της εμπέδωσης της προηγούμενης γνώσης και η δυνατότητα παροχής ενισχυτικής διδασκαλίας σε όσους μαθητές απαιτείται, καθιστούν την λειτουργία του Ολοήμερου προγράμματος σε αναγκαία για την εξυπηρέτηση περαιτέρω γνωστικών σκοπών.

Οι εκπαιδευτικοί, αφουγκραζόμενοι τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, μπορούν να εμπλουτίσουν το αναλυτικό πρόγραμμα με την προσθήκη νέων διδακτικών αντικειμένων ακαδημαϊκού χαρακτήρα, να αναπτύξουν διαθεματικά προγράμματα και ομοδοσυνεργατικές, δημιουργικές δραστηριότητες, για τις οποίες ο περιορισμένος χρόνος του πρωινού προγράμματος δεν επαρκεί. Με αυτό τον τρόπο, οι

μαθητές παραμένοντας σε ένα ασφαλές περιβάλλον, αξιοποιούν δημιουργικά τον χρόνο τους, αποκτώντας νέες μαθησιακές εμπειρίες (Δεμίρογλου, 2010).

2.4 Οι λόγοι ίδρυσης μέσα από το θεσμικό πλαίσιο

Παρατηρώντας τους στόχους και τους σκοπούς λειτουργίας για το ολοήμερο σχολείο όπως εκφράστηκαν ανά τις εγκυκλίους και τα διάφορα ΦΕΚ, διαπιστώνει κανείς μία σταδιακή μεταφορά του ενδιαφέροντος από τη σείρα υποστήριξη της εργασιακής και οικογενειακής ζωής, στη μετατροπή του σχολείου ως ένα κέντρο μάθησης με επίκεντρο τον μαθητή. Με την πρώτη σχετική εγκύκλιο Φ.13.1/767/Γ1/884/3-9-1998 το Υπουργείο Παιδείας προτείνει για πρώτη φορά τον εμπλουτισμό διδακτικών μεθόδων και των τρόπων προσέγγισης των γνωστικών αντικειμένων. Η μεγαλύτερη ωστόσο βαρύτητα δίνεται στην ανάπτυξη κοινωνικών στόχων, όπως αυτού της φύλαξης και προστασίας των παιδιών.

Λίγα χρόνια αργότερα, το 2002, εκδίδεται η εγκύκλιος Φ.13.1/885/88609/3-9-2002. Αυτή τη φορά, αναφορά γίνεται στους σκοπούς και όχι πια στους στόχους. Οι σκοποί, λοιπόν, λειτουργίας του ολοήμερου σχολείου εστιάζονται αποκλειστικά στην ομαλή λειτουργία της οικογένειας και στη στήριξη της εργασιακής ζωής. Ωστόσο, δύο μήνες μονάχα αργότερα, με την έκδοση του ΦΕΚ 1471/2002, επαναπροσδιορίζονται οι σκοποί με προσθήκη δύο βασικών στόχων: α) την αποτελεσματική εμπέδωση γνώσεων και την καλλιέργεια δεξιοτήτων που σχετίζονται με τα διδακτικά αντικείμενα του πρωινού ωρολόγιου προγράμματος και β) τον εμπλουτισμό του παιδαγωγικού προγράμματος με νέα διδακτικά αντικείμενα, χωρίς όμως να ορίζονται με ακρίβεια ποια, και χωρίς να διακρίνονται οι στόχοι σε παιδαγωγικούς ή κοινωνικούς.

Με την Φ/3447/91696/Γ1/2-9-03 εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας του 2003, η οποία τιτλοφορείται ως «Σκοπός και περιεχόμενο του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου», αναφορά γίνεται πλέον στο «περιεχόμενο» αντί του σκοπού και οι στόχοι λειτουργίας αναφέρονται χωρίς όμως σαφές περιεχόμενο. Κυρίως, λέγεται πως σχετίζονται με την αποτελεσματική αξιοποίηση του πλεονάζοντος χρόνου παραμονής των μαθητών στο σχολείο και με τη στήριξη της εργαζόμενης οικογένειας λόγω αυτού. Ταυτόχρονα, ως στόχος αναφέρεται και η απαλλαγή της οικογένειας από πρόσθετες επιβαρύνσεις που σχετίζονται με την παροχή παράλληλης εκπαιδευτικής φροντίδας από ιδιωτικές δομές.

Μόνο από το 2010 και μετά, παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές στην στοχοθεσία του Υπουργείου Παιδείας σε σχέση με το ολοήμερο σχολείο. Για πρώτη φορά, στις διατάξεις για το «Νέο Σχολείο» ρητά αναφέρεται πως κύριος αποδέκτης του νέου εγχειρήματος βελτίωσης της παρεχόμενης εκπαίδευσης είναι ο μαθητής. Στην εγκύκλιο λοιπόν Φ.3/967/103528/Γ1/24-08-2010 αναφέρεται, πως το ολοήμερο σχολείο μετατρέπεται σιγά σιγά σε σχολείο Ενιαίου Αναμορφωμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος, με σκοπό την βελτιστοποίηση της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Ο παραπάνω σκοπός επιχειρήθηκε να υλοποιηθεί με την σταδιακή εισαγωγή νέων διδακτικών αντικειμένων όπως η Αισθητική Αγωγή, τα Αγγλικά, οι ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση) και η Φιλαναγνωσία στο

υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα ολοήμερα μετατράπηκαν σε σχολεία με εμπλουτισμένο διδακτικό περιεχόμενο, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να περιορίσουν τις απογευματινές εξωσχολικές δραστηριότητες. Ο αρχικός σχεδιασμός στόχευε στην κατακόρυφη μείωση της παραπαιδείας με σκοπό, να ελαφρύνει τα πρόσθετα οικογενειακά οικονομικά βάρη, αφού ένας σημαντικός αριθμός δραστηριοτήτων που ως τότε συνηθίζονταν να υλοποιείται στα απογευματινά φροντιστήρια, πλέον μπορούσαν να υλοποιηθούν εντός του πρωινού προγράμματος των σχολικών μονάδων. Ενδιαφέρον θα είχε η πραγματοποίηση έρευνας, η οποία να καταλήγει σε απτά συμπεράσματα σε σχέση με το εάν όντως μειώθηκαν οι εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών ή όχι, μιας και κάτι τέτοιο δεν εντοπίζεται στην διαθέσιμη βιβλιογραφία.

Με το 1324/2016 ΦΕΚ του 2016 καθορίστηκε ο Ενιαίος Τύπος Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου σε όλες τις σχολικές μονάδες οργανικότητας 4/θέσιας και πάνω, και αναδιαμορφώθηκε εκ βάθρων το ωρολόγιο πρόγραμμα όλων των ολοήμερων σχολείων. Η εφαρμογή του εν λόγω θεσμού, αποτέλεσε σημαντική μεταρρυθμιστική παρέμβαση στην κατεύθυνση της παροχής ίσων ευκαιριών μάθησης και στην ανάδειξη του κοινωνικού χαρακτήρα του ολοήμερου.

Το πρόσφατο ΦΕΚ 141/2022 καθόρισε το πλαίσιο λειτουργίας του Νέου Αναβαθμισμένου προγράμματος ολοήμερου για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο. Λίγες ημέρες αργότερα, με την Υπουργική Απόφαση 106006/Δ1:2022 καθορίστηκαν λεπτομέρειες που αφορούσαν στην λειτουργία του ολοήμερου σχολείου στο Νηπιαγωγείο. Μέσα σε αυτήν, αναφέρεται ο σκοπός λειτουργίας του Ολοήμερου Νηπιαγωγείου, που δεν είναι άλλος από τη μαθησιακή, κοινωνικοποιητική και παιδαγωγική υποστήριξη των μαθητών. Με την επέκταση του ωρολόγιου προγράμματος για δύο διδακτικές ώρες τονίζεται πως επιχειρείται η αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου των παιδιών με την παροχή ποιοτικών, δημιουργικών και μαθησιακών εμπειριών. Ταυτόχρονα, το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο ως ένα δυναμικό πλαίσιο μάθησης, αναμένεται να λειτουργήσει στην περαιτέρω μαθησιακή ενίσχυση προσφέροντας πληθώρα ερεθισμάτων. Δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στην κουλτούρα και το ιδιαίτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της τοποθεσίας στην οποία εδράζεται, αναμένεται να ενισχύσει την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία μεταξύ των μελών της κοινότητάς του, αυξάνοντας την κοινωνικοποίηση και μακροπρόθεσμα τη συμπερίληψη τους. Επιπρόσθετα, εντός του πλαισίου αυτού, δίνεται η δυνατότητα να αντιμετωπιστούν τυχόν μαθησιακές δυσκολίες και άλλα θέματα που σχετίζονται με τους μαθητές/ήτριες και χρήζουν ιδιαίτερης διαχείρισης, επιδεικνύοντας έτσι αντισταθμιστικό και συμπεριληπτικό χαρακτήρα.

Όσον αφορά τώρα το Ολοήμερο Δημοτικό, οι στόχοι λειτουργίας του νέου Διευρυμένου Ολοήμερου Σχολείου όπως διατυπώνονται μέσα στα στο ΦΕΚ ίδρυσης και στις διευκρινιστικές εγκυκλίους και στις αντίστοιχες υπουργικές αποφάσεις, συνοψίζονται στους παρακάτω. Βασική προτεραιότητα είναι, μέσω της απρόσκοπτης πρόσβασης των μαθητών σε ένα δωρεάν, ποιοτικό πρόγραμμα, η άμβλυνση κοινωνικών ανισοτήτων που προκύπτουν από τις πρόσθετες υποστηρικτικές

μαθησιακές εμπειρίες που δέχονται τα απογεύματα ορισμένα μόνο παιδιά. προερχόμενα από προνομιούχα κοινωνικο-οικονομικά περιβάλλοντα. Με τη μεταφορά της λήξης του σχολικού προγράμματος από τις 16:00 στις 17:30 και την ευθυγράμμιση σχολικού και επαγγελματικού ωραρίου, επιχειρείται η εναρμόνιση της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής, μέσα από την διευκόλυνση των γονέων για απροβλημάτιστη παρουσία τους στον εργασιακό τους χώρο. Ταυτόχρονα, εξυπηρετείται η διευκόλυνση των γονέων και ειδικότερα των γυναικών στην αγορά εργασίας, με ότι αυτό συνεπάγεται για τη βελτίωση του οικογενειακού εισοδήματος. Τέλος, τα παιδιά αναμένεται να διαθέτουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο για παιχνίδι και περαιτέρω οικογενειακές δραστηριότητες, αφού το σύνολο των δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών θα διατίθενται πλέον από το σχολείο. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω και, σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας, με τη λειτουργία του Διευρυμένου Ολοήμερου Προγράμματος αναμένεται να δοθεί λύση και στο δημογραφικό.

2.5 Το ολόημερο στο Ευρωπαϊκό πλαίσιο

Τεράστιο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συγκριτική ανασκόπηση των ολόημερων σχολείων στον Ευρωπαϊκό χώρο. Αν και κανείς θα περίμενε το σύνολο των Ευρωπαϊκών χωρών -και ειδικότερα αυτών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης- να ακολουθούν μια ενιαία εκπαιδευτική πολιτική, διαπιστώνουμε πως κάθε χώρα ανάλογα με τις γεωγραφικές, κοινωνικοπολιτισμικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες έχει επιλέξει τον δικό της τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας για το «ολόημερο» εκπαιδευτικό της πρόγραμμα. Η βασικότερη δε διαφορά που εντοπίζεται είναι στην ενσωμάτωση ή όχι του πρόσθετου εκπαιδευτικού προγράμματος στον βασικό κορμό μαθημάτων. Από αυτή την διαφορά προκύπτουν οι δύο βασικότεροι τύποι ολόημερων σχολείων: τα «ενσωματωμένα ολόημερα», στα οποία πρόσθετα διδακτικά αντικείμενα διαχέονται εντός του σχολικού προγράμματος και , τα «ανεξάρτητα ολόημερα», στα οποία οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες αποτελούν διακριτό κομμάτι, το οποίο εφαρμόζεται συνήθως λίγο πριν και κυρίως μετά το βασικό ημερήσιο πρόγραμμα. Οι δύο αυτοί τύποι ολόημερου προγράμματος συνδέονται άμεσα και με την υποχρεωτικότητα ή όχι του θεσμού (Χαλκιαδάκη , 2013). Έτσι, διαπιστώνουμε ότι η φοίτηση στα «ενσωματωμένα ολόημερα καθίσταται υποχρεωτική, ενώ η φοίτηση στα «ανεξάρτητα» μπορεί να επαφίεται στην κρίση ή τις ανάγκες των γονέων του εκάστοτε παιδιού, αφού οτιδήποτε διδάσκεται στο ολόημερο θεωρείται γνώση πρόσθετη και προαιρετική. Υπάρχουν τέλος, ολόημερα σχολεία, που είναι προσανατολισμένα στις ανάγκες μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες, με αδύναμο κοινωνικο-οικονομικό υπόβαθρο ή μαθητών που ανήκουν σε μειονότητες (OECD, 2020).

Ενδιαφέρον ακόμη παρουσιάζουν τα διδακτικά αντικείμενα που έχει αποφασίσει να εντάξει η εκάστοτε χώρα στον βασικό κορμό μαθημάτων. Μία βασική προβληματική που προσπάθησαν οι χώρες με «ενσωματωμένο» πρόγραμμα να αντιμετωπίσουν, είναι η παροχή ίσων ευκαιριών μάθησης σε όλα τα παιδιά. Για τον ίδιο λόγο, χώρες που εφαρμόζουν προαιρετικό πρόγραμμα ολόημερου σχολείου εντάσσουν σε αυτό, κυρίως την εμβάθυνση σε μαθήματα που διδάχθηκαν τα παιδιά στο

υποχρεωτικό πρόγραμμα, ελεύθερο χρόνο και ξεκούραση, ενώ χώρες με το «ενσωματωμένο» πρόγραμμα μοιράζουν μικρά διαλείμματα χαλάρωσης σε όλη τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος και ταυτόχρονα σχεδιάζουν ολιστικά ένα ενιαίο πρόγραμμα, που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των παιδιών. Ο πρόσθετος χρόνος που διατίθεται αξιοποιείται εποικοδομητικά προς όφελος όλων των μαθητών. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε πως στην Δανία είναι υποχρεωτική η ένταξη της Φυσικής Αγωγής, για ένα τουλάχιστον 45λεπτο, σε καθημερινή βάση.

Αναλυτικότερα, στη *Γερμανία* απαντώνται διάφοροι τύποι ολοήμερων σχολείων, καθώς κάθε ένα από τα 16 κρατίδια εφαρμόζει διαφορετική πολιτική. Εντοπίζονται «ενσωματωμένου» τύπου ολοήμερα σχολεία, στα οποία η φοίτηση είναι υποχρεωτική για το σύνολο των μαθητών, κάποια στα οποία η φοίτηση είναι υποχρεωτική ορισμένες μόνο ημέρες της εβδομάδας, «μερικώς ενσωματωμένα» στα οποία η φοίτηση είναι προαιρετική καθώς και «ανεξάρτητα». Ταυτόχρονα εντοπίζονται σχολεία στα οποία οι μαθητές μπορούν να ακολουθήσουν προγράμματα για ένα μόνο διάστημα του έτους και όχι για το σύνολο της σχολικής χρονιάς (Αναγνωστοπούλου, et al., 2013).

Ο ημερήσιος χρόνος παραμονής των παιδιών, ενδεικτικά για τη Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία, η οποία υιοθετεί «ανεξάρτητο» τύπο ολοήμερου σχολείου και με μικρές αποκλίσεις για τα υπόλοιπα κρατίδια της Γερμανίας, είναι 09:00π.μ. - 12:35μ.μ. για τα μικρότερα παιδιά και αυξάνεται όσο μεγαλώνουν οι τάξεις. Για το λόγο αυτό, λειτουργεί πρωινή ζώνη από τις 06:45 π.μ. μέχρι τις 09:00π.μ. και το πρόσθετο πρόγραμμα ξεκινάει από τις 12:35 μέχρι τις 16:30μ.μ. ή τις 17:15μ.μ..

Ενδιαφέρον προκύπτει από το γεγονός ότι οι μαθητές της πρώτης δημοτικού διαθέτουν ελεύθερο χρόνο για παιχνίδι και δημιουργική απασχόληση, μέχρι τις 13:45μ.μ. όπου ξεκινάει η ώρα της σίτισης. Τα γεύματα των μαθητών προετοιμάζονται και διατίθενται από κεντρικά επιλεγμένη εταιρεία Catering με επιλογές στο μενού, ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις του κάθε μαθητή. Στη συνέχεια, όλοι οι μαθητές μαζί ασχολούνται με την προετοιμασία των μαθημάτων της επόμενης ημέρας για μία διδακτική ώρα το πολύ και τέλος ξεκινάνε επιπλέον δραστηριότητες. Η προσπάθεια των παιδιών για την προετοιμασία των μαθημάτων της επόμενης ημέρας επιτηρείται, αλλά δεν γίνονται παρεμβάσεις, καθώς η τελική αξιολόγηση λαμβάνει χώρα στο πρωινό πρόγραμμα. Οι εκπαιδευτικοί εκεί έχουν τον ρόλο φροντιστή, επιτηρούν την ασφάλεια και την επιτυχή σίτιση των μαθητών και γενικά επιβλέπουν την ορθή λειτουργία του προγράμματος. Οι απογευματινές δραστηριότητες ποικίλουν από σχολείο σε σχολείο και εξαρτώνται από τον αριθμό των μαθητών και τη ζήτηση. Κάθε ολοήμερο διαθέτει γύρω στις 6 ή 7 δραστηριότητες να επιλέξουν οι μαθητές ανάμεσα από: ποδόσφαιρο, χάντμπολ, βόλεϊ, πινγκ πονγκ, καποείρα, κηπουρική, μαγειρική, εικαστικά, λέσχη ανάγνωσης, θέατρο, σκάκι, χορούς, ώρες χαλάρωσης με ταξίδια φαντασίας, μουσικά όργανα (κυρίως φλογέρα ή πιάνο) κ.ά. Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν τα αντίστοιχα μαθήματα φέρουν παιδαγωγική κατάρτιση, χωρίς ωστόσο να έχουν σπουδάσει την Παιδαγωγική Επιστήμη κατ' αποκλειστικότητα.

Ταυτόχρονα φέρουν κάποιου είδους ειδικευση στα αντικείμενα τα οποία αναλαμβάνουν.

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι τα ολοήμερα στη Γερμανία διαθέτουν δικό τους χώρο κατ' αποκλειστικότητα και χρησιμοποιούν ταυτόχρονα γενικούς χώρους του σχολείου, όπως παραδείγματος χάριν τη βιβλιοθήκη, το γυμναστήριο κ.ά. Για το παιχνίδι στην αυλή διαθέτουν δικά τους παιχνίδια, όπως μπάλες, πολύχρωμα μαντήλια, σχοινιά, μονόροδα, ξυλοπόδαρα κ.ά. Είναι λοιπόν ένας θεσμός, ο οποίος διαθέτει το δικό του προσωπικό και χώρους, όπως και τον δικό του προϋπολογισμό, βρίσκεται όμως σε απόλυτη αρμονία με τον κύριο θεσμό εκπαίδευσης των μαθητών, αυτόν του πρωινού βασικού προγράμματος σπουδών.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, πως το ολοήμερο στην Γερμανία δεν είναι δωρεάν. Οι γονείς πληρώνουν κάποιο ποσό συμμετοχής ανάλογα με το οικογενειακό τους εισόδημα και από αυτό το τέλος απαλλάσσονται μόνο άνεργοι γονείς ή γονείς με πολύ χαμηλό εισόδημα, πράγμα το οποίο δεν ισχύει για το φαγητό. Παράλληλα, δικαίωμα συμμετοχής έχουν μόνο παιδιά εργαζόμενων γονέων ή παιδιά με γονείς που είναι αποδεδειγμένα σε αναζήτηση εργασίας με τα αντίστοιχα παραστατικά από τον Εθνικό Οργανισμό Απασχόλησης (Darós Parente, 2020).

Όσον αφορά την *Αγγλία*, το κύριο σχολικό πρόγραμμα ξεκινάει στις 8:40 π.μ. και τελειώνει στις 3:10 μ.μ.. Το ωράριο αυτό εφαρμόζεται από το 1920. Τα παιδιά που παρακολουθούν την πρωινή σχολική ζώνη προσέρχονται στις 7:30 π.μ. και όσα παρακολουθούν την απογευματινή μπορούν να παραμείνουν μέχρι τις 18:00 μ.μ., χωρίς να είναι υποχρεωτική η σταθερή φοίτηση. Αυτό σημαίνει πως, ανάλογα με τις καθημερινές υποχρεώσεις, οι γονείς αποφασίζουν αν τελικά θα αφήσουν ή όχι τα τέκνα τους στο προαιρετικό πρόγραμμα. Η σίτιση είναι κοινή για όλους τους μαθητές και λαμβάνει χώρα στις 12:00π.μ.. Παράλληλα, είναι δωρεάν για όλους τους μαθητές μέχρι και την Τρίτη δημοτικού και στη συνέχεια μπορεί να παρασχεθεί με μία μικρή συμμετοχή των γονέων. Τα γεύματα προετοιμάζονται στη σχολική μονάδα με την ευθύνη των τοπικών εκπαιδευτικών αρχών και τα παιδιά έχουν δικαίωμα επιλογής. Διαφορετικά, τα παιδιά φέρνουν μαζί τους φαγητό από το σπίτι. Φρούτα παρέχονται δωρεάν σε όλους τους μαθητές, δύο φορές την ημέρα και γάλα επίσης, στους μαθητές μέχρι και της Δευτέρας Δημοτικού.

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του πρόσθετου ολοήμερου προγράμματος, η σχολική μονάδα παρέχει δωρεάν ομίλους για μία διδακτική ώρα (3:15μ.μ.- 4:15 μ.μ.), με αντικείμενα τα οποία δύνανται να επιλέξουν τα παιδιά (αθλητισμό, Πληροφορική, Μουσική κλπ.). Η φύλαξη ωστόσο των παιδιών που λαμβάνει χώρα με το πέρας των εκπαιδευτικών ομίλων χρεώνεται περί τις 5 λίρες την ώρα. Την ώρα της φύλαξης τα παιδιά απασχολούνται με ομαδικά παιχνίδια, αθλητικές δραστηριότητες, ελεύθερο παιχνίδι, επιτραπέζια, κατασκευές ή μαγειρική.

Στα συγκεκριμένα σχολεία απασχολείται εξωδιδακτικό προσωπικό και οι γονείς δύνανται να επιλέξουν το σχολείο που επιθυμούν για τη φοίτηση του παιδιού τους με βάση το προσωπικό αυτό, το πρόγραμμα σπουδών και τη γενικότερη

φιλοσοφία της μονάδας. Συνυπολογίζοντας όλα τα παραπάνω, αντιλαμβανόμαστε πως δεν λαμβάνει τις ίδιες παροχές κάθε παιδί. Το πρόγραμμα μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με την χρηματοδότηση, το διαθέσιμο προσωπικό, την ώρα αναχώρησης ή τις δραστηριότητες που έχει επιλέξει το σύνολο των μαθητών (Claridge, 2017).

Το παραπάνω πρόγραμμα εφαρμόζεται σε ολόκληρη την Αγγλία, δεν ισχύουν όμως τα ίδια και για τη **Σκωτία**, όπου από το 1940 μέχρι και σήμερα δεν έχει αλλάξει το ωράριο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και οι μαθητές παραμένουν στη σχολική μονάδα από τις 09:00 π.μ. μέχρι τις 15:00 μ.μ.. Το εν λόγω πρόγραμμα δημιουργεί πολλά προβλήματα στους εργαζόμενους γονείς, μιας και οι περισσότεροι εργάζονται μέχρι τις 17:00 μ.μ., χωρίς ωστόσο ακόμα να έχει καταστεί εφικτό να τροποποιηθεί. Φαγητό παρέχεται εντός της σχολικής μονάδας δωρεάν μέχρι την Τετάρτη δημοτικού και στη συνέχεια με μικρή συμμετοχή. Μεγαλύτερα παιδιά επιτρέπεται να ψωνίσουν το γεύμα τους από τοπικά καταστήματα. Γονείς που αντιμετωπίζουν σοβαρό θέμα με τη φύλαξη των παιδιών τους δύνανται να απευθυνθούν μόνο στην ιδιωτική πρωτοβουλία, καθώς μόνο εκεί παρέχονται πρόσθετες απογευματινές δραστηριότητες.

Στην **Ολλανδία** τώρα, παρά το γεγονός ότι τα σχολεία είναι δημόσια, η φοίτηση στο ολοήμερο σχολείο είναι προαιρετική και παρέχεται επί πληρωμή. Το κόστος φοίτησης καλύπτεται από τους γονείς (Ιωακειμίδης, 2011). Για τον λόγο αυτό, και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι γονείς δεν ξέρουν πού να αφήσουν τα παιδιά τους που σχολούν μόλις στις 15:30 μ.μ., μεγάλες προσπάθειες καταβάλλονται ώστε να δημιουργηθούν αντίστοιχοι του ολοήμερου φορείς, με την επίβλεψη και επιχορήγηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Αναγνωστοπούλου, et al., 2013).

Στον αντίποδα, η ευθύνη για τη λειτουργία του Ολοήμερου σχολείου στην **Ισπανία** αποδίδεται στην Εκκλησία και όχι σε δημόσιες δομές (Χαλκιαδάκη, 2013). Παρά του γεγονότος αυτού, και ενώ κανείς θα περίμενε να διατίθεται ως παροχή δωρεάν, οι γονείς συμμετέχουν στις οικονομικές δαπάνες λειτουργίας του. Μετά τη λήξη του πρωινού προγράμματος στις 14:00 μ.μ., τα παιδιά παρακολουθούν άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, που περιλαμβάνουν τη ρομποτική, μαθήματα αγγλικών, πολεμικές τέχνες, γιόγκα, μαθήματα ισορροπίας σε σανίδα ή παίζουν ελεύθερα στην αυλή. Οι μαθητές γευματίζουν εντός της σχολικής μονάδας, το μενού ετοιμάζεται στις ίδιες σχολικές εγκαταστάσεις και οι γονείς πληρώνουν ανάλογα με το οικογενειακό τους εισόδημα ποσοστό από τα 6€ που στοιχίζει ημερησίως κάθε γεύμα.

Όσον αφορά τώρα την **Αυστρία**, η απογευματινή φροντίδα των παιδιών διαμοιράζεται ανάμεσα σε δύο δημόσιους θεσμούς. Ο ένας αφορά στο διευρυμένο πρόγραμμα του βασικού προγράμματος σπουδών, όπως τον συναντήσαμε και σε άλλες χώρες, και ο άλλος αφορά τα «ημερήσια κέντρα φροντίδας» τα οποία λειτουργούν υπό την ευθύνη της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι δύο θεσμοί φαίνεται πως επί σειρά ετών βρίσκονται σε έναν άτυπο ανταγωνισμό μεταξύ τους, σχετικά με το ποιος εφαρμόζει καλύτερες παιδαγωγικές πρακτικές. Ωστόσο, τα «ημερήσια κέντρα φροντίδας» είναι υπεύθυνα περισσότερο για την ασφαλή φύλαξη των παιδιών, την ενασχόλησή τους με δημιουργικές και διασκεδαστικές δραστηριότητες, με τη χαλάρωση και την ψυχαγωγία των παιδιών και φέρει μικρότερες εκπαιδευτικές ευθύνες, οι οποίες ως επί το πλείστον,

βαρύνουν το πρωινό κύριο πρόγραμμα σπουδών και δευτερευόντως, το συμπληρωματικό διευρυμένο πρόγραμμα ολοήμερου. Η φύλαξη και φροντίδα των παιδιών και στους δύο τύπους δομών αφορά κυρίως τα παιδιά πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, εκτείνεται ωστόσο και στα μικρά σε ηλικία παιδιά της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Mitterer & Seisenbacher, 2020).

Αυτό που κάνει εντύπωση στην εν λόγω χώρα είναι, πως τα σχολεία διαθέτουν μεγάλο βαθμό αυτονομίας και μπορούν να λαμβάνουν πληθώρα αποφάσεων σχετικά με το εκπαιδευτικό τους προφίλ, τις προτεραιότητες που θέτουν και τον τρόπο λειτουργίας τους. Έχουν δικαίωμα απόφασης ακόμα και στα διδακτικά αντικείμενα που θα εντάξουν στο πρόγραμμά τους, στο ωράριο που θα ακολουθήσουν ή και στις μέρες διακοπών που θα επιλέξουν να κρατήσουν τη σχολική μονάδα κλειστή, υπό ορισμένους κοινούς περιορισμούς. Το γεγονός αυτό, είναι σαφές πως διαχέεται και στο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου και έτσι οι σχολικές μονάδες μπορούν να ρυθμίσουν μόνες τους το ωράριο λειτουργίας, την ώρα προσέλευσης και αποχώρησης των μαθητών, με βάση τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας (Nusche, 2016). Υπηρεσίες φροντίδας και φύλαξης παρέχονται και κατά τις ημέρες διακοπών με εξαίρεση τα Σαββατοκύριακα, τις επίσημες γιορτές και αργίες (Bundeskanzleramt, 2020).

Στην **Πορτογαλία**, η έκταση του ωραρίου λειτουργίας του ολοήμερου προγράμματος των σχολικών μονάδων ποικίλει, και εξαρτάται από την εκπαιδευτική βαθμίδα στην οποία εφαρμόζεται. Από το 2020, παρά το γεγονός ότι καθιερώθηκε διευρυμένη παραμονή των μαθητών σε όλες τις σχολικές μονάδες από τις 09:00 π.μ. μέχρι τις 17.30 μ.μ., δεν προστέθηκαν επιπλέον διδακτικές ώρες στα ήδη υπάρχοντα διδακτικά αντικείμενα, αλλά το πρόγραμμα εμπλουτίστηκε με νέες εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Οι μαθητές μπορούν να παραμείνουν αν είναι απαραίτητο και πέρα του ανωτέρου διευρυμένου ωραρίου, ωστόσο σε εκείνο το χρονικό διάστημα τα εκπαιδευτικά αντικείμενα που παρακολουθούν, παρέχονται από το κράτος επί πληρωμή (World Bank, 2019).

Στη **Δανία** τέλος, δύο είναι τα χαρακτηριστικά του ολοήμερου προγράμματος που αξίζουν ιδιαίτερης προσοχής: η υποχρεωτική φυσική άσκηση των μαθητών και η παροχή εξ αποστάσεως βοήθειας στις κατ' οίκον εργασίες. Η υποχρεωτική φυσική άσκηση αφορά 45λεπτη υποχρεωτική συμμετοχή του μαθητή σε αθλητικές δραστηριότητες, οι οποίες είναι ενσωματωμένες στο ημερήσιο πρόγραμμα σπουδών. Επιπλέον, τα παιδιά συμμετέχουν σε πρωινούς περιπάτους και το σύνολο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων προτιμάται να υλοποιούνται με διδακτικές μεθόδους που περιλαμβάνουν κίνηση (Houlberg & al, 2016; World Bank, 2019).

Από το 2016 έγινε επίσης υποχρεωτική η παροχή βοήθειας στις κατ' οίκον εργασίες στα πλαίσια του ολοήμερου σχολείου. Στόχος ήταν η εξάλειψη των επιπτώσεων των κοινωνικοοικονομικών διαφορών των μαθητών στις μαθησιακές διαδικασίες. Η βοήθεια αυτή μπορεί να παρέχεται είτε εξ αποστάσεως, είτε να εντάσσεται στον ημερήσιο προγραμματισμό και περιλαμβάνει τόσο την επιτηρούμενη μελέτη, όσο και εξατομικευμένα σχεδιασμένες δραστηριότητες με βάση τις ανάγκες του κάθε παιδιού (World Bank, 2019).

2.6 Το Ολοήμερο Σχολείο στην Ελλάδα σήμερα

Τον Ιούλιο του 2022 το Υπουργείο Παιδείας, στον υπ' αριθμόν νόμο 4957 με όνομα: «Νέοι Ορίζοντες στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Ενίσχυση της ποιότητας, της λειτουργικότητας και της σύνδεσης των Α.Ε.Ι. με την κοινωνία και λοιπές διατάξεις», συμπεριέλαβε το άρθρο 371 το οποίο αφορούσε το: «Αναβαθμισμένο πρόγραμμα ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου και Νηπιαγωγείου», και στόχευε στην ποιοτική αναβάθμιση του προγράμματος και ενδυνάμωση του θεσμού του ολοήμερου σχολείου. Σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας, στόχος με το νέο πρόγραμμα είναι να αποκτήσει το ολοήμερο σχολείο χαρακτήρα πολύ πιο βιωματικό και δημιουργικό. Παράλληλα, βασική επιδίωξη της κεντρικής ηγεσίας, είναι να αποκτήσουν όλοι οι μαθητές πρόσβαση σε ένα ποιοτικότερο, διευρυμένο και δωρεάν πρόγραμμα, το οποίο να βοηθά στην άμβλυνση των ανισοτήτων που ανακύπτουν από τα διαφορετικά ερεθίσματα παιδιών, προερχόμενων από διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές ομάδες. Τέλος, στη βασική στοχοθεσία του Υπουργείου Παιδείας, τέθηκε και η ανάγκη ύπαρξης ελεύθερου δημιουργικού χρόνου για τα παιδιά και τις οικογένειές τους. Για τον λόγο αυτόν, ως επιπλέον στόχος τέθηκε να ολοκληρώνουν οι μαθητές τη μελέτη των μαθημάτων τους στο σχολείο και επιπλέον να διδάσκονται πρόσθετες εκπαιδευτικές δραστηριότητες εκεί, για τις οποίες τα προηγούμενα χρόνια επισκέπτονταν ιδιωτικές δομές τα απογεύματα. Σημαντικό είναι να αναφέρουμε εδώ, πως με τον όρο «πρόγραμμα» νοείται από το Υπουργείο Παιδείας τόσο το ωρολόγιο όσο και το αναλυτικό πρόγραμμα, δύο προγράμματα τα οποία στοχεύει να αναβαθμίσει, να βελτιώσει δηλαδή ως προς το περιεχόμενο.

Με το ΦΕΚ Β4215/10-8-2022 και την υπ' αριθμόν Φ.7/ΦΜ/98404/Δ1 υπουργική απόφαση του Υπουργείου Παιδείας, ορίστηκαν οι σχολικές μονάδες, οι οποίες επρόκειτο να εφαρμόσουν πιλοτικά κατά τη σχολική χρονιά 2022-2023 το νέο αναβαθμισμένο πρόγραμμα και κανονικά, για κάθε επόμενο σχολικό έτος. Για την πιλοτική εφαρμογή, επιλέχθηκαν 5.000 περίπου τμήματα, τα οποία αποτελούσαν το 50% των τμημάτων που λειτούργησαν την προηγούμενη χρονιά. Για την επιλογή συνυπολογίστηκαν επίσης, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, οι οποίες επέτειναν την ανάγκη για περαιτέρω μαθησιακή, παιδαγωγική και γενικότερη εκπαιδευτική υποστήριξη των μαθητών. Παράλληλα, λήφθηκε υπόψιν η ανάγκη στήριξης των οικογενειών με έμφαση τους εργαζόμενους γονείς, όπως και ο αριθμός τμημάτων ανά περιοχή, που λειτούργησαν το αμέσως προηγούμενο έτος. Προϋπόθεση για να συγκροτηθεί και να λειτουργήσει τμήμα στο Δημοτικό Σχολείο, στο οποίο θα εφαρμοζόταν το αναβαθμισμένο πρόγραμμα ολοήμερου, ήταν να έχει εγγραφεί τουλάχιστον το ένα τρίτο (1/3) των εγγεγραμμένων μαθητών της σχολικής μονάδας για τα μονοθέσια σχολεία, οκτώ (8) μαθητές για σχολικές μονάδες με διθέσια, τριθέσια, τετραθέσια και πενταθέσια οργανικότητα και δέκα (10) μαθητές για σχολεία με μεγαλύτερη οργανικότητα. Προϋπόθεση για τη λειτουργία τμήματος του νέου Ολοήμερου σε Νηπιαγωγείο ήταν αντίστοιχα η εγγραφή τουλάχιστον πέντε (5) νηπίων για τα μονοθέσια νηπιαγωγεία, επτά (7) νηπίων για τα διθέσια νηπιαγωγεία και δέκα (10) τουλάχιστον νηπίων για τα τριθέσια και άνω νηπιαγωγεία. Πολύ σημαντικό είναι

εδώ να αναφερθεί πως δεν τέθηκε κανένας περιορισμός ως προς την εργασιακή κατάσταση των γονέων.

Το σύνολο των υπόλοιπων τμημάτων αναμένονταν, για τη σχ. χρονιά 2022-2023, να λειτουργήσει με τον προηγούμενο τύπου ολοήμερου, αυτό του Ενιαίου τύπου Ολοήμερου με βάσει τις προηγούμενες διατάξεις και σύμφωνα με όσα υπαγορεύει το Προεδρικό Διάταγμα 79 του 2017. Το συγκεκριμένο Διάταγμα, όπως προείπαμε, συνεχίζει να ισχύει έως σήμερα, με εξαίρεση τις αλλαγές που έχουν σχεδιαστεί στη σύγχρονη νομοθεσία για το αναβαθμισμένο Ολοήμερο.

Παρά τον αρχικό σχεδιασμό ωστόσο, ο αριθμός των τμημάτων που εν τέλει λειτούργησε, δεν ήταν ο αναμενόμενος με βάση τις προσδοκίες του Υπουργείου Παιδείας. Ύστερα από επικοινωνία μας με τα Τμήματα Εκπαιδευτικών Θεμάτων των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Β', Γ', Δ' Αθήνας και Α' Πειραιά, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.1, λειτούργησαν πολύ λιγότερα Δημοτικά και Νηπιαγωγεία με το νέο Αναβαθμισμένο πρόγραμμα, σε σχέση με αυτά που είχαν αρχικώς προγραμματιστεί και προβλέπονταν να λειτουργήσουν. Ενδεικτικά, στην εκπαιδευτική περιφέρεια Α' Πειραιά λειτούργησαν μόνο είκοσι δύο (22) Δημοτικά με το νέο αναβαθμισμένο πρόγραμμα, έναντι των ενενήντα επτά (97) που είχαν αρχικώς προγραμματιστεί και δώδεκα (12) Νηπιαγωγεία από τα εκατόν πέντε (105) που προβλέπονταν να λειτουργήσουν αρχικά. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι, μόνο το 11,4% των νηπιαγωγείων, που είχε προγραμματιστεί αρχικώς να λειτουργήσουν με το αναβαθμισμένο πρόγραμμα ολοήμερου, προχώρησαν στη συγκρότηση τμημάτων και 22,7% των Δημοτικών για την Πρωτοβάθμια Α' Πειραιά.

Πίνακας 2.1: Στατιστικά λειτουργίας του αναβαθμισμένου ολοήμερου σχολείου

Διευθύνσεις	Δημοτικά Σχολεία					Νηπιαγωγεία				
	Όλα	Εντάχθηκαν στο ΦΕΚ	Λειτουργούν έως 17:30			Όλα	Εντάχθηκαν στο ΦΕΚ	Λειτουργούν έως 17:30		
			Ιαν. 2023	% όλων	% του ΦΕΚ			Ιαν. 2023	% όλων	% του ΦΕΚ
Β' Αθήνας	118	78	53	44,9	67,9	140	31	6	4,3	19,4
Γ' Αθήνας	126	125	16	12,7	12,8	178	172	10	5,6	5,8
Δ' Αθήνας	113	84	22	19,5	26,2	126	78	15	11,9	19,2
Α' Πειραιά	159	97	22	13,8	22,7	178	105	12	6,7	11,4
Σύνολο	516	384	113	21,9	29,4	622	386	43	6,9	11,1

2.6.1 Το Νέο Αναβαθμισμένο Ολοήμερο στο Δημοτικό Σχολείο

Το Νέο Αναβαθμισμένο Ολοήμερο για το Δημοτικό Σχολείο ρυθμίστηκε κυρίως ως προς τη λειτουργία του, σύμφωνα με τον αρχικό νόμο ίδρυσής του και το άρθρο 371 του ν. 4957/2022. Ως προς το ωρολόγιό του πρόγραμμα, αναπτύσσεται σε τρεις διακριτές περιόδους, οι οποίες εξυπηρετούν διαφορετικές γνωστικές, παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές ανάγκες η κάθε μια. Κατά την πρώτη διδακτική ζώνη,

η οποία αναφέρεται στον παραπάνω νόμο ως «Μεσημβρινό γεύμα - Διατροφική αγωγή», εισάγεται, με την ευκαιρία του μεσημεριανού γεύματος, η θεματική της διατροφικής αγωγής, στα πλαίσια της αγωγής υγείας. Η πρώτη αυτή ζώνη ξεκινά με την ολοκλήρωση των μαθημάτων του πρωινού κύκλου στις 13:20 μ.μ. και ολοκληρώνεται στις 14:00 μ.μ.. Αμέσως μετά τη λήξη της σίτισης ακολουθεί διάλειμμα για τους μαθητές.

Με την έλευση των μαθητών στην τάξη ξεκινά η δεύτερη διδακτική ζώνη, η οποία αναφέρεται ως «μελέτη- προετοιμασία», εκτείνεται από τις 14:20 μ.μ. έως τις 15:50 μ.μ. και αποτελείται από δύο διδακτικές ώρες. Για μία τουλάχιστον από τις δύο ώρες, προβλέπεται η ενασχόληση των μαθητών με την προετοιμασία - μελέτη των μαθημάτων της επόμενης ημέρας, με προτεραιότητα να δίνεται στα διδακτικά αντικείμενα της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Κατά τη δεύτερη διδακτική ώρα της δεύτερης ζώνης μαθημάτων, οι μαθητές δύνανται να παρακολουθήσουν ένα ή περισσότερα από τα διδακτικά αντικείμενα της Μουσικής, των Αγγλικών, των Εικαστικών, της Φυσικής Αγωγής, της Θεατρικής Αγωγής και των ΤΠΕ. Τα συγκεκριμένα διδακτικά αντικείμενα διδάσκονται αποκλειστικά από εκπαιδευτικούς των αντίστοιχων ειδικοτήτων, εν αντιθέσει με τις προηγούμενες δύο διδακτικές ώρες, οι οποίες ανατίθενται κατά προτεραιότητα σε εκπαιδευτικούς του κλάδου ΠΕ70, δηλαδή δασκάλους.

Η τρίτη διδακτική ζώνη αφορά τους «Σχολικούς Μαθητικούς Ομίλους». Η διάρκεια των ομίλων αυτών είναι ένα συνεχόμενο διδακτικό δίωρο και ακολουθούν, μετά από ολιγόλεπτο διάλειμμα, τη δεύτερη ζώνη. Σε αυτούς εντάσσονται, στο πλαίσιο λειτουργίας του σχολείου, διδακτικά αντικείμενα που δύνανται να προσφέρουν ελεύθερη έκφραση, ψυχαγωγία, δημιουργική ενασχόληση με διάφορα αντικείμενα και σημαντική δράση. Οι σχολικοί μαθητικοί όμιλοι μπορούν να σχεδιάζονται σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών, τις κλίσεις τους ή τις ανάγκες τους. Ενδεικτικά αντικείμενα που μπορούν να ενταχθούν σε αυτούς είναι: η εκμάθηση μουσικών οργάνων, οι παραδοσιακοί ή μοντέρνοι χοροί, η μουσικοκινητική έκφραση, τα εικαστικά μέσα από χειροτεχνίες και κατασκευές, τα επιτραπέζια παιχνίδια ή παζλ, οι φυσικές επιστήμες, πειράματα, η επιχειρηματικότητα, ο εθελοντισμός, η σύνταξη σχολικής εφημερίδας, η ρομποτική, μαθηματικά παιχνίδια, το ασφαλές και δημιουργικό διαδίκτυο, η πολιτειότητα, η ρητορική, η διαπολιτισμική παιδεία κ.ά. Τέλος, οι μαθητικοί σχολικοί όμιλοι, μπορούν να αξιοποιούνται για τη συγκρότηση παιδικής χορωδίας, για τη σύσταση και οργάνωση θεατρικής ομάδας ή ως προς τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και περιβαλλοντικών δράσεων. Οι μαθητές, σύμφωνα με το νόμο ίδρυσης (4957/2022) του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου, θα μπορούν ιδανικά να επιλέγουν σε ποιους από τους μαθητικούς ομίλους θα συμμετέχουν, καθώς κάθε σχολείο μπορεί να φιλοξενεί περισσότερους από έναν μαθητικούς ομίλους διάρκειας ενός ή περισσότερων διδακτικών δίωρων.

Ο προγραμματισμός τώρα, σε σχέση με το ποιοι μαθητικοί όμιλοι θα δημιουργηθούν και θα λειτουργήσουν κάθε σχολική χρονιά, σε κάθε σχολική μονάδα και η διάρκεια αυτών, σύμφωνα με το ΦΕΚ ίδρυσης, επαφίεται στην απόφαση και

κρίση του συλλόγου διδασκόντων. Ο σύλλογος διδασκόντων επίσης, είναι αυτός που λαμβάνει την απόφαση σε σχέση με το ποια διδακτικά αντικείμενα θα παρασχεθούν κατά την δεύτερη διδακτική ώρα της δεύτερης διδακτικής ζώνης, καθώς και για την κατανομή των μαθητών σε όλα τα διαθέσιμα τμήματα και ομίλους. Μέσα στο ίδιο ΦΕΚ αναφέρεται επίσης ότι «ορίζονται ποιοι εκπαιδευτικοί θα συμπληρώσουν το υποχρεωτικό τους διδακτικό ωράριο» στα πλαίσια των παραπάνω δραστηριοτήτων. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, ότι δεν λαμβάνονται κεντρικές αποφάσεις ως προς το περιεχόμενο σπουδών και το αναλυτικό πρόγραμμα.

Έρευνες έχουν δείξει πως η αποτελεσματικότητα του συλλόγου διδασκόντων επηρεάζεται σημαντικά από το συμμετοχικό ή όχι στυλ λήψης αποφάσεων (Σταυροθανασοπούλου, 2017). Το παραπάνω γεγονός, δημιουργεί θετικές εντυπώσεις, καθώς φαίνεται να γίνονται βήματα σε σχέση με την μείωση του συγκεντρωτισμού του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Δίνεται η ευκαιρία λοιπόν στους εκπαιδευτικούς, συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων, και η ελευθερία να επιλέξουν περιεχόμενο περισσότερο προσανατολισμένο στις ανάγκες των μαθητών και της ευρύτερης κοινωνίας εν γένει, καθώς και περιεχομένου που συμβαδίζει με τις κλίσεις και τις προτιμήσεις των μαθητών.

Σε σχέση τώρα με την παραπάνω πρακτική, ερώτημα που εγείρεται, είναι εάν όντως η επιλογή γίνεται αντικειμενικά σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών, ή εάν ο σχεδιασμός του προγράμματος προκύπτει από τις διδακτικές ώρες που περισσεύουν σε κάθε εκπαιδευτικό. Το γεγονός αυτό, δεν καθιστά τον τρόπο επιλογής από τον σύλλογο διδασκόντων παιδαγωγικά ορθολογικό. Το ίδιο το Υπουργείο Παιδείας βλέπουμε πως δεν έχει ξεκάθαρη και σαφή πολιτική και αφήνονται περιθώρια του να ερμηνευτούν τα ζητούμενα κατά το δοκούν. Παράλληλα, η δυνατότητα διαφοροποίησης των εκπαιδευτικών αντικειμένων που προσφέρονται ανά σχολική μονάδα ενδέχεται να δημιουργήσει και διαφοροποίηση στα μαθησιακά αποτελέσματα, ανάλογα με την περιοχή στην οποία βρίσκεται η σχολική μονάδα. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με προσοχή. Σύμφωνα με το δίκτυο Ευρυδική (2020), για την επίτευξη ισότητας στην εκπαίδευση, οι όποιες ατομικές και ευρύτερα κοινωνικές συνθήκες δεν θα πρέπει να αποτελούν εμπόδιο στην εκπαιδευτική επιτυχία. Ταυτόχρονα, το άτομο θα πρέπει να έχει δίκαιη ποιότητα εκπαίδευσης και ίσες ευκαιρίες μάθησης, για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής του, χωρίς αποκλεισμούς (Busemayer, 2015).

2.6.2 Το Νέο Αναβαθμισμένο Ολοήμερο στο Νηπιαγωγείο

Στο ίδιο ΦΕΚ ίδρυσης του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου Σχολείου, προβλέπονται και οι λεπτομέρειες για τη λειτουργία του προγράμματος στα Νηπιαγωγεία. Λεπτομέρειες ρυθμίστηκαν με την Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμόν 106006/Δ1 που δημοσιεύθηκε στις 2 Σεπτεμβρίου του 2022. Συγκεκριμένα, το προηγούμενο προαιρετικό πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου συμπληρώθηκε με επιπλέον δύο διδακτικές ώρες, την πέμπτη (5^η) και έκτη (6^η) διδακτική ώρα κατά σειρά, με διάρκεια τριάντα (30') λεπτών η κάθε μία. Κατά την πέμπτη διδακτική ώρα, οι

μαθητές μπορούν να αναπαυθούν ή να ενασχοληθούν με ελεύθερο παιχνίδι και παιχνίδι στα κέντρα μάθησης. Τα κέντρα μάθησης αποτελούν στην ουσία σταθμούς οργανωμένους με διαφορετικά μαθησιακά αντικείμενα, στα οποία απασχολούνται τα παιδιά ανάλογα των κλίσεων, των αναγκών και των επιθυμιών τους. Υποστηρίζουν την μάθηση, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και τη γενικότερη ανάπτυξη των παιδιών, μέσω του ώριμου παιχνιδιού, το οποίο εκτυλίσσεται χωρίς την απαραίτητη παρουσία εκπαιδευτικού (Loizou, 2019). Την έκτη (6^η) διδακτική ώρα, οι μαθητές απασχολούνται με ελεύθερο ή οργανωμένο παιχνίδι, ανάλογα με τις αποφάσεις που έχει λάβει ο σύλλογος διδασκόντων. Επίσης, η ώρα αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί, για να συνοψισθούν τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν στη διάρκεια όλης της σχολικής ημέρας και να λάβουν ανατροφοδότηση οι μαθητές. Η επέκταση αυτή του ωρολόγιου προγράμματος, λαμβάνει χώρα με το τέλος του προηγούμενου τύπου ολοήμερου νηπιαγωγείου, ξεκινά στις 16:00 μ.μ. και ολοκληρώνεται στις 17:30 μ.μ..

Με την προσθήκη των δύο επιπλέον διδακτικών ωρών, στόχος είναι να παρασχεθούν ποιοτικές και δημιουργικές μαθησιακές εμπειρίες, να αξιοποιηθεί δημιουργικά ο ελεύθερος χρόνος των παιδιών, καθώς και να υποστηριχθεί η οικογένεια και οι εργαζόμενοι γονείς. Συνυπολογίζοντας την κουλτούρα, το κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των παιδιών, το νέο Αναβαθμισμένο Ολοήμερο με διευρυμένο διδακτικό ωράριο, επιχειρεί να λειτουργήσει με αντισταθμιστικές και συμπεριληπτικές ρυθμίσεις για όλα τα παιδιά. Με την επέκταση του ωραρίου, πέραν της αύξησης του ποιοτικού διδακτικού χρόνου για τα παιδιά, δύνανται να ενισχυθούν μαθησιακά οι μαθητές/ήτριες μέσα σε ένα πλούσια οργανωμένο από άποψη ερεθισμάτων περιβάλλον, να κοινωνικοποιηθούν μέσω της αλληλεπίδρασης και της συνέργειας με τους άλλους, συμμαθητές και εκπαιδευτικούς. Παράλληλα, μέσα στο εκπαιδευτικό αυτό πλαίσιο, μπορούν να αντιμετωπιστούν τυχόν μαθησιακές δυσκολίες από τα πρώτα σχολικά χρόνια των παιδιών και άλλα ζητήματα που σχετίζονται με τους μαθητές/ήτριες και απαιτούν ιδιαίτερη διαχείριση. Κατά αυτόν τον τρόπο, αυξάνεται κατά κόρον η παιδαγωγική αξία του Νηπιαγωγείου.

Ως προς τον τρόπο υλοποίησης του θεσμού, παρατηρούμε στην Υπουργική Απόφαση 106006/Δ1, να αναφέρεται ότι ο εκπαιδευτικός του διευρυμένου ολοήμερου προγράμματος έχει εργασιακό ωράριο από τις 13:30 μ.μ. έως τις 17:30 μ.μ. και για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα συνεργάζεται με τον εκπαιδευτικό του βασικού τμήματος του ολοήμερου προγράμματος, που κανονικά έχει εργασιακό ωράριο από τις 12:10 π.μ. έως τις 16:00 μ.μ.. Με τον τρόπο αυτόν, μέχρι τις 16:00 μ.μ., συνεπικουρεί, ενισχύει και βοηθάει τον κύριο εκπαιδευτικό, όπου και αναλαμβάνει ο ίδιος την παιδαγωγική ευθύνη του προγράμματος. Η Goddard και οι συνεργάτες της (2010) αναφέρουν σε εργασία τους, πως άμεση επίδραση στην απόδοση των μαθητών έχει η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών. Η συνδυαστική προσπάθεια μεταξύ δασκάλων είναι ισχυρότερη από διδακτικές πρακτικές που εφαρμόζονται μόνο από έναν. Παράλληλα, σε άλλη μελέτη, διαπιστώνουμε πως σε περιπτώσεις συνδιδασκαλίας οι μαθητές λαμβάνουν αυξημένη προσοχή από τους εκπαιδευτικούς, ενώ εντοπίζονται και θετικότερα αποτελέσματα στην αυτοεκτίμηση των μαθητών (Villa , Thousand, &

Nevin, 2004). Οι επιπλέον ώρες διδακτικής συμπαρουσίας ενισχύουν την ανάπτυξη συνεργατικής κουλτούρας στο σχολείο, βοηθούν την προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη και κατά συνέπεια, βοηθούν στη βελτίωση μαθησιακών αποτελεσμάτων για τα παιδιά (Goddard , και συν., 2010).

Προϋπόθεση για την επίτευξη όλων των παραπάνω αλλαγών και την επιτυχή αναβάθμιση του Ολοήμερου Προγράμματος για το νηπιαγωγείο, αποτελεί η διασφάλιση συνθηκών δημιουργικής και εποικοδομητικής συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς. Οι ίδιοι οφείλουν να δεσμευτούν σε ένα κοινό όραμα, να εξασφαλίσουν ευχάριστο κλίμα συνεργασίας και να αναπτύξουν συνθήκες συμμετοχικού στυλ λήψης αποφάσεων. Η καλλιέργεια αρμονικής συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών μπορεί να ευνοηθεί όταν λειτουργούν μεταξύ τους με αλληλοϋποστήριξη και ομαδοσυνεργατικότητα. Σημαντική στην παραπάνω κατεύθυνση θεωρείται και η επένδυση σε αρμονικές, συνεργατικές σχέσεις με την οικογένεια και τον ευρύτερο κοινωνικό ιστό (Μυλωνάκου-Κεκέ, 2009).

2.7 Σύγκριση ωρολόγιου προγράμματος του ολοήμερου παλιού και νέου τύπου

Αν και σημαντικός αριθμός σχολικών μονάδων λειτουργεί ακόμα με τον παλαιό τύπο ολοήμερου σχολείου, δεδομένου ότι ακόμα βρίσκεται υπό πιλοτική εφαρμογή ο νέος τύπος, δε θεωρούμε σκόπιμο να αναφερθούμε αναλυτικά στο πρόγραμμα του ολοήμερου παλαιού τύπου για λόγους που θα αναπτύξουμε σε αυτήν εδώ την ενότητα. Αφενός, δεν αποτελεί σημείο ενδιαφέροντος της παρούσας εργασίας. Παράλληλα, μπορεί κανείς να εντοπίσει στη βιβλιογραφία παλαιότερες μελέτες - έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για τον εν λόγω τύπο και, ως εκ τούτου, δεν θεωρείται σκόπιμο. Ωστόσο, μετά την αναλυτική παρουσίαση του νέου ωρολόγιου προγράμματος τόσο για το ολοήμερο δημοτικό όσο και για το νηπιαγωγείο, σημαντικό θεωρούμε ότι είναι να προβούμε σε μία σύγκριση των προγραμμάτων παλαιού και νέου τύπου ώστε να αντιληφθούμε συνολικά τις αλλαγές που επήλθαν με τη νέα νομοθεσία και να εντοπίσουμε συγκεντρωτικά τις αλλαγές που επιχειρούνται.

Οι δύο πρώτες ζώνες λοιπόν, στο πρόγραμμα λειτουργίας για το δημοτικό δεν εμφανίζουν κανενός είδους διαφοροποίηση. Και στους δύο τύπους περιλαμβάνεται μία διδακτική ώρα για τη σίτιση των μαθητών, μία ώρα για τη μελέτη των μαθημάτων της επόμενης ημέρας και μία ώρα για τη διενέργεια μαθημάτων, όπως αγγλικά, γυμναστική και εικαστικά. Η βασικότερη διαφορά των δύο προγραμμάτων εντοπίζεται ως προς την τρίτη ζώνη, η οποία απουσίαζε ολοκληρωτικά από τον προηγούμενο τύπο ολοήμερου. Ως εκ τούτου, αντιλαμβανόμαστε πως η βασικότερη διαφορά εντοπίζεται στο ωράριο παραμονής των μαθητών, το οποίο επεκτείνεται κατά δύο διδακτικές ώρες και μέχρι τις 17:30 μ.μ. και ως προς την προσθήκη των μαθητικών ομίλων μετά το πέρας της δεύτερης ζώνης. Αν θέλαμε να συνοψίσουμε λοιπόν τις επιχειρούμενες αλλαγές, θα λέγαμε ότι αυτές περιορίζονται στην προσθήκη ενός νέου διακριτού κομματιού στο εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Δεν παρατηρείται αναδιάρθρωση όλου του εκπαιδευτικού προγράμματος, δεν τροποποιείται με κανέναν τρόπο το πρωινό πρόγραμμα και τέλος, δεν εισάγεται ο νέος τύπος ως αναπόσπαστο κομμάτι του πρωινού. Προστίθενται

ωστόσο, νέα διδακτικά αντικείμενα, με την εισαγωγή των μαθητικών ομίλων, αντικείμενα τα οποία φέρουν ευελιξία ως προς την επιλογή και υλοποίησή τους, γεγονός το οποίο δεν εντοπίζεται παλιότερα.

Ως προς το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, επίσης δεν παρατηρούνται αλλαγές εκ βάρων. Εισάγεται επίσης ένα διακριτό κομμάτι στο τέλος του ολοήμερου προγράμματος του παλαιότερου τύπου, το οποίο αφορά κυρίως τη χαλάρωση και ενασχόληση των μαθητών με ελεύθερο ή κατευθυνόμενο παιχνίδι. Εισάγεται λοιπόν, μία χρονική επέκταση στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, η οποία δύναται να εξυπηρετήσει τους εργαζόμενους γονείς. Ως προς το εκπαιδευτικό περιεχόμενο, δίνει τη δυνατότητα εκπαιδευτικής αξιοποίησης του επιπλέον διδακτικού χρόνου, η επιλογή όμως των επιπλέον διδακτικών αντικειμένων επαφίεται στην κρίση και διάθεση των εκπαιδευτικών του ολοήμερου νηπιαγωγείου.

3. Το Ολοήμερο Σχολείο ως Εκπαιδευτικός Οργανισμός.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως ο ρόλος, που έχει στην οργάνωση των εκπαιδευτικών οργανισμών το περιβάλλον, είναι σημαντικός. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί οργανισμοί, ανάμεσα σε αυτούς και το Ολοήμερο Σχολείο, βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση με το ευρύτερο περιβάλλον, στην προσπάθεια να επιτύχουν τα βέλτιστα αποτελέσματα ως προς την ψυχοσυναισθηματική καλλιέργεια και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, ως ένα «ανοικτό σύστημα», το Ολοήμερο συλλέγει πόρους (εκπαιδευτικό προσωπικό, μαθητές/ήτριες κ.ά.) και με τις κατάλληλες διεργασίες εφοδιάζει την κοινωνία με εγγράμματους και μορφωμένους πολίτες (Hoy & Miskel, 2013). Το Ολοήμερο Σχολείο, αποτελώντας κοινωνικό οργανισμό, προκειμένου να επιτύχει τους στόχους του, οφείλει να δημιουργήσει συνθήκες συνεργασίας με το ευρύτερο περιβάλλον που το περικλείει και να μην περιορίζεται στα δικά του όρια. Καθώς είναι ένα σύστημα «ανοικτό», εξαρτάται και αλληλεπιδρά με πληθώρα συστημάτων, όπως με οργανισμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης, με οικονομικούς οργανισμούς αλλά και με συστήματα όπως το πολιτικό (Σαϊτής, 2005).

Οι σχολικοί οργανισμοί μάθησης, όπως και το ολοήμερο, αποτελούν κατασκευάσματα με τεράστια δυναμική ως προς την επιρροή που ασκούν στο σύγχρονο κοινωνικό γίγνεσθαι. Η επιρροή τους μάλιστα, έχει τόσο σύνθετη πλοκή που θα λέγαμε πως είναι δύσκολο να οριστεί σε όλη της την έκταση (Σαϊτής, 2005). Στόχος όλων των εκπαιδευτικών συστημάτων και των σχολείων που τα απαρτίζουν, είναι η παροχή των απαραίτητων ικανοτήτων και γνώσεων ώστε να ικανοποιούν οι μαθητές τις ανάγκες τους και ,επιπρόσθετα, να είναι ενεργά μέλη της σύγχρονης κοινωνίας και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της (Φλουρής, 1983). Έτσι λοιπόν, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη άμεσης ανταπόκρισης του Ολοήμερου Σχολείου στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Αυτό δύναται να επιτευχθεί εάν τροποποιήσει αποτελεσματικά την οργανωτική του δομή και εφαρμόσει τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε να μπορεί να συλλέγει, να αξιολογεί και να αξιοποιεί τις πληροφορίες που δέχεται

από το ευρύτερο περιβάλλον, προκειμένου να λαμβάνει τις κατάλληλες αποφάσεις. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να εκπαιδεύει το προσωπικό του σε επικοινωνιακές δεξιότητες, να τους προσφέρει τα απαραίτητα εφόδια για την επαγγελματική βελτίωση και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας (Ανδρέου & Παπακωνσταντίνου, 1994). Τέλος, στην κατεύθυνση αυτή, απαραίτητη συνθήκη για την ανάπτυξη του Ολοήμερου Σχολείου κρίνεται η απομάκρυνση των εξωτερικών απειλών, η μείωση εξάρτησης από εξωτερικούς παράγοντες, και η κατά το δυνατόν ελαχιστοποίηση της αβεβαιότητας (Everard & Morris, 1999).

3.1 Έλεγχος του Περιβάλλοντος του Ολοήμερου Σχολείου

Το περιβάλλον των εκπαιδευτικών οργανισμών όπως προείπαμε, είναι συχνά πολύπλοκο και αβέβαιο, χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν να ελαχιστοποιηθούν αν προσπαθήσουμε να αναλύσουμε και να κατανοήσουμε το περιβάλλον τους ως μια δυναμική και συνεχή διαδικασία. Η ανίχνευση περιβαλλοντικών συνθηκών επιτυγχάνεται συνήθως μέσω μηχανισμών ελέγχου των αποκλίσεων και πρόβλεψης των μελλοντικών αλλαγών. Με τον τρόπο αυτό δύνανται να παρθούν προληπτικά μέτρα, να προβλεφθούν μελλοντικές αλλαγές και να προγραμματιστούν δράσεις διορθωτικές, έτσι ώστε να ελαττωθούν οι αποκλίσεις από τους στρατηγικούς στόχους (Terry, 1977). Το ολοήμερο σχολείο οφείλει, όπως έχει περιγράψει παλαιότερα και η Aguilar (1967), να αναζητήσει πληροφορίες σε σχέση με τις επαφές, τις αλληλεπιδράσεις και τα συμβάντα στο εξωτερικό του περιβάλλον. Λαμβάνοντας υπόψιν αυτά τα δεδομένα, θα μπορέσει να τα συμπεριλάβει αργότερα στον προγραμματισμό του (Thomas, 1974). Μέσω της ανίχνευσης λοιπόν, θα μπορέσει να εφαρμόσει νέα δεδομένα, στον σχεδιασμό νέων στρατηγικών. Εντοπίζοντας «αδύνατα» σημεία, θα μπορέσει με μεγαλύτερη επιτυχία να ανταποκριθεί στις αλλαγές (Preble, Rau, & Reichel, 1988).

Προκειμένου να επιτευχθούν με επιτυχία όλα τα παραπάνω, οι ιθύνοντες σχεδιασμού των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και των αλλαγών θα πρέπει με σαφήνεια να εντοπίσουν τα στοιχεία που απαρτίζουν το εσωτερικό, και τα στοιχεία που απαρτίζουν το εξωτερικό περιβάλλον του Ολοήμερου Σχολείου, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους τα δύο αυτά περιβάλλοντα αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Γνωρίζοντας καλά τα δύο αυτά περιβάλλοντα μέσω της ανίχνευσης, μπορούμε να κατανοήσουμε ειδικές συνθήκες και να προλάβουμε αλλαγές προτού αυτές συμβούν, ενισχύοντας έτσι τον θεσμό του ολοήμερου. Τέλος, αξιοποιώντας την ανίχνευση, μπορούν να εντοπιστούν ευκαιρίες από το εξωτερικό περιβάλλον και με επιτυχία να διαμορφωθούν νέες στρατηγικές, όπως και να μειωθεί η επίδραση των όποιων εξωτερικών απειλών (Fahey & King, 1977).

3.2 Το εργαλείο SWOT

Για την ανίχνευση όλων των παραπάνω συνθηκών στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον του ολοήμερου σχολείου, ένα ικανό εργαλείο θεωρείται το εργαλείο της ανάλυσης SWOT. Για την ανίχνευση όλων των παραπάνω συνθηκών, αποτελεί ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο, όταν θέλουμε να πάρουμε σημαντικές

αποφάσεις σε σχέση με στόχους που έχουν τεθεί ή όταν θέλουμε την περαιτέρω ανάπτυξη ενός οργανισμού όπως στην περίπτωση μας (Hill & Westbrook, 1977).

Η SWOT ανάλυση πρωτοχρησιμοποιήθηκε, με μικρές διαφοροποιήσεις από τη SWOT όπως την γνωρίζουμε σήμερα, για πρώτη φορά το 1949 από τον Albert Humphrey. Έκτοτε, και για πολλά χρόνια, χρησιμοποιήθηκε για τη διερεύνηση των λόγων αποτυχίας μεγάλων εταιρειών. Ιδιαίτερα δημοφιλής έγινε στον επιχειρηματικό κόσμο μέσα από την εργασία του Andrews, σύμφωνα με τον οποίο για την επίτευξη σωστής στρατηγικής, απαιτείται η διατήρηση ισορροπίας στις εξωτερικές συνθήκες που αντιμετωπίζει ένας οργανισμός, δηλαδή στις ευκαιρίες και στις απειλές. Ταυτόχρονα, ισορροπία απαιτείται και ως προς τις εσωτερικές ικανότητες και τα αδύναμα χαρακτηριστικά της, δηλαδή ως προς τις δυνατότητες και τις αδυναμίες της (Schneider & De Meyer, 1991).

Η ανάλυση SWOT, όπως προκύπτει από τα αρχικά της στηρίζεται σε όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά όπως αναφέρονται από τον Andrews. Βασίζεται λοιπόν στις *Δυνάμεις* (Strengths), στις *Αδυναμίες* (Weaknesses), στις *Ευκαιρίες* (Opportunities) και στις *Απειλές* (Threats). Οι δυνάμεις αφορούν τα στοιχεία στα οποία ανταποκρίνεται καλά ο οργανισμός, οι αδυναμίες στα σημεία που χρήζουν βελτίωσης, οι ευκαιρίες αφορούν δεδομένα προς αξιοποίηση προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του και τέλος οι απειλές αφορούν τυχόν συνθήκες που εμποδίζουν την εξέλιξή του. Οι δυνάμεις και οι αδυναμίες σχετίζονται με το εσωτερικό περιβάλλον του οργανισμού και συγκεκριμένα με τους εσωτερικούς του πόρους, όπως παραδείγματος χάριν για το Ολοήμερο Σχολείο μπορεί να είναι οι επικοινωνιακές και διδακτικές ικανότητες των εκπαιδευτικών ή ένα καλά σχεδιασμένο αναλυτικό πρόγραμμα. Εν αντιθέσει, οι ευκαιρίες και οι απειλές, αφορούν παραμέτρους που σχετίζονται με το εξωτερικό περιβάλλον του οργανισμού, τις οποίες πρέπει ο ίδιος να εντοπίσει και να συμμορφωθεί ως προς αυτές (π.χ. να εξελιχθεί όπως εξελίσσεται κάποιος ανταγωνιστής) (Helms, Rodriguez, Rios, & Hargrave, 2011).

Κανένα εργαλείο φυσικά, δεν είναι χρήσιμο αρκετά, όταν τα αποτελέσματά του λαμβάνονται ως στείρα δεδομένα. Για τον ίδιο λόγο, και τα αποτελέσματα της ανάλυσης SWOT θα πρέπει να συνεξετάζονται με τους στόχους που έχει θέσει ο οργανισμός, να αξιοποιούνται προς τη λήψη μέτρων αποκατάστασης και να χαράσσονται νέες στρατηγικές (Τζωρτζιάκης & Τζωρτζιάκη, 2002). Σύμφωνα με τον King(2004) η SWOT μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση της παρούσας κατάστασης, για την παροχή πρόσθετων πληροφοριών που θα ενισχύσουν προς την πορεία δημιουργίας οράματος, τη θέσπιση στόχων, καθώς και τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων. Ταυτόχρονα, ενισχύει τους οργανισμούς προς την κατεύθυνση της εύρεσης πόρων, ευκαιριών, αδυναμιών, στρατηγικών επιλογών και περιορισμών. Αντίστοιχα, διασφαλίζει τις απαιτούμενες εισροές για την επίτευξη στρατηγικών σχεδίων και την εκπόνηση αναπτυξιακών σεναρίων. Γενικότερα, στόχος είναι με τη χρήση του εργαλείου, να δώσουμε λύσεις σε πιθανά προβλήματα και να

εξασφαλίσουμε τους τρόπους μέσα από τους οποίους θα εξαλειφθούν οι όποιες απειλές του εξωτερικού περιβάλλοντος (Koch, 2000).

3.3 Η Ανάλυση SWOT στο Ολοήμερο Σχολείο

Το Ολοήμερο Σχολείο, ως σημείο ενδιαφέροντος, με μεγάλη δυναμική για την τοπική κοινωνία, δέχεται συχνά την επίδραση του εξωτερικού περιβάλλοντος, αλληλεπιδρά με στοιχεία που το περιβάλλουν και επηρεάζεται από αυτό. Αποτελεί έναν ζωντανό οργανισμό και ως εκ τούτου, η εφαρμογή της SWOT analysis θα μπορούσε σε μεγάλο βαθμό να μας δώσει στοιχεία για την ταυτότητα του θεσμού, πέρα από τις δυνατότητες, τις αδυναμίες, τις ευκαιρίες και τις απειλές. Αν θέλαμε να ορίσουμε την ταυτότητα του Ολοήμερου θεσμού, θα λέγαμε ότι αφορά τα επιμέρους χαρακτηριστικά του, όπως εντοπίζονται και καταγράφονται, και ανάμεσα σε αυτά συγκαταλέγονται οι αξίες, οι πεποιθήσεις, οι κανονισμοί λειτουργίας και άλλα χαρακτηριστικά που ξεχωρίζουν το Ολοήμερο Σχολείο ανάμεσα σε άλλους θεσμούς (Δάβουλου, 2017).

Η ανάλυση αυτή, δίνοντας πληροφορίες που βοηθούν να κατανοήσουμε σε βάθος την ταυτότητα του Ολοήμερου Σχολείου, επιτρέπει την εφαρμογή συμβατών και σύμφωνων στρατηγικών με αυτή, που είναι πολύ πιθανό να επιτύχουν (Hansen, 2011). Στο σημείο αυτό, θέτουμε ορισμένα βασικά ερωτήματα τα οποία είναι απαραίτητα ως προς τον στρατηγικό σχεδιασμό του Ολοήμερου Σχολείου, στα οποία η ανάλυση SWOT θα δώσει απαντήσεις. Τα ερωτήματα αυτά σχετίζονται με το τι είναι το Ολοήμερο Σχολείο, με σε ποια φάση βρίσκεται την παρούσα περίοδο, πώς θα ήθελε να είναι στο μέλλον και τέλος, πώς θα φτάσει στον επιθυμητό του στόχο (Τσιάκκιρος, 2015). Έτσι λοιπόν αντιλαμβανόμαστε, πως η SWOT analysis, αποτελεί εργαλείο εξαιρετικά χρήσιμο για τον προγραμματισμό του Ολοήμερου Σχολείου. Δίνεται η δυνατότητα να αναλύσει την παρούσα θέση του και ταυτόχρονα να διερευνήσει δεδομένα, δίνοντας έμφαση (Μπρίνια, 2008):

- 1) στον βαθμό που το Ολοήμερο Σχολείο ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μελών που εξυπηρετεί και
- 2) στον βαθμό που ανταποκρίνονται άλλες όμορες δομές ή θεσμοί εντός του ίδιου περιβάλλοντος.

3.4 Εσωτερικό περιβάλλον του Ολοήμερου Σχολείου

Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενη υποενότητα, το εσωτερικό περιβάλλον του Ολοήμερου Σχολείου απαρτίζεται από τα στοιχεία εκείνα τα οποία σχετίζονται με τις δικές του δυνάμεις και αδυναμίες. Θα λέγαμε πως περιλαμβάνει τα στοιχεία εκείνα που δύναται και οφείλει να βελτιώσει, εάν θέλει να μετατραπεί σε πόλο έλξης των ενδιαφερόμενων, δηλαδή των γονέων και των μαθητών. Επίσης, περιλαμβάνει τα στοιχεία εκείνα που ήδη διαθέτει και θα πρέπει να εκμεταλλευτεί αναλόγως. Η εν λόγω θεώρηση και ο συγκεκριμένος διαχωρισμός, σε δυνάμεις και αδυναμίες, θα πρέπει να πραγματοποιείται τόσο εσωτερικά του Ολοήμερου Σχολείου, όσο και από εξωτερικούς εμπλεκόμενους φορείς. Η ρεαλιστική και αντικειμενική αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης αποτελεί, στο σημείο αυτό, εξαιρετικά κρίσιμο παράγοντα για την

εξαγωγή ορθών συμπερασμάτων. Ταυτόχρονα, οι όποιες αναλύσεις θα πρέπει να κινούνται εντός του ευρύτερου πλαισίου, όπως αυτό καθορίζεται από το Υπουργείο Παιδείας.

3.4.1 Δυνάμεις – Πλεονεκτήματα

Ειδικότερα, εφαρμόζοντας την ανάλυση SWOT στο Ολοήμερο Σχολείο επιχειρείται να απαντηθούν απλά και λογικά, αλλά και ποσοτικά ερωτήματα της υπό διερεύνηση περιοχής. Συγκεκριμένα στο ερώτημα σε σχέση με το ποια είναι τα δυνατά σημεία του Ολοήμερου Σχολείου θα πρέπει, να εντοπιστεί και να καταγραφεί: 1^{ον}) Τι κάνει καλά το Ολοήμερο Σχολείο, 2^{ον}) Τι ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα φέρει, 3^{ον}) Τι περισσότερο ή λιγότερο προσφέρει σε σχέση με τις άλλες παρόμοιες δομές, 4^{ον}) Τι είναι αυτό που το κάνει να ξεχωρίζει (Dobson & Starkey, 1994). Ενδεικτικά θα μπορούσαν να αναφερθούν ως παραδείγματα πιθανών απαντήσεων των παραπάνω ερωτήσεων: το έμπειρο εκπαιδευτικό προσωπικό, η άρτια δομή του προγράμματος στο Ολοήμερο Σχολείο, οι πλούσιες υλικοτεχνικές εγκαταστάσεις, το παιδαγωγικό υλικό που διαθέτει, η χρηστή διοίκηση κλπ.

3.4.2 Αδυναμίες – Μειονεκτήματα

Σε σχέση τώρα με τα αδύνατα σημεία ή μειονεκτήματα του Ολοήμερου Σχολείου, θα μπορούσαν να καταγραφούν στοιχεία σε σχέση με: 1^{ον}) Το τι δεν γίνεται καλά, 2^{ον}) Ποια είναι τα σημεία εκείνα στα οποία χρήζει βελτίωσης, 3^{ον}) Τι μπορεί να αποφευχθεί και τι θα μπορούσε έστω μερικώς να βελτιωθεί, 4^{ον}) Τι είναι αυτό που οφείλει να προσφέρει στον μαθητή και το Ολοήμερο Σχολείο δεν το προσφέρει (Μπρίνια, 2008). Ενδεικτικά, αναφέρουμε πως πιθανές απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα θα μπορούσαν να είναι: ο πρόχειρος σχεδιασμός, η διδακτική ανεπάρκεια των εκπαιδευτικών που σχετίζονται με το Ολοήμερο Σχολείο, οι απαρχαιωμένες διδακτικές μέθοδοι, η κακή οργάνωση, η ανεπαρκής ή κακή επικοινωνία με τους γονείς κλπ. (Pashiardis, 1996).

3.5 Εξωτερικό περιβάλλον του Ολοήμερου Σχολείου

Το εξωτερικό περιβάλλον τώρα του Ολοήμερου Σχολείου, αποτελείται από τις ευκαιρίες και τις απειλές που αντιμετωπίζει, στον εγγύτερο χώρο όπου δραστηριοποιείται. Οι ευκαιρίες μπορεί να σχετίζονται με καταστάσεις που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από τον οργανισμό και αναδεικνύουν νέες και καλύτερες προοπτικές ως προς την λειτουργία του. Αντίθετα οι απειλές, εμφανίζονται από το εξωτερικό περιβάλλον δυσχεραίνοντας την ομαλή λειτουργία του Ολοήμερου Σχολείου, μπορεί να δίνουν ευκαιρίες σε «ανταγωνιστές» του θεσμού και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με προσοχή. Στοιχεία του εξωτερικού περιβάλλοντος που δύνανται να επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία του Ολοήμερου Σχολείου μπορεί να είναι κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες, τεχνολογικοί ή οικονομικοί παράγοντες, πολιτικοί ή νομικοί παράγοντες, παγκόσμιες, εγχώριες ή ακόμη και τοπικές κρίσεις κλπ. (Pashiardis, 1996).

3.5.1 Ευκαιρίες – Προοπτικές

Ως ευκαιρίες λογίζονται όλα τα στοιχεία του εξωτερικού περιβάλλοντος τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν από το Ολοήμερο Σχολείο, ώστε να εκπληρώσει καλύτερα την αποστολή του. Για να κατανοήσουμε καλύτερα τέτοια στοιχεία, ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε τη δημιουργία νέας δανειστικής βιβλιοθήκης από τον σύλλογο γονέων, μια δωρεά σε τεχνολογικό εξοπλισμό, την ύπαρξη εγκαταστάσεων του Δήμου σε κοντινή απόσταση, τη βελτίωση των οικονομικών πόρων κλπ. (Καράλλης, 2007).

3.5.2 Απειλές – Ανταγωνισμός.

Εν αντιθέσει, απειλές λογίζονται όλοι εκείνοι οι παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντος ή συνθήκες και καταστάσεις που δύνανται να επιδρούν με αρνητικό πρόσημο στο Ολοήμερο Σχολείο, δυσχεραίνοντας το έργο του, την υλοποίηση της αποστολής του και την ολοκλήρωση του στόχου του. Ενδεικτικά, ως απειλές θα μπορούσαμε να αναφέρουμε στο σημείο αυτό: κάποιες ξαφνικές αλλαγές στο νομικό πλαίσιο σε συνδυασμό με την αντίσταση στην αλλαγή από τα εμπλεκόμενα μέρη, κακή χρηματοδότηση, πολλά λειτουργικά κενά κ.ά. (Bryson & Alston, 2005).

3.6 Η σπουδαιότητα της ανάλυσης SWOT στο Ολοήμερο Σχολείο

Η διερεύνηση του περιβάλλοντος του Ολοήμερου Σχολείου με τη χρήση της ανάλυσης SWOT είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, καθώς, παρά το γεγονός ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα διακρίνεται για τον συγκεντρωτισμό του, κρίνεται αναγκαίος ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός σε επίπεδο σχολικής μονάδας (Καράλλης, 2007). Επίσης κρίνεται απαραίτητη, έτσι ώστε να αξιολογήσουμε την παρούσα κατάσταση, όπως διατυπώνεται μέσα από τα δεδομένα που θα συλλέξουμε, με σκοπό τη λήψη αποφάσεων και τον στρατηγικό σχεδιασμό της μελλοντικής πορείας ολοήμερου. Επιπλέον, χρήσιμο εργαλείο αναδεικνύεται ως προς την συλλογή δεδομένων, σχετικών με τις ανάγκες που διαπιστώνονται στο περιβάλλον, ενώ ταυτόχρονα συνδέεται άμεσα με τον στρατηγικό προγραμματισμό του Ολοήμερου Σχολείου για τα επόμενα έτη. Έτσι θα μπορέσει το ολοήμερο σχολείο, ως σύγχρονος και αναβαθμισμένος οργανισμός, να αξιοποιήσει την ανάλυση SWOT, ώστε να εκμεταλλευτεί τις δυνάμεις του, να ξεπεράσει τις όποιες τυχόν αδυναμίες, να επωφεληθεί αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που του παρουσιάζονται και να προστατευτεί από τις επικείμενες απειλές (Nyarku & Agyarong, 2011).

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα η αξία χρήσης της ανάλυσης SWOT είναι διττή. Αρχικά παρέχει πληθώρα πληροφοριών, σε εκπαιδευτικούς και σε άτομα που χαράζουν εκπαιδευτική πολιτική, χρήσιμων για την κατάληξη σε πρόσφορες στρατηγικές, και επιπρόσθετα μπορεί να αξιοποιηθεί ως εργαλείο μάθησης για όσους επιζητούν τρόπους εναρμόνισης του εσωτερικού και του εξωτερικού περιβάλλοντος (Hill & Westbrook, 1977). Τέλος, δίνει σημαντικές πληροφορίες σε σχέση με τον βαθμό ικανοποίησης που παρέχει το Ολοήμερο Σχολείο στην ευρύτερη κοινότητα που είναι σε άμεση συνάρτηση με αυτό (Abdi, Azadegan-Mehr, & Ghazinoory, 2011). Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, πώς η αξιοποίησή του στη συγκεκριμένη έρευνα μπορεί να

δώσει εξαιρετικά χρήσιμο υλικό, για την ευρύτερη βελτίωση του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου. Ενός θεσμού που εξυπηρετεί εδώ και χρόνια πολλούς γονείς, που αναλαμβάνει την κοινωνική και ψυχοσυναισθηματική καλλιέργεια των μαθητών, που παράγει υπεύθυνους και σκεπτόμενους πολίτες, που μειώνει τις ανισότητες και κατ' επέκταση στηρίζει την ομαλή λειτουργία του συνόλου της κοινωνίας και της τοπικής κοινότητας.

4. Μεθοδολογία

4.1 Ο Σκοπός και οι Στόχοι της παρούσας Μελέτης

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθούν οι αλλαγές που επήλθαν με το αναβαθμισμένο πρόγραμμα του ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου και Νηπιαγωγείου. Να εξεταστεί ο βαθμός στον οποίο οι αλλαγές εξυπηρετούν τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας και των εργαζόμενων γονέων. Επιπρόσθετα, να εξεταστεί αν όντως εφοδιάζουν τα παιδιά με νέες δεξιότητες, απαραίτητες στον πολίτη του 21ου αιώνα. Ταυτόχρονα, αφού αρχικά παρουσιαστούν όλα τα δεδομένα της προϋπάρχουσας και παρούσας κατάστασης λειτουργίας των Ολοήμερων Σχολείων και Νηπιαγωγείων, θα επιχειρήσουμε μέσα από μία εκ βάθρων ανάλυση να εντοπίσουμε τα δυνατά σημεία της επιχειρούμενης αλλαγής. Θα επιχειρήσουμε να εντοπίσουμε αν και πώς αυτά μπορούν να αξιοποιηθούν για την περαιτέρω ανάπτυξη του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου και Νηπιαγωγείου, και αν μπορούν να αξιοποιηθούν ως πόλος έλξης για την διεύρυνση του θεσμού στην επικράτεια. Τέλος, στο πλαίσιο αυτό, θα γίνει προσπάθεια εντοπισμού και των αδυναμιών, έτσι ώστε να προταθούν λύσεις για τη βελτίωση του θεσμού, με απώτερο σκοπό την ενίσχυση του Ολοήμερου Σχολείου, την εργασιακή ασφάλεια των σύγχρονων οικογενειών και την ενδυνάμωση της σύγχρονης κοινωνίας ενισχύοντάς την με υπεύθυνους, ενεργούς πολίτες.

Στην συγκεκριμένη έρευνα, στόχος είναι να αποτυπωθεί η παρούσα κατάσταση σε σχέση με την παράταση της λειτουργίας του ολοήμερου προγράμματος στο δημοτικό σχολείο. Δεδομένου ότι για πρώτη φορά εφαρμόζεται (και βρίσκεται σε πιλοτικό στάδιο) η παραμονή των μαθητών πέρα από τις 16.00 και έως τις 17.30 στην Ελλάδα, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να πραγματοποιηθεί μια τέτοιου είδους μελέτη. Κάθε τέτοιου είδους αλλαγή επηρεάζει την ιδιαίτερα ευαίσθητη ψυχολογία των παιδιών και έχει αντίκτυπο στις ενδοοικογενειακές σχέσεις και στις σχέσεις σχολείου και οικογένειας, άρα σκοπός είναι να εντοπίσουμε προβλήματα και δυνατά σημεία, να προτείνουμε λύσεις και να αναδείξουμε σημεία προς βελτίωση στον τρόπο λειτουργίας του Ολοήμερου σχολείου. Τέλος, μέσα από όλη αυτή την ερευνητική διαδικασία στόχος μας, είναι να συμβάλλουμε στην προαγωγή της παιδαγωγικής και διοικητικής επιστήμης.

4.2 Ερευνητικά Ερωτήματα και Ερευνητικές Υποθέσεις

4.2.1 Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που θέσαμε κατά τον σχεδιασμό της έρευνάς μας είναι τα παρακάτω:

1. Ποιες είναι οι δυνάμεις που παρουσιάζει στην οργάνωση και λειτουργία του το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο και Νηπιαγωγείο ;
2. Πώς μπορούν τα δυνατά σημεία στην λειτουργία του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου Δημοτικού και Νηπιαγωγείου να αξιοποιηθούν για την περαιτέρω ανάπτυξη και αναβάθμισή του;
3. Ποιες είναι οι αδυναμίες που παρουσιάζει στην οργάνωση και λειτουργία του το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο και Νηπιαγωγείο;
4. Πώς μπορούν να μετατραπούν οι αδυναμίες του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου και Νηπιαγωγείου σε δυνάμεις, ώστε να βελτιωθεί η παρεχόμενη υπηρεσία ως προς τους γονείς και τους μαθητές;
5. Ποιοι είναι οι παράγοντες που εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου Δημοτικού και Νηπιαγωγείου, κατά τις απόψεις των εκπαιδευτικών και των γονέων των παιδιών που φοιτούν σε αυτά;

4.2.2 Ερευνητικές Υποθέσεις

Οι ερευνητικές υποθέσεις που προέκυψαν κατά την ερευνητική διαδικασία είναι οι παρακάτω:

- H1.1: Η ικανοποίηση των γονέων συνολικά από το ολοήμερο σχετίζεται με την ώρα παραλαβής του παιδιού από το σχολείο.
- H1.2: Η ικανοποίηση των γονέων συνολικά από το ολοήμερο σχετίζεται με τη σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς και με τη συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς.
- H1.3: Το μέγεθος της κούρασης του παιδιού σχετίζεται με την ύπαρξη χώρου ανάπαυσης.
- H1.4: Η ώρα παραλαβής του/των παιδιού/-ιών από το σχολείο σχετίζεται με το επάγγελμα του γονέα.
- H1.5: Ο αριθμός των εκπαιδευτικών σχετίζεται με την ικανοποίηση των γονέων για την προετοιμασία των μαθημάτων των παιδιών στο ολοήμερο.
- H1.6: Η σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς σχετίζεται με την ικανοποίηση των γονέων από τη μελέτη.

4.3 Ερευνητική Μεθοδολογία

Ως προς το κομμάτι που αφορά τη μεθοδολογία της παρούσας διπλωματικής εργασίας, η ερευνητική προσέγγιση που εφαρμόστηκε είναι η επαγωγική, καθώς με την συλλογή των δεδομένων επιχειρείται να εξαχθούν γενικευμένα συμπεράσματα.

Η ερευνητική μέθοδος χαρακτηρίζεται ως Μεικτή, υπό την έννοια ότι πραγματοποιήθηκε Ποσοτική έρευνα σε γονείς/κηδεμόνες μαθητών της πρωτοβάθμιας

εκπαίδευσης και επιπλέον, πραγματοποιήθηκε παράλληλα Ποιοτική έρευνα σε εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που έχουν εργαστεί στο ολόημερο πρόγραμμα, και είχαν τη δυνατότητα λόγω της ιδιότητας και της εμπειρίας τους να απαντήσουν στα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης. Η επιλογή της μεικτής μεθόδου εξασφαλίζει την ολόπλευρη θέαση των ερευνητικών προβληματισμών, καθώς περιλαμβάνει και την καταγραφή δεδομένων από τους γονείς, οι οποίοι αποτελούν τους άμεσα ωφελούμενους του ολόημερου, αλλά και από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι προσφέρουν την υπηρεσία (Παπαναστασίου & Παπαναστασίου, 2016).

Έχοντας ως δεδομένο ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί κάποια έρευνα για το αναβαθμισμένο ολόημερο, η συλλογή δεδομένων περιλαμβάνει πρωτογενή στοιχεία. Ο τρόπος συλλογής των δεδομένων στην ποσοτική έρευνα είναι ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο απευθύνεται σε γονείς μαθητών σε σχολεία (δημοτικά και νηπιαγωγεία) της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου μέσω στατιστικών δεδομένων να γίνει εξαγωγή συμπερασμάτων. Αντίστοιχα, στην ποιοτική έρευνα χρησιμοποιείται η συνέντευξη ως εργαλείο της έρευνας, ώστε να αποτυπωθούν σφαιρικά οι απόψεις και τα βιώματα των εκπαιδευτικών μέσω των απαντήσεών τους στα ερευνητικά ερωτήματα. Επιπλέον, η συμμετοχή στην ποσοτική αλλά και στην ποιοτική έρευνα είναι ανώνυμη, δίνοντας έτσι στους ερωτηθέντες να απαντήσουν με ειλικρίνεια.

Το χρονικό διάστημα που πραγματοποιήθηκε η έρευνα ήταν κατά τη διάρκεια του τρέχοντος διδακτικού έτους, προς το τέλος του πρώτου τριμήνου, έτσι ώστε να έχει προλάβει να λειτουργήσει το αναβαθμισμένο ολόημερο στα σχολεία που έχουν δημιουργηθεί τμήματα και να έχουν διαμορφώσει γνώμη οι ερωτηθέντες, είτε κάνουν χρήση του αναβαθμισμένου ολόημερου είτε όχι. Δε θα μπορούσε να δοθεί νωρίτερα, καθώς είναι η πρώτη φορά λειτουργίας του αναβαθμισμένου ολόημερου και η λειτουργία του είναι πιλοτική.

Τέλος, ως προς την ποσοτική μας έρευνα, το είδος της δειγματοληψίας είναι η εθελοντική δειγματοληψία, λόγω της πρόσβασης που έχουμε σε πληθώρα σχολείων ως εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας. Η προοπτική να λειτουργήσει το φαινόμενο της χιονοστιβάδας από τα μέλη των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων και να διευρυνθεί το μέγεθος του δείγματος απέδωσε. Σημαντικό ρόλο έπαιξε και η ευκολία διαμοιρασμού του ερωτηματολογίου διαμέσου των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και η αμεσότητα που προσέφεραν για την πρόσβαση σε ομάδες γονέων (Παπαναστασίου & Παπαναστασίου, 2016).

4.4 Ποσοτική έρευνα σε γονείς/κηδεμόνες

Η ποσοτική δειγματοληπτική έρευνα διεξήχθη σε δείγμα γονέων και κηδεμόνων. Για την διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο τυποποιημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο συντάχθηκε μέσω του Microsoft Forms. Το ερωτηματολόγιο διαμοιράστηκε μέσω του διαδικτύου κατά την περίοδο Δεκεμβρίου 2022 έως Ιανουαρίου 2023, με σκοπό τη συλλογή στοιχείων και συνεκδοχικά την ανάλυσή τους μέσω στατιστικής επεξεργασίας, ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα που να προκύπτουν από την καταγραφή των απόψεων των γονέων για το ολόημερο. Στο

εισαγωγικό σημείωμα του ερωτηματολογίου υπήρχε δήλωση ως προς την τήρηση κανόνων δεοντολογίας, σχετικά με την ανωνυμία και εμπιστευτικότητα και τον σεβασμό στα προσωπικά δεδομένα, και την διασφάλιση ότι θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους ερευνητικούς σκοπούς της παρούσας μελέτης. Σύμφωνα με την Παπαναστασίου και τον Παπαναστασίου (2016), πριν το στάδιο συλλογής των δεδομένων είναι εξαιρετικά σημαντικό να έχει κατανοήσει πλήρως ο ερευνητής την ανάγκη διασφάλισης των κανόνων δεοντολογίας που διέπουν μία έρευνα.

Για την στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων, καθώς και για την κατασκευή πινάκων και διαγραμμάτων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα MS Excel και το SPSS. Στη συνέχεια, ακολούθησε περιγραφική στατιστική ανάλυση, ανάλυση ερώτησης ανοικτού τύπου και επαγωγική στατιστική ανάλυση για έλεγχο ερευνητικών υποθέσεων, εφαρμόζοντας ανάλυση διακύμανσης μονής κατεύθυνσης (one-way ANOVA) και έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 (chi-square test), ώστε να διασταυρώσουμε αν επαληθεύονται στατιστικά οι ερευνητικές μας υποθέσεις ή όχι.

Στη διακύμανση μονής κατεύθυνσης (one-way ANOVA), η μηδενική υπόθεση H_0 είναι να μην υπάρχει διαφορά μεταξύ των μέσων όρων, ενώ η εναλλακτική H_1 σημαίνει ότι οι μέσοι όροι διαφέρουν. Αν η τιμή significance (sig.) είναι μεγαλύτερη από τον δείκτη στατιστικής σημαντικότητας 0,05, τότε το κριτήριο ANOVA δεν είναι στατιστικά σημαντικό. Στην αντίθετη περίπτωση, όπου το sig.<0,05, τότε η σχέση των μέσων όρων είναι στατιστικά σημαντική.

Στον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 (chi-square test), ελέγχουμε εάν ισχύει η μηδενική υπόθεση. Θέτουμε ως μηδενική υπόθεση (H_0) την περίπτωση η μία μεταβλητή να είναι ανεξάρτητη (να μην επηρεάζει) την άλλη, κατά συνέπεια να μην σχετίζονται οι μεταβλητές μεταξύ τους, ενώ ως υπόθεση ελέγχου (H_1) θέτουμε την περίπτωση οι μεταβλητές να μην είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη (δηλαδή να επηρεάζει η μία τα αποτελέσματα της άλλης).

Ανάλογα με τον δείκτη P (Pearson chi-square) εάν είναι μικρότερος του 0,05 (<0,05) ή 5% σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας, απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση υπέρ της εναλλακτικής, δηλαδή απορρίπτουμε την υπόθεση H_0 και αποδεχόμαστε την H_1 , επιβεβαιώνοντας ότι δεν είναι ανεξάρτητες, αλλά σχετίζονται μεταξύ τους, ενώ αν ο δείκτης είναι μεγαλύτερος από 0,05 (>5) αποδεχόμαστε την υπόθεση H_0 και δεχόμαστε ότι οι μεταβλητές είναι μεταξύ τους ανεξάρτητες βάσει στατιστικής.

Οι περιορισμοί που λήφθηκαν υπόψιν για την εξαγωγή συμπερασμάτων ήταν η αδυναμία ελέγχου του επιπέδου ειλικρίνειας όσων συμμετείχαν στην έρευνα και, κατά συνέπεια, η δυσκολία να ελέγξουμε τον βαθμό στον οποίο οι απαντήσεις που έδωσαν ήταν ακριβείς.

4.4.1 Το Ερευνητικό Εργαλείο της Ποσοτικής Έρευνας

Το ερωτηματολόγιο αποτελεί ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο κατά τη διεξαγωγή ποσοτικών ερευνών, καθώς δύναται να μετατρέψει τις πληροφορίες που μας δίνει ένας μεγάλος όγκος ατόμων σε δεδομένα, τα οποία κατόπιν αξιοποιούνται ως

προς την ανάλυση και εξαγωγή συμπερασμάτων (Παπαναστασίου & Παπαναστασίου, 2016). Αναλυτικά, ως προς τη δομή του ερωτηματολογίου, το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε ήταν πρωτότυπο, δημιουργήθηκε στο Microsoft Forms με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα και τους προβληματισμούς μας και είχε σκοπό να προσεγγίσει τις σκέψεις και τις απόψεις των γονέων σχετικά με το ολόημερο.

Αρχικά, για τη διαμόρφωση της τελικής του μορφής διαμοιράστηκε πιλοτικά σε λίγους γονείς, ώστε να εντοπιστούν τυχόν λάθη ή ασάφειες. Το τελικό ερωτηματολόγιο, όπως παρατίθεται στο Παράρτημα I της παρούσας εργασίας, είχε ένα εισαγωγικό κείμενο με περιγραφή του σκοπού της έρευνας, τον τίτλο της εργασίας και των στοιχείων του Πανεπιστημίου, κανόνες δεοντολογίας αναφορικά με το νομικό πλαίσιο προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και δήλωση διασφάλισης της ανωνυμίας και της εμπιστευτικότητας και ενημέρωση για τη μελλοντική χρήση των πληροφοριών που θα συγκεντρώνονταν.

Περιείχε συνολικά 26 ερωτήσεις, εκ των οποίων οι 25 ήταν υποχρεωτικό να απαντηθούν από τους γονείς και ήταν κλειστού τύπου, ενώ η τελευταία ερώτηση ήταν ανοιχτού τύπου και η απάντηση σε αυτήν ήταν προαιρετική. Ο χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου ήταν μικρός (περίπου 5-6 λεπτά), χωρίς όμως περιορισμό (λήξη), ώστε να δίνεται το χρονικό περιθώριο σε όσους ήθελαν να απαντήσουν λεπτομερώς στο ανοικτό ερώτημα ανάπτυξης.

Συγκεκριμένα, μέσω των 7 αρχικών ερωτήσεων συγκεντρώθηκαν απαντήσεις που αφορούσαν δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων, με χρήση ονομαστικών μεταβλητών (ιδιότητα π.χ. πατέρας, μητέρα, κηδεμόνας, οικογενειακή κατάσταση, επάγγελμα) και μεταβλητών διάταξης (π.χ. μορφωτικό επίπεδο από απόφοιτος δημοτικού έως κάτοχος διδακτορικού, κλάσεις για την ηλικία ώστε να μην έλθουν σε δύσκολη θέση).

Ακολούθως, είχε σημασία να γίνει κατηγοριοποίηση των απαντήσεων ανάλογα με την ώρα που παραλαμβάνουν οι γονείς τα παιδιά από το σχολείο, έτσι χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες: όσοι δεν αφήνουν τα παιδιά στο ολόημερο, όσοι τα παίρνουν νωρίς (15:00), όσοι τα αφήνουν έως τις 16:00 και όσοι κάνουν χρήση του πλήρους ωραρίου του αναβαθμισμένου ολόημερου έως τις 17:30.

Στη συνέχεια, χρησιμοποιήθηκαν κλειστές ερωτήσεις είτε απλής απάντησης, είτε πολλαπλής επιλογής, είτε κατάταξης με χρήση διάφορων κλιμάκων μέτρησης όπως κλίμακα Likert πενταβάθμια (Συμφωνώ απόλυτα, συμφωνώ, ούτε συμφωνώ-ούτε διαφωνώ, διαφωνώ, διαφωνώ έντονα), κλίμακα Likert επταβάθμια (απόλυτα, πάρα πολύ, πολύ, ούτε πολύ-ούτε λίγο, λίγο, ελάχιστα, καθόλου), πενταβάθμια κλίμακα σημαντικού διαφορητή (σχεδόν καθόλου έως πάρα πολύ, καθόλου έως απόλυτα). Με αυτόν τον τρόπο, έγινε προσπάθεια να σκιαγραφηθούν οι απόψεις των γονέων με προσιτό και ευχάριστο τρόπο, ώστε να διατηρείται το ενδιαφέρον τους κατά την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, για να ληφθούν όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστες απαντήσεις.

Καταλήγοντας, η τελευταία ερώτηση ανάπτυξης του ερωτηματολογίου ως προς τους γονείς ήταν προαιρετική, λόγω του ότι ήταν ανοιχτού τύπου, όμως είχε ως στόχο να δώσει την δυνατότητα να μοιραστούν ελεύθερα, χωρίς περιορισμούς, την άποψή τους για το νέο αναβαθμισμένο ολοήμερο.

4.4.2. Το Δείγμα της Ποσοτικής Έρευνας

Το ελάχιστο απαιτούμενο μέγεθος του δείγματος ορίστηκε κατά τον σχεδιασμό της έρευνάς μας στα 300 ερωτηματολόγια ώστε να είναι όσο το δυνατόν πιο μεγάλο και αντιπροσωπευτικό το δείγμα, για να θεωρείται αξιόπιστο. Τελικά, συγκεντρώθηκαν 324 απαντήσεις, ξεπερνώντας τον ελάχιστο στόχο μας. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω του MS Forms. Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτελούνταν από γονείς και κηδεμόνες παιδιών που φοιτούν στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Δεν περιοριστήκαμε ως προς το γεγονός του εάν φοιτούν τα παιδιά τους ή όχι στο Ολοήμερο Σχολείο επειδή μας ενδιέφερε η άποψη όλων των γονέων. Αναλυτικά, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος παρουσιάζονται στην ενότητα των αποτελεσμάτων της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης της ερευνητικής μας μελέτης.

4.5 Ποιοτική έρευνα σε εκπαιδευτικούς

Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενη ενότητα, για την επιτυχή εφαρμογή του εργαλείου της SWOT analysis, απαιτείται αφενός η διερεύνηση παραγόντων από το εσωτερικό του οργανισμού, και αφετέρου η λήψη στοιχείων από άμεσα εξαρτώμενα άτομα στο εξωτερικό του οργανισμού. Για τον λόγο αυτόν, αποφασίσαμε πέραν της ποσοτικής μας έρευνας με συλλογή δεδομένων από τους γονείς, να εκμαιεύσουμε πληροφορίες μέσω ποιοτικής μελέτης από τους στυλοβάτες του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου, δηλαδή τους εκπαιδευτικούς.

4.5.1 Το Ερευνητικό Εργαλείο της Ποιοτικής Έρευνας

Η ποιοτική μας έρευνα εκπονήθηκε με τη χρήση ημιδομημένης συνέντευξης. Η συνέντευξη σύμφωνα με την Παπαναστασίου (2016) αποτελεί έναν προφορικό τρόπο για τη συλλογή δεδομένων. Το βασικό ερωτηματολόγιο πάνω στο οποίο βασίστηκε η συνέντευξή μας παρατίθεται στο Παράρτημα II της παρούσας εργασίας. Στο ερωτηματολόγιο περιλαμβάνονταν προκαθορισμένες ερωτήσεις κλειστού τύπου και ορισμένες ανοιχτού, προκειμένου να δοθεί το περιθώριο στους ερωτηθέντες να εκφέρουν με πληρότητα τις σκέψεις τους. Αναφορικά με τη διαδικασία των συνεντεύξεων, έγιναν συναντήσεις είτε δια ζώσης, είτε τηλεφωνικά και αρχικά οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν μέσω του προγράμματος Audacity, ακολούθησε απομαγνητοφώνηση και τελικά ομαδοποίηση των απαντήσεων των εκπαιδευτικών ανά ερώτηση. Το ερωτηματολόγιο για την συνέντευξη με τους εκπαιδευτικούς αποτελούνταν από 8 ερωτήσεις που αφορούσαν δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων και 12 ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Στόχος της ποιοτικής έρευνας ήταν να αποτυπωθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών, με σεβασμό στα προσωπικά δεδομένα και τήρηση της ανωνυμίας τους, ώστε να έχουμε πλήρη εικόνα του ολοήμερου και από τους εσωτερικούς του χρήστες.

4.5.2 Το Δείγμα της Ποιοτικής Έρευνας

Στην έρευνα πήραν μέρος έντεκα (11) επαγγελματίες στην εκπαίδευση, από διάφορες περιοχές της περιφέρειας Αττικής, που έχουν εμπειρία στο Ολοήμερο Σχολείο, διευθυντές δημοτικών σχολείων και νηπιαγωγείων, δάσκαλοι, νηπιαγωγοί και εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων. Συγκεκριμένα, συμμετείχαν δέκα (10) γυναίκες και ένας (1) άντρας. Τα αναλυτικά δημογραφικά στοιχεία των υποκειμένων της συγκεκριμένης έρευνας, όπως ακριβώς προέκυψαν κατά την διεξαγωγή και ανάλυση των συνεντεύξεων, παρατίθενται αναλυτικά στο Παράρτημα ΙΙΙ της παρούσας εργασίας.

4.6 Το εργαλείο SWOT Analysis

Η ανάλυση SWOT, αποτελεί το εργαλείο το οποίο λειτουργεί ως οδηγός για τον εντοπισμό και την καταγραφή των δυνάμεων και των αδυναμιών όπως και των ευκαιριών και των απειλών, που στην παρούσα εργασία αφορούν το αναβαθμισμένο ολοήμερο και συνδράμει στην εξαγωγή συμπερασμάτων, με απώτερο στόχο τη δημιουργία προτάσεων για βελτίωση του αναβαθμισμένου ολοήμερου.

Οι στρατηγικές επιλογές, δηλαδή οι διαδρομές που θα ακολουθηθούν, οδηγούν στην επίτευξη των στρατηγικών μας στόχων. Συνολικά, το εργαλείο βοηθά στην διεύρυνση του πεδίου θέασης των πραγμάτων, στη διαμόρφωση της νέας στρατηγικής και στη μείωση του ρίσκου από τη λήψη αποφάσεων.

Τα στοιχεία που συνθέτουν το εργαλείο περιγράφονται και αναλύονται διεξοδικά στην ενότητα 3 της παρούσας εργασίας. Από τα δεδομένα που συλλέξαμε μέσω της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας, καθώς και αξιοποιώντας στοιχεία που αντλήσαμε από την βιβλιογραφική ανασκόπηση, προσπαθήσαμε κάνοντας χρήση του εργαλείου SWOT να καταλήξουμε σε συμπεράσματα και προτάσεις αναφορικά με την περαιτέρω ανάπτυξη του θεσμού του αναβαθμισμένου ολοήμερου.

5. Αποτελέσματα ερευνών

5.1 Ποσοτική Έρευνα

Η παρούσα ενότητα αποτελεί, μαζί με την ενότητα των ποιοτικών αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου και των αποτελεσμάτων των συνεντεύξεων που διενεργήθηκαν με τους εκπαιδευτικούς, τον κορμό της έρευνάς μας. Στο πλαίσιο αυτό, παραθέτουμε τη στατιστική ανάλυση των απαντήσεων του ερωτηματολογίου των γονέων και των κηδεμόνων που διαμοιράστηκε στα πλαίσια της ποσοτικής έρευνάς μας. Σκοπός της στατιστικής ανάλυσης είναι να αναδείξει τις απόψεις των γονέων, καταδεικνύοντας ταυτόχρονα και τα ποσοστά των γονέων που έδωσαν τις αντίστοιχες απαντήσεις, ώστε να καταλήξουμε σε συμπεράσματα και προτάσεις βασισμένοι στις απαντήσεις αυτές.

Σε πρώτη φάση, παρουσιάζονται διεξοδικά τα αποτελέσματα των ερωτήσεων μέσω της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης και σε επόμενο στάδιο ακολουθεί

επαγωγική στατιστική ανάλυση, με διατύπωση ενός αριθμού ερευνητικών ερωτημάτων και διερεύνηση αναφορικά με την επαλήθευσή τους ή μη.

5.1.1 Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση

Ξεκινώντας λοιπόν, την περιγραφική στατιστική ανάλυση, όπως προκύπτει από τα δημογραφικά ερωτήματα, οι ερωτηθέντες ήταν στην πλειοψηφία τους μητέρες σε ποσοστό 86,7%, 13% των ερωτηθέντων ήταν πατέρες, ενώ στην επιλογή κηδεμόνας καταγράφηκε μόλις μία απάντηση, η οποία αποτελεί ποσοστό λιγότερο από 1% (Πίνακας 5.1).

Πίνακας 5.1: Ιδιότητα Ερωτηθέντων

	N	%
Πατέρας	42	13,0%
Μητέρα	281	86,7%
Κηδεμόνας	1	0,3%

Στη συνέχεια διαπιστώνουμε ότι, ηλικιακά η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανήκε σε δύο ομάδες, σε αυτή των 31 έως 40 ετών και αυτή των 41 έως 50 ετών, ηλικιακές ομάδες οι οποίες ποσοστιαία ήταν σχεδόν ισόβαθμες, περίπου στο 45-46% έκαστη. Αντιθέτως, δεν υπήρξε καμία καταγραφή στο ηλικιακό εύρος των 61 και άνω. Τέλος, οι ηλικιακές ομάδες 18 έως 30 ετών και 51 έως 60 ετών κατέγραψαν αρκετά μικρότερα ποσοστά και συγκεκριμένα 2,8% και 5,9% αντίστοιχα (Πίνακας 5.2).

Πίνακας 5.2: Ηλικία Ερωτηθέντων

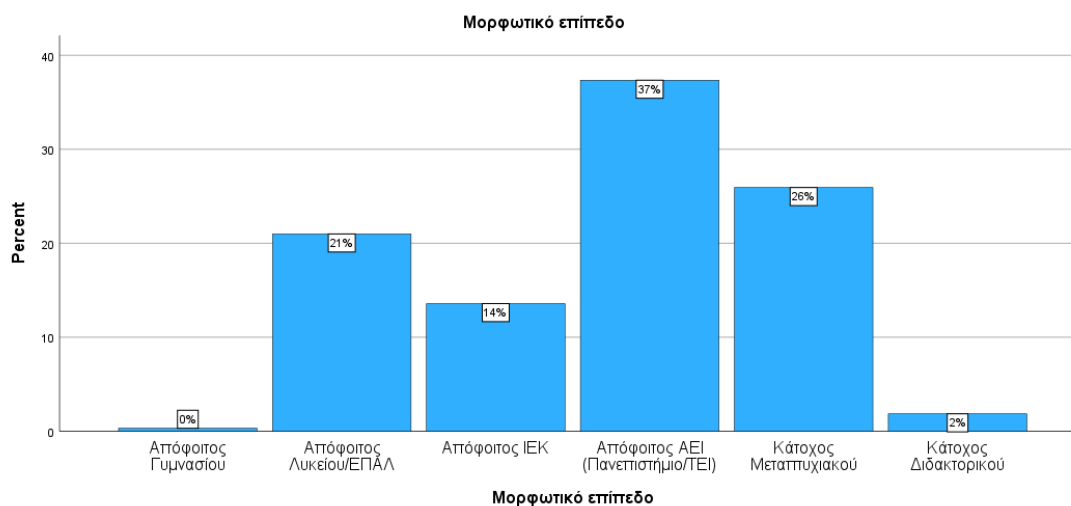
	N	%
18-30	9	2,8%
31-40	150	46,3%
41-50	146	45,1%
51-60	19	5,9%

Ως προς την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων, η συντριπτική πλειοψηφία, και συγκεκριμένα το 87,7% από όσους απάντησαν στο ερωτηματολόγιο, ήταν έγγαμοι. Οι περισσότεροι από τους υπόλοιπους ήταν μονογονείς ή διαζευγμένοι και αποτελούσαν το 9,9% του δείγματος. Οι άγαμοι συγκέντρωσαν πολύ μικρό ποσοστό και συγκεκριμένα μόλις το 2,5 % των ερωτηθέντων. Από την ερώτηση αυτή, διαφαίνεται το πόσο ισχυρός είναι ο θεσμός της οικογένειας στην Ελλάδα, χωρίς όμως να μπορούν να εξαχθούν γενικευμένα συμπεράσματα ως προς τις συνθήκες κάτω από τις οποίες τα ζευγάρια συνεργάζονται για το μέγιστο των παιδιών τους (Πίνακας 5.3).

Πίνακας 5.3: Οικογενειακή Κατάσταση Ερωτηθέντων

	N	%
Έγγαμος/η	284	87,7%
Μονογονέας/ Διαζευγμένος,-η	32	9,9%
Άγαμος,-η	8	2,5%

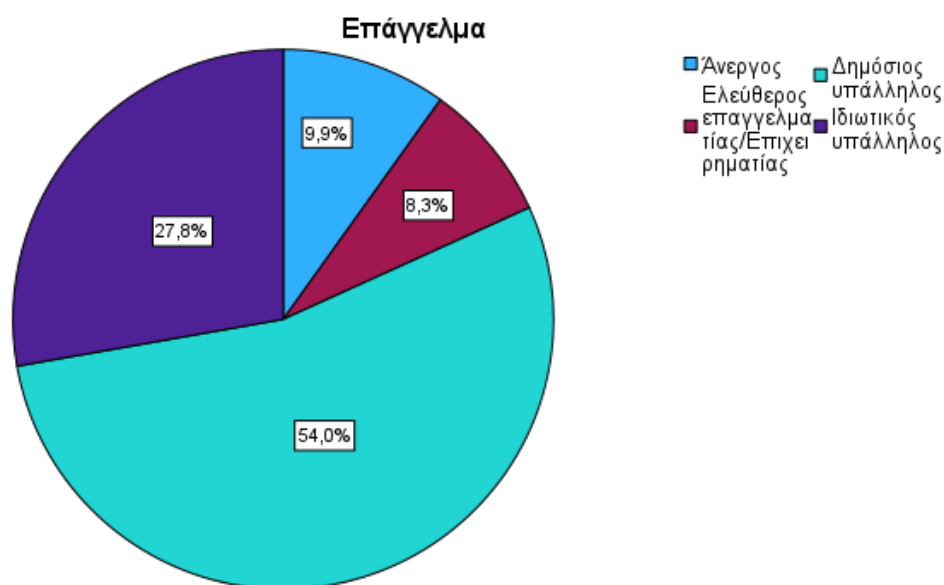
Ως προς το μορφωτικό επίπεδο, όπως φαίνεται και στο *Σχήμα 5.1*, στην επιλογή απόφοιτος Δημοτικού δεν καταγράφηκε καμία απάντηση και υπήρξε μόνον ένας (1) απόφοιτος Γυμνασίου, γεγονός που φανερώνει ότι το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων ήταν στο σύνολό του τουλάχιστον ανώτερο από αυτό της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, και συγκεκριμένα το 65,1% έχει λάβει μάλιστα ανώτατη εκπαίδευση. Οι περισσότεροι (37,3%) ήταν απόφοιτοι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (ΑΕΙ/ΤΕΙ). Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό ήταν κάτοχοι Μεταπτυχιακού τίτλου (25,9%) , πολλοί ήταν απόφοιτοι Λυκείου/ΕΠΑΛ (21%) , αρκετοί ήταν απόφοιτοι ΙΕΚ (13.6%), ενώ λίγοι ήταν κάτοχοι Διδακτορικού (1,9%).

Σχήμα 5.1: Μορφωτικό Επίπεδο Ερωτηθέντων

Όσον αφορά την επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων, όπως φαίνεται και στον *Πίνακα 5.4*, και στο *Σχήμα 5.2*, λίγο παραπάνω από τους μισούς και συγκεκριμένα το 54% ήταν δημόσιοι υπάλληλοι, το 27,8% ήταν ιδιωτικοί υπάλληλοι, ενώ μικρότερα ποσοστά καταγράφηκαν για τους άνεργους και τους ελεύθερους επαγγελματίες/ επιχειρηματίες με πολύ μικρή διαφορά 9.9% και 8,3% αντίστοιχα.

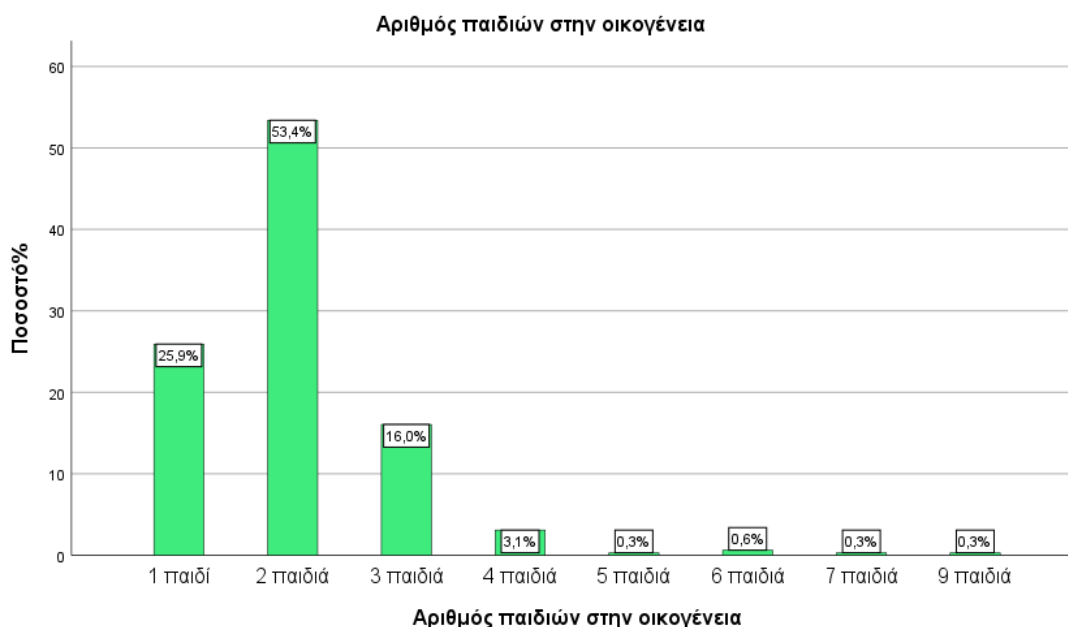
Πίνακας 5.4: Επάγγελμα Ερωτηθέντων

	N	%
Άνεργος	32	9,9%
Ελεύθερος επαγγελματίας/Επιχειρηματίας	27	8,3%
Δημόσιος υπάλληλος	175	54,0%
Ιδιωτικός υπάλληλος	90	27,8%

Σχήμα 5.2: Επάγγελμα Ερωτηθέντων

Ακολούθως, οι γονείς ερωτήθηκαν σχετικά με τον αριθμό των παιδιών που υπάρχουν στην οικογένεια, ανεξαρτήτως βαθμίδας εκπαίδευσης, προκειμένου να γνωρίζουμε το μέγεθος της οικογένειας συνολικά, και σε επόμενο στάδιο ζητήθηκε να απαντήσουν πόσα παιδιά τους φοιτούν στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό αντίστοιχα. Αναλυτικά, και όπως φαίνεται στο Σχήμα 5.3, το 53,4% των ερωτηθέντων διαπιστώθηκε πως έχουν δύο (2) παιδιά συνολικά, μικρότερο ποσοστό και συγκεκριμένα 25,9% έχουν ένα (1) παιδί, το 16% των ερωτηθέντων έχουν τρία (3) παιδιά, μόλις το 3,1% τέσσερα (4) παιδιά, ενώ σημειώθηκαν και μερικές μεμονωμένες απαντήσεις οι οποίες αφορούσαν σε περισσότερα των τεσσάρων παιδιών.

Σχήμα 5.3: Αριθμός παιδιών στην οικογένεια

Ακολούθως, όπως φαίνεται στον *Πίνακα 5.5*, σχεδόν το 70% των γονέων απάντησαν ότι δεν έχουν παιδί στο νηπιαγωγείο (69,8%), ενώ το υπόλοιπο 28,7% απάντησαν ότι έχουν ένα (1) παιδί στο νηπιαγωγείο και μόλις το 1,5% ότι έχουν δύο (2) παιδιά. Από την άλλη, στο δημοτικό τα ποσοστά είναι διαφορετικά. Όπως φαίνεται στον *Πίνακα 5.6*, με το 57,1% των ερωτηθέντων γονέων να απαντούν ότι έχουν ένα (1) παιδί στο δημοτικό, το 27,5% να δηλώνει ότι έχει δύο (2), το 12% ότι δεν έχει παιδί στο δημοτικό και μόνο το 2,8% ότι έχει τρία (3). Υπήρξε και ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξεως του 0,6% που δήλωσε ότι έχει 4 παιδιά στο δημοτικό.

Πίνακας 5.5: Παιδιά που φοιτούν στο Νηπιαγωγείο

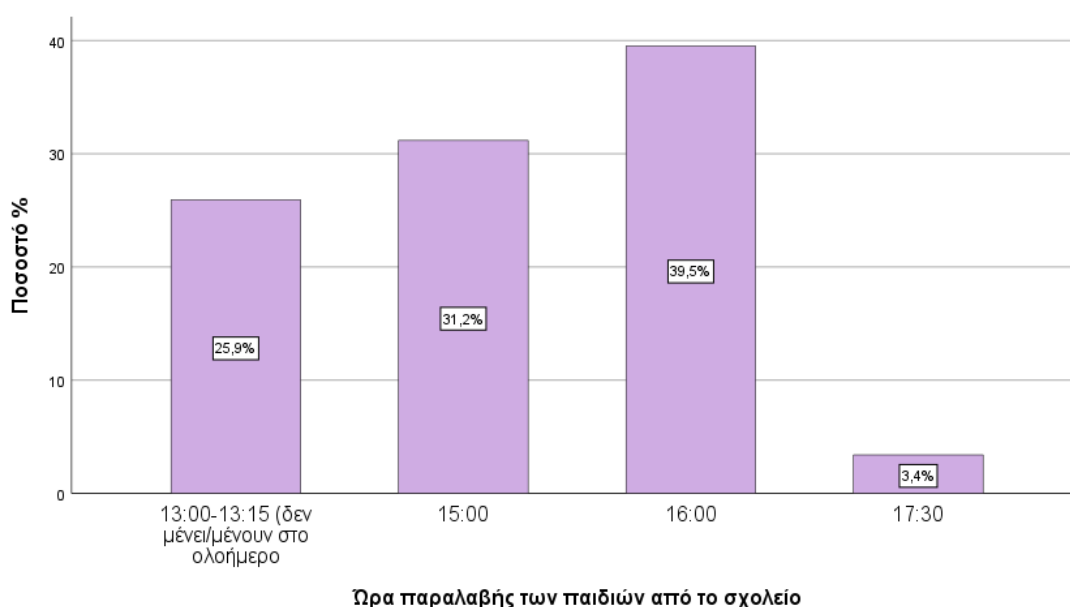
	N	%
Κανένα παιδί	226	69,8%
1 παιδί	93	28,7%
2 παιδιά	5	1,5%

Πίνακας 5.6: Παιδιά που φοιτούν στο Δημοτικό

	N	%
Κανένα παιδί	39	12,0%
1 παιδί	185	57,1%
2 παιδιά	89	27,5%
3 παιδιά	9	2,8%
4 παιδιά	2	0,6%

Η επόμενη ερώτηση είχε ως στόχο να ομαδοποιήσει τους γονείς/κηδεμόνες ανάλογα με την ώρα παραλαβής των παιδιών τους από το σχολείο. Στόχος της ήταν

δηλαδή να εντοπίσει αν κάνουν χρήση του ολοήμερου ή όχι, και στην περίπτωση που αφήνουν το παιδί ή τα παιδιά τους στο ολοήμερο, μέχρι ποια ώρα κάνουν χρήση της υπηρεσίας. Στις 15:00 μ.μ. είναι η πρώτη αποχώρηση, στις 16:00 μ.μ. είναι το σχόλασμα από το ολοήμερο Ενιαίου Τύπου, ενώ 17:30 μ.μ. είναι η ώρα παραλαβής των παιδιών από το νέο αναβαθμισμένο ολοήμερο, το οποίο τη φετινή σχολική χρονιά λειτουργεί πιλοτικά στα δημοτικά και νηπιαγωγεία της χώρας. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 5.4, το 74,1% όσων απάντησαν το ερωτηματολόγιο δήλωσαν ότι κάνουν χρήση του ολοήμερου, ενώ το 25,9% ότι δεν αφήνει κάποιο παιδί του στο ολοήμερο. Όσον αφορά τη δεύτερη αυτή ομάδα, οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν μέσω του ερωτηματολογίου, έχουν διαφορετική βαρύτητα στην ανάλυση των αποτελεσμάτων, από τις απαντήσεις όσων έχουν παιδιά στο ολοήμερο. Ο λόγος είναι ότι δεν προκύπτουν από την εμπειρία που βιώνουν οι γονείς τη φετινή χρονιά, αλλά ενδεχομένως από προηγούμενη εμπειρία τους σχετικά με το ολοήμερο, από τη διαμορφωμένη άποψή τους συνολικά ή από πληροφορίες που έχουν ακούσει για αυτό. Από όσους γονείς αφήνουν τα παιδιά τους στο ολοήμερο πρόγραμμα, διαπιστώσαμε πως το 31,2% παραλαμβάνει το/τα παιδί/-ά τους στις 15:00 μ.μ., το 39,5% στις 16:00 μ.μ., ενώ μόνο το 3,4% έχει επιλέξει το αναβαθμισμένο ολοήμερο έως τις 17:30 μ.μ.. Στην προκειμένη περίπτωση, αυτό το ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό μας δίνει σημαντικές πληροφορίες. Φωτογραφίζει κατ' αναλογία ότι ελάχιστοι είναι οι γονείς που συμμετέχουν στην πιλοτική εφαρμογή του νέου αναβαθμισμένου ολοήμερου προγράμματος, και ταυτόχρονα μας δίνει πληροφορίες σχετικά με την εμπειρία τους σε αυτό, η οποία έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στην παρούσα εργασία.

Σχήμα 5.4: Ωρα παραλαβής των παιδιών από το σχολείο

Στην επόμενη ερώτηση, σε μια προσπάθεια να εντοπίσουμε τη σταθερότητα επί του προγραμματισμού του ολοήμερου σχολείου, οι γονείς ερωτήθηκαν για το πόσο έγκαιρα ενημερώνονται για έκτακτη αλλαγή στον προγραμματισμό ή και ενδεχόμενη

διακοπή της λειτουργίας του. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 5.5, η πλειοψηφία των γονέων σε ποσοστό 63,3% απάντησαν ότι ενημερώνονται από την προηγούμενη μέρα, τα υπόλοιπα ποσοστά μοιράστηκαν περίπου το ίδιο σε τρεις επιλογές: η επιλογή «από την προηγούμενη εβδομάδα» συγκέντρωσε το 13% των απαντήσεων, η επιλογή «δεν γίνονται αλλαγές/ δεν διακόπτεται η λειτουργία του» περίπου 12,3% ενώ το 9,6% απάντησε ότι ενημερώνεται την ίδια ημέρα το πρωί. Ένα πολύ μικρό ποσοστό των γονέων (1,9%) απάντησε ότι ενημερώνεται την ίδια ημέρα κατά το σχόλασμα του πρωινού ωραρίου. Το ότι το ποσοστό αυτό είναι πολύ μικρό είναι θετικό μν, αλλά το ότι συμβαίνει συγκαταλέγεται στα αρνητικά σημεία της οργάνωσης του εκπαιδευτικού συστήματος, διότι οι γονείς καλούνται να ανταποκριθούν άμεσα στην αλλαγή προγράμματος και να είναι οι ίδιοι ευέλικτοι σε συνθήκες όπου δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι.

Σχήμα 5.5: Ενημέρωση σε περίπτωση έκτακτης αλλαγής

Στη συνέχεια, ακολούθησαν ερωτήσεις σχετικές με τη σχέση και την επικοινωνία μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών. Συγκεκριμένα, η πρώτη ερώτηση αφορούσε τη συχνότητα της επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς του ολοήμερου και ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά των απαντήσεων αφορούσαν τις δύο ακραίες συχνότητες, ήτοι 34,9% συγκέντρωσε η απάντηση «ποτέ» και 31,5% η απάντηση «καθημερινά» (Πίνακας 5.7). Η συχνότητα «μία φορά το τρίμηνο» αφορά το 8% των γονέων, 15,4% απάντησαν «μία φορά τον μήνα» και «μία φορά την εβδομάδα» το 10,2% των γονέων. Ως προς την απάντηση «ποτέ» δικαιολογείται από το γεγονός ότι συμπεριλαμβάνονται γονείς, οι οποίοι δεν αφήνουν τα παιδιά τους στο ολοήμερο, συνεπώς έχει λογική μια πολύ μεγάλη μερίδα αυτών των γονέων να μην έχουν επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται στο ολοήμερο. Από την άλλη, η απάντηση «καθημερινά» δίνει θετικό πρόσημο στη συχνότητα της επικοινωνίας, χωρίς όμως να αντικατοπτρίζει και την ποιότητα της σχέσης. Εξαιτίας αυτού, τέθηκε η επόμενη ερώτηση η οποία είχε ως ζητούμενο από

τους γονείς να κρίνουν τη σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς και τα αποτελέσματα έδειξαν ότι συνολικά οι θετικές απαντήσεις υπερίσχυσαν με σημαντική διαφορά από τις αρνητικές, με σύνολο 71% («άριστη», «πολύ καλή», «ικανοποιητική») σε αντίθεση με μικρότερα ποσοστά που συγκέντρωσαν η «μέτρια» (17%) και η «μη ικανοποιητική» (10%). Η «κακή» σχέση συνεργασίας επιλέχθηκε από αμελητέο ποσοστό των γονέων, μικρότερο από 1%, ενώ η πλειοψηφία των γονέων επέλεξαν την «ικανοποιητική» με ποσοστό 29%.

Πίνακας 5.7: Συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στο ολοήμερο

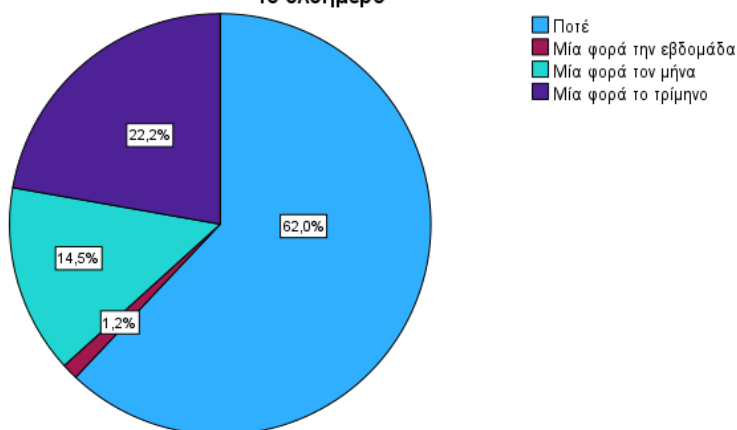
	N	%
Ποτέ	113	34,9%
Μία φορά το τρίμηνο	26	8,0%
Μία φορά τον μήνα	50	15,4%
Μία φορά την εβδομάδα	33	10,2%
Καθημερινά	102	31,5%

Κατόπιν, θέλοντας να εντοπίσουμε από την πλευρά του σχολείου το πόσο συχνά ενημερώνει τους γονείς για θέματα που αφορούν το ολοήμερο, τέθηκε στους γονείς η ερώτηση «Κάθε πότε περίπου πραγματοποιούνται συναντήσεις για ενημέρωση γονέων σχετικά με θέματα που αφορούν το ολοήμερο;». Οι γονείς είχαν να επιλέξουν ανάμεσα στα «μία φορά το τρίμηνο», «μία φορά τον μήνα», «μία φορά την εβδομάδα» και «ποτέ», απαντήσεις οι οποίες συγκέντρωσαν ποσοστά 22,2%, 14,5%, 1,2% και 62% αντίστοιχα (Πίνακας 5.8 και Σχήμα 5.6). Όπως είναι προφανές, η απάντηση «ποτέ» επικράτησε με σημαντική διαφορά έναντι των άλλων απαντήσεων. Αν και, και σε αυτή την περίπτωση λαμβάνονται υπόψιν οι γονείς που τα παιδιά τους δεν μένουν στο ολοήμερο, αποτελεί αρνητικό σημάδι το ότι και άλλοι γονείς δεν ενημερώνονται ποτέ από το σχολείο για το ολοήμερο. Από την άλλη, στην ερώτηση που ακολούθησε, αν τους έχει γίνει γνωστό το πρόγραμμα που ακολουθείται στο ολοήμερο, την απάντηση «Ναι» τη σημείωσαν σχεδόν οι μισοί γονείς (46%). Αντίθετα, «Όχι» απάντησε το 38% και το 16% απάντησε «Δεν γνωρίζω/δεν απαντώ» (Πίνακας 5.9).

Πίνακας 5.8: Συχνότητα συναντήσεων για ενημέρωση γονέων σχετικά με θέματα που αφορούν το ολοήμερο

	N	%
Ποτέ	201	62,0%
Μία φορά την εβδομάδα	4	1,2%
Μία φορά τον μήνα	47	14,5%
Μία φορά το τρίμηνο	72	22,2%

Συχνότητα συναντήσεων για ενημέρωση γονέων σχετικά με θέματα που αφορούν το ολοήμερο

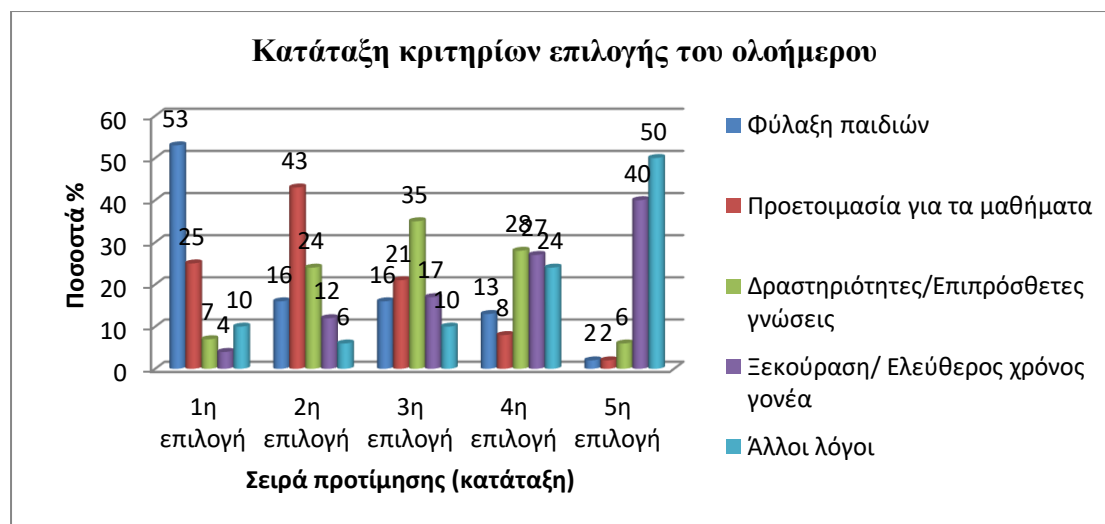
Σχήμα 5.6: Συχνότητα συναντήσεων για ενημέρωση γονέων

Πίνακας 5.9: Έχει γίνει γνωστό το πρόγραμμα που ακολουθείται στο ολοήμερο;

	N	%
Ναι	149	46,0%
Όχι	123	38,0%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	52	16,0%

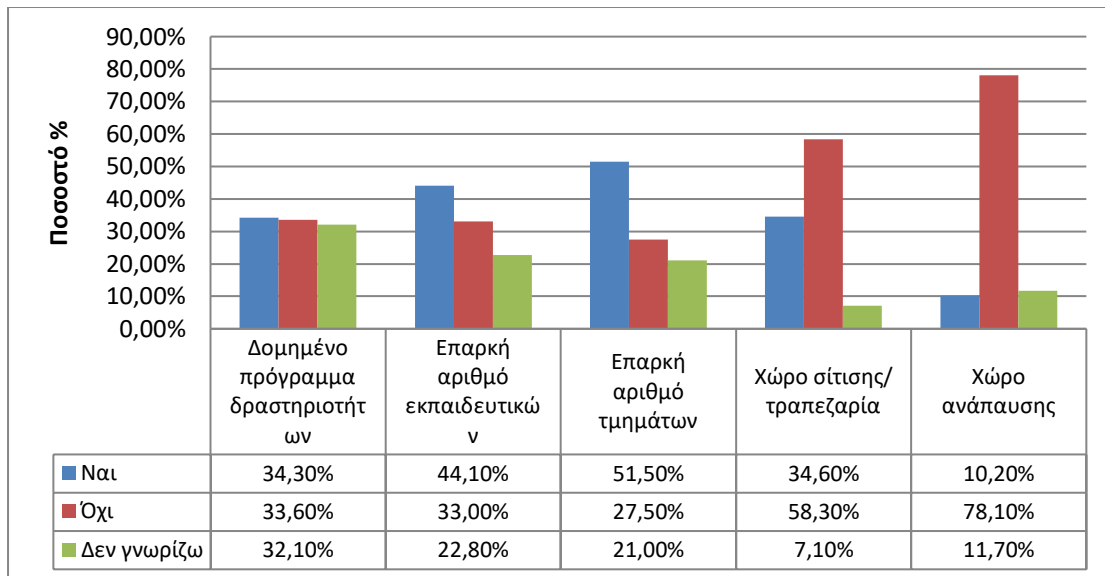
Ως προς τους λόγους για τους οποίους θα επέλεγαν ή έχουν επιλέξει το ολοήμερο πρόγραμμα, δόθηκαν 5 επιλογές στους ερωτηθέντες ανάμεσα από τις: Φύλαξη παιδιών, Προετοιμασία μαθητών για τα μαθήματα της επόμενης μέρας, Δραστηριότητες/Επιπρόσθετες γνώσεις που προσφέρει, Ξεκούραση/ Ελεύθερος χρόνος γονέα/κηδεμόνα και Άλλοι λόγοι, προκειμένου να τις κατατάξουν με σειρά σημαντικότητας, όπου η 1^η τους επιλογή θεωρείται η πιο σημαντική για εκείνους και η 5^η θεωρείται η λιγότερο σημαντική. Οι επιλογές πλειοψηφικά κατατάχθηκαν με τη σειρά που αναφέρθηκαν παραπάνω. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 5.7, πάνω από τους μισούς γονείς επέλεξαν τη φύλαξη πρώτη σε ποσοστό 53%. Η μελέτη είναι αυτό που θεωρούν πιο σημαντική μετά τη φύλαξη σε ποσοστό 43%, ενώ ένα αξιόλογο μέρος των γονέων, 25%, είχαν πρώτη επιλογή τη μελέτη. Τις δραστηριότητες/ επιπρόσθετες γνώσεις τις κατέταξαν ως εξής: πρώτη επιλογή την είχε το 7%, δεύτερη επιλογή το

24%, τρίτη επιλογή το 35%, τέταρτη την έβαλε το 28% και πέμπτη σε σειρά το 6% των γονέων. Ανάποδα, την ξεκούραση/ ελεύθερο χρόνο των γονέων το 40% την τοποθέτησε στην πέμπτη θέση, το 27% στην τέταρτη, το 17% στην τρίτη θέση, το 12% στη δεύτερη και μόλις το 4% στην πρώτη θέση. Τους άλλους λόγους (χωρίς να δίνεται η δυνατότητα συμπλήρωσης) το 50% των γονέων τους τοποθέτησαν στην πέμπτη θέση της κατάταξης, το 24% στην τέταρτη, το 10% στην τρίτη και αντίστοιχα ίδιο ποσοστό των γονέων το τοποθέτησαν στην πρώτη θέση της κατάταξής τους, ενώ στη δεύτερη θέση το 6%.

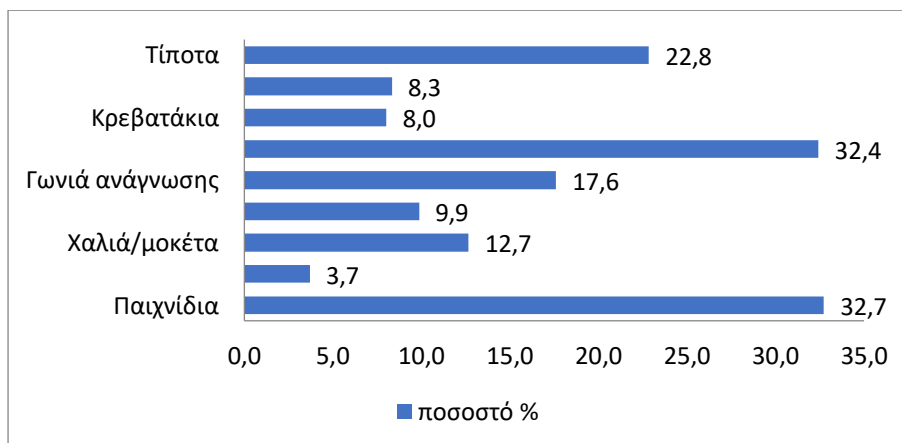
Σχήμα 5.7: Προτίμηση Δραστηριοτήτων

Κατόπιν, οι γονείς ερωτήθηκαν αν το ολοήμερο διαθέτει δομημένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων, επαρκή αριθμό εκπαιδευτικών, επαρκή αριθμό τμημάτων, χώρο σίτισης/τραπεζαρία και χώρο ανάπαυσης. Αναλυτικά, όπως φαίνεται στο Σχήμα 5.8, ως προς το δομημένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων το 34,3% απάντησαν «Ναι», το 33,6% «Όχι» και το 32,1% « Δεν γνωρίζω». Τα αντίστοιχα ποσοστά που αφορούσαν την επάρκεια του αριθμού των εκπαιδευτικών ήταν 44,1%, 33% και 22,8%. Τα τμήματα επαρκούν σε ποσοστό 51,5% σύμφωνα με τους γονείς, δεν επαρκούν για το 27,5% των γονέων, ενώ το 21% δεν γνωρίζει. Ως προς τον χώρο σίτισης/ τραπεζαρίας, μόνο το 7,1% των γονέων δεν γνωρίζει αν το ολοήμερο διαθέτει τέτοιο χώρο, το 34,6% δηλώνει ότι διαθέτει, όμως η πλειοψηφία των απαντήσεων σε ποσοστό 58,3% ήταν αρνητικές. Τέλος, το μεγαλύτερο ποσοστό αρνητικών απαντήσεων συγκέντρωσε η απάντηση που σχετιζόταν με την ύπαρξη χώρου ανάπαυσης, και συγκεκριμένα 78,1%, μόλις το 10,2% απάντησαν ότι διαθέτει χώρο ανάπαυσης, ενώ το υπόλοιπο 11,7% δεν γνωρίζει αν υπάρχει τέτοιος χώρος στο ολοήμερο.

Σχήμα 5.8: Το Ολοήμερο διαθέτει...

Στην επόμενη ερώτηση, η οποία ήταν πολλαπλής επιλογής, έγινε προσπάθεια καταγραφής του τι διαθέτει το ολοήμερο για την ανάπαυση των μαθητών, από τα δοσμένα προς επιλογή κριτήρια. Με βάση το ποσοστό των γονέων που τα επέλεξαν (response rate), πρώτα σε προτίμηση ήταν τα παιχνίδια (32,7% του δείγματος) και η βιβλιοθήκη (32,4%), ακολούθως με τη σειρά η γωνιά ανάγνωσης (17,6%), τα χαλιά/μοκέτα (12,7%), η γωνιά μαξιλαριών (9,9%), τα κρεβατάκια (8%) ενώ τις λιγότερες ψήφους πήραν οι καναπέδες (3,7%). Ενδιαφέρον στην ερώτηση αυτή είχε το γεγονός ότι υπήρχε επιλογή «άλλο», ώστε οι γονείς να έχουν την ευχέρεια να τη συμπληρώσουν. Στη θέση αυτή, από τους 101 γονείς που επέλεξαν το πεδίο, οι 74 γονείς (οι οποίοι αποτελούν το 22,8% του συνόλου) συμπλήρωσαν «τίποτα», ενώ οι υπόλοιποι 27 έδωσαν διαφορετικές απαντήσεις. Έτσι, έξι (6) γονείς είπαν ότι διαθέτει αυλή/ προαύλιο χώρο/ γήπεδα για ελεύθερο παιχνίδι, τρεις (3) ότι διαθέτει θρανία, δύο (2) ότι διαθέτει καρέκλες, τρεις (3) ότι έχει αίθουσα διδασκαλίας μόνο, και δύο (2) ότι διαθέτει στρωματάκια. Τέλος, πέντε (5) γονείς δήλωσαν ότι δεν έχει χώρο ανάπαυσης, πέντε (5) ότι δε γνωρίζουν και ένας (1) γονέας έδωσε κενή απάντηση (Σχήμα 5.9).

Σχήμα 5.9: Εξοπλισμός για ανάπαυση στο Ολοήμερο

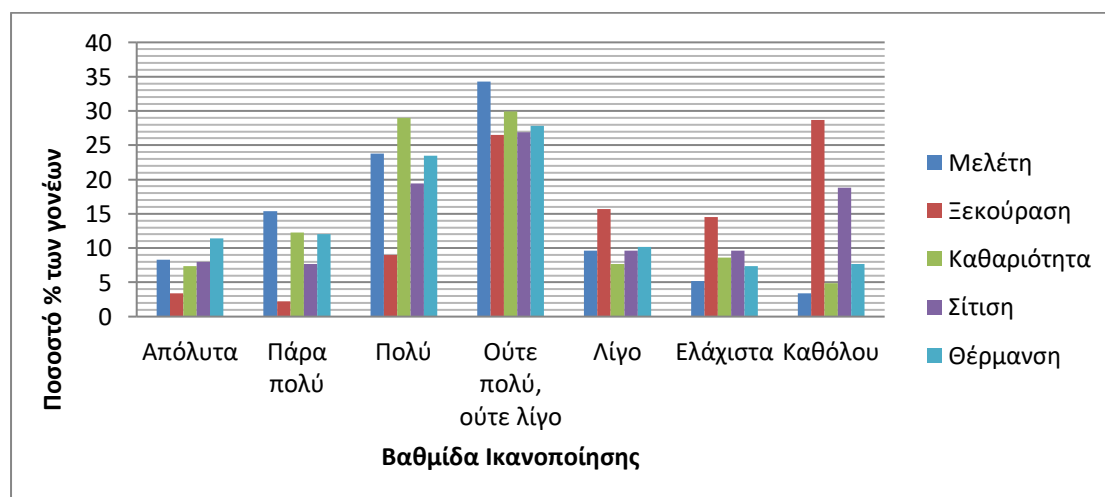
Η επόμενη ερώτηση που τέθηκε στους γονείς αφορούσε τη μέτρηση ικανοποίησής τους αναφορικά με την κάλυψη των αναγκών των μαθητών για μελέτη, ξεκούραση, καθαριότητα, σίτιση και θέρμανση στο ολοήμερο. Αναλυτικά, όπως φαίνονται στο (Σχήμα 5.10) τα αποτελέσματα ως προς τη **μελέτη** ήταν: Απόλυτα: 8,3%, Πάρα πολύ: 15,4%, Πολύ: 23,8%, Ούτε πολύ, ούτε λίγο: 34,3%, Λίγο: 9,6%, Ελάχιστα: 5,2%, Καθόλου: 3,4%.

Οι αντίστοιχες απαντήσεις αναφορικά με την ικανοποίηση ως προς την ανάγκη των μαθητών για **ξεκούραση** στο ολοήμερο ήταν: Απόλυτα: 3,4%, Πάρα πολύ: 2,2%, Πολύ: 9%, Ούτε πολύ, ούτε λίγο: 26,5%, Λίγο: 15,7%, Ελάχιστα: 14,5%, Καθόλου: 28,7%.

Αντίστοιχα, οι απαντήσεις ως προς την ικανοποίηση σε σχέση με την ανάγκη για **καθαριότητα** ήταν: Απόλυτα: 7,4%, Πάρα πολύ: 12,3%, Πολύ: 29%, Ούτε πολύ, ούτε λίγο: 29,9%, Λίγο: 7,7%, Ελάχιστα: 8,6%, Καθόλου: 4,9%.

Σε σχέση με τη **σίτιση** των μαθητών ικανοποιημένοι ήταν : Απόλυτα: το 8% των απαντήσεων , Πάρα πολύ: το 7,7%, Πολύ: το 19,4%, Ούτε πολύ, ούτε λίγο: το 26,9%, Λίγο: το 9,6%, Ελάχιστα: το 9,6%, και Καθόλου: το 18,8%.

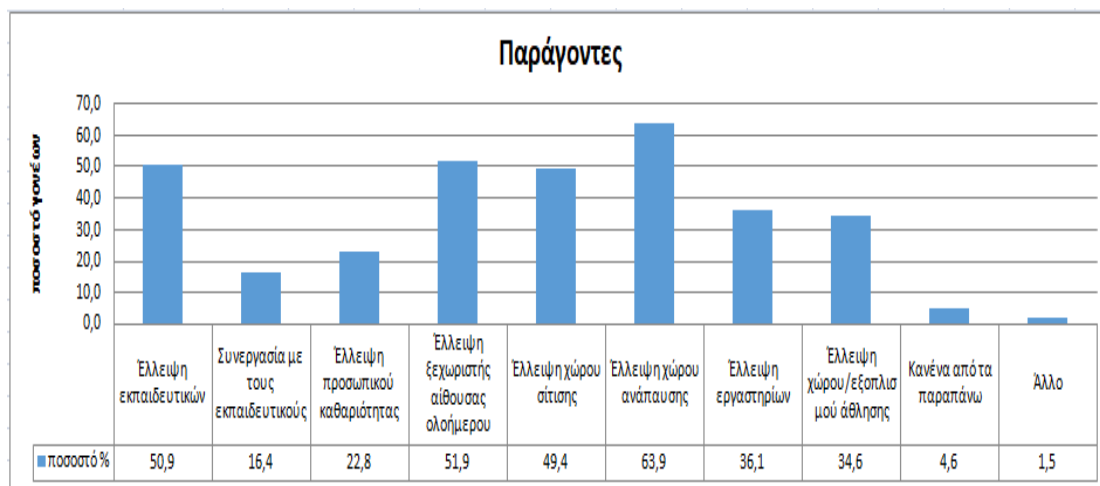
Τέλος, ως προς την ανάγκη των μαθητών για **θέρμανση** μας, είπαν ότι είναι ικανοποιημένοι: Απόλυτα: το 11,4%, Πάρα πολύ: το 12%, Πολύ: το 23,5%, Ούτε πολύ, ούτε λίγο: το 27,8%, Λίγο: το 10,2%, Ελάχιστα: το 7,4% και Καθόλου: το 7,7% των ερωτηθέντων.

Σχήμα 5.10: Ικανοποίηση ως προς τις παροχές

Στη συνέχεια, το ερώτημα που ακολούθησε είχε ως σκοπό να διερευνήσει την άποψη των γονέων αναφορικά με τους παράγοντες που θεωρούν ότι εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία του ολοήμερου. Δόθηκαν 8 επιλογές, να επιλέξουν έως 4, και επιπλέον δόθηκε η δυνατότητα να συμπληρώσουν δικό τους παράγοντα σε πεδίο ή να επιλέξουν το πεδίο «Κανένα από τα παραπάνω». Όπως φαίνεται στο Σχήμα 5.11, οι τέσσερις (4) επικρατέστερες απαντήσεις ήταν με φθίνουσα σειρά: η έλλειψη χώρου ανάπαυσης με ποσοστό 63,9%, με σημαντική διαφορά από τις επόμενες τρεις επιλογές,

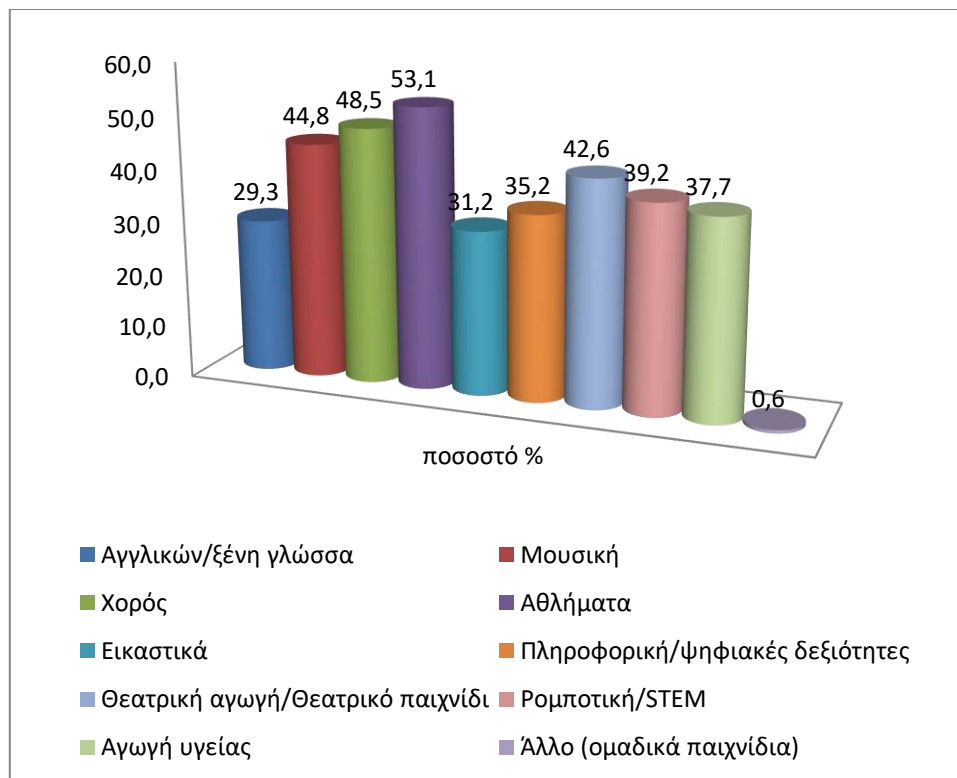
των οποίων τα ποσοστά ήταν πολύ κοντινά: έλλειψη ξεχωριστής αίθουσας ολοήμερου (51,9%), έλλειψη εκπαιδευτικών (50,9%) και έλλειψη χώρου σίτισης (49,4%). Λιγότερες απαντήσεις συγκέντρωσαν οι επιλογές έλλειψη εργαστηρίων (36,1%), έλλειψη χώρων/εξοπλισμού άθλησης (34,6%) και έλλειψη προσωπικού καθαριότητας (22,8%), ενώ τις λιγότερες απαντήσεις από τις δοσμένες επιλογές συγκέντρωσε η συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς (16,4%). Συνολικά, η απάντηση «Κανένα από τα παραπάνω» επιλέχθηκε από 15 γονείς (4,6%), ενώ 5 γονείς (1,5%) συμπλήρωσαν στο πεδίο «Άλλο» δικές τους προτάσεις, όπως θέρμανση και έλλειψη σταθερού εκπαιδευτικού.

Σχήμα 5.11: Παράγοντες που εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία του ολοήμερου

Στην 19^η από τις 26 συνολικά ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, οι γονείς κλήθηκαν να διαλέξουν έως τέσσερα (4) μαθήματα τα οποία οι ίδιοι θεωρούν ως πιο σημαντικά και ότι θα πρέπει να υπάρχουν στο ολοήμερο.

Όπως φαίνεται και παρακάτω στο Σχήμα 5.12, πρωτιά έχουν τα αθλήματα (172 απαντήσεις), ακολουθεί ο χορός (157), η μουσική (145) και η θεατρική αγωγή (138). Λιγότερες απαντήσεις έλαβε η ρομποτική/STEM (127), η αγωγή υγείας (122), η πληροφορική/ψηφιακές δεξιότητες (114), ενώ τις τελευταίες θέσεις στην προτίμηση των γονέων κατέλαβαν μαθήματα όπως τα εικαστικά (101) και τα αγγλικά/ξένη γλώσσα (95). Ειδικά το τελευταίο, εξηγείται υπό το πρίσμα ότι οι μαθητές παρακολουθούν μαθήματα ξένων γλωσσών σε Κέντρα Ξένων Γλωσσών. Δεν πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε ότι στο πεδίο «Άλλο», μόλις δύο γονείς συμπλήρωσαν τη δική τους παρόμοια πρόταση, να έχει το ολοήμερο ομαδικά αθλήματα ή παιχνίδια, ώστε τα παιδιά να μαθαίνουν να στηρίζονται το ένα στο άλλο.

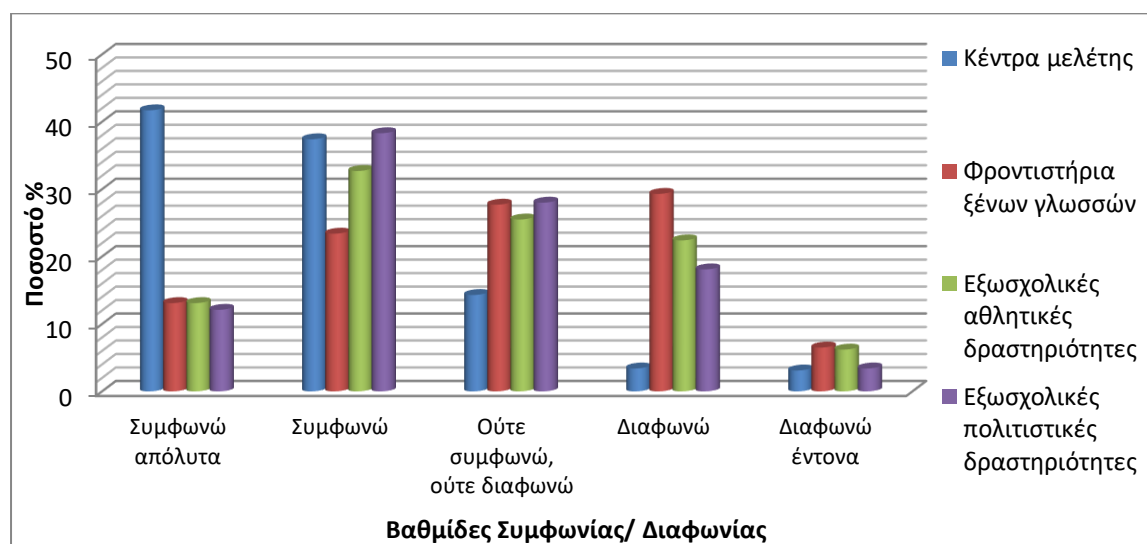
Σχήμα 5.12: Μαθήματα που θα πρέπει να υπάρχουν στο Ολοήμερο

Μετά από το ερώτημα αυτό, οι γονείς ερωτήθηκαν κατά πόσο συμφωνούν με την πρόταση ότι το ολοήμερο υπό προϋποθέσεις θα μπορούσε να αντικαταστήσει πλήρως κάποιες δομές. Για τα κέντρα μελέτης, συνολικά το 79,1% των γονέων δήλωσε ότι συμφωνεί πως μπορεί και 6,5% των γονέων διαφωνεί. Αναλυτικά οι απαντήσεις ήταν: Συμφωνώ απόλυτα: 41,7%, Συμφωνώ: 37,4%, Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ: 14,3%, Διαφωνώ: 3,4% και Διαφωνώ έντονα: 3,1%.

Στον αντίποδα, για τα φροντιστήρια ξένων γλωσσών τα ποσοστά ήταν πολύ διαφορετικά. Συγκεκριμένα, οι γονείς απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα ως προς τη δυνατότητα αντικατάστασής τους από το ολοήμερο το 13,1%, συμφωνούν: το 23,4%, Ούτε συμφωνούν, ούτε διαφωνούν: το 27,7%, Διαφωνούν: το 29,3% και Διαφωνούν έντονα: το 6,5%. Υπολογίζοντας τα συνολικά ποσοστά παρατηρούμε ότι αυτοί που συμφωνούν αποτελούν το 36,5% του δείγματος, ποσοστό παρόμοιο με αυτών που διαφωνούν και είναι το 35,8% των γονέων.

Ως προς το αν το ολοήμερο θα μπορούσε υπό προϋποθέσεις να αντικαταστήσει πλήρως εξωσχολικές αθλητικές δραστηριότητες, οι γνώμη των γονέων διαμορφώθηκε ως εξής: Συμφωνώ απόλυτα: 13,1%, Συμφωνώ: 32,7%, Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ: 25,5%, Διαφωνώ: 22,4% και Διαφωνώ έντονα: 6,2%. Τέλος, στο ίδιο ερώτημα, το οποίο όμως αφορούσε τις εξωσχολικές πολιτιστικές δραστηριότητες, η πλειοψηφία του δείγματος σε ποσοστό 50,4% είναι σύμφωνη και οι απαντήσεις που καταγράφηκαν αναλύονται ποσοστιαία σε: Συμφωνώ απόλυτα: 12,1%, Συμφωνώ: 38,3%, Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ: 28%, Διαφωνώ: 18,1% και Διαφωνώ έντονα: 3,4%.

Τα παραπάνω απεικονίζονται συγκεντρωμένα στο Σχήμα 5.13 που ακολουθεί.

Σχήμα 5.13: Μπορεί το Ολοήμερο να αντικαταστήσει δομές;

Προς το τέλος του ερωτηματολογίου ζητήθηκε από τους γονείς να βαθμολογήσουν κάποιες δηλώσεις, επιλέγοντας αριθμό αστεριών από 1 έως 5, ώστε να γίνουν διαπιστώσεις σχετικά με το αν με την επιστροφή του παιδιού από το σχολείο υπάρχει διαθέσιμος χρόνος και διάθεση του παιδιού για οικογενειακές δραστηριότητες (1=σχεδόν καθόλου, 5=πάρα πολύ), αν το παιδί είναι κουρασμένο (1=σχεδόν καθόλου, 5=πάρα πολύ) και αν το παιδί κάνει εξωσχολικές δραστηριότητες (1=καθόλου/καμία, 5=πολλές). Στην πρώτη δήλωση, ο μέσος όρος των απαντήσεων διαμορφώθηκε στο 3,09 φανερώνοντας ότι ο χρόνος και η διάθεση του παιδιού για οικογενειακές δραστηριότητες μετά το σχολείο, είναι ικανοποιητικά (Πίνακας 5.10). Αντιθέτως, ως προς την κούραση των παιδιών, η μέση αξιολόγηση ήταν 3,53, ενώ σε ποσοστά γονέων το 34,6% επέλεξε τη βαθμίδα 3 και συνολικά οι μισοί γονείς επέλεξαν τις δύο ψηλότερες βαθμίδες 4 και 5, δηλώνοντας με αυτό τον τρόπο ότι τα παιδιά επιστρέφουν από το σχολείο τους αρκετά έως πολύ κουρασμένα (Πίνακας 5.11). Στην τρίτη δήλωση, περί εξωσχολικών δραστηριοτήτων, δεδομένου το ότι μόνο το 17,3 % των γονέων επέλεξε τις βαθμίδες 1 και 2 που ήταν οι χαμηλότερες, ενώ το 52.8 % επέλεξε τις δύο υψηλότερες βαθμίδες 4 και 5, και το 29.9% επέλεξε τη βαθμίδα 3, διαμορφώνοντας μέσο όρο των τιμών 1 έως 5 στο 3,56. Κατά συνέπεια, τα παιδιά σε πολύ μεγάλο ποσοστό επιβαρύνονται με τις επιπλέον δραστηριότητες εκτός σχολείου (Πίνακας 5.12).

Πίνακας 5.10: Υπάρχει διαθέσιμος χρόνος και διάθεση για οικογενειακές δραστηριότητες

	N	%
1 (σχεδόν καθόλου)	42	13,0%
2	43	13,3%
3	118	36,4%
4	87	26,9%
5 (πάρα πολύ)	34	10,5%

Πίνακας 5.11: Το παιδί είναι κουρασμένο

	N	%
1 (σχεδόν καθόλου)	17	5,2%
2	32	9,9%
3	112	34,6%
4	88	27,2%
5 (πάρα πολύ)	75	23,1%

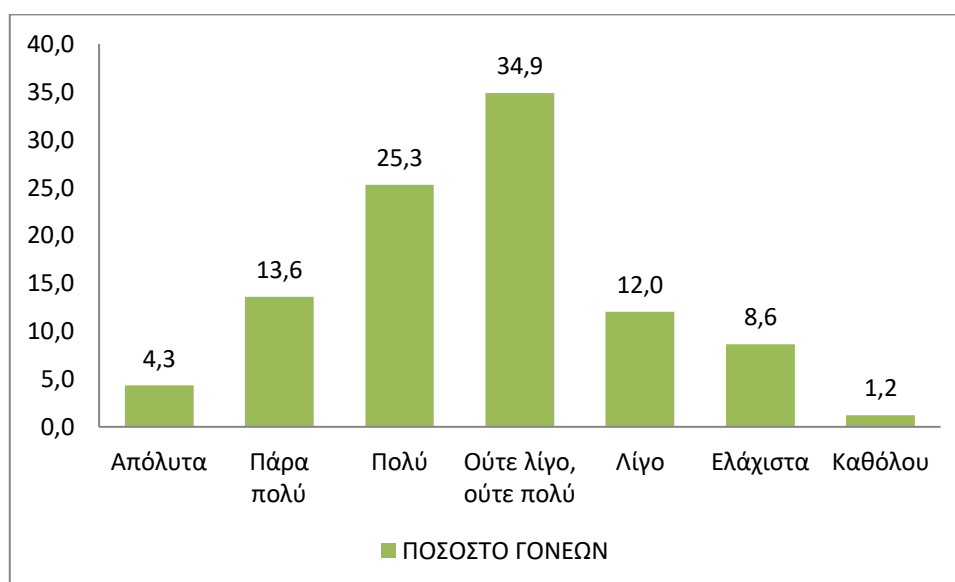
Πίνακας 5.12: Το παιδί κάνει εξωσχολικές δραστηριότητες

	N	%
1 (καθόλου/καμία)	14	4,3%
2	42	13,0%
3	97	29,9%
4	89	27,5%
5 (πολλές)	82	25,3%

Οι επόμενες ερωτήσεις αφορούσαν την ικανοποίηση των γονέων από το ολόημερο. Συγκεκριμένα, από 1= καθόλου έως 5=απόλυτα, οι γονείς βαθμολόγησαν το πόσο ικανοποιημένοι είναι από την προετοιμασία των μαθημάτων του παιδιού από το ολόημερο. Ο μέσος όρος των παραπάνω τιμών ήταν στο 3,14. Το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων (32,7 %) συγκέντρωσε η τιμή 3, ενώ 14,8 % των γονέων δήλωσαν απόλυτα ικανοποιημένοι, σε αντιδιαστολή με το 10,5 % που δήλωσε ότι δεν είναι καθόλου (Πίνακας 5.13). Στην συνολική ικανοποίηση των γονέων από τη λειτουργία του ολόημερου η διαβάθμιση των απαντήσεων κατανεμήθηκε ως εξής: Απόλυτα ικανοποιημένοι το 4,3 % των απαντήσεων, Πάρα πολύ το 13,6 %, Πολύ το 25,3 %, Ούτε λίγο, ούτε πολύ επέλεξε το 34,9 % των γονέων, Λίγο το 12 %, Ελάχιστα το 8,6% και Καθόλου το 1,2 % των γονέων (Σχήμα 5.14).

Πίνακας 5.13: Ικανοποίηση από προετοιμασία μαθημάτων στο ολοήμερο

	N	%
1 (καθόλου)	34	10,5%
2	60	18,5%
3	106	32,7%
4	76	23,5%
5 (απόλυτα)	48	14,8%

Σχήμα 5.14: Συνολική ικανοποίηση των γονέων από το Ολοήμερο

Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου ήταν ανοικτού τύπου και προαιρετική. Ζητήθηκε από τους γονείς να πουν με δυο λόγια την άποψή τους για το αναβαθμισμένο ολοήμερο. Από το σύνολο των 324 γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα, συγκεντρώθηκαν 230 απαντήσεις, οι οποίες ομαδοποιήθηκαν με βάση τα ερευνητικά μας ερωτήματα ως προς το περιεχόμενό τους.

Στατιστικά, εδώ μπορούμε να αναφέρουμε ότι δημιουργήσαμε 4 ομάδες απαντήσεων:

1. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει 41 απαντήσεις που αποτελούν το 17,8% των γονέων που απάντησαν στην ερώτηση. Αναλυτικά, οχτώ (8) γονείς απάντησαν ότι δεν έχουν άποψη, δεκατρείς (13) ότι δεν εφαρμόζεται/ δεν λειτουργεί, έντεκα (11) ότι δεν γνωρίζουν και εννέα (9) ότι δεν τους αφορά και δεν συμμετέχουν. Συνεπώς, τις απαντήσεις των παραπάνω ερωτηθέντων δεν τις λάβαμε με κάποιο τρόπο υπόψιν στην έρευνά μας.

2. Η δεύτερη ομάδα αφορά τις θετικές απαντήσεις, οι οποίες συνολικά ήταν 45, δηλαδή το 19,6% από τους 230 γονείς. Από αυτές, οι δεκαοχτώ (18) γονείς υποστήριζαν θερμά

το αναβαθμισμένο ολόημερο, ενώ οι είκοσι επτά (27) συμφωνούν με την εφαρμογή και αναγκαιότητα του υπό προϋποθέσεις.

3. Στην τρίτη ομάδα παρατηρούμε απόψεις γονέων οι οποίες δήλωσαν ότι διαφωνούν με το αναβαθμισμένο ολόημερο. Οι απαντήσεις αυτής της ομάδας συνολικά ήταν 126 και αποτελούν την πλειοψηφία των γονέων με ποσοστό 54,8%. Δεν έγινε διαχωρισμός των απόψεων με αρνητικό πρόσημο ως προς την ένταση της απάντησης, διότι δεν το επέτρεπε η διατύπωσή τους.

4. Στην τέταρτη και τελευταία ομάδα εντάσσονται δεκαοχτώ (18) απαντήσεις (7,8%) των γονέων, οι οποίοι εκφέρουν αναλυτικά την άποψη και τις προτάσεις τους, χωρίς να είναι ευδιάκριτο αν συμφωνούν ή διαφωνούν με το αναβαθμισμένο ολόημερο, οπότε και οι απαντήσεις τους συνέστησαν μια διαφορετική κατηγορία όπου κάθε γονιός και συμφωνεί και διαφωνεί υπό προϋποθέσεις, αναπτύσσοντας αντίστοιχα τα επιχειρήματά του για κάθε τοποθέτηση.

Τα παραπάνω αποτελέσματα, εκτός της ομαδοποίησης των απαντήσεων, δεν υπόκεινται σε περαιτέρω περιγραφική στατιστική ανάλυση, λόγω του τύπου της ερώτησης, παρά θα αναλυθούν διεξοδικότερα ως προς το περιεχόμενο και την επιχειρηματολογία τους σε επόμενη υποενότητα του κεφαλαίου.

5.1.2 Επαγωγική Στατιστική Ανάλυση

Στην επαγωγική στατιστική ανάλυση, στόχος μας ήταν να απαντήσουμε σε κάποια ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν, κατά την ερευνητική διαδικασία. Έχοντας στατιστικά δεδομένα μέσα από τις απαντήσεις των γονέων, πραγματοποιήσαμε ελέγχους των ερευνητικών μας υποθέσεων στο SPSS, με τη χρήση του παραμετρικού κριτηρίου ανάλυσης διακύμανσης μονής κατεύθυνσης (one-way ANOVA), για περιπτώσεις όπου η μία μεταβλητή ήταν ποσοτική και η άλλη ποιοτική, ενώ πραγματοποιήσαμε έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 (chi-square test), στις περιπτώσεις όπου και οι δύο (ή και τρεις) μεταβλητές ήταν ποιοτικές, θέλοντας να ελέγξουμε την εξάρτηση μεταξύ των μεταβλητών για κάθε ερευνητική υπόθεση, δηλαδή εάν επαληθεύονται στατιστικά ή όχι.

Από τον έλεγχο των ερευνητικών μας υποθέσεων, προέκυψαν σημαντικά ευρήματα αναφορικά με τη μέτρηση ικανοποίησης των γονέων ως προς άλλες μεταβλητές. Βασικό εύρημα της παρούσας εργασίας αποτελεί η σχέση της συχνότητας και ποιότητας επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς με την ικανοποίηση των γονέων.

Αναλυτικά παρακάτω, παρουσιάζονται οι ερευνητικές μας υποθέσεις, ο τρόπος που χρησιμοποιήσαμε κάθε φορά για τον στατιστικό έλεγχο και το αποτέλεσμα του ελέγχου που οδήγησε στην επαλήθευση ή διάψευση της υπόθεσης, καθώς και προτάσεις για βελτίωση, αναφορικά με κάθε παράμετρο που εξετάστηκε.

1^η Ερευνητική Υπόθεση

H1.1: Η ικανοποίηση των γονέων συνολικά από το ολόημερο σχετίζεται με την ώρα παραλαβής του παιδιού από το σχολείο.

Η πρώτη ερευνητική υπόθεση αφορά το αν σχετίζεται η ώρα παραλαβής του παιδιού από το σχολείο με τη μέση ικανοποίηση των γονέων συνολικά από το ολόημερο. Δεδομένου ότι η ικανοποίηση των γονέων είναι σε επταβάθμιδη κλίμακα, τη θεωρήσαμε ως ποσοτική μεταβλητή που παίρνει τιμές αριθμούς από 1 έως 7, ενώ η ικανοποίηση των γονέων αποτελεί ποιοτική μεταβλητή. Πραγματοποιήσαμε έλεγχο της υπόθεσης με one-way ANOVA και παρατηρήσαμε ότι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών, δηλαδή οι γονείς που παραλαμβάνουν νωρίτερα τα παιδιά τους έχουν χαμηλότερη ικανοποίηση από εκείνους που τα παραλαμβάνουν αργότερα. Η τέταρτη ομάδα γονέων, που παραλαμβάνει τα παιδιά στις 17:30 στο αναβαθμισμένο ολόημερο, έχει μέση ικανοποίηση 4,6 η οποία είναι μεγαλύτερη από την ικανοποίηση των άλλων. Η μέση ικανοποίηση ως προς την ώρα αποχώρησης διαφέρει σε επίπεδο 90%, συνεπώς αυτή η διαφορά είναι στατιστικά σημαντική (Πίνακας 5.14, Πίνακας 5.15, Σχήμα 5.15).

Πίνακας 5.14: Σχέση συνολικής ικανοποίησης από το ολόημερο με την ώρα παραλαβής του παιδιού

Descriptives

Συνολική ικανοποίηση από το ολόημερο

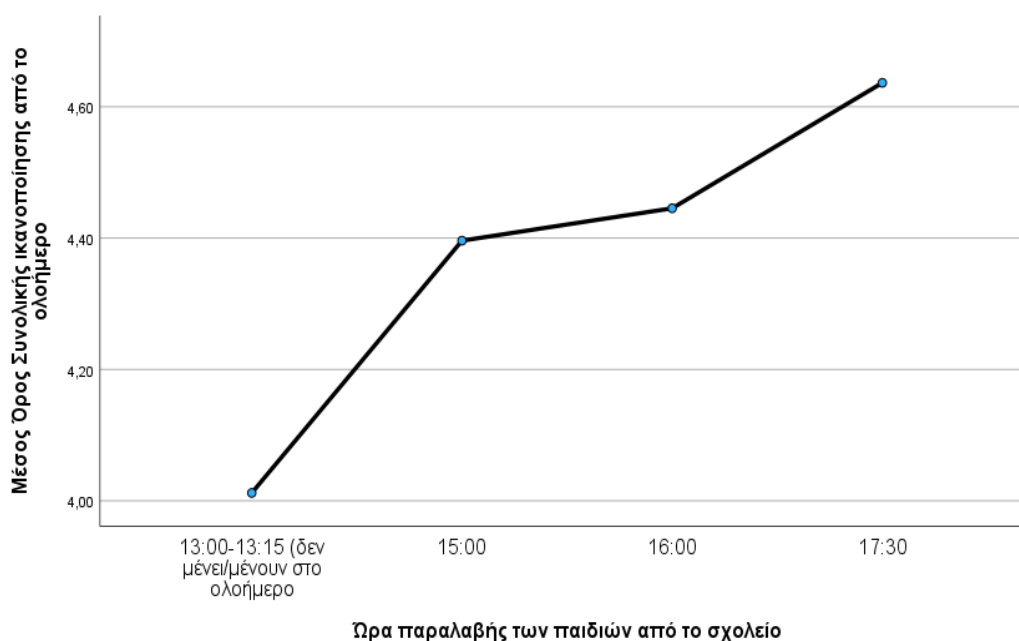
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
13:00-13:15 (δεν μένει/μένουν στο ολόημερο)	84	4,0119	1,33077	,14520	3,7231	4,3007	1,00	7,00
15:00	101	4,3960	1,15827	,11525	4,1674	4,6247	2,00	7,00
16:00	128	4,4453	1,27859	,11301	4,2217	4,6689	2,00	7,00
17:30	11	4,6364	1,91169	,57640	3,3521	5,9207	1,00	7,00

Πίνακας 5.15: Έλεγχος ερευνητικής υπόθεσης H1.1 με one-way ANOVA

ANOVA

Συνολική ικανοποίηση από το ολοήμερο

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	11,663	3	3,888	2,368	,071
Within Groups	525,309	320	1,642		
Total	536,972	323			

Σχήμα 5.15: Σχέση συνολικής ικανοποίησης από το ολοήμερο με την ώρα παραλαβής του παιδιού

2^η Ερευνητική Υπόθεση

H1.2: Η ικανοποίηση των γονέων συνολικά από το ολοήμερο σχετίζεται με τη σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς και με τη συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς.

Στη συνέχεια, θέσαμε τη δεύτερη ερευνητική υπόθεση, αν σχετίζεται η συνολική ικανοποίηση των γονέων από το ολοήμερο με τη σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς και με τη συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς. Δεδομένου ότι έπρεπε να συγκρίνουμε ποιοτικές μεταβλητές μεταξύ τους, πραγματοποιήσαμε chi-square TEST και πράγματι, σχετίζονται οι μεταβλητές της ικανοποίησης, της σχέσης συνεργασίας και της συχνότητας επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς. Πιο συγκεκριμένα, οι γονείς που δηλώνουν ότι έχουν υψηλό βαθμό επικοινωνίας είναι περισσότερο ικανοποιημένοι σε σχέση με τους υπόλοιπους, όπως φαίνεται στον πίνακα crosstabs (διασταυρώσεις). Συνεπώς, αν θέλουμε να αυξήσουμε την ικανοποίηση των γονέων από το ολοήμερο, θα πρέπει να εντείνουμε τη συχνότητα της επικοινωνίας τους

με τους εκπαιδευτικούς. Άρα να παροτρύνουμε τους εκπαιδευτικούς να αυξήσουν τη συχνότητα της επικοινωνίας με τους γονείς, για να αυξηθεί η ικανοποίησή τους (Πίνακας 5.16, Πίνακας 5.17, Πίνακας 5.18, Πίνακας 5.19).

Πίνακας 5.16: Σχέση συνολικής ικανοποίησης των γονέων με τη συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς

Crosstab

Count

		Συνολική ικανοποίηση από το ολόήμερο							Total
		Καθόλου	Ελάχιστα	Λίγο	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα	
Συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στο ολόήμερο	Ποτέ	2	19	14	42	25	7	4	113
	Μία φορά το τρίμηνο	0	2	8	7	7	2	0	26
	Μία φορά τον μήνα	1	3	10	17	12	7	0	50
	Μία φορά την εβδομάδα	1	1	3	18	6	4	0	33
	Καθημερινά	0	3	4	29	32	24	10	102
Total		4	28	39	113	82	44	14	324

Πίνακας 5.17: Έλεγχος Chi-Square για τη σχέση συνολικής ικανοποίησης των γονέων με τη συχνότητα επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	66,035 ^a	24	<,001
Likelihood Ratio	68,777	24	<,001
Linear-by-Linear Association	33,415	1	<,001
N of Valid Cases	324		

a. 17 cells (48,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,32.

Πίνακας 5.18: Σχέση συνολικής ικανοποίησης των γονέων με τη σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς

Crosstab

Count

		Συνολική ικανοποίηση από το ολοήμερο							Total
		Καθόλου	Ελάχιστα	Λίγο	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	Πολύ	Πάρα πολύ	Απόλυτα	
Σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς του ολοήμερου	Κακή	0	1	1	0	0	0	0	2
	Μη ικανοποιητική	2	12	8	8	4	0	0	34
	Μέτρια	2	5	12	25	8	1	1	54
	Ικανοποιητική	0	7	10	40	27	8	2	94
	Πολύ καλή	0	0	6	30	31	12	2	81
	Άριστη	0	3	2	9	11	22	9	56
Total		4	28	39	112	81	43	14	321

Πίνακας 5.19: Έλεγχος για τη σχέση συνολικής ικανοποίησης των γονέων με τη σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	151,285 ^a	30	<,001
Likelihood Ratio	138,658	30	<,001
Linear-by-Linear Association	90,305	1	<,001
N of Valid Cases	321		

a. 22 cells (52,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,02.

3^η Ερευνητική Υπόθεση

H1.3: Το μέγεθος της κούρασης του παιδιού σχετίζεται με την ύπαρξη χώρου ανάπαυσης.

Η τρίτη ερευνητική υπόθεση αφορούσε το αν σχετίζεται το πόσο κουρασμένο είναι το παιδί όταν επιστρέφει στο σπίτι με το αν διαθέτει το ολοήμερο χώρο ανάπαυσης. Θεωρήσαμε ποσοτική μεταβλητή την κούραση του παιδιού, με τιμές 1 έως 5 και πραγματοποιήσαμε έλεγχο της υπόθεσης με one-way ANOVA. Το αποτέλεσμα έδειξε ότι η έλλειψη χώρου ανάπαυσης δεν σχετίζεται με το πόσο κουρασμένα επιστρέφουν τα παιδιά. Έτσι, απορρίπτουμε την υπόθεση H1.3 και δεχόμαστε τη μηδενική υπόθεση (H0.3), που σημαίνει ότι η σχέση μεταξύ των μεταβλητών δεν είναι

στατιστικά σημαντική και οι μεταβλητές είναι μεταξύ τους ανεξάρτητες. Συνεπώς, το ότι η δημιουργία χώρων για ξεκούραση θα μειώσει την κούραση των μαθητών, δεν επιβεβαιώνεται στατιστικά, διότι η $\text{sig.}=0,247>0,05$ (Πίνακας 5,20, Πίνακας 5.21, Σχήμα 5.16).

Πίνακας 5.20: Η σχέση της κούρασης του παιδιού με την ύπαρξη χώρου ανάπαυσης

Descriptives

Το παιδί είναι κουρασμένο

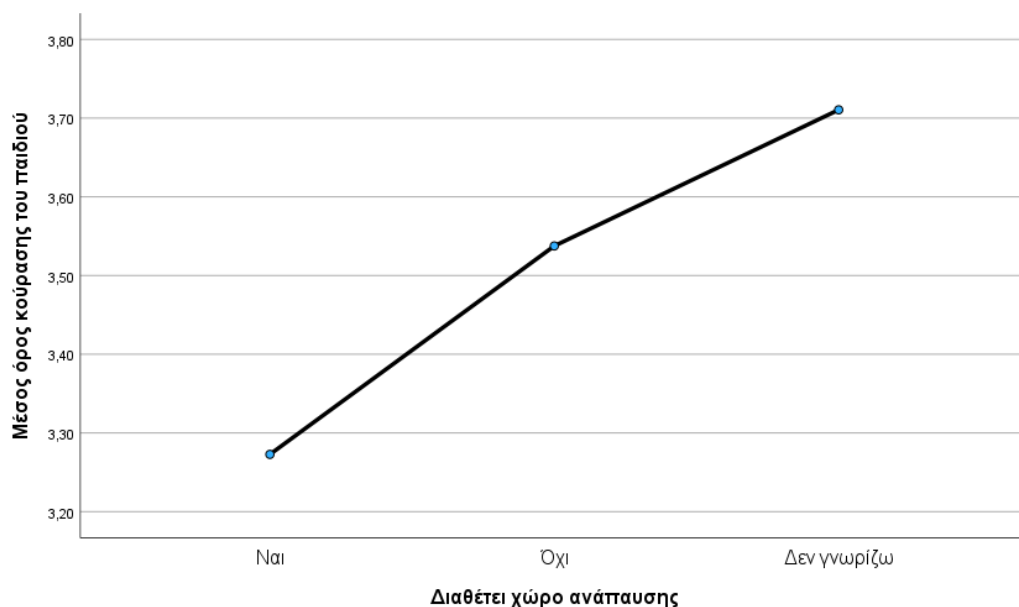
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Ναι	33	3,2727	1,09752	,19105	2,8836	3,6619	1,00	5,00
Όχι	253	3,5375	1,12492	,07072	3,3983	3,6768	1,00	5,00
Δεν γνωρίζω	38	3,7105	,98387	,15960	3,3871	4,0339	2,00	5,00

Πίνακας 5.21: Έλεγχος υπόθεσης H1.3 με ANOVA

ANOVA

Το παιδί είναι κουρασμένο

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,437	2	1,718	1,403	,247
Within Groups	393,255	321	1,225		
Total	396,691	323			

Σχήμα 5.16: Η κούραση του παιδιού σε σχέση με το αν υπάρχει χώρος ανάπαυσης

4^η Ερευνητική υπόθεση

H1.4: Η ώρα παραλαβής του/των παιδιού/-ιών από το σχολείο σχετίζεται με το επάγγελμα του γονέα.

Στην τέταρτη ερευνητική υπόθεση θέλαμε να δούμε εάν η ώρα παραλαβής του/των παιδιού/-ιών από το σχολείο σχετίζεται με το επάγγελμα του γονέα. Κάνοντας chi-square TEST, επιβεβαιώνεται ότι η ώρα παραλαβής του παιδιού εξαρτάται από την επαγγελματική κατάσταση του γονέα, καθώς το Pearson Chi-Square=0,002<0,05, συνεπώς οι ποιοτικές μεταβλητές δεν είναι μεταξύ τους ανεξάρτητες (δεχόμαστε την H1.4), η σχέση τους είναι στατιστικά σημαντική. Αυτό σημαίνει πως οι εργαζόμενοι γονείς έχουν ανάγκη την ύπαρξη του αναβαθμισμένου ολοήμερου, ως υπηρεσία εκπαίδευσης και φύλαξης ταυτόχρονα (Πίνακας 5.22, Πίνακας 5.23).

Πίνακας 5.22: Η συσχέτιση του επαγγέλματος του γονέα με την ώρα παραλαβής των παιδιών

Επάγγελμα	Ώρα παραλαβής παιδιού/-ών από το σχολείο;				Total
	13:00-13:15 (δεν μένει Ολοήμερο)	15:00	16:00	17:30	
Άνεργος	15	8	9	0	32
Ελεύθερος επαγγελματίας/Επιχειρηματίας	7	6	11	3	27
Δημόσιος υπάλληλος	41	67	65	2	175
Ιδιωτικός υπάλληλος	21	20	43	6	90
Total	84	101	128	11	324

Πίνακας 5.23: Έλεγχος ανεξαρτησίας Chi-Square Test του επαγγέλματος του γονέα σε σχέση με την ώρα παραλαβής των παιδιών

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	26,448 ^a	9	,002
Likelihood Ratio	25,194	9	,003
Linear-by-Linear Association	7,124	1	,008
N of Valid Cases	324		

a. 3 cells (18,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,92.

5^η Ερευνητική Υπόθεση

H1.5: Ο αριθμός των εκπαιδευτικών σχετίζεται με την ικανοποίηση των γονέων για την προετοιμασία των μαθημάτων των παιδιών στο ολόημερο.

Η πέμπτη ερευνητική υπόθεση είχε ως ζητούμενο τη διερεύνηση του αν ο αριθμός των εκπαιδευτικών σχετίζεται με την ικανοποίηση των γονέων για την προετοιμασία των μαθημάτων των παιδιών στο ολόημερο. Από τα αποτελέσματα του ελέγχου με chi-square TEST προέκυψε $p=0,003 < 0,05$, που σημαίνει ότι επιβεβαιώνεται η εξάρτηση των δύο μεταβλητών. Κατά συνέπεια, εάν το ολόημερο στελεχωθεί επαρκώς από τους εκπαιδευτικούς, η ικανοποίηση των γονέων από την προετοιμασία των μαθημάτων των παιδιών για την επόμενη μέρα θα αυξηθεί, και το αντίστροφο. Όσο υπάρχει έλλειψη εκπαιδευτικών, μειώνεται η ικανοποίηση των γονέων από τη μελέτη των μαθητών στο ολόημερο (Πίνακας 5.24, Πίνακας 5.25).

Πίνακας 5.24: Σχέση επάρκειας αριθμού εκπαιδευτικών με την ικανοποίηση των γονέων από τη μελέτη

επαρκή αριθμό εκπαιδευτικών * Ικανοποίηση από προετοιμασία μαθημάτων στο ολόημερο

Crosstabulation

Count		Ικανοποίηση από προετοιμασία μαθημάτων στο ολόημερο					Total
		1	2	3	4	5	
		(καθόλου)				(απόλυτα)	
επαρκή αριθμό εκπαιδευτικών	Ναι	9	16	50	38	30	143
	Όχι	16	27	30	26	8	107
	Δεν γνωρίζω	9	17	26	12	10	74
Total		34	60	106	76	48	324

Πίνακας 5.25: Έλεγχος ανεξαρτησίας Chi-Square Test της σχέσης επάρκειας εκπαιδευτικών με την ικανοποίηση των γονέων από τη μελέτη

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,164 ^a	8	,003
Likelihood Ratio	24,347	8	,002
Linear-by-Linear Association	11,577	1	<,001
N of Valid Cases	324		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,77.

6^η Ερευνητική Υπόθεση

H1.6: Η σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς σχετίζεται με την ικανοποίηση των γονέων από τη μελέτη.

Με την έκτη ερευνητική υπόθεση προσπαθήσαμε να απαντήσουμε στο ερώτημα αν υπάρχει σχέση μεταξύ της ποιότητας της σχέσης συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς και της ικανοποίηση των γονέων για τη μελέτη. Πραγματοποιήσαμε έλεγχο one-way ANOVA και συμπεραίνουμε ότι, εφόσον το significance $p=0,001 < 0,05$, οι δύο μεταβλητές έχουν στατιστικά σημαντική σχέση. Συνεπώς, όσο καλύτερη είναι η ποιότητα της σχέσης συνεργασίας των εκπαιδευτικών με τους γονείς, τόσο καλύτερα ικανοποιημένοι θα είναι οι γονείς από τη μελέτη των παιδιών στο ολόημερο (Πίνακας 5.26, Πίνακας 5.27, Σχήμα 5.17).

Πίνακας 5.26: Συσχέτιση της σχέσης συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς με την ικανοποίηση των γονέων από τη μελέτη

Descriptives

Μελέτη

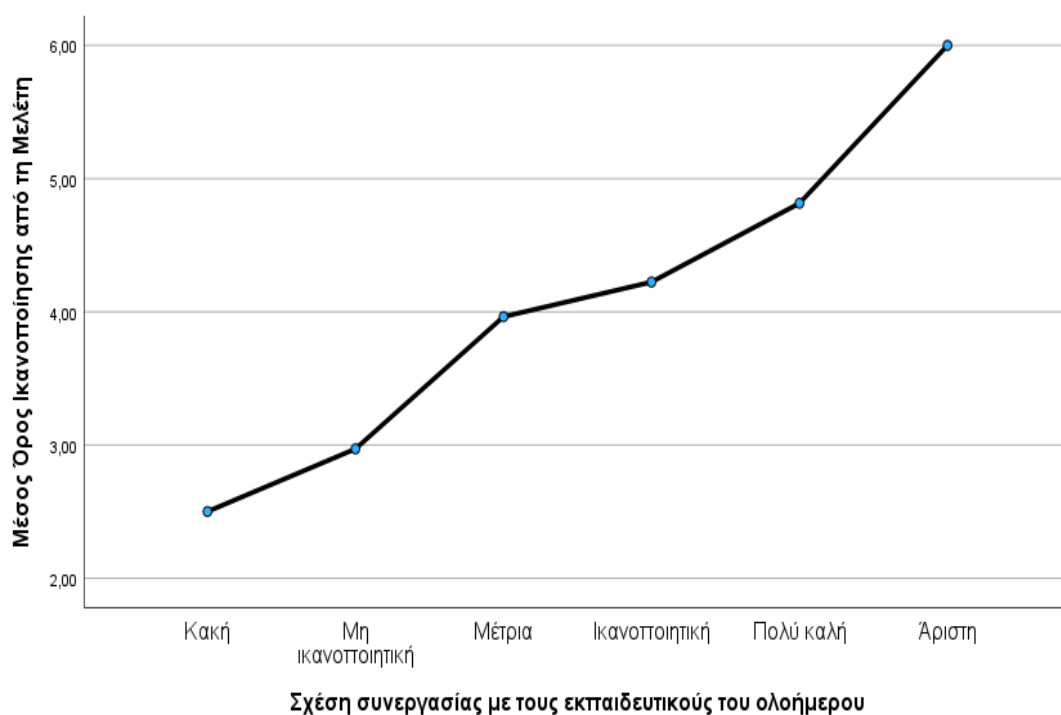
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Κακή	2	2,5000	2,12132	1,50000	-16,5593	21,5593	1,00	4,00
Μη ικανοποιητική	34	2,9706	1,31392	,22534	2,5121	3,4290	1,00	6,00
Μέτρια	54	3,9630	1,09825	,14945	3,6632	4,2627	1,00	7,00
Ικανοποιητική	94	4,2234	1,18371	,12209	3,9810	4,4659	1,00	7,00
Πολύ καλή	81	4,8148	1,01379	,11264	4,5906	5,0390	1,00	7,00
Άριστη	56	6,0000	,93420	,12484	5,7498	6,2502	4,00	7,00

Πίνακας 5.27: Έλεγχος ερευνητικής υπόθεσης H1.6 με ANOVA

ANOVA

Μελέτη

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	244,316	5	48,863	39,883	<,001
Within Groups	385,927	315	1,225		
Total	630,243	320			

Σχήμα 5.17: Σχέση ικανοποίησης των γονέων από τη μελέτη σε σχέση με τη συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς

5.1.3 Οι απόψεις των γονέων για το αναβαθμισμένο ολοήμερο

Στην υποενότητα αυτή, θα αναφερθούμε στις απαντήσεις των γονέων τις οποίες κατέγραψαν στην τελευταία προαιρετική, ανοιχτού τύπου ερώτηση του ερωτηματολογίου, η οποία ζητούσε να εκφέρουν την άποψή τους σχετικά με το αναβαθμισμένο ολοήμερο και συγκεκριμένα, με την επέκταση του σχολικού ωραρίου από τις 16:00 έως τις 17:30. Η πλειονότητα των απαντήσεων ήταν εμπεριστατωμένες απόψεις, με επιχειρηματολογία είτε υπέρ είτε κατά του αναβαθμισμένου ολοήμερου. Σε κάθε περίπτωση, είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον το γεγονός ότι οι γονείς θέλησαν να μοιραστούν τις σκέψεις και τους προβληματισμούς τους και αυτά θα προσπαθήσουμε να εκθέσουμε εδώ.

Αρχικά, οι γονείς μέσα από τις απαντήσεις τους επιβεβαιώνουν την αναγκαιότητα ύπαρξης του αναβαθμισμένου ολοήμερου, προς διευκόλυνση και

εξυπηρέτηση εκείνων που εργάζονται και δεν έχουν να αφήσουν σε κάποιον τα παιδιά τους για φύλαξη. Ωστόσο, δηλώνουν πως η φύλαξη από μόνη της δεν είναι αρκετή, ώστε να είναι ικανοποιημένοι από το αναβαθμισμένο ολοήμερο. Πιστεύουν ότι μέχρι τώρα η αναβάθμιση ως έννοια δεν ισχύει στην πράξη, αλλά είναι μόνο θεωρητική.

Οι περισσότεροι γονείς επιθυμούν στο ολοήμερο να υπάρχει πρόγραμμα μελέτης, ώστε τα παιδιά τους να επιστρέφουν στο σπίτι έτοιμα και διαβασμένα για την επόμενη μέρα, για να έχουν τη δυνατότητα να περάσουν ευχάριστο και δημιουργικό χρόνο με την οικογένειά τους. Προκειμένου αυτό να είναι εφικτό, προτείνουν ακόμα, μείωση του όγκου των εργασιών για τα μαθήματα της επόμενης μέρας. Όσον αφορά το αναβαθμισμένο ολοήμερο, θα ήθελαν να έχει δομημένο και εμπλουτισμένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων, το οποίο θα προκύπτει βάσει των ενδιαφερόντων και προτιμήσεων των μαθητών, και όχι τυχαία ή βάσει των διαθέσιμων κενών των εκπαιδευτικών.

Ωστόσο, υπάρχει μια μικρή μερίδα γονέων που εκφράζουν θετική άποψη για το αναβαθμισμένο ολοήμερο, όντας ικανοποιημένοι από την εφαρμογή των δράσεων και των δραστηριοτήτων του, όπως και από την προετοιμασία των μαθητών για τα μαθήματά τους.

Οι γονείς που έχουν μετριοπαθή στάση και όσοι έχουν αρνητική γνώμη, εμφανίζονται επιφυλακτικοί ως προς την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται στα παιδιά τους στο αναβαθμισμένο ολοήμερο, καθώς υποστηρίζουν ότι υπάρχει έλλειψη σχεδιασμού και οργάνωσης για την αποτελεσματική εφαρμογή του. Εστιάζουν στην έλλειψη κτιριακών και υλικοτεχνικών υποδομών, αναλυτικά στην έλλειψη θέρμανσης, στην έλλειψη χώρων σίτισης, ξεκούρασης, άθλησης και εργαστηρίων, αλλά και στην έλλειψη προσωπικού καθαριότητας και εκπαιδευτικών ειδικοτήτων που θα πρέπει να στελεχώνουν το αναβαθμισμένο ολοήμερο. Ιδιαίτερα για τους εκπαιδευτικούς του ολοήμερου, επιπρόσθετα αναφέρουν ότι θα πρέπει να επαρκούν και να υπάρχει σταθερότητα της εργασιακής τους κατάστασης. Παράλληλα, να είναι καταρτισμένοι στο αντικείμενό τους (ειδικότητες) ώστε, εκτός από το να γίνεται απλή φύλαξη των μαθητών, οι δράσεις να διεγείρουν το ενδιαφέρον τους και να τους προσφέρουν ουσιαστική γνώση, εποικοδομητική μάθηση και δημιουργική απασχόληση, σε συνέχεια της εκπαιδευτικής δραστηριότητας του πρωινού σχολικού ωραρίου.

Επιπλέον, έχοντας ως δεδομένο ότι οι περισσότεροι μαθητές κάνουν εξωσχολικές δραστηριότητες, μέσα από τις απαντήσεις των γονέων εκφράζονται δύο αντίθετες μεταξύ τους απόψεις. Από τη μία πλευρά υπάρχουν οι γονείς που θα ήθελαν το αναβαθμισμένο ολοήμερο να προσφέρει στους μαθητές δεξιότητες αντίστοιχες με τις εξωσχολικές δραστηριότητες που πληρώνονται ιδιωτικά, έτσι ώστε να καλύπτεται αυτή η ανάγκη και να μην έχουν οικονομική επιβάρυνση, ενώ από την άλλη, υπάρχουν οι γονείς οι οποίοι πιστεύουν ότι το αναβαθμισμένο ολοήμερο στερεί από τα παιδιά τους τον χρόνο που θα πρέπει να διαθέσουν για τις εξωσχολικές δραστηριότητες, τις οποίες θεωρούν ότι το αναβαθμισμένο δεν μπορεί να καλύψει ποιοτικά. Κάποιοι

θέτουν επιπλέον επιχειρήματα αναφορικά με τους λόγους που επιλέγουν τις εξωσχολικές δραστηριότητες.

Έτσι, παρόλο που οι περισσότεροι αναγνωρίζουν το ότι οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να κάνουν ό,τι μπορούν καλύτερο βασισμένοι στην καλή θέληση και προσωπική τους προσπάθεια, θεωρούν ότι οι εκπαιδευτικοί του ολοήμερου δεν έχουν στη διάθεσή τους τα απαραίτητα μέσα και εργαλεία και δεν προλαβαίνουν να ασχοληθούν ατομικά με κάθε παιδί ξεχωριστά, λόγω του μεγάλου αριθμού μαθητών ανά τμήμα. Αντιθέτως, στα ολιγομελή τμήματα που ισχύουν σε κέντρα μελέτης και φροντιστήρια μπορούν να εφαρμοστούν οι παραπάνω συνθήκες. Ειδικά σε ότι αφορά την εκμάθηση ξένης γλώσσας, αρκετοί γονείς προτιμούν να γίνεται αυτή η δουλειά στο φροντιστήριο παρά στο σχολείο, λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης που νιώθουν για την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στον συγκεκριμένο τομέα, η οποία προκύπτει και από την ελαστική σχέση εργασίας των εκπαιδευτικών. Στον αντίποδα, άλλοι γονείς υποστηρίζουν ότι θα ήθελαν στο αναβαθμισμένο ολοήμερο να γίνεται συστηματική δουλειά, ώστε να μην χρειάζεται να πληρώνουν σε φροντιστήρια. Σε επέκταση αυτού, προτείνουν ακόμα και τη δυνατότητα λήψης πιστοποιητικού γλωσσομάθειας από το δημόσιο σχολείο.

Επιπρόσθετα, μέσα από τις εξωσχολικές δραστηριότητες, επιδιώκουν την περαιτέρω κοινωνικοποίηση των παιδιών τους, ώστε τα παιδιά να γνωρίζουν νέες ομάδες μαθητών και από άλλα σχολεία και να αλλάζουν περιβάλλον. Αντιθέτως, υπάρχουν και οι γονείς που στηρίζουν την άποψη ότι στο ολοήμερο οι μαθητές βρίσκονται με τους φίλους τους και περνούν δημιουργικό χρόνο μαζί τους.

Οι αρνητικά προσκείμενοι στο αναβαθμισμένο ολοήμερο γονείς υποστηρίζουν ότι δεν είναι καλό για τα παιδιά να βρίσκονται στο χώρο του σχολείου τόσες ώρες, δεδομένου ότι στην παρούσα κατάσταση τα σχολεία δεν διαθέτουν χώρους για την ανάπαυση των μαθητών. Κατά συνέπεια, υποστηρίζουν ότι η κούραση καταβάλλει τα παιδιά, ιδιαίτερος αυτά που είναι σε μικρότερες ηλικίες, και επηρεάζει αρνητικά την ψυχολογία τους και κατ' επέκταση τη συμπεριφορά τους. Ακόμα, θέτουν ως επιχείρημα ότι το αναβαθμισμένο ολοήμερο στερεί χρόνο επικοινωνίας από την οικογένεια και ότι η απουσία του παιδιού από το σπίτι δεν βοηθά στην ενίσχυση των δεσμών της οικογένειας, ούτε στην ψυχοσυναισθηματική υγεία των μαθητών.

Τέλος, οι γονείς θεωρούν ότι το Υπουργείο Παιδείας έχει εφαρμόσει με πρόχειρο σχεδιασμό το αναβαθμισμένο ολοήμερο και δεν έχει δώσει την ανάλογη βαρύτητα στην παιδαγωγική του αξία και στη συμβολή του στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Υποστηρίζουν ότι το κράτος θα πρέπει να εξασφαλίσει τους απαραίτητους πόρους και να διαθέσει επιπλέον κονδύλια για να αντιμετωπίσει τις ελλείψεις και να στηρίξει ουσιαστικά τον θεσμό του αναβαθμισμένου ολοήμερου, ώστε το αναβαθμισμένο ολοήμερο να εφαρμοστεί αποτελεσματικά σε μεγαλύτερη κλίμακα.

5.2 Αποτελέσματα Ποιοτικής Έρευνας

Στην παρούσα ενότητα, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε μέσω ημιδομημένης συνέντευξης με έντεκα (11) εκπαιδευτικούς διαφόρων ειδικοτήτων, σε θέσεις ευθύνης και μη, οι οποίοι έχουν σχέση ή/και εμπειρία στο ολοήμερο. Εκτός από κάποιες εισαγωγικές ερωτήσεις σχετικά με δημογραφικά τους στοιχεία, τα οποία παρατίθενται αναλυτικά σε πίνακα στο Παράρτημα ΙΙΙ της παρούσας εργασίας, τέθηκαν ανοιχτού τύπου ερωτήσεις. Στο σημείο αυτό, εκτίθενται αποκλειστικά οι απόψεις τους αναφορικά με τα ερωτήματα που τους τέθηκαν, χωρίς προσθήκη δικού μας σχολιασμού. Επίσης, ενδεικτικά παρατίθενται και κάποια αυτούσια αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις τους, οι οποίες δεν θα δημοσιευτούν εξ' ολοκλήρου στην παρούσα εργασία, προς εξασφάλιση της ανωνυμίας των ερωτηθέντων και της ασφάλειας των προσωπικών τους δεδομένων.

➤ *Το πρώτο ερώτημα προς τους εκπαιδευτικούς, ζητούσε να αναφέρουν τα δυνατά σημεία που θεωρούν ότι παρουσιάζει στην οργάνωση και λειτουργία του το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο και Νηπιαγωγείο.*

Σύμφωνα με αυτά που ειπώθηκαν από τους εκπαιδευτικούς, το αναβαθμισμένο ολοήμερο έχει ως βασικό πλεονέκτημα την τελική ώρα αποχώρησης των μαθητών, η οποία για το Νέο Αναβαθμισμένο Ολοήμερο είναι 17.30μ.μ.. Θεωρούν ότι δημιουργήθηκε για να εξυπηρετήσει το εργασιακό ωράριο των γονέων που τελειώνουν τη δουλειά τους μετά τις τέσσερις το απόγευμα και έχουν ανάγκη ως προς τη φύλαξη των παιδιών τους. Αναφέρουν ακόμα ότι στο ολοήμερο Ενιαίου Τύπου που λειτουργεί 13:30 – 16:00 δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να κάνουν προεργασία των μαθημάτων που έχουν για την επόμενη μέρα στα πλαίσια της μελέτης, ωφελούμενοι από την παρουσία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι είναι διαθέσιμοι να τους βοηθήσουν και να λύσουν οποιαδήποτε απορία τους. Παράλληλα, μπορούν τα παιδιά να αλληλεπιδράσουν και με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους είτε στην ώρα των διαλειμμάτων, είτε ανάλογα με τις ομάδες εργασίας που μπορεί να δημιουργεί ο εκπαιδευτικός - υπεύθυνος του τμήματος κάθε φορά.

Οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι η ένταξη των ομίλων μετά τις 16.00 αποτελεί ένα ακόμα δυνατό σημείο που παρουσιάζει η οργάνωση του αναβαθμισμένου ολοήμερου. Ακόμα, αναφέρουν ότι δίνεται η δυνατότητα για οργάνωση θεματικών δράσεων εκ μέρους του σχολείου. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές μπορούν να έρθουν σε επαφή με νέες δραστηριότητες και να απασχοληθούν δημιουργικά δωρεάν, ενώ πριν έκαναν τις δραστηριότητες σε κάποιο άλλο χώρο εκτός σχολείου και χρειαζόταν να πληρώσουν για αυτές. Οι εκπαιδευτικοί καταλήγουν στο ότι στην πραγματικότητα αυτό δεν εφαρμόζεται για πολλούς λόγους, ένας εκ των οποίων είναι ότι οι δάσκαλοι και οι καθηγητές συμπληρώνουν ωράριο ανάλογα με τα κενά που υπάρχουν σε κάθε σχολική μονάδα. Τέλος, προσθέτουν ότι στα θετικά της λειτουργίας του αναβαθμισμένου ολοήμερου συγκαταλέγεται η πρόσληψη και απασχόληση εκατοντάδων νέων εκπαιδευτικών για αυτές τις επιπλέον ώρες λειτουργίας του.

➤ Στη δεύτερη ερώτηση, ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς να αναφέρουν ποιες ανάγκες των μαθητών θεωρούν ότι καλύπτει το αναβαθμισμένο ολοήμερο.

Προϊσταμένη σε νηπιαγωγείο απάντησε: «καμία», ενώ εκπαιδευτικός μουσικής ενδεικτικά αναφέρει: «Από τη στιγμή που η λειτουργία του διευρυμένου ολοήμερου δεν έχει προγραμματιστεί σωστά από το Υπουργείο, αν μιλάμε για εκπαιδευτικές ανάγκες, καμία. Ούτε αγγλικά, ούτε μουσική, ούτε εικαστικά, ούτε κάποιο άλλο μάθημα σε σταθερή βάση, παρά μόνο αν προκύψει κάποιο κενό συναδέλφων. Δυστυχώς έτσι». Σε απαντήσεις άλλων εκπαιδευτικών αναφέρεται ότι καλύπτεται η ανάγκη των μαθητών ως προς το κομμάτι της κοινωνικοποίησης, καθώς δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να περνούν περισσότερο χρόνο όχι μόνο με παιδιά της δικής τους τάξης, αλλά και άλλων τάξεων σε φιλικό περιβάλλον, ασφαλή και προστατευμένα, μαζί με τους δασκάλους τους. Πέρα από την κοινωνικοποίηση, οι εκπαιδευτικοί είπαν ότι έχει και θετικές επιδράσεις στο μαθησιακό κομμάτι, διότι στο ολοήμερο πραγματοποιείται η μελέτη των εργασιών του σπιτιού και επιπρόσθετα μαθήματα ειδικοτήτων, όπως για παράδειγμα αγγλικά και γυμναστική. Κάποιοι εκπαιδευτικοί συμπλήρωσαν ότι οι μαθητές καλύπτουν την ανάγκη συμμετοχής σε δραστηριότητες και σε προγράμματα καλλιτεχνικής παιδείας, τα οποία οι οικογένειες πληρώνουν εκτός σχολείου, και μέσα από διάφορα μαθησιακά αντικείμενα καλλιεργούν τις δεξιότητές τους.

➤ Στην ερώτηση που ακολούθησε, ζητούμενο ήταν οι εκπαιδευτικοί να πουν ποιες ανάγκες των γονέων θεωρούν ότι καλύπτει το αναβαθμισμένο ολοήμερο.

Οι απαντήσεις όλων των εκπαιδευτικών αναφέρονται στο γεγονός ότι η πλειοψηφία των γονέων εργάζεται πολλές ώρες. Έτσι, το ολοήμερο τους βοηθά στο να έχουν τα παιδιά τους σε έναν ασφαλή και οργανωμένο, με κανόνες, δημόσιο χώρο, μέσα στον οποίο μπορούν να κάνουν τις εργασίες τους για την επόμενη μέρα. Δηλαδή θεωρούν ότι καλύπτει την ανάγκη των γονέων για φύλαξη και σχολική μελέτη. Επιπρόσθετα, για την κάλυψη άλλων αναγκών των γονέων, διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου αναφέρει χαρακτηριστικά: «... θα πρέπει πρωταρχικά να παρέχει το περιθώριο να γυρνούν από την εργασία τους χωρίς άγχος και τη χαρά να έχουν παραχθεί υπηρεσίες πολιτισμού και αθλητισμού στα παιδιά τους, χωρίς να χρειάζεται να αφιερωθεί επιπλέον χρόνος μετά την επιστροφή τους στο σπίτι», ενώ μια δασκάλα συμπλήρωσε: «πιστεύω ότι για κάποιους γονείς που μπορεί να μην έχουνε την οικονομική δυνατότητα να βοηθήσουν τα παιδιά τους στέλνοντάς τα σε δραστηριότητες εξωσχολικές, καλύπτει και κάποια τέτοια ανάγκη» και πάνω σε αυτό άλλοι εκπαιδευτικοί σχολίασαν ότι όλα αυτά προϋποθέτουν να υπάρχουν πολλές ειδικότητες στο ολοήμερο.

➤ Στη συνέχεια, οι εκπαιδευτικοί ερωτήθηκαν αν θεωρούν ότι υπάρχουν ανάγκες είτε των μαθητών, είτε των γονέων τις οποίες δεν καλύπτει το ολοήμερο και, αν συμφωνούν με το ερώτημα, να αναφέρουν τις ανάγκες αυτές.

Στο ερώτημα αυτό υπήρξε ποικιλία απαντήσεων από τους εκπαιδευτικούς. Αρχικά, κάποιοι εκπαιδευτικοί εστίασαν στην έλλειψη θέρμανσης και χώρου σίτισης.

Ιδιαίτερα ως προς τη σίτιση, ανέφεραν το ότι στο σχολείο δεν υπάρχει η δυνατότητα να ζεσταίνουν το φαγητό και ότι με βάση τα υγειονομικά πρωτόκολλα θα έπρεπε να υπάρχει τραπεζοκόμος να αναλάβει την προετοιμασία του φαγητού, το ζέσταμα και την προσφορά του προς τα παιδιά. Θέτοντας μια άλλη παράμετρο, δασκάλα αγγλικών είπε ότι: *«δεν καλύπτει την ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως ενεργητική, βιωματική μάθηση, μιας και το ολοήμερο δεν στελεχώνεται από ανθρώπους ειδικοτήτων που μπορούν να προσφέρουν στην κατεύθυνση αυτή»,* ενώ διευθύντρια συμπλήρωσε ότι: *«Δεν παρέχει καμία ουσιαστική δραστηριότητα αθλητισμού και πολιτισμού και σίγουρα δεν παρέχει μαθήματα ξένων γλωσσών. ούτε παρέχει υπηρεσίες ειδικής εκπαίδευσης, που επίσης χρειάζονται δεκάδες παιδιά».* Άλλη δασκάλα παρουσίασε την άποψή της λέγοντας: *«Κατά την άποψή μου τα παιδιά έχουν ανάγκη μετά τη λήξη της πρωινής βάρδιας να χαλαρώσουν, να παίζουν, να εκφραστούν, να δημιουργήσουν. Η δημιουργικότητά τους, η κριτική τους σκέψη, οι επικοινωνιακές τους δεξιότητες, η συναισθηματική τους νοημοσύνη, η φυσική τους κατάσταση και οτιδήποτε συνιστά έναν «τριδιάστατο» μαθητή θα έπρεπε να καλλιεργούνται σε ένα πλαίσιο περισσότερο μη τυπικής μάθησης, παρά τυπικής. Σε όλα αυτά ανασταλτικό παράγοντα αποτελούν και οι ανύπαρκτες υποδομές καθώς και η παντελής έλλειψη αισθητικής στα σχολεία. Ακόμα και η ίδια η αρχιτεκτονική τους επηρεάζει τα κίνητρά τους και την ψυχολογία τους».* Τέλος, μια δασκάλα σχολίασε ότι σήμερα υπάρχει ανάγκη επαφής μεταξύ γονέων και παιδιών, ανάγκη την οποία το αναβαθμισμένο ολοήμερο δεν μπορεί να καλύψει.

➤ *Ακολούθως, οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν στο αν η ώρα της μελέτης στο ολοήμερο επαρκεί για την ολοκλήρωση/προετοιμασία των εργασιών της επόμενης μέρας.*

Ως προς τα νηπιαγωγεία, προϊσταμένη νηπιαγωγός έθεσε την παράμετρο του να είναι το τμήμα του ολοήμερου αμιγές με το πρωινό, ώστε να επαρκεί η ώρα της προετοιμασίας των εργασιών, διότι σε αντίθετη περίπτωση δεν μπορεί να γίνει προγραμματισμός. Από την άλλη, για την κατάσταση στα δημοτικά, κάποιιοι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι η ώρα της μελέτης αποτελεί ένα από τα δυνατά σημεία του κλασικού ολοήμερου, και ότι ως προς την προετοιμασία των γραπτών εργασιών των μαθητών επαρκεί σε γενικές γραμμές, αλλά δεν επαρκεί για μελέτη θεωρητικών μαθημάτων όπως η Ιστορία, τα οποία απαιτούν συγκέντρωση, κατανόηση και απομνημόνευση. Επιπλέον παράγοντες που παίζουν ρόλο στο αν η ώρα της μελέτης επαρκεί, όπως αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί, είναι το πλήθος των τμημάτων του ολοήμερου σε συνδυασμό με τον αριθμό των μαθητών ανά τμήμα, καθώς επίσης και ο ρυθμός του κάθε μαθητή και η διάθεση συνεργασίας, ή μη, των μαθητών. Πιο συγκεκριμένα, όπως περιγράφει διευθύντρια: *«εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες που μπορεί να έχει. Αν για παράδειγμα έχει κενά ή παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες ή διάσπαση προσοχής κλπ. Ο χρόνος είναι ανεπαρκής και η υποστήριξη των μαθητών κατά τη διάρκεια της μελέτης καθίσταται δύσκολη. Θα έπρεπε να υπάρχει περισσότερο προσωπικό».* Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ακόμα ότι οι μικρότεροι μαθητές χρειάζονται περισσότερο εξατομικευμένη δουλειά, συνεπώς, όπως δήλωσε μια άλλη διευθύντρια Δημοτικού: *«είναι δύσκολο να ολοκληρωθεί η μελέτη, αν ακολουθήσουμε το πρόγραμμα του Υπουργείου πιστά τουλάχιστον στη δομή του. Τις περισσότερες φορές,*

χάρη στις φιλότιμες προσπάθειες των εκπαιδευτικών συμβαίνει αυτό γιατί δρούμε κάπως πιο ευέλικτα. Σχετικά με το πρόγραμμα, εννοώ».

➤ *Στη συνέχεια της συνέντευξης, τέθηκε ερώτηση σχετικά με το τι θα μπορούσαν να προτείνουν οι εκπαιδευτικοί για την εξέλιξη ή αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου Δημοτικού και Νηπιαγωγείου, για την περαιτέρω ανάπτυξη και αναβάθμισή του.*

Ξεκινώντας τις απαντήσεις, οι εκπαιδευτικοί αφενός δήλωσαν ότι δεν το θεωρούν αναβαθμισμένο, αλλά διευρυμένο μόνο, ως προς το ωράριο λειτουργίας του. Αφετέρου, διατύπωσαν προτάσεις για τη βελτίωση της οργάνωσης του αναβαθμισμένου ολοήμερου όπως την απόκτηση εξοπλισμού, τη δημιουργία κατάλληλων εγκαταστάσεων και την πρόσληψη περισσότερων ειδικοτήτων για την πλήρη κάλυψη δραστηριοτήτων, όπως συμβαίνει και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες μέχρι τώρα πραγματοποιούνται εξωσχολικά με την οικονομική επιβάρυνση των γονέων. Ως προς τα αγγλικά και τις ξένες γλώσσες γενικότερα, καθηγήτρια αγγλικών υποστήριξε ότι το αναβαθμισμένο ολοήμερο θα μπορούσε με συστηματική προετοιμασία των μαθητών να αποτελέσει προθάλαμο για την απόκτηση κρατικού πιστοποιητικού γλωσσομάθειας. Επιπλέον, οι δάσκαλοι πρότειναν την στελέχωσή του με εκπαιδευτικούς για εξατομικευμένη και διαφοροποιημένη διδασκαλία. Ακόμα, οι εκπαιδευτικοί έθεσαν ως προϋπόθεση για την ανάπτυξη και εξέλιξη του αναβαθμισμένου ολοήμερου την ύπαρξη υποδομών, για ξεκούραση και σίτιση. Μια διευθύντρια προτείνει: *«να δίνεται η δυνατότητα σε κάθε σχολείο ανάλογα με την περιοχή και τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών και των γονιών να μπορεί ευέλικτα να διαμορφώνει το πρόγραμμα της λειτουργίας του ολοήμερου».* Δάσκαλος μουσικής καταλήγει λέγοντας: *«Καταλαβαίνω ότι οικονομικά είναι δύσκολο να γίνει αυτό. Αλλαγή νοοτροπίας χρειάζεται και επένδυση στην παιδεία».*

➤ *Στις επόμενες τρεις ερωτήσεις που τέθηκαν στη διαδικασία της συνέντευξης, ζητήσαμε από τους εκπαιδευτικούς να μας πουν α) αν και ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν στο ολοήμερο, β) τις αδυναμίες που παρουσιάζει στην οργάνωση και λειτουργία του και γ) τους παράγοντες που εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου Δημοτικού και Νηπιαγωγείου.*

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί απάντησαν ξεχωριστά σε κάθε μια από τις ερωτήσεις, αρκετοί όμως επέλεξαν να θεωρήσουν τις τρεις παραπάνω ερωτήσεις ως μία ενιαία ενότητα με κοινό περιεχόμενο. Συνεκδοχικά, οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών θα παρουσιαστούν σε αυτό το σημείο με αντίστοιχο τρόπο.

Συγκεκριμένα, ως προς το πρώτο σημείο ενδιαφέροντος, πολλοί εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι τα περισσότερα προβλήματα προκύπτουν από τη μη εφαρμογή των προτάσεων που πρότειναν στην προηγούμενη ερώτηση. Ανέφεραν εκ νέου την έλλειψη οργάνωσης και προγράμματος, την αδυναμία επιτυχούς ολοκλήρωσης των μαθημάτων της επόμενης μέρας λόγω του μεγάλου αριθμού μαθητών εντός του τμήματος, αλλά και της ενοποίησης πολλών τάξεων σε ένα τμήμα, καθώς και προβλήματα που προκύπτουν από τυχόν έκτακτη απουσία εκπαιδευτικού του ολοήμερου, η οποία είναι

δύσκολο να καλυφθεί γιατί δεν υπάρχει κεντρική πρόνοια για αντικατάσταση, δεν υπάρχει σύστημα κάλυψης του εκπαιδευτικού. Ακόμα, έθεσαν ως βασικό πρόβλημα το γεγονός ότι μαθητές που στο πρωινό πρόγραμμα του σχολείου χρήζουν παράλληλης στήριξης, στο ολοήμερο δεν προβλέπεται να έχουν παράλληλη στήριξη και αυτό δημιουργεί δύσκολες καταστάσεις και για τους ίδιους τους μαθητές, οι οποίοι είναι εκτεθειμένοι, αλλά και για τον δάσκαλο.

Παράλληλα, αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί, ότι προβλήματα τα οποία συνιστούν και αδυναμίες του ολοήμερου, είναι η έλλειψη χώρου ξεκούρασης και ξεχωριστής αίθουσας για το ολοήμερο, η έλλειψη χώρου σίτισης, η ανεπάρκεια τεχνικών μέσων και ηλεκτρονικού εξοπλισμού και γενικότερα η έλλειψη εγκαταστάσεων και υποδομών. Ενδεικτικά διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου δήλωσε ότι: *«Το ολοήμερο φιλοξενείται στις συμβατικές αίθουσες διδασκαλίας και αυτό είναι ιδιαίτερα προβληματικό. Επιπλέον, το απόγευμα δεν υπάρχει θέρμανση στο σχολείο»*. Έταιρη εκπαιδευτικός σε διευθυντική θέση εξήγησε ότι: *«Δεν μπορεί ένα παιδί που έχει σηκωθεί από τις έξι η ώρα το πρωί να είναι σε έναν χώρο σχολικής τάξης, να ξεκουραστεί, να φάει, έτσι, δεν τρως μέσα σε μία τάξη... Δεν μπορεί να βγάλει τα παπούτσια του, να αλλάξει, να βγάλει τις κάλτσες του, να νιώσει... να χαλαρώσει... .. Αυτό δεν μπορεί να γίνει στο σχολείο... δεν χαλαρώνει το παιδί αυτό. Είναι συνέχεια μέχρι τις 17.30 ή μέχρι τις 16.00, έτσι όπως έφυγε από το σπίτι του το πρωί»*.

Ακόμα, η υποστελέχωση και έλλειψη ειδικοτήτων συνιστούν αδυναμίες σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι επισημαίνουν ότι πρέπει το ολοήμερο σχολείο να στελεχώνεται από μόνιμο προσωπικό που θα χτίσει σχέσεις εμπιστοσύνης με τους γονείς, και όχι από εκπαιδευτικούς οι οποίοι έχουν ευέλικτη σχέση εργασίας. Μόνο έτσι θα μπορέσουν οι γονείς να το εμπιστευτούν για την εκπόνηση εξωσχολικών δραστηριοτήτων αθλητικών, καλλιτεχνικών και εκπαιδευτικών. Τη φετινή σχολική χρονιά, αναλογικά με άλλες χρονιές οι τοποθετήσεις εκπαιδευτικών έγιναν νωρίτερα, κι έτσι, όπως παραδέχονται, οι διευθυντές είχαν την χρονική δυνατότητα να προετοιμάσουν το ολοήμερο, όμως με ώρες που περισσεύουν από το πρωινό πρόγραμμα.

Από αυτά που συγκαταλέγουν οι εκπαιδευτικοί στους παράγοντες που εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία του αναβαθμισμένου ολοήμερου είναι η προχειρότητα στον σχεδιασμό με βάση τον οποίο υλοποιείται το αναβαθμισμένο ολοήμερο. Συγκεκριμένα, επ' αυτού, εκπαιδευτικός αναφέρει: *«το βασικότερο για μένα είναι ότι όλα αυτά δεν πρέπει να είναι αποφάσεις και εντολές της τελευταίας στιγμής. Δηλαδή, οι γονείς έμαθαν για το αναβαθμισμένο πρόγραμμα μέσα στο καλοκαίρι, που σημαίνει ότι δεν είχε γίνει καμία προετοιμασία την προηγούμενη μέρα από την σχολική μονάδα... ..να ξέρει η σχολική μονάδα ότι του χρόνου θα έχει αναβαθμισμένο πρόγραμμα, να προετοιμάζει τους γονείς με αιτήσεις, ώστε όλα να γίνουμε με σωστό τρόπο... ..να γίνονται όλα με προγραμματισμό»*. Ακόμα, μια δασκάλα συνοψίζει την άποψη πολλών εκπαιδευτικών με την δήλωσή της: *«Οι προαναφερθείσες αδυναμίες συνιστούν ανασταλτικούς παράγοντες για την αποτελεσματική λειτουργία του Ολοήμερου, με αποτέλεσμα τα παιδιά να αντιμετωπίζουν το σχολείο σαν ένα πλαίσιο που*

τους κουράζει, τους κάνει να βαριούνται, αφού δεν τους καλύπτει τις αναπτυξιακές τους ανάγκες. Το σχολείο καταντά βαρετό και αυτό τους επηρεάζει σε όλα τα επίπεδα. Μαθησιακά, σωματικά και ψυχοκοινωνικά. Επίσης, το σύστημα και οι γονείς αντιμετωπίζουν ως επί το πλείστον το ολοήμερο σαν χώρο φύλαξης και μελέτης αποκλειστικά. Οι προσδοκίες τους για σίτιση και μελέτη περιορίζουν το εκπαιδευτικό έργο». Τέλος, οι εκπαιδευτικοί πάνω σε αυτό το θέμα έθεσαν ως παράγοντα και το οικονομικό σκέλος, την έλλειψη κονδυλίων από το Υπουργείο αλλά και την χωρίς αντίκρισμα προσπάθεια των εκπαιδευτικών για δημιουργικό διάλογο.

➤ Στη συνέχεια, ρωτήσαμε τους εκπαιδευτικούς εάν, από την αρχή του σχολικού έτους έως τώρα (Ιανουάριος 2023), είναι συστηματική η φοίτηση των μαθητών στο ολοήμερο ή αν υπάρχουν μαθητές που διακόπτουν τη φοίτηση για μεγάλα χρονικά διαστήματα, και τους λόγους για τους οποίους τυχόν συμβαίνει αυτό.

Στην παραπάνω ερώτηση, οι εκπαιδευτικοί στη μεγάλη πλειοψηφία τους απάντησαν ότι η φοίτηση των μαθητών στο ολοήμερο γενικά είναι συστηματική. Ειδικά, οι εκπαιδευτικοί παρατηρούν ότι στο κλασικό ολοήμερο μέχρι τις 16:00 οι μαθητές παρακολουθούν συστηματικά, εκτός αν συντρέχουν λόγοι υγείας των μαθητών, ενώ στο αναβαθμισμένο ωράριο υπάρχει περιστασιακή παρακολούθηση ανάλογα με τον οικογενειακό εβδομαδιαίο προγραμματισμό για τις εξωσχολικές δραστηριότητες των μαθητών, ιδιαίτερα αυτών των μεγάλων τάξεων του Δημοτικού, οι οποίοι δυσκολεύονται περισσότερο να συντονίσουν το ωράριο των εξωσχολικών τους δραστηριοτήτων κάποιες μέρες της εβδομάδας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει διευθύντρια που το σχολείο της λειτουργεί με αναβαθμισμένο ολοήμερο πρόγραμμα: «Σε γενικές γραμμές, μέχρι τις 16:00 το απόγευμα που λειτουργούσε το παλιό ολοήμερο, μπορούμε να πούμε ότι είναι συστηματική η φοίτηση. Δεν έχουμε πολλές απουσίες. Από κει και μετά όμως υπάρχει μια φυλλορροή. Φυλλορροεί το σύμπαν. Και ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι, από τη μία πλευρά τα παιδιά κουράζονται τόσες ώρες να βρίσκονται μέσα σε έναν τέτοιο χώρο με τις αδυναμίες που περιγράψαμε, κι από την άλλη οι γονείς θέλουν δικαίως να έχουν χρόνο να περνούν με τα παιδιά τους. Και οι μαθητές όμως έχουν πολύ επιβαρυνμένο χρόνο λόγω των εξωσχολικών δραστηριοτήτων». Συμπληρώνοντας, μια δασκάλα παρουσίασε με την δήλωσή της μια διαφορετική οπτική για τους λόγους που κάποια παιδιά διακόπτουν τη φοίτηση: «...ίσως θεωρούν ότι το παιδί τους που έρχεται στο ολοήμερο πρέπει να πάει στο σπίτι απόλυτα διαβασμένο και απόλυτα προετοιμασμένο, κάτι το οποίο δεν είναι εφικτό, έτσι;... Νομίζω ότι και οι γονείς δεν μένουν απόλυτα ικανοποιημένοι. Θεωρώ ότι ένα, όχι μεγάλο ποσοστό, ένα ποσοστό, είναι και αυτό, είναι συνδυαστικό... ..και στο ολοήμερο δεν μένουν μόνο τα παιδιά που οι γονείς τους δουλεύουνε μέχρι αργά, σαφώς μένουνε και παιδιά που οι γονείς τους είναι στο σπίτι. Και ίσως εκεί να κολλάει το ότι δεν μένουν 100% ευχαριστημένοι απ' αυτό που βλέπουν απ' το ολοήμερο από άποψη προετοιμασίας».

➤ Στην προτελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου των εκπαιδευτικών, ζητήθηκε η γνώμη τους για τον σχεδιασμό του προγράμματος/των δράσεων που γίνονται στο

ολοήμερο και συγκεκριμένα αν είναι ορθολογικός και αν θεωρούν ότι υλοποιείται αποτελεσματικά.

Ξεκινώντας από αυτό που συμβαίνει στα Νηπιαγωγεία, η προϊσταμένη Νηπιαγωγείου περιγράφει την κατάσταση λέγοντας: «Στο ολοήμερο μέχρι τις 16.00 θα μπορώ να πω ναι γιατί γίνεται με συνεργασία όταν πάλι είναι αμιγές το τμήμα. Στο αναβαθμισμένο είναι ακόμα χειρότερα... .. γιατί υπάρχουν ...τρεις διαφορετικοί νηπιαγωγοί, που δεν μπορούν να συνεργαστούν μεταξύ τους, γιατί τα παιδιά είναι από διαφορετικές τάξεις και δεν υπάρχει μία δομή και μία συνέχεια του προγράμματος όπως θα 'πρεπε να' ναι... πώς θα υλοποιηθεί, αφού δεν υπάρχει»;

Σε αντιδιαστολή με την κατάσταση των Νηπιαγωγείων, για την κατάσταση στα Δημοτικά μίλησαν οι εκπαιδευτικοί και εξήγησαν ότι ο σχεδιασμός του προγράμματος δεν είναι ορθολογικός, παρά μόνο ως προς το ωράριο. Στην ουσία η υλοποίηση των δράσεων είτε δεν εφαρμόζεται γιατί ο διαθέσιμος χρόνος δεσμεύεται εξ ολοκλήρου για τη μελέτη, είτε γιατί «δεν βασίζεται στα ενδιαφέροντα ή στις κλίσεις των μαθητών ο προγραμματισμός του ολοήμερου, αλλά βασίζεται στο τι υπολείμματα ωρών υπάρχουν κάθε φορά για να βγει το πρόγραμμα και να μπορέσει να λειτουργήσει ως τις 17:30, αυτός είναι ο στόχος. Πάμε με το ανάποδο. Ξεκινάμε ότι έχουμε αυτά τα υπολείμματα ωρών, επομένως επιβάλλουμε στους μαθητές να κάνουνε αυτά που εμείς θέλουμε», όπως ακριβώς περιέγραψε διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου. Διευκρινίζοντας πρακτικού τύπου ζητήματα, άλλη διευθύντρια συμπληρώνει σε αυτό: «Δηλαδή κάποτε δίναμε στους γονείς αίτηση να διαλέξουνε τι μαθήματα ήθελαν τα παιδιά τους να παρακολουθήσουν στο ολοήμερο... .. εικαστικά, θεατρική αγωγή, υπολογιστές. Αυτό ποτέ δεν εφαρμόστηκε στην πράξη. Ό,τι περισσεύε. Αν περισσεύεις εσύ που κάνεις αγγλικά, θα πας το μεσημέρι να κάνεις ολοήμερο... ..Ό,τι περισσεύει μπαίνει στο ολοήμερο.. Δεν έχουμε την πολυτέλεια, όσα χρόνια είμαι εγώ, έντεκα χρόνια διευθύντρια, δεν υπήρξε ποτέ αυτή η πολυτέλεια». Από εκεί και πέρα, λένε οι εκπαιδευτικοί, επαφίεται στη διάθεση κάθε εκπαιδευτικού ξεχωριστά να κάνει κάποια δράση, αλλά ελλείψει υλικών και ανθρώπινων πόρων, δεν υπάρχει σχεδιασμός, ούτε υλοποιείται κάτι αποτελεσματικά, πλην της μελέτης.

➤ Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την διεξαγωγή των συνεντεύξεων ολοκληρώθηκε με προτροπή προς τους εκπαιδευτικούς να μοιραστούν τις σκέψεις τους όταν συγκρίνουν το αναβαθμισμένο (16:00-17:30) με το «παλιό» (έως 16:00) ολοήμερο. Ενδεικτικά, σε αυτό το σημείο θα παραθέσουμε αποσπάσματα από τις απαντήσεις στην ερώτηση αυτή, από τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών, ώστε να διαμορφωθεί η σφαιρική εικόνα όλων των απόψεών τους:

«Το αναβαθμισμένο είναι μια πολύ ωραία ιδέα και θα' λεγα πολύ δημοκρατική ιδέα, γιατί εξυπηρετεί τον γονιό που τόσα χρόνια αναγκάζεται και πηγαίνει το παιδί του σε ιδιωτικό σχολείο...αλλά θέλει προγραμματισμό, σωστή προετοιμασία και κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή...αλλά και αίθουσα συγκεκριμένη...γιατί είναι πάρα πολλές οι ώρες που θα μείνει το παιδί στο σχολείο. Θέλει λοιπόν κάποια πράγματα πολύ βασικά, να φάει καλά, να ξεκουραστεί κάποιες ώρες...να μπορέσει να ηρεμήσει, να μπορέσει να διαβάσει και να

μπορέσει και να κάνει ό,τι πρέπει μέχρι τις 17:30. Για να υπάρχει και σκοπός δηλαδή, και αποτέλεσμα. Δηλαδή το παιδί να γυρίσει σπίτι του και να μην χρειαστεί να ανοίξει ξανά την τσάντα του. Αυτό είναι το βασικότερο από όλα». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ70)

«...θεωρώ ότι δεν θα λειτουργήσει υπέρ των μαθητών το αναβαθμισμένο ολοήμερο. Καθαρά είναι για να εξυπηρετεί τους εργαζόμενους γονείς, τίποτα άλλο. Και μάλιστα πολύ προχειροφτιαγμένο». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ60)

«Ανούσια επιχείρηση εντυπωσιασμού της κοινής γνώμης χωρίς κανένα ουσιαστικό όφελος». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ79.01)

«...είναι δύσκολο ένας μαθητής να είναι τόσες ώρες στο σχολείο... ...κάποια παιδιά ξεκινούν το σχολείο από τις 7.00, καθώς συμμετέχουν στην πρωινή ζώνη». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ70)

«Κατά πόσο είναι εφικτό να λειτουργήσει όταν τις περισσότερες φορές το ολοήμερο μέχρι τις 16.00 υπολειτουργεί»; (Εκπαιδευτικός, ΠΕ06)

«...δεν προβλέπω ότι το επόμενο διάστημα θα υπάρχει μεγάλη συμμετοχή των μαθητών στο διευρυνόμενο ολοήμερο, με αποτέλεσμα την από μόνη της κατάργηση της λειτουργίας του διευρυνμένου προγράμματος». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ79.01)

«Ως μια καινοτομία δεν είναι αρνητική. Αλλά πρέπει να γίνει σωστά για να έχει τα αποτελέσματα. που περιμένουμε να έχει μια τέτοια πρωτοβουλία, μια τέτοια καινοτομία. Γιατί αν δεν τα έχει, θα καταντήσει στο τέλος να φθαρεί και να μην γίνεται, όπως ξεκίνησε τώρα... Ξεκίνησε με πάρα πολλά τμήματα και στο τέλος κατάντησε να λειτουργήσει το 1/3 από αυτά τα τμήματα που στην αρχή σχεδιάστηκαν γιατί... ...είδε ο κόσμος ότι δεν υπάρχει αυτό που περίμεναν ότι θα υπάρξει. Αυτό πιστεύω, δηλαδή πρέπει πρώτα να οργανωθεί σωστά για να έχει και όλα αυτά τα προσδοκώμενα οφέλη που θέλουμε να έχει η φοίτηση του παιδιού τόσες ώρες στο σχολείο. Να υπάρχει κάποιο όφελος. Αν δεν υπάρχει, κι ο γονιός ο ίδιος θα το πάρει το παιδί, δεν θα το αφήνει, ακόμα και αν το έχει ανάγκη να το αφήσει ως τις 17:30». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ70)

«Θεωρώ ότι δεν υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές παρά μόνο στα χαρτιά. Η ουσιαστική αναβάθμιση θα συνοδευόταν από ουσιαστικές αλλαγές στην εκπαίδευση με αντίστοιχη χρηματοδότηση, επιμόρφωση, εποπτεία...». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ70)

«Οι σκέψεις είναι ότι δεν είναι αποδοτικό αυτό για τα παιδιά, ότι κουράζονται πάρα πολύ. Από ότι ακούω και από άλλα σχολεία, μένουν στο τέλος δύο, τρία, τέσσερα παιδιά, τα υπόλοιπα εγκαταλείπουν αρκετά νωρίς και δεν ξέρω πια αν εξυπηρετεί και τον σκοπό που φτιάχτηκε πέρα απ' τη φύλαξη, αν εξυπηρετεί το να έχουν ελεύθερο χρόνο στο σπίτι, γιατί μετά έχουν δραστηριότητες και δεν βλέπονται ποτέ τελικά». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ86)

«Σίγουρα είναι ένα βήμα προς θετική κατεύθυνση το γεγονός ότι το ολοήμερο προσπαθεί να εμπλουτιστεί και να προστεθούν και πράγματα που είναι εκτός της προετοιμασίας των μαθητών καθαρά για την επόμενη μέρα. Θεωρώ όμως ότι για να ευοδώσει όλο αυτό θα πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή σε ότι αφορά τα τυπικά και τα βασικά πράγματα... ...Για

παράδειγμα, στο εξωτερικό τα τμήματα του ολοήμερου λειτουργούν σε διαφορετικό κτίριο από ότι λειτουργεί το δημοτικό σχολείο. Δηλαδή, εάν δεν έχουμε τις κατάλληλες υποδομές, όσο και να προσπαθήσουμε από άποψη προγραμματισμού, δεν πρόκειται ποτέ να έχουμε ακριβώς το αποτέλεσμα που θα θέλαμε». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ06)

«Πρακτικά θα πω ότι φέτος που έχουμε το αναβαθμισμένο εμείς, δεν έχουμε έλλειψη εκπαιδευτικών. Για πρώτη φορά δηλαδή μας ήρθαν εκπαιδευτικοί από τις πρώτες ημέρες, κάτι που δε συνέβαινε παλιότερα. Αυτό είναι το πολύ θετικό της υπόθεσης. Το άλλο είναι ότι δεν έχουν άγχος οι γονείς, αυτοί οι γονείς έστω που αφήνουν τελικά τα παιδιά τους. Γράφτηκαν πολλά παιδιά, στην πορεία βέβαια πολλά φύγανε. Πιστεύω ότι τώρα που ανοίγει ο καιρός και δεν θα είναι χειμώνας και βραδιάζει, πολλά από αυτά θα επιστρέψουνε πίσω, θα ζαναρθούνε..... Το πρόβλημα είναι ότι αυτές οι πολλές ώρες παρουσίας στον χώρο στερούν την επαφή του παιδιού με τους γονείς άρα... ..την αίσθηση της οικογένειας. Αυτό για μένα είναι πάρα πολύ σημαντικό. Αλλά σε μια κοινωνία όπως η σημερινή που έτσι κι αλλιώς αυτό συμβαίνει... ..ας μένει στο σχολείο τουλάχιστον, όπου θα υπάρχουν συνομήλικοι κι ένας εκπαιδευτικός που θα το φροντίσει». (Εκπαιδευτικός, ΠΕ70)

5.3 Αποτελέσματα SWOT Analysis για το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Πρόγραμμα

Σε αυτό το σημείο, επιχειρείται να ομαδοποιηθούν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις έρευνες που διενεργήθηκαν στην παρούσα εργασία, δηλαδή από την ποσοτική έρευνα προς γονείς και την ποιοτική προς εκπαιδευτικούς, καθώς και από ευρήματα που προέκυψαν κατά τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και την ερευνητική διαδικασία εν γένει.

Τα αποτελέσματα συνοψίζονται και παρουσιάζονται στον παρακάτω Πίνακα 5.28 SWOT Analysis για το αναβαθμισμένο ολοήμερο πρόγραμμα, ο οποίος χωρίζεται σε τέσσερα μέρη – πυλώνες της ανάλυσης, συγκεκριμένα στις Δυνάμεις (Strengths) και τις Αδυναμίες (Weaknesses) που αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον του οργανισμού και τις Ευκαιρίες (Opportunities) και τις Απειλές (Threats) που αφορούν το εξωτερικό περιβάλλον του οργανισμού.

Ξεκινώντας με τον πρώτο πυλώνα που αφορά τις Δυνάμεις, το βασικότερο πλεονέκτημα του αναβαθμισμένου ολοήμερου είναι το ίδιο το ωράριό του, δηλαδή ότι λειτουργεί έως τις 17:30 το απόγευμα και ακούσια, αλλά πολύ σημαντική ως υπηρεσία που προσφέρει, είναι αυτή της φύλαξης. Επιπλέον, σε αντίθεση με άλλες χώρες το ολοήμερο στην Ελλάδα είναι δωρεάν. Επιπρόσθετα, το σχολείο αποτελεί έναν οικείο χώρο για τα παιδιά και παρέχει την αίσθηση ασφάλειας και στα παιδιά αλλά και στους γονείς τους. Μία ακόμα δύναμη του είναι το ανθρώπινο δυναμικό του, το οποίο αποτελείται από καταρτισμένους στο αντικείμενό τους εκπαιδευτικούς. Στις δυνάμεις του αναβαθμισμένου ολοήμερου συγκαταλέγεται και η λειτουργία των Σχολικών Εκπαιδευτικών Ομίλων, ως νεοεισερχόμενο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας που περιλαμβάνεται στο αναλυτικό του πρόγραμμα.

Πίνακας 5.28: SWOT analysis για το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Πρόγραμμα

ΔΥΝΑΜΕΙΣ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Ωράριο (έως 17:30 μ.μ.) • Φύλαξη • Δωρεάν παροχή υπηρεσίας • Ασφαλές και οικείο περιβάλλον • Επιστημονική κατάρτιση εκπαιδευτικών • Σχολικοί εκπαιδευτικοί όμιλοι/ Θεματικές δράσεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Σχεδιασμός υλοποίησης εκπαιδευτικών ομίλων από τη σχολική μονάδα • Οργάνωση της εσωτερικής λειτουργίας • Έλλειψη ή/και Ποιότητα Υποδομών • Αντίσταση στην αλλαγή • Υποστελέχωση • Μέγεθος τμημάτων
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Διαθεσιμότητα εκπαιδευτικών • Χρηματοδότηση μέσω ΕΣΠΑ • Δωρεές • Εξυπηρέτηση εργαζόμενων γονέων • Εφαρμογή σε ευρωπαϊκές χώρες 	<ul style="list-style-type: none"> • Σχεδιασμός και Οργάνωση από το Υπουργείο • Ανταγωνιστές • Μειωμένη χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό του κράτους • Γραφειοκρατία • Έλλειψη εμπιστοσύνης γονέων • Κούραση μαθητών • Ανικανοποίητοι γονείς • Δυσκολία εναρμόνισης με τεχνολογικές εξελίξεις

Στον δεύτερο πυλώνα, παρουσιάζονται οι Αδυναμίες του εσωτερικού περιβάλλοντος του οργανισμού. Οι βασικότερες Αδυναμίες είναι ο εσωτερικός σχεδιασμός από την κάθε σχολική μονάδα για την υλοποίηση και τον προγραμματισμό των εκπαιδευτικών μαθητικών ομίλων και η γενικότερη οργάνωση επί της συνολικής λειτουργίας του. Σχεδόν ίδιο επίπεδο σημαντικότητας έχει και η επόμενη αδυναμία που αφορά συνολικά την έλλειψη υποδομών. Σε αυτή την κατηγορία εμπεριέχεται η έλλειψη εγκαταστάσεων, δηλαδή χώρων κατάλληλων για το αναβαθμισμένο ολοήμερο, όπως αίθουσα ολοήμερου, χώρος σίτισης, χώρος ανάπαυσης, αθλητικές και άλλες κτιριακές εγκαταστάσεις. Επίσης, στην κατηγορία υποδομές περιλαμβάνεται και η έλλειψη υλικοτεχνικού εξοπλισμού, που αφορά είτε την εκπαιδευτική διαδικασία (π.χ. σύνδεση στο διαδίκτυο, υπολογιστές, διαδραστικούς πίνακες, μηχανήματα προβολής παρουσιάσεων/ προτζέκτορες κλπ.), είτε την διαδικασία της σίτισης (π.χ. έλλειψη συσκευών για τη διατήρηση και το ζέσταμα των τροφίμων, έλλειψη τραπεζιών κλπ.), είτε ειδικό εξοπλισμό για την εφαρμογή των σχολικών εκπαιδευτικών ομίλων

(π.χ. μουσικά όργανα για εκμάθηση μουσικής, υλικά χειροτεχνίας για τα εικαστικά, αθλητικό υλικό για αντίστοιχες δραστηριότητες κλπ.). Μια ακόμα αδυναμία αφορά την αντίσταση στην αλλαγή που προκύπτει από τον φόβο των εμπλεκομένων για κάθε τι νέο που εισάγεται στον τομέα της εκπαίδευσης. Τελειώνοντας, αναφέρουμε την υποστελέχωση ως αδυναμία. Αφορά την έλλειψη προσωπικού διαφόρων ειδικοτήτων, όπως εκπαιδευτικών (νηπιαγωγούς, δασκάλους, ειδικούς παιδαγωγούς, ειδικότητες), τραπεζοκόμων, προσωπικού καθαριότητας κλπ. Ως μια επιπλέον αδυναμία του ολοήμερου λογίζεται και το μέγεθος των τμημάτων, λόγω του ότι ο μεγάλος αριθμός μαθητών ανά τμήμα, δυσχεραίνει το έργο των εκπαιδευτικών και δημιουργούνται προβλήματα διαχείρισης (χρόνου, συμπεριφορών, αποτελεσμάτων κλπ.).

Ο τρίτος πυλώνας της SWOT εμπεριέχει Ευκαιρίες που προκύπτουν από το εξωτερικό περιβάλλον και μπορεί να αξιοποιήσει το αναβαθμισμένο ολοήμερο για την ανάπτυξη και βελτίωσή του. Αρχικά, αποτελεί ευκαιρία για το αναβαθμισμένο ολοήμερο το γεγονός ότι υπάρχουν διαθέσιμοι εκπαιδευτικοί που μπορούν να το στελεχώσουν, καθώς ο αριθμός των αναπληρωτών εκπαιδευτικών που δεν εργάζονται είναι μεγάλος. Το ολοήμερο έχει ανάγκη από εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων, οι οποίοι μπορούν να προσληφθούν μέσω των πινάκων των αναπληρωτών. Δεύτερον, αποτελεί ευκαιρία η χρηματοδότηση μέσω ΕΣΠΑ, η οποία μπορεί να καλύψει οικονομικούς πόρους που είναι απαραίτητοι. Επιπλέον, οικονομικοί και υλικοί πόροι μπορούν να αποκτηθούν μέσω δωρεών ιδιωτών, φορέων ή οργανισμών οι οποίοι έχουν διάθεση να στηρίξουν τον θεσμό του αναβαθμισμένου ολοήμερου. Ακόμα μια ευκαιρία προς αξιοποίηση αποτελεί το γεγονός ότι στη σημερινή εποχή υπάρχει μεγάλος αριθμός εργαζόμενων γονέων, οι οποίοι έχουν ανάγκη να επωφεληθούν από τις υπηρεσίες που προσφέρει το αναβαθμισμένο ολοήμερο και συνιστούν τους έμμεσους «πελάτες» του, αν θεωρήσουμε ότι οι άμεσα ωφελούμενοι είναι οι μαθητές. Τέλος, η εφαρμογή του αναβαθμισμένου κατ' αντιστοιχία ολοήμερου σε ευρωπαϊκές χώρες αποτελεί παράδειγμα για καλύτερο σχεδιασμό του, εφόσον μιμηθεί καλές πρακτικές από επιτυχημένα εκπαιδευτικά συστήματα, προσαρμοσμένες στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας και στην κουλτούρα.

Ως προς τον τέταρτο και τελευταίο πυλώνα, η βασικότερη αδυναμία του είναι η έλλειψη σωστού και προσεκτικού σχεδιασμού του θεσμού του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου από το Υπουργείο, ο οποίος αποτελεί το πρώτο και σημαντικότερο στάδιο της διαδικασίας ποιότητας και ένα από τα πιο χρονοβόρα κομμάτια της πριν την υλοποίησή του. Επόμενη αδυναμία, που πηγάζει από την έλλειψη σχεδιασμού είναι η έλλειψη κεντρικής οργάνωσης. Μία ακόμα βασική απειλή του αναβαθμισμένου ολοήμερου αποτελούν και οι άμεσοι ανταγωνιστές του, για τους οποίους έχουμε αναφερθεί στο 1^ο Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας. Οι ανταγωνιστές συντελούν στην έλλειψη εμπιστοσύνης των γονέων ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς αποτελούν ταυτόχρονα και μέτρο σύγκρισης. Επιπλέον, αρνητικό σημείο που εντάσσεται στις απειλές του πίνακα SWOT είναι η χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό της χώρας, δεδομένου ότι οι δαπάνες για την παιδεία είναι πολύ μικρές αναλογικά με τις ανάγκες που υπάρχουν. Η γραφειοκρατία αποτελεί απειλή διότι βάζει

φραγμό στη δυνατότητα για ευελιξία, πράγμα που σημαίνει ότι δεν μπορεί να έχει και προσαρμοστικότητα. Η κούραση των μαθητών, που προκύπτει από την πολύωρη παραμονή τους στο σχολείο, προστίθεται στη λίστα των απειλών. Σημειώνεται επίσης ως απειλή, η εναρμόνιση με τις τεχνολογικές εξελίξεις, επειδή η τεχνολογία αλλάζει διαρκώς και υπάρχει δυσκολία στο να την ακολουθήσουμε. Βέβαια, στα σχολεία η τεχνολογία είναι εναρμονισμένη με ένα απαρχαιωμένο στάδιο γιατί δεν έχει εξασφαλιστεί το απαιτούμενο κόστος για τον εκσυγχρονισμό της.

5.4 Στρατηγικές Επιλογές

Οι στρατηγικές επιλογές είναι το μέσον για να οδηγηθούμε στον στρατηγικό σχεδιασμό και αποτελούν οδηγό για δράσεις οι οποίες βοηθούν στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων.

Εφόσον έχει κατασκευαστεί ο πίνακας της SWOT analysis, ξεκινώντας από τις Δυνάμεις, μπορούμε να ενισχύσουμε την δωρεάν φύλαξη με προσθήκη δωρεάν σίτισης για όλες τις σχολικές μονάδες. Ως προς την επιστημονική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, είναι δυνατή η παρακολούθηση επιμορφώσεων, ώστε να συμβαδίζουν οι γνώσεις των εκπαιδευτικών με νέες σύγχρονες εκπαιδευτικές πρακτικές, ενισχύοντας έτσι την εφαρμογή της δια βίου μάθησης. Ως προς τους σχολικούς εκπαιδευτικούς ομίλους, μπορούμε να τους αξιοποιήσουμε ως προτέρημα εάν θεσπιστεί η δυνατότητα απόκτησης τίτλων, όπως πιστοποιητικό γλωσσομάθειας και ψηφιακών δεξιοτήτων, μέσω συστηματικής και επιτυχούς παρακολούθησής τους.

Παράλληλα, οι Αδυναμίες θα πρέπει να μετατραπούν σε Δυνάμεις, μέσω των στρατηγικών επιλογών. Ως προς τον σχεδιασμό και την οργάνωση των εκπαιδευτικών ομίλων, να σχεδιάζονται τα εκπαιδευτικά αντικείμενα με βάση τα ενδιαφέροντα και τα ταλέντα των μαθητών, και όχι σύμφωνα με την περίσσεια ωρών των εκπαιδευτικών, έτσι ώστε οι μαθητές να έχουν επιπλέον κίνητρα για την παρακολούθηση του ολοήμερου και οι δράσεις να υλοποιούνται αποτελεσματικά. Για τη βελτίωση των υποδομών, θα πρέπει να διατεθούν επιπλέον πόροι ώστε να διαμορφωθούν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την εύρυθμη λειτουργία του αναβαθμισμένου ολοήμερου σε κάθε σχολική μονάδα. Αυτό πρακτικά σημαίνει τη διαμόρφωση των αναγκαίων χώρων για το ολόημερο καθώς και την απόκτηση υλικοτεχνικού εξοπλισμού για κάθε προαπαιτούμενη διαδικασία (ανάπαυση, σίτιση, άθληση και δημιουργική απασχόληση) των μαθητών. Ως προς την αντίσταση στην αλλαγή, επιβάλλεται η διαμόρφωση κουλτούρας αλλαγής στον τομέα της εκπαίδευσης συνολικά, ώστε τα εμπλεκόμενα μέλη να πειστούν για την αναγκαιότητα της αλλαγής και να συμμορφώνονται με αυτήν. Επιπλέον, η πρόσληψη προσωπικού όλων των προαναφερθέντων στην ανάλυση ειδικοτήτων είναι επιβαλλόμενη. Τέλος, προκειμένου να είναι λειτουργικό όλο το εγχείρημα που ονομάζεται αναβαθμισμένο ολόημερο θα πρέπει να υπολογισθεί και να εφαρμοστεί η βέλτιστη αναλογία μαθητών ανά δάσκαλο, με τη δημιουργία τμημάτων μικρότερων σε αριθμό μαθητών.

Συνεχίζοντας, οι στρατηγικές επιλογές έχουν στόχο την αξιοποίηση των Ευκαιριών που έχουν προαναφερθεί. Αναλυτικά, εφόσον υπάρχουν διαθέσιμοι

εκπαιδευτικοί και το σχολείο έχει ανάγκη από στελέχωση, να δρομολογηθούν προσλήψεις μόνιμου διδακτικού προσωπικού που να καλύπτει τις ανάγκες αυτές και σε αριθμό και σε εξειδίκευση ανά αντικείμενο. Η χρηματοδότηση μέσω φορέων όπως το ΕΣΠΑ, καθώς και οι δωρεές, μπορούν να αποτελέσουν το μέσον για την εφαρμογή των παραπάνω στρατηγικών επιλογών που έχουν οικονομικό κόστος. Ο τρόπος που έχει υλοποιηθεί και εφαρμόζεται στο παρόν το αναβαθμισμένο ολοήμερο σε άλλες χώρες, μπορεί να αποτελεί το εφαλτήριο για την υιοθέτηση καλών πρακτικών, οι οποίες θα αυξήσουν την αποτελεσματικότητα και την αξιοπιστία του. Εκ παραλλήλου, προς τον σκοπό αυτό, η συνεργασία με σχολεία του εξωτερικού θα επιφέρει πολλαπλά οφέλη, όχι μόνο στην εκπαίδευση, αλλά και σε άλλους τομείς, όπως για παράδειγμα στην ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ των χωρών κ.ά. Από την άλλη, στο κομμάτι που αφορά την εξυπηρέτηση των εργαζόμενων γονέων, επειδή η ανάγκη για φύλαξη και εκπαίδευση των παιδιών τους κατά τις ώρες που εργάζονται μπορεί να θεωρηθεί και δεδομένη, θα πρέπει να αυξηθεί η ικανοποίησή τους από το ολοήμερο.

Με αυτόν τον τρόπο, θα μπορέσει να αντιμετωπιστεί και η Απειλή που αποτελεί η έλλειψη εμπιστοσύνης των γονέων προς το σχολείο. Με την αύξηση της συχνότητας και της ποιότητας επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς, αναμένεται και καλύτερη σχέση των γονέων με το σχολείο στην ολότητά του. Ως προς τη βασικότερη απειλή του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου, δηλαδή τον σχεδιασμό και την οργάνωσή του από το Υπουργείο, θα πρέπει συγκεκριμένα, να δοθεί η απαιτούμενη σημασία και ο απαραίτητος χρόνος για τον ορθολογικό σχεδιασμό του αναβαθμισμένου ολοήμερου και με βάση αυτόν να οργανωθεί. Αναφορικά με τους ανταγωνιστές του αναβαθμισμένου ολοήμερου, ο σωστός σχεδιασμός, η εφαρμογή και επαναξιολόγησή του, συνιστούν ταυτόχρονα το μέσο για την ενδυνάμωση του θεσμού του ολοήμερου και την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς του. Δαπανώντας περισσότερα για την παιδεία, συνεπώς και για το ολοήμερο, το κράτος θα πραγματοποιήσει μια επένδυση μεγάλου βεληνεκού, η οποία θα βοηθήσει να ξεπεραστούν οι προαναφερθείσες δυσκολίες. Αναφορικά με τη γραφειοκρατία, η λύση για την αντιμετώπισή της είναι η εφαρμογή ποιότητας στον εκπαιδευτικό οργανισμό. Για την κούραση των μαθητών, που αποτελεί για αυτούς ανασταλτικό παράγοντα για συστηματική φοίτηση στο αναβαθμισμένο ολοήμερο, θα πρέπει να δημιουργηθούν χώροι και τρόποι για να ξεκουράζονται οι μαθητές. Καταλήγοντας, με δεδομένο ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις προχωρούν με ραγδαίους ρυθμούς, η χρήση ψηφιακών εργαλείων και εφαρμογών σε μεγαλύτερη κλίμακα θα διευκολύνει την οργάνωση και την ίδια την εκπαιδευτική διαδικασία, μέσω της συνεχούς ενημέρωσης των συστημάτων για αλλαγές στην τεχνολογία.

Συνεκδοχικά, εφαρμόζοντας την ανάλυση SWOT γίνεται αντιληπτή η χρησιμότητα του εργαλείου μέσω του οποίου διαμορφώνονται οι στρατηγικές επιλογές. Διευρύνει το πεδίο θέασης του όλου, μειώνει τις πιθανότητες λήψης λανθασμένων αποφάσεων και συνδράμει στην δημιουργία της στρατηγικής στοχοθεσίας και στον στρατηγικό σχεδιασμό της οργάνωσης των δράσεων προς την επίτευξή της.

6. Συμπεράσματα – Συζήτηση – Προτάσεις

Στην παρούσα διπλωματική εργασία έγινε προσπάθεια να σκιαγραφηθεί το αναβαθμισμένο ολοήμερο πρόγραμμα που εφαρμόζεται στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Η ερευνητική διαδικασία συνολικά, από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, την ποσοτική έρευνα προς τους γονείς και την ποιοτική έρευνα με τους εκπαιδευτικούς, οδήγησε στις στατιστικές αναλύσεις, περιγραφική και επαγωγική, και στην ανάλυση SWOT. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε κάποιους ερευνητικούς περιορισμούς, ως προς τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας. Αφενός, λόγω του σχετικά μικρού μεγέθους του δείγματος (324 συμμετέχοντες), δεν θεωρείται ασφαλές να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα στον συνολικό πληθυσμό. Για να γίνει γενίκευση θα πρέπει το δείγμα να είναι τέτοιο, ώστε να θεωρείται αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού. Θα είχε ενδιαφέρον, να γίνει μια παρόμοια έρευνα σε αρκετά μεγαλύτερο δείγμα, για να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα, όμως ενδεχομένως για τη διενέργειά της να αυξανόταν σημαντικά το κόστος. Επιπλέον, περιορισμοί που λήφθηκαν υπόψιν για την εξαγωγή συμπερασμάτων, ήταν η αδυναμία ελέγχου του επιπέδου ειλικρίνειας όσων συμμετείχαν στην έρευνα και κατά συνέπεια η δυσκολία να ελέγξουμε τον βαθμό στον οποίο οι απαντήσεις που έδωσαν ήταν ακριβείς. Πάραυτα, έπειτα από τον συνδυασμό των ερευνητικών μεθόδων που χρησιμοποιήσαμε με τη βιβλιογραφία, προέκυψαν ευρήματα τα οποία εδώ αναφέρουμε συνοπτικά και σχηματίζουν τη συνολική εικόνα του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου.

Αρχικά, κατά την ερευνητική διαδικασία, προέκυψαν ερευνητικές υποθέσεις, των οποίων τα αποτελέσματα έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Μέσα από τους ελέγχους ανεξαρτησίας των μεταβλητών, επαληθεύτηκαν πέντε (5) από τις έξι (6) συνολικά ερευνητικές υποθέσεις. Αφενός, η επαγγελματική κατάσταση των γονέων είναι παράγοντας που επηρεάζει το αν θα κάνουν χρήση του ολοήμερου και μέχρι ποια ώρα. Επίσης, προκύπτει ότι υπάρχει συσχέτιση της συνολικής ικανοποίησης των γονέων από το ολοήμερο με την ώρα που παραλαμβάνουν τα παιδιά από το σχολείο, δηλαδή φάνηκε από τον έλεγχο ότι οι γονείς που αφήνουν τα παιδιά τους περισσότερες ώρες στο ολοήμερο είναι πιο ικανοποιημένοι από αυτούς που τα αφήνουν λιγότερο. Βασικό εύρημα της εργασίας αποτελεί το γεγονός ότι υπάρχει σχέση της συνολικής ικανοποίησης των γονέων με τη συχνότητα επικοινωνίας και τη σχέση συνεργασίας που αναπτύσσουν με τους εκπαιδευτικούς. Παρόμοια ευρήματα αναφέρει και έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 30.279 γονέων από 27 διαφορετικές πολιτείες των Η.Π.Α., όπου διαπιστώθηκε ότι αυξάνεται σημαντικά η ικανοποίηση των γονέων όταν λαμβάνουν συχνή και έγκαιρη ενημέρωση για τα παιδιά τους από το σχολείο που φοιτούν (Friedman, Bobrowski, & Markow, 2007). Επιπλέον, στην παρούσα εργασία επιβεβαιώθηκε ότι η σχέση συνεργασίας γονέων – εκπαιδευτικών και η επάρκεια του αριθμού των εκπαιδευτικών είναι παράγοντες που επηρεάζουν την ικανοποίηση των γονέων από την προετοιμασία των μαθητών για τα μαθήματα της επόμενης μέρας.

Ως προς τα στατιστικά αποτελέσματα της έρευνας, εντύπωση προκαλεί το ότι το 63% των γονέων ενημερώνεται για αλλαγή στο πρόγραμμα του ολοήμερου μόλις την προηγούμενη ημέρα, ενώ παρόμοιο ποσοστό γονέων (62%) απάντησε ότι δεν λαμβάνει ποτέ ενημέρωση για θέματα που αφορούν το ολοήμερο, καταδεικνύοντας την άμεση αναγκαιότητα για ενίσχυση της επικοινωνίας και των σχέσεων του σχολείου με τους γονείς. Σχετικά με τη φροντίδα των παιδιών για τη σίτιση και την ξεκούρασή τους, οι γονείς φαίνεται πως δεν είναι αρκετά ικανοποιημένοι από το ολοήμερο, το οποίο προκύπτει και από τις απόψεις των εκπαιδευτικών που επιβεβαιώνουν την έλλειψη υποδομών για σίτιση και ξεκούραση των μαθητών.

Από την άλλη, ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα του ολοήμερου, όπως εφαρμόζεται σήμερα, είναι η προετοιμασία των μαθητών για τα μαθήματα της επόμενης μέρας, γεγονός που προκύπτει και από τις δύο έρευνες, ποσοτική και ποιοτική. Συμπληρωματικά, η ανοιχτή ερώτηση προς τους γονείς έδωσε τη δυνατότητα να αναπτύξουν τη σκέψη τους ελεύθερα και διαμόρφωσαν την ευρύτερη εικόνα της κοινής γνώμης αναφορικά με το αναβαθμισμένο ολοήμερο. Εκτός από την ανάγκη για βελτίωση των υποδομών και την ανάγκη επαρκούς στελέχωσης του αναβαθμισμένου ολοήμερου – ανάγκες τις οποίες επεσήμαναν και στις συνεντεύξεις τους οι εκπαιδευτικοί – οι γονείς εξέφρασαν την επιθυμία να υπάρχει δομημένο πρόγραμμα και οι δραστηριότητες μέσω των εκπαιδευτικών ομίλων να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των παιδιών τους. Επιπλέον, η ποιότητά τους να είναι τέτοια, ώστε να μην χρειάζεται να δαπανούν σε εξωσχολικές δραστηριότητες που επιβαρύνουν τον οικογενειακό προϋπολογισμό.

Επιπρόσθετα, μέσα από τις συνεντεύξεις της ποιοτικής έρευνας, οι εκπαιδευτικοί μοιράστηκαν τις απόψεις τους, δίνοντας μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο ως εσωτερικοί χρήστες του. Οι απόψεις αυτές συνέβαλλαν στη διαδικασία της ανάλυσης SWOT και μας οδήγησαν στη σύνταξη προτάσεων για στρατηγικές επιλογές που αφορούν στην ενίσχυση και εδραίωση του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι οι εκπαιδευτικοί έδωσαν ιδιαίτερη βαρύτητα στην έννοια του προγραμματισμού και ανέδειξαν το πρόβλημα της μη στελέχωσης του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου και του Ολοήμερου γενικότερα από Ειδικούς Παιδαγωγούς και Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό για τους μαθητών που χρήζουν επιπρόσθετης στήριξης.

Συμπερασματικά, είναι σημαντικό οι γονείς να έχουν συχνότερη επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς, ώστε τα παιδιά να λαμβάνουν τα μέγιστα από την εκπαιδευτική διαδικασία και με την ενίσχυση της καλής σχέσης συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς να αυξηθεί η ικανοποίηση των γονέων από το ολοήμερο.

Από την άλλη, το Υπουργείο Παιδείας θα πρέπει να αντιμετωπίσει τον θεσμό του αναβαθμισμένου ολοήμερου με την δέουσα προσοχή, γιατί επιβεβαιώνεται μέσα από την ποσοτική και την ποιοτική έρευνα η ανάγκη για την σύνταξη ενός στρατηγικού σχεδίου που να ανταποκρίνεται στα νέα σύγχρονα δεδομένα που κινείται πανευρωπαϊκά ο τομέας της εκπαίδευσης. Οι γονείς που είναι θετικά προσκείμενοι στο αναβαθμισμένο ολοήμερο, είναι της άποψης ότι μπορεί να εξελιχθεί σε αξιόλογο

θεσμό, όπως προέκυψε από την καταγραφή των απόψεών τους. Συνεπώς, η επένδυση στην παιδεία συνολικά, αλλά και στο αναβαθμισμένο ολοήμερο ειδικότερα είναι επιβεβλημένη.

Για την ενίσχυση του θεσμού επιβάλλεται η συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων, του Υπουργείου, των σχολικών μονάδων, των εκπαιδευτικών και των γονέων, προκειμένου να αναδειχτεί η καινοτομία των υπηρεσιών που προσφέρει. Θα μπορούσε το αναβαθμισμένο ολοήμερο να παρέχει πιστοποιητικό γλωσσομάθειας ή γνώσης υπολογιστών, να δέχεται χορηγίες για την υλικοτεχνική του υποστήριξη, συμπληρωματικά με τις δωρεές που μπορεί να λαμβάνει τώρα, ώστε να γίνει ισχυρός ανταγωνιστής των δομών που προσφέρουν παρόμοια υπηρεσία.

Για τους μαθητές το σχολείο είναι πηγή χαράς και δημιουργίας, συνεπώς θα πρέπει η φιλοσοφία του σχολείου να βασίζεται στην ομαδοσυνεργατικότητα. Η εδραίωση του θεσμού του αναβαθμισμένου ολοήμερου προϋποθέτει μια αναγκαστική περίοδο προσαρμογής, αλλά αν ο στόχος είναι η αριστεία, βάσει των αρχών ποιότητας, θα πρέπει να δείξουμε προσαρμοστικότητα στην αλλαγή ώστε να ωφεληθούμε από αυτά που έχει να προσφέρει.

Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα στερείται οράματος. Προϋπόθεση για να προοδεύσει η εκπαίδευση συνολικά είναι η έμπνευση οράματος ώστε, μέσω της ηγεσίας, να μεταλαμπαδεύσει σε όσους μετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, την αποστολή και τον σκοπό της. Η δημιουργία κουλτούρας οργανισμού ποιότητας είναι το μέσον προς την επίτευξη αυτού του οράματος. Το αναβαθμισμένο ολοήμερο έχει προοπτικές. Οι στρατηγικοί στόχοι για την ανάπτυξη του αναβαθμισμένου ολοήμερου μπορεί να είναι η προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού μαθητών καθώς και η διάδοση του αναβαθμισμένου ολοήμερου στην ευρύτερη κοινωνία. Μέσα από μία διαδικασία αναβάθμισης της ποιότητας με σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών των χρηστών του, γονέων, μαθητών και εκπαιδευτικών, θα έχει τη δυνατότητα εφαρμογής της αλλαγής στο σχολικό περιβάλλον και στην εκπαίδευση γενικότερα. Η διαχείριση της αλλαγής ως διαδικασία είναι δύσκολη, υπό την έννοια ότι η κοινωνία πρέπει να είναι προετοιμασμένη για αυτή. Παράλληλα, προϋποθέτει μελέτη, προσεκτικό και σωστό σχεδιασμό και υποδομές ώστε να είναι εφαρμόσιμη. Για να γίνει δεκτή η αλλαγή, πρέπει όσοι μετέχουν σε αυτή να αισθάνονται την ανάγκη για αλλαγή, να έχουν πειστεί ότι είναι απαραίτητη.

Όσον αφορά το αναβαθμισμένο ολοήμερο, οι ανάγκες υπάρχουν και είναι εμφανείς. Οι αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον είναι συνεχείς και ενισχύουν την ανάγκη για ευελιξία. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τη γραφειοκρατική διοίκηση που εφαρμόζεται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αν η κοινωνία πειστεί για όλα όσα εν δυνάμει μπορεί να προσφέρει το αναβαθμισμένο ολοήμερο, τότε θα μπορεί να το στηρίξει έμπρακτα ως θεσμό και θα έχει σημαντικό αντίκτυπο συνολικά στον τομέα της εκπαίδευσης.

Συνοψίζοντας, μια πρόταση για περαιτέρω διερεύνηση του αναβαθμισμένου ολοήμερου θα μπορούσε να σχετίζεται με μέτρηση ικανοποίησης των άμεσων

εσωτερικών χρηστών του, μαθητών και εκπαιδευτικών. Θα μπορούσε ακόμα να διερευνηθεί η επίδραση του αναβαθμισμένου ολόημερου στην ψυχολογία των μαθητών και στις σχέσεις της οικογένειας, ως μια κοινωνική μελέτη.

Βιβλιογραφία

- Abdi, M., Azadegan-Mehr, M., & Ghazinoory, S. (2011). SWOT methodology: a state-of-the-art review for the past, a framework for the future. *Journal of Business Economics and Management*(1), σσ. 24-48.
- Aguilar, F. (1967). *Scanning the Business Environment*. New York: MacMillan.
- Appel, S., & Rutz, G. (1998). *Handbuch Ganztagschule: Konzeption, Einrichtung und Organization*. Schwalbach: Wochenschau.
- Bryson, J., & Alston, F. (2005). *Creating Your Strategic Plan: A Workbook for Public and Nonprofit Organizations*. Mishawaka: Jossey-Bass.
- Bundeskanzleramt. (2020). *Aus Verantwortung für Österreich. Regierungsprogramm 2020–2024*. Vienna: Bundeskanzleramt, .
- Busemayer, M. (2015). *Skills and Inequality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Claridge, J. (2017). *Working with Kids*. Ανάκτηση από Learning Mentor: <https://www.workingwithkids.co.uk/learning-mentor.html>
- Coleman, J. (1991). Η έννοια της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών. Στο Μ. Κελλανίδης, *Κράτος Πρόνοιας και Εκπαίδευσης* (σσ. 427-448). Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Coombs, P. H. (1968). *The World Educational Crisis: A Systems Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Cooper, H. (2007). *The battle over homework: Common Ground for Administrators Teachers , and Parents*. United States Of America: Corwin Press.
- Darós Parente, C. (2020). Compared analysis of the school day in European union countries. *Scielo*, 50, σσ. 78-94. doi:<https://doi.org/10.1590/198053146760>
- Dobson, P. W., & Starkey, K. (1994). *The Strategic Management Blueprint*. Oxford: Blackwell.
- Eurydice. (2022, 05 30). *Eurydice- Ευρωπαϊκή Επιτροπή*. Ανάκτηση από Επίσημος Ιστοτοπος Ευρωπαϊκής Ένωσης: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/organosi-toy-ekpaideytikoy-systimatos-kai-tis-domis-toy>
- Everard, K. B., & Morris, G. (1999). *Αποτελεσματική Εκπαιδευτική Διοίκηση*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Fahey, L., & King, W. R. (1977, August). Environmental Scanning for Corporate Planning. *Business Horizons*, σσ. 61-77.
- Friedman, B. A., Bobrowski, P. E., & Markow, D. (2007). Predictors of parents' satisfaction with their children's school. *Journal of Educational Administration*, 45(3), σσ. 278-288.
- Goddard, Y. L., Miller, R., Larsen, R., Goddard, R., Jakob, R., Madsen, J., & Schroeder, P. (2010). Connecting principal leadership, teacher collaboration and student achievement with a student. *Parer presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association*. Denver: ERIC.
- Hansen, J. R. (2011). Application of Strategic Management Tools After an NPM Inspired Reform: Strategy as Practice in Danish Schools. *Administration & Society*, 43(7), σσ. 770-806.
- Helms, M., Rodriguez, M., Rios, M., & Hargrave, W. (2011). Entrepreneurial potential in Argentina: a SWOT analysis, Competitiveness Review. *An International Business Journal Incorporating Journal of Global Competitiveness*, 21(3).
- Hill, T., & Westbrook, R. (1977, February). SWOT analysis: It's time for a product recall. *Long Range Planning*, σσ. 46-52.

- Houlberg, K., & al, e. (2016). *OECD Review of Policies to Improve the Effectiveness of Resource Use in Schools: Country Background Report for Denmark*. Copenhagen Government Research (KORA): Danish Institute for Local and Regional .
- Hoy, W., & Miskel, C. (2013). *Educational Administration: theory, research and practice*. New York: McGraw-Hill.
- King, R. K. (2004). Enhancing SWOT analysis using triz and the bipolar conflict graph: A Case Study on the Microsoft Corporation. *Proceedings of TRIZCON 2004, 6th Annual Altshuller Institute*.
- Koch, A. J. (2000). SWOT Does Not Need to be Recalled: It Needs to be Enhanced. Ανάκτηση από <https://www.westga.edu/~bquest/2001/swot2.htm>
- Loizou, E. (2019). *Constructive Play. Children's Play skills and Teacher's Involvement*. Nicosia: Early Childhood Research Lab.
- Mitterer, K., & Seisenbacher, M. (2020). *Fact Sheets: Pflichtschule und Tagesbetreuung Grundlagen und Finanzierung*. Ανάκτηση από KDZ - Zentrum für Verwaltungsforschung, Wien: <https://www.kdz.eu/de/wissen/studien/fact-sheets-pflichtschule-und-tagesbetreuung>
- Nusche, D. e. (2016). *OECD Reviews of School Resources: Austria 2016, OECD Reviews of School*. Paris: OECD Publishing. Ανάκτηση από <https://dx.doi.org/10.1787/9789264256729-en>
- Nyarku, K., & Agyapong, G. (2011). Rediscovering SWOT Analysis: The Extended Version. *Academic Leadership: The Online Journal*, 9(2).
- OECD. (2020). *PISA 2018 Results (Volume V): Effective Policies, Successful Schools*. Paris: OECD. Ανάκτηση από <https://dx.doi.org/10.1787/ca768d40-en>
- Pashiardis, P. (1996). Environmental scanning in educational organizations: uses, approaches sources and methodologies. *International Journal of Educational Management*, 10(3).
- Preble, J. F., Rau, P. A., & Reichel, A. (1988). The Environmental Scanning Practices of U.S. Multinationals in the Late 1980's. *Management International Review*, σσ. 4-14.
- Schneider, S. C., & De Meyer, A. (1991). Interpreting and responding to strategic issues: the impact of national culture. *Strategic Management Journal*, 12(4), σσ. 307-320.
- Terry, P. T. (1977). Mechanisms for environmental scanning. *Long Range*(10), σσ. 2-9.
- Thomas, P. S. (1974). Environmental Analysis for Corporate Planning. *Business Horizons*, σσ. 27-38.
- Villa , R., Thousand, J., & Nevin, A. (2004). *A guide to co-teaching: Practical tips for facilitating student learning*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Waerness, K. (1990). *Changing Patterns of European Family Life: A comparative analysis of 14 European countries*. New York: Routledge.
- World Bank. (2019). *Selected Cases Studies in the Expansion of Student Learning Time. A Background Paper to inform the preparation of the project Transforming Croatia: Better Schools, Better Learning, Better Life*. Unpublished.
- Αναγνωστοπούλου, Μ., Αρβανίτη, Ι., Βασιλά, Β., Κόπτσης, Α., Κουτσουπιάς, Φ., Μαρτίδου, Ρ., . . . Τσιπούρας, Σ. (2013). *Το Ολόημερο Σχολείο στην Ελλάδα. Μελέτη, Προβληματισμοί και προτάσεις για ένα διαφορετικό σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.
- Ανδρέου, Α., & Παπακωνσταντίνου, Γ. (1994). *Εξουσία και οργάνωση-διοίκηση του εκπαιδευτικού συστήματος*. Αθήνα: Λιβάνη.

- Αρβανίτη, Ι. (2006). Η θεσμοθέτηση και η εξέλιξη του ολοήμερου σχολείου στην Ελλάδα. Στο Α. Κυριδής, Ε. Τσακίριδου, & Ι. Αρβανίτη, *Το ολοήμερο δημοτικό σχολείο στην Ελλάδα* (σσ. 13-84). Θεσσαλονίκη: Τυπωθήτω.
- Ασωνίτη, Α. (2020). *Κέντρα Ξένων Γλωσσών στην Ελλάδα. Παρόν και Μέλλον*. Πάτρα: Αδημοσίευτη Διπλωματική Εργασία.
- Βαφέα, Α. (2000). *Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών: Ένας οδηγός για την εξωσχολική απασχόληση*. Αθήνα: ΚΕΘΙ.
- Βιτσιλάκη, Χ. (2007). *Κοινωνιολογική, Γνωστική και Εκπαιδευτική θεμελίωση του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Βιτσιλάκη, Χ., & Πυργιωτάκης, Ι. (2002). Το Ολοήμερο Σχολείο. Μια συνοπτική πρόταση για την εφαρμογή του στην πράξη. Στο Ι. Πυργιωτάκης, *Λειτουργία και Προοπτικές* (σσ. 29-35). Αθήνα: ΥΠΕΠΘ Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Γούπος, Θ., & Μήνας, Α. (2006). Η αναγκαιότητα του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου. *Σύγχρονοι Προσανατολισμοί στην Εκπαίδευση*, 5(2-6).
- Δάβουλου, Μ. (2017). Ανάπτυξη στρατηγικού σχεδιασμού σε επίπεδο σχολικής μονάδας. Θεωρητικές πτυχές και πρακτικές εφαρμογές στο πλαίσιο του νηπιαγωγείου. *4ο Συνέδριο Νέου Παιδαγωγού* (σσ. 168-179). Αθήνα: ίδρυμα Ευγενίδου.
- Δεμίρογλου, Π. (2009). Θεσσαλονίκη: ο Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο από τη σκοπιά των Εκπαιδευτικών. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ανάκτηση από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/28210>
- Δεμίρογλου, Π. (2010). *Το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο: Πλαίσιο λειτουργίας, χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών και πτυχές εκπαιδευτικής διαδικασίας*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Δεμίρογλου, Π. (2010). *Το Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο: Πλαίσιο λειτουργίας, χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών και πτυχές εκπαιδευτικής διαδικασίας*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Δήμου, Γ. (1999). *Φροντιστηριακή δραστηριότητα στην Ελλάδα. Εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Α' Πειραιά. (2023, 01 30). Ανάκτηση από Διεύθυνση Π.Ε. Α' Πειραιά: <https://dipe-peiraia.att.sch.gr/>
- Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Δ' Αθήνας. (2023, 01 30). Ανάκτηση από Διεύθυνση Π.Ε. Δ' Αθήνας: <http://dipe-d-athin.att.sch.gr/jupgrade/index.php>
- Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας. (2023, 01 30). Ανάκτηση από Διεύθυνση Π.Ε. Β' Αθήνας: <https://dipe-v-ath.att.sch.gr/>
- Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Γ' Αθήνας. (2023, 01 30). Ανάκτηση από Διεύθυνση Π.Ε. Γ' Αθήνας: <http://dipe-g-athin.att.sch.gr/>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή/ΕΑΣΕΑ/Ευρυδική. (2020). *Ισότητα και σχολική εκπαίδευση στην Ευρώπη: Δομές, πολιτικές και επιδόσεις των μαθητών*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Θωίδης, Ι., & Χανιωτάκης, Ν. (2018). *Ολοήμερο Σχολείο, Παιδαγωγικές και Κοινωνικές Διαστάσεις*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Ιωακειμίδης, Π. (2011). *Η θεατρική αγωγή στο προαιρετικό ολοήμερο σχολείο: εμπειρική διερεύνηση στα δημοτικά σχολεία της Κρήτης*. (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή). Πανεπιστήμιο Κρήτης, Κρήτη.

- Κανλής, Π. (2012). Εγκατάλειψη της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, Εργασία και Κοινωνικός Αποκλεισμός (Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή εργασία). Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Καράλλης, Γ. (2007). Το στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης της σχολικής μονάδας ως μέρος της διαδικασίας αυτονόμησής της. *Δελτίο Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου*(9), σσ. 1-4. Ανάκτηση 01 23, 23, από https://www.pi.ac.cy/pi/files/tekmiriosi/ekdoseis/deltia/deltio09_apr_dec2007.pdf
- Καραμεσίνη, Μ. (2008). «Η ισότητα των φύλων στην απασχόληση: επισκόπηση και αποτίμηση των πολιτικών της τελευταίας δεκαετίας στην Ελλάδα». Στο Μ. Στρατηγάκη, & Μ. Στρατηγάκη (Επιμ.), *Πολιτικές ισότητας των φύλων, ευρωπαϊκές κατευθύνσεις και εθνικές πρακτικές* (σσ. 279-328). Αθήνα: Gutenberg.
- Κάτσικας, Χ., & Καββαδίας, Γ. Κ. (2000). *Η ανισότητα στην ελληνική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κελπανίδης, Μ. (1991). *Κράτος Πρόνοιας και Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Κυριακοπούλου, Ε. (2006). Ολοήμερο σχολείο, ευρωπαϊκή εμπειρία, ερευνητικά δεδομένα. *20ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό συνέδριο «Ολοήμερο σχολείο: 10 χρόνια μετά. Εμπειρίες-Προοπτικές»* (σσ. 290-306). Κρήτη: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Μπρίνια, Β. (2008). *Management Εκπαιδευτικών Μονάδων και Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Αφοί Σταμούλη.
- Μυλωνάκου-Κεκέ, Η. (2009). *Συνεργασία σχολείου, οικογένειας και κοινότητας: θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές εφαρμογές*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Παπαναστασίου, Ε., & Παπαναστασίου, Κ. (2016). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Λευκωσία: Ιδιωτική Έκδοση.
- Παπαχρήστου, Μ. (2022). Το ολοήμερο δημοτικό σχολείο. Κριτική αποτίμηση ενός θεσμού. *Κοινωνική Πολιτική*(16), σσ. 30-42.
- Σαΐτης, Χ. (2005). *Οργάνωση και Λειτουργία Σχολικών Μονάδων*. Αθήνα: Ιδ. Έκδοση.
- Σαλτερής, Ν. (2005). "Το Ολοήμερο Σχολείο, ως νέα πραγματικότητα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: Μια διαδοχική επιλεκτική προσέγγιση στηριγμένη στις απόψεις διευθυντών Ολοήμερων Σχολείων". Στο Α. Μαρκαντωνάτου, & Ν. Σαλτερής, *Ολοήμερο Σχολείο. Κοντινά και μακρινά πλάνα* (σσ. 43-52). Αθήνα: Ταξιδευτής.
- Σπυρίδης, Π. (2023, 01 22). Οργανωμένες Αθλητικές Δραστηριότητες. Ανάκτηση από https://www.paidiatriki.gr/organomenes_a8litikes_drastiriotites/
- Σταυροθανασοπούλου, Π. (2017). Ο ρόλος του Διευθυντή και του Συλλόγου Διδασκόντων στο σχεδιασμό και προγραμματισμό του εκπαιδευτικού έργου στη Σχολική Μονάδα. Στο *Αδημοσίευτη Διπλωματική Εργασία*. Πάτρα: Ιδρυματικό Αποθετήριο ΕΑΠ.
- Τζιαφά, Χ. (2017). *Προετοιμασία και μελέτη του μαθητή στα Κέντρα Μελέτης*. Βόλος: Αδημοσίευτη Πτυχιακή Εργασία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
- Τζωρτζιάκης, Κ., & Τζωρτζιάκη, Α. (2002). *Οργάνωση και Διοίκηση, Μάνατζμεντ - Νέες ιδέες και τεχνικές στο 21ο αιώνα*. Αθήνα: Rosili.
- Τσιάκκικρος, Α. (2015). Η στρατηγική πρόγνωση του μέλλοντος - Εισαγωγή στην έννοια της στρατηγικής. Στο Π. Πασιαρδής, *Διαχείριση αλλαγής, σχολική αποτελεσματικότητα και στρατηγικός σχεδιασμός-Τόμος II: Στρατηγικός σχεδιασμός στην εκπαίδευση* (σσ. 49-95). Αθήνα: Έλλην.

- Υφαντή, Α., & Καραντζής, Ι. (2010). Απόψεις εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής για το ολοήμερο νηπιαγωγείο: Μια μελέτη περίπτωσης. *Επιθεώρηση Διοικητικής Επιστήμης: Διοικητική Ενημέρωση*(52), σσ. 71-82.
- Φλουρής, Γ. (1983). *Αναλυτικά προγράμματα για μια νέα εποχή στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Φραγκουδάκη, Α. (1985). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα : Παπαζήση.
- Χαλκιαδάκη , Α. (2013). Ολοήμερο δημοτικό σχολείο στην Ελλάδα: η εισαγωγή και η εξελικτική πορεία του θεσμού στην ελληνική σχολική πραγματικότητα (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή). Κρήτη, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Ανάκτηση από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/29527>

Νόμοι /Υπουργικές Αποφάσεις

- Νόμος 2545/40 «περί ιδιωτικών σχολείων, φροντιστηρίων, οικοτροφείων».
- Νόμος 682/1977
- Νόμος 2525/1997
- Νόμος 1324/2016
- Νόμος 4957/2022, Άρθρο 371
- Νόμος 141/21.07.2022, Άρθρο 371
- Νόμος 4957/2022
- Φ.13.1/767/Γ1/884/3.9.1998
- Φ.13.1/899/Γ1/1074/26.10.1998
- Φ.13.1/885/88609/3.9.2002
- Φ.50/57/26650/Γ1/17.3.2003
- Φ.3447/91696/Γ1/2.9.2003
- Φ.3/967/103528/Γ1/24.08.2010
- ΦΕΚ 146419/Δ1
- ΦΕΚ 1397/Β/22.10.2001
- ΦΕΚ 1471/2002
- ΦΕΚ 1139/2006
- ΦΕΚ 509/Β/20.4.2006
- ΦΕΚ 804/2010
- ΦΕΚ 3791/13.08.2016
- ΦΕΚ 1800/2017
- ΦΕΚ Β 4215/10.8.2022
- ΦΕΚ 141/2022
- Υ.Α.Φ.31/94185/Δ1
- Υ.Α. Φ.7/ΦΜ/98404/Δ1
- Προεδρικό Διάταγμα 79/2017

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το παρόν ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε γονείς/ κηδεμόνες μαθητών/-τριών που φοιτούν στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ζητείται να απαντήσετε σε ερωτήσεις σχετικά με το Ολοήμερο σχολείο στο Δημοτικό και στο Νηπιαγωγείο. Οι απαντήσεις έχουν υποκειμενικό χαρακτήρα.

Η έρευνα διεξάγεται από τις φοιτήτριες Ανδριοπούλου Χριστίνα-Άννα και Βαλαβάνη Μαρία στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας με τίτλο: «*Το Αναβαθμισμένο Πρόγραμμα για το Ολοήμερο Σχολείο στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Παρούσα κατάσταση, δυνάμεις, αδυναμίες και προοπτικές*», του Π.Μ.Σ. Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων του τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, με επιβλέποντα τον καθηγητή Αθανάσιο Σπυριδάκο.

Η συμμετοχή στην έρευνα είναι ανώνυμη και εθελοντική. Τα στοιχεία που θα συλλεχθούν είναι εμπιστευτικά και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς και ακαδημαϊκούς σκοπούς. Αν αλλάξετε γνώμη σε οποιαδήποτε φάση της διαδικασίας, μπορείτε να αποχωρήσετε χωρίς να αποθηκευτούν οι απαντήσεις σας. Η έρευνα συμμορφώνεται πλήρως με τον Κανονισμό 679/2016 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και με τη σχετική ελληνική νομοθεσία (ν. 4624/2019).

Παρακαλείστε να απαντήσετε στο σύνολο των ερωτήσεων. Το ερωτηματολόγιο διαρκεί 5 λεπτά. Ελπίζουμε να βρείτε ενδιαφέρουσα τη διαδικασία απάντησης στις ερωτήσεις και σας ευχαριστούμε για τη συμβολή σας στην έρευνα! Σας ευχαριστούμε για τον χρόνο σας!

* Απαιτείται

1. Είστε *

- Πατέρας
- Μητέρα
- Κηδεμόνας

2. Ηλικία *

- 18-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61 και άνω

3. Οικογενειακή κατάσταση *

- Έγγαμος/ η
- Μονογονέας/ Διαζευγμένος-η
- Άγαμος

4. Μορφωτικό επίπεδο *

- Απόφοιτος Δημοτικού
- Απόφοιτος Γυμνασίου
- Απόφοιτος Λυκείου/ ΕΠΑΛ
- Απόφοιτος ΙΕΚ
- Απόφοιτος ΑΕΙ (Πανεπιστήμιο/ ΤΕΙ)
- Κάτοχος Μεταπτυχιακού
- Κάτοχος Διδακτορικού

5. Επάγγελμα *

- Άνεργος
- Ελεύθερος επαγγελματίας/ Επιχειρηματίας
- Δημόσιος υπάλληλος
- Ιδιωτικός υπάλληλος

6. Αριθμός παιδιών στην οικογένεια *

Η τιμή πρέπει να είναι αριθμός

7. Επιλέξτε τον αριθμό των παιδιών σας που φοιτούν... *

	0	1	2	3	4	5
στο Νηπιαγωγείο	☐	☐	☐	☐	☐	☐
στο Δημοτικό	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Τι ώρα παραλαμβάνετε το/τα παιδί/ά σας από το σχολείο; *

- 13:00-13:15 (δεν μένει/μένουν στο ολοήμερο)
- 15:00
- 16:00
- 17:30

9. Πόσο έγκαιρα ενημερώνεστε για έκτακτη αλλαγή στον προγραμματισμό/ διακοπή λειτουργίας του ολοήμερου; *

- Από την προηγούμενη εβδομάδα
- Την προηγούμενη μέρα
- Την ίδια ημέρα το πρωί
- Την ίδια ημέρα κατά το σχολασμα (πριν το ολοήμερο)
- Δεν γίνονται αλλαγές/ Δεν διακόπτεται η λειτουργία του ολοήμερου

10. Πόσο συχνά έχετε επικοινωνία με τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στο ολοήμερο; *

- Ποτέ
- Μία φορά το τρίμηνο
- Μία φορά τον μήνα
- Μία φορά την εβδομάδα
- Καθημερινά

11. Κρίνετε την σχέση συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς του ολοήμερου ως... *

- Άριστη
- Πολύ καλή
- Ικανοποιητική
- Μέτρια
- Μη ικανοποιητική
- Κακή

12. Κάθε πότε περίπου πραγματοποιούνται συναντήσεις για ενημέρωση γονέων σχετικά με θέματα που αφορούν το ολοήμερο; *

- Μία φορά το τρίμηνο
- Μία φορά τον μήνα
- Μία φορά την εβδομάδα
- Ποτέ

13. Σας έχει γίνει γνωστό το πρόγραμμα που ακολουθείται στο ολοήμερο; *

- Ναι
- Όχι
- Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ

14. Γιατί θα επιλέγατε/ έχετε επιλέξει το ολοήμερο πρόγραμμα; (Κατατάξτε τα παρακάτω με σειρά σημαντικότητας όπου 1=το πιο σημαντικό - 5=το λιγότερο σημαντικό) *

Φύλαξη παιδιών
Ξεκούραση/ Ελεύθερος χρόνος γονέα-κηδεμόνα
Προετοιμασία μαθητών για τα μαθήματα της επόμενης μέρας
Δραστηριότητες/ Επιπρόσθετες γνώσεις που προσφέρει στους μαθητές
Άλλοι λόγοι

15. Το ολοήμερο διαθέτει... *

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω
...δομημένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων;	☐	☐	☐
...επαρκή αριθμό εκπαιδευτικών;	☐	☐	☐
...επαρκή αριθμό τμημάτων;	☐	☐	☐
...χώρο σίτισης/τραπεζαρία;	☐	☐	☐
...χώρο ανάπαυσης;	☐	☐	☐

16. Επιλέξτε ποιο/ ποια από τα παρακάτω διαθέτει το ολοήμερο για την ανάπαυση των μαθητών. *

(Μπορείτε να επιλέξετε περισσότερα από 1)

- Παιχνίδια
- Καναπέδες
- Χαλιά/ Μοκέτα
- Γωνιά μαξιλαριών
- Γωνιά ανάγνωσης
- Βιβλιοθήκη
- Κρεβατάκια
- Άλλο

17. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από το ολόημερο ως προς την κάλυψη της ανάγκης των μαθητών για... *

	Απόλυτα	Πάρα πολύ	Πολύ	Ούτε πολύ, ούτε λίγο	Λίγο	Ελάχιστα	Καθόλου
μελέτη	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ξεκούραση	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
καθαριότητα	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
σίτιση	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
θέρμανση	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

18. Επιλέξτε έως 4 (τέσσερις) από τους παρακάτω παράγοντες που θεωρείτε ότι εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία του ολόημερου. *

Επιλέξτε το πολύ 4 επιλογές.

- Έλλειψη εκπαιδευτικών
- Συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς
- Έλλειψη προσωπικού καθαριότητας
- Έλλειψη ξεχωριστής αίθουσας ολόημερου
- Έλλειψη χώρου σίτισης
- Έλλειψη χώρου ανάπαυσης
- Έλλειψη εργαστηρίων
- Έλλειψη χώρων/ εξοπλισμού άθλησης
- Κανένα από τα παραπάνω
- Άλλο

19. Επιλέξτε έως 4 (τέσσερα) πιο σημαντικά μαθήματα που θεωρείτε ότι θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στο ολόήμερο πρόγραμμα *

Επιλέξτε το πολύ 4 επιλογές.

- Αγγλικών/ Ξένη γλώσσα
- Μουσική
- Χορός
- Αθλήματα
- Εικαστικά
- Πληροφορική/ Ψηφιακές δεξιότητες
- Θεατρική αγωγή/ Θεατρικό παιχνίδι
- Ρομποτική / STEM
- Αγωγή υγείας
- Άλλο

20. Το ολόημερο θα μπορούσε υπό προϋποθέσεις να αντικαταστήσει πλήρως ...

*

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ έντονα
...τα κέντρα μελέτης;	☐	☐	☐	☐	☐
...τα φροντιστήρια α ξένων γλωσσών;	☐	☐	☐	☐	☐
...εξωσχολικές αθλητικές δραστηριότητες;	☐	☐	☐	☐	☐
...εξωσχολικές πολιτιστικές δραστηριότητες;	☐	☐	☐	☐	☐

21. Με την επιστροφή του παιδιού από το σχολείο... *

Υπάρχει διαθέσιμος χρόνος και διάθεση του παιδιού για οικογενειακές δραστηριότητες.

σχεδόν καθόλου πάρα πολύ

22. Με την επιστροφή του παιδιού από το σχολείο... *

Το παιδί είναι κουρασμένο.

σχεδόν καθόλου πάρα πολύ

23. Με την επιστροφή του παιδιού από το σχολείο... *

Το παιδί κάνει εξωσχολικές δραστηριότητες.

καθόλου/καμία πολλές

24. Πόσο ικανοποιημένοι είστε από την προετοιμασία των μαθημάτων του παιδιού από το ολόημερο; *

καθόλου   απόλυτα

25. Πόσο ικανοποιημένοι είστε συνολικά από τη λειτουργία του ολόημερου; *

- Απόλυτα
- Πάρα πολύ
- Πολύ
- Ούτε λίγο, ούτε πολύ
- Λίγο
- Ελάχιστα
- Καθόλου

26. Με δυο λόγια πείτε μας την άποψή σας για το αναβαθμισμένο ολόημερο (αφορά τη λειτουργία από 16:00 - 17:30).

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Το παρόν ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες οι οποίοι έχουν εμπειρία στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Οι παρακάτω ερωτήσεις ζητούν τις ιδέες και τις απόψεις σας για το Ολοήμερο σχολείο στο Δημοτικό και στο Νηπιαγωγείο.

Η έρευνα διεξάγεται από τις φοιτήτριες Ανδριοπούλου Χριστίνα-Άννα και Βαλαβάνη Μαρία στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας με τίτλο: «*Το Αναβαθμισμένο Πρόγραμμα για το Ολοήμερο Σχολείο στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Παρούσα κατάσταση, δυνάμεις, αδυναμίες και προοπτικές*», του Π.Μ.Σ. Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων, του τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, με επιβλέποντα τον καθηγητή Αθανάσιο Σπυριδάκο.

Η συμμετοχή στην έρευνα είναι ανώνυμη και εθελοντική. Τα στοιχεία που θα συλλεχθούν είναι εμπιστευτικά και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς και ακαδημαϊκούς σκοπούς. Αν αλλάξετε γνώμη σε οποιαδήποτε φάση της διαδικασίας, μπορείτε να αποχωρήσετε χωρίς να αποθηκευτούν οι απαντήσεις σας. Η έρευνα συμμορφώνεται πλήρως με τον Κανονισμό 679/2016 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και με τη σχετική ελληνική νομοθεσία (ν. 4624/2019).

Ελπίζουμε να βρείτε ενδιαφέρουσα τη διαδικασία απάντησης στις ερωτήσεις και σας ευχαριστούμε για τη συμβολή σας στην έρευνα! Σας ευχαριστούμε για τον χρόνο σας!

Δημογραφικά στοιχεία

1. Ηλικιακό εύρος (25-35, 36-45, 46-55, 56-67)
2. Φύλο
3. Επίπεδο σπουδών
4. Ειδικότητα
5. Χρόνια υπηρεσίας
6. Θέση ευθύνης
7. Σχέση εργασίας με το ολοήμερο
8. Πόσα τμήματα ολοήμερου και μέχρι τι ώρα αντίστοιχα λειτουργούν στο σχολείο;

Ερωτήσεις ανοικτού τύπου

- 1) Ποια θεωρείτε ότι είναι τα **δυνατά σημεία** που παρουσιάζει στην οργάνωση και λειτουργία του το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο και Νηπιαγωγείο;
- 2) Ποιες **ανάγκες των μαθητών** θεωρείτε ότι καλύπτει το αναβαθμισμένο ολοήμερο?
- 3) Ποιες **ανάγκες των γονέων** θεωρείτε ότι καλύπτει το αναβαθμισμένο ολοήμερο?
- 4) Θεωρείτε ότι υπάρχουν ανάγκες είτε των μαθητών/ είτε των γονέων **που δεν καλύπτει** το ολοήμερο; (Αν ναι, ποιες;)
- 5) Η **ώρα της μελέτης στο ολοήμερο επαρκεί** για την ολοκλήρωση/ προετοιμασία των εργασιών της επόμενης μέρας;
- 6) **Τι θα μπορούσατε να προτείνετε για την εξέλιξη ή αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων** του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου Δημοτικού και Νηπιαγωγείου για την περαιτέρω ανάπτυξη και αναβάθμισή του;
- 7) **Αντιμετωπίζετε προβλήματα στο ολοήμερο;** (Αν ναι, ποια;)
- 8) Ποιες είναι οι **αδυναμίες** που παρουσιάζει στην οργάνωση και λειτουργία του το Αναβαθμισμένο Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο και Νηπιαγωγείο;
- 9) **Ποιοι είναι οι παράγοντες που εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία** του Αναβαθμισμένου Ολοήμερου Δημοτικού και Νηπιαγωγείου;
- 10) Από την αρχή του σχολικού έτους έως τώρα είναι **συστηματική η φοίτηση** των μαθητών στο ολοήμερο ή υπάρχουν μαθητές που διακόπτουν τη φοίτηση για μεγάλα χρονικά διαστήματα; (Εάν ναι, για ποιους λόγους συμβαίνει αυτό;)
- 11) **Σχεδιασμός του προγράμματος/ των δράσεων** που γίνονται στο ολοήμερο: Είναι ορθολογικός; Θεωρείτε ότι υλοποιείται αποτελεσματικά;
- 12) Σκέψεις σας όταν συγκρίνετε το **αναβαθμισμένο (16:00-17:30) με το «παλιό» (έως 16:00) ολοήμερο.**

Παράρτημα ΙΙΙ: Πίνακας Δημογραφικών Στοιχείων από Συνεντεύξεις Εκπαιδευτικών

Ερωτήσεις 1-8	Εκπαιδευτικός 1	Εκπαιδευτικός 2	Εκπαιδευτικός 3	Εκπαιδευτικός 4
1. Ηλικία (25-35, 36-45, 46-55, 56-67)	56-67	36-45	56-67	25-35
2. Φύλο	Γυναίκα	Γυναίκα	Γυναίκα	Γυναίκα
3. Επίπεδο σπουδών	ΑΕΙ/ ΤΕΙ	Μεταπτυχιακό	Μεταπτυχιακό	Μεταπτυχιακό
4. Ειδικότητα	ΠΕ60 Νηπιαγωγός	ΠΕ 79.01 Μουσικής και ΠΕ70 Δασκάλων	ΠΕ70 Δασκάλων	ΠΕ70 Δασκάλων
5. Χρόνια υπηρεσίας	38	20	37	4
6. Θέση ευθύνης	Προϊσταμένη	Αναπληρώτρια Διευθύντρια	Διευθύντρια σε Δημοτικό σχολείο	Όχι
7. Σχέση εργασίας με το ολοήμερο	Υπεύθυνη ολοήμερου	Φέτος όχι, αν και χρειάζεται πολύ συχνά να καλύπτω κενά που προκύπτουν.	Δεν έχω δουλέψει ποτέ στο ολοήμερο, αλλά έχω οργανώσει το ολοήμερο, γνωρίζω πολύ καλά πώς δουλεύει.	1 χρόνος εμπειρία
8. Πόσα τμήματα ολοήμερου και μέχρι τι ώρα αντίστοιχα λειτουργούν στο σχολείο;	2 τμήματα μέχρι τις 16:00.	3 τμήματα μέχρι τις 16:00.	Έχουμε 2 τμήματα μέχρι τις 16:00. Αρχικά είχαμε το αναβαθμισμένο μέχρι τις 17:30, τώρα όμως δεν ισχύει.	2 τμήματα μέχρι τις 16:00.

Ερωτήσεις 1-8	Εκπαιδευτικός 5	Εκπαιδευτικός 6	Εκπαιδευτικός 7	Εκπαιδευτικός 8
1. Ηλικία (25-35, 36-45, 46-55, 56-67)	46-55	36-45	46-55	56-67
2. Φύλο	Γυναίκα	Γυναίκα	Ανδρας	Γυναίκα
3. Επίπεδο σπουδών	Μεταπτυχιακό	Μεταπτυχιακό	Απόφοιτος Λυκείου	ΑΕΙ
4. Ειδικότητα	ΠΕ70 Δασκάλων	ΠΕ06 Αγγλικών	ΠΕ79.01 Μουσικής	ΠΕ70 Δασκάλων
5. Χρόνια υπηρεσίας	30	21	30	36
6. Θέση ευθύνης	Διευθύντρια	Όχι	Όχι	Διευθύντρια
7. Σχέση εργασίας με το ολοήμερο	Διδάσκω και στο ολοήμερο πολλές φορές, όχι φέτος αλλά διδάσκω και στο ολοήμερο. Πέρυσι δίδασκα.	Συμπλήρωση ωραρίου	Συμπληρώνω το ωράριό μου, με 9 ώρες εβδομαδιαίως στο ολοήμερο, πάνω από 10 χρόνια.	Δεν είναι άμεση σχέση, είμαι διευθύντρια και επιβλέπω τη λειτουργία του.
8. Πόσα τμήματα ολοήμερου και μέχρι τι ώρα αντίστοιχα λειτουργούν στο σχολείο;	3 τμήματα (1 τμήμα έως τις 15:00 και 2 έως τις 16:00).	3 τμήματα (1 τμήμα έως τις 15:00 και 2 έως τις 16:00).	3 τμήματα (1 τμήμα έως τις 16:00 και 2 τμήματα αναβαθμισμένου έως τις 17:30).	3 τμήματα (1 τμήμα έως τις 16:00 και 2 τμήματα αναβαθμισμένου έως τις 17:30).

Ερωτήσεις 1-8	Εκπαιδευτικός 9	Εκπαιδευτικός 10	Εκπαιδευτικός 11
1. Ηλικία (25-35, 36-45, 46-55, 56-67)	36-45	36-45	36-45
2. Φύλο	Γυναίκα	Γυναίκα	Γυναίκα
3. Επίπεδο σπουδών	Πτυχίο πληροφορικής	Μεταπτυχιακό	Μεταπτυχιακό
4. Ειδικότητα	ΠΕ86 Πληροφορικής	ΠΕ06 Αγγλικών	ΠΕ70 Δασκάλων
5. Χρόνια υπηρεσίας	18	14,5	15
6. Θέση ευθύνης	Όχι	Δεν έχω	Όχι
7. Σχέση εργασίας με το ολοήμερο	Εργάζομαι στο ολοήμερο μία φορά την εβδομάδα	Εκπαιδευτικός στο ολοήμερο, 2 μέρες την εβδομάδα	Συμπλήρωση ωραρίου
8. Πόσα τμήματα ολοήμερου και μέχρι τι ώρα αντίστοιχα λειτουργούν στο σχολείο;	3 τμήματα μέχρι τις 16:00	3 τμήματα μέχρι τις 16:00	3 τμήματα (1 τμήμα έως τις 15:00 και 2 έως τις 16:00).

Παράρτημα IV: Απαντήσεις των γονέων/κηδεμόνων στην 26η ερώτηση του ερωτηματολογίου της ποσοτικής έρευνας

«Με δυο λόγια πείτε μας την άποψή σας για το αναβαθμισμένο ολοήμερο (αφορά τη λειτουργία από 16:00 έως 17:30)»:

1	Ότι υπάρχει έλλειμμα υποδομών και ειδικοτήτων. Χώρος για φιλιαναγνωσία και ουσιαστικό αναστοχασμό και ξεκούραση από τη στάση ορθή γωνία σε κάθισμα.
2	Αναβαθμισμένο θεωρητικά. Πρακτικά, δεν έχει αλλάξει απολύτως, τίποτα από την προηγούμενη μορφή που είχε. Λειτουργεί μόνο για φύλαξη και τίποτε άλλο.
3	Δε νομίζω ότι είναι εύκολο τα παιδιά που ήδη είναι κουρασμένα να κάτσουν μέχρι τις 17.30.
4	Δεν έχω άποψη.
5	Δεν συμφωνώ, γιατί δεν έχει να προσφέρει στην προετοιμασία του παιδιού και θα έρχεται πάρα πολύ κουρασμένο στο σπίτι, καθώς δεν υπάρχει χώρος για ξεκούραση...
6	Δεν διαβάζουν όπως θα έπρεπε, παίζουν βαρετά παιχνίδια, κουράζονται, βασικά βοηθάει στη φύλαξη των παιδιών!
7	Ο λόγος που αποφάσισα το ολοήμερο διευρυμένο είναι η εργασία μου, στο ολοήμερο η έξτρα αυτή ώρα που μένει το παιδί απασχολείται με ωραίες δραστηριότητες και παιχνίδια με τους φίλους του. Γενικά του αρέσει, γιατί είναι μοναχοπαίδι. Οπότε στο σπίτι θα τρέξει στην τηλεόραση, αν εγώ δουλεύω, για να απασχοληθεί με κάτι. Θεώρησα ότι στο σχολείο θα περνάει καλύτερα και, όπως έχει δείξει μέχρι στιγμής, του αρέσει πολύ.
8	Επιβαρυντικό για τα παιδιά, κυρίως ψυχολογικά.
9	Θα ήθελα να ισχύσει υπό προϋποθέσεις.
10	Δεν έχει εφαρμογή στο δικό μας σχολείο.
11	Δεν έχει μείνει ποτέ το παιδί σε αυτό το ωράριο. Θεωρώ όμως ότι εξυπηρετεί εργαζόμενους γονείς και ειδικά όταν έχουν να καλύψουν μεγάλη απόσταση προς το σχολείο κατά την επιστροφή.
12	Θεωρώ ότι αν και θα βοηθήσει λόγω ωραρίου κάποιες οικογένειες, εντούτοις το παιδί δεν θα βλέπει καθόλου τους γονείς του, αλλά και θα βρίσκεται πάρα πολλές ώρες στο σχολείο. Επίσης, η κούραση στο παιδί πιστεύω ότι θα είναι μεγάλη. Είναι ένα μέτρο που εξυπηρετεί μόνο για τη διευκόλυνση των γονιών στην εργασία τους.
13	Αν δεν υπάρχει κάποιος σοβαρός λόγος, δεν θα μου άρεσε να φεύγουν τα παιδιά 17:30.
14	Δεν έχω ανάλογη εμπειρία, καθώς παίρνω την κόρη μου στις 16:00. Από σας έμαθα ότι υπάρχει και αναβαθμισμένο ολοήμερο μέχρι τις 17:30.

15	Με τον τρόπο που λειτουργεί αυτή την στιγμή, χωρίς τις απαραίτητες προδιαγραφές, είμαι κατά αυτής της απόφασης.
16	Δύσκολο να υλοποιηθεί σωστά, λόγω έλλειψης προσωπικού.
17	Το αναβαθμισμένο ολοήμερο πρόγραμμα μπορεί να λειτουργήσει εφόσον το παιδί έχει κάνει τα μαθήματα της επόμενης ημέρας. Πρέπει να λειτουργεί μόνο στην περίπτωση που έχει κάτι να προσφέρει στα παιδιά – όχι μόνο για φύλαξη. Μετά το ολοήμερο, τα παιδιά είναι συνήθως κουρασμένα και θέλουν να ξεκουραστούν στο σπίτι. Καλό είναι να έχει πρόγραμμα εξωσχολικών δραστηριοτήτων (π.χ. μουσική, ζωγραφική, χορός κλπ), όπου το μάθημα θα γίνεται κανονικά και τα παιδιά θα μπορούν να αποκτούν δεξιότητες αντίστοιχες με τις ιδιωτικές εξωσχολικές δραστηριότητες.
18	Δεν θα έπρεπε να υπάρχει.
19	Κατά τη γνώμη μου στο διάστημα αυτό θα έπρεπε να παιδιά να ετοιμαστούν για το διάβασμα της επόμενης ημέρας. Έτσι ώστε επιστρέφοντας στο σπίτι να έχουν χρόνο για αθλητικές δραστηριότητες και χρόνο να ξεκουραστούν και να παίξουν.
20	Εξυπηρετεί πολλούς εργαζόμενους γονείς.
21	Στο δικό μας σχολείο αυτό το ωράριο λειτούργησε μόνο για μια εβδομάδα και καθυστερημένα. Φυσικά και ο λόγος ήταν η μη πρόσληψη εκπαιδευτικών. Δυστυχώς, τίποτα δε λειτουργεί ποτέ σωστά. Σκέτη απογοήτευση.
22	Δεν λειτουργεί στο σχολείο μας.
23	Δε με αφορά.
24	Εξυπηρετεί τους γονείς που δουλεύουν, αλλά τα παιδιά τρέχουν μετά πανικόβλητα για εξωσχολικές δραστηριότητες, που θα μπορούσαν να γίνονται και στο ολοήμερο.
25	Απαράδεκτο.
26	Σωστή η εφαρμογή του, αλλά θέλει οργάνωση.
27	Αν δεν αναβαθμιστεί ως προς το διδακτικό κομμάτι, απλώς είναι χώρος φύλαξης.
28	Πιστεύω ότι δεν θα ωφελούσε σε κάτι τα παιδιά να κάθονται όλη μέρα στο σχολείο, παρά μόνο θα βόλευε τους γονείς που γυρνούν αργά από την δουλειά τους. Αντίθετα, τα παιδιά θα ήταν εξουθενωμένα και δεν θα είχαν κουράγιο ούτε με τα μαθήματα που είχαν αφήσει σε εκκρεμότητα να ασχοληθούν.
29	Υπό προϋποθέσεις θα μπορούσε να είναι αποτελεσματικό. Με τις παρούσες συνθήκες είναι αναποτελεσματικό ως προς την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και γίνεται μόνο φύλαξη των παιδιών των εργαζόμενων γονέων.

30	Θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμο αν μπορούσε να αντικαταστήσει εξωσχολικές δραστηριότητες όπως φροντιστήρια, έτσι ώστε οι γονείς να μην χρειάζεται να πληρώνουν γι' αυτά. Και να έχουν τα παιδιά όλη την υπόλοιπη μέρα διαθέσιμη να περνούν ευχάριστα με την οικογένειά τους.
31	Δεν το γνωρίζω γιατί τα παίρνω τα παιδιά 15:00 η ώρα, δεν έχει τύχει να τα αφήσω μέχρι τόσο αργά.
32	Δεν υπάρχει αυτή η παροχή στο σχολείο μας. εάν υπήρχε και τα παιδιά ολοκλήρωναν τα μαθήματά τους στο ολοήμερο θα ήταν πολύ καλό. Δεν έχει νόημα το ολοήμερο να λειτουργεί ως κέντρο φύλαξης.
33	Αρκετά ικανοποιητικό.
34	Δεν γνωρίζω.
35	Θα μπορούσε να ήταν πολύ αποτελεσματικό αν υπήρχαν οι υποδομές για την κάλυψη των εξωσχολικών δραστηριοτήτων των παιδιών.
36	Θεωρώ πως δεν υπάρχει αναβαθμισμένο ολοήμερο.
37	Δεν έχω γνώση, πέρα από την τυπική ανακοίνωση του σχολείου.
38	Δεν γνωρίζω, γιατί 15:00 τα παίρνω.
39	Δεν πάει, διότι την κουράζει πολύ το συνεχόμενο. Ίσως αν είχε χώρο ανάπαυσης, να πήγαινε κάποιες φορές.
40	Καθαρά φύλαξη... θα μπορούσε να είναι συγκεκριμένα εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας.
41	Θέλει πολύ δουλειά ακόμα, υπάρχουν πάρα μα πάρα πολλές ελλείψεις.
42	Τα παιδιά κουράζονται περισσότερο.
43	Για τους γονείς που εργάζονται έως τις 17.00 είναι εξυπηρετικό. Για τα παιδιά κουραστικό όμως...
44	Το χρειάζονταν οι εργαζόμενοι γονείς, όμως πιο δομημένο από άποψη μόρφωσης. Ας τα μορφώσουμε, είναι το μέλλον μας και δεν διαφαίνεται λαμπρό.
45	Επέκταση της φύλαξης και μόνο αυτό.
46	Δεν συμμετέχουν τα παιδιά μου.
47	Δεν λειτουργεί στο δικό μας σχολείο.
48	Τα παιδιά κουράζονται περισσότερο, βοηθάει όμως κυρίως γονείς που εργάζονται έως αργά, πρέπει να έχει περισσότερη οργάνωση....
49	Διευκόλυνση γονέων, κούραση παιδιών.
50	Αν δεν εργαζόμουν θα προτιμούσα να έχω τα παιδιά στο σπίτι, εκτός και αν οι δραστηριότητες κάλυπταν τις ανάγκες των παιδιών.

51	Δεν θεωρώ ότι μπορεί να προσφέρει την ποιότητα που χρειάζονται οι μαθητές εκείνη την ώρα, όσον αφορά στην επικοινωνιακή και αποτελεσματική μάθηση που χρειάζονται τα παιδιά, εκείνη την ώρα.
52	Περισσότερο.
53	Πολλές οι ώρες για ένα παιδί να μένει στο σχολείο.
54	Δεν θα το επέλεγα. Πολλές ώρες μακριά από την οικογένεια.
55	Αναγκαίο κακό, χωρίς ουσιαστική προσφορά στα παιδιά.
56	Χρειάζονται υποδομές για να υποστηριχτεί το ολόημερο σχολείο.
57	Δεν λειτουργεί.
58	Ό,τι χειρότερο έχει προωθήσει η κυβέρνηση.
59	Υπό προϋποθέσεις θα μπορούσε να εξελιχθεί σε έναν αξιόλογο θεσμό.
60	Είναι κουραστικό για το παιδί και δεν υπάρχουν υποδομές.
61	Δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές για να λειτουργήσει, οπότε είναι απαράδεκτο.
62	Απαράδεκτο.
63	Αρκετά καλύτερο από το προηγούμενο.
64	Θα πρέπει να γίνονται δραστηριότητες και όχι να είναι μόνο για φύλαξη των παιδιών.
65	Δεν έχει λειτουργήσει στο σχολείο μας.
66	Θα είναι πολύ κουραστικό για τα παιδιά, γιατί είναι πολλές οι ώρες που θα βρίσκονται στο σχολείο. Δεν θα έχουν διάθεση να ασχοληθούν με άλλες δραστηριότητες.
67	Αν λειτουργήσει σωστά, είναι μια λύση για τους εργαζόμενους γονείς, που έτσι και αλλιώς θα πρέπει να στείλουν τα παιδιά τους κάπου, μέχρι να γυρίσουν από τη δουλειά.
68	Το θεωρώ υπερβολή.
69	Πάλι καλά, γιατί προλαβαίνω οριακά την παραλαβή του, αφού σχολάω στις 16:00.
70	Εξυπηρετεί.
71	Υπερβολικό, καθώς ο χρόνος του παιδιού που θα διαθέτε σε εξωσχολικές δραστηριότητες ή στην οικογένεια θα ήταν περιορισμένος.
72	Δε θα έστελνα το παιδί μου στο αναβαθμισμένο ολόημερο από 16:00-17:30.
73	Δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές για να εφαρμοστεί στην πράξη η λειτουργία του. Ειδικά τα αγγλικά που διδάσκονται οι μαθητές από την Α' Δημοτικού, θα έπρεπε να παίρνουν πιστοποίηση από το σχολείο! Τα παιδιά αποφοιτούν και δεν γνωρίζουν να ράψουν ένα κουμπί, να φτιάξουν ένα

	φαγητό, να κάνουν διαβίωση στη φύση κατά τα πρότυπα του εξωτερικού, ποιο ολοήμερο σχολείο;
74	Πολύ κουραστικό για τα παιδιά, ειδικά τα μικρά.
75	Προχειρότητες, χωρίς κανέναν σχεδιασμό.
76	Δεν έχω άποψη, καθώς σε εμάς δεν λειτουργεί.
77	Θεωρώ ότι είναι πολύ κουραστικό έως εξαντλητικό για τους μαθητές να κάθονται τόσες πολλές ώρες στη σχολική μονάδα, χωρίς κιάλας να υπάρχουν οι σωστές υποδομές.
78	Δεν έχω άποψη, διότι δεν έχω παιδιά σε αυτό το ωράριο.
79	Εξαντλητική λειτουργία για το παιδί που μένει στον ίδιο χώρο τόσες ώρες, χωρίς καμία ωφέλεια στη νοητική, συναισθηματική, κοινωνική και αισθησιοκινητική του ανάπτυξη.
80	Νομίζω ότι είναι υπερβολικό.
81	Θα είναι πολύ κουραστικό για τα παιδιά, δε θα μπορούν να συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες.
82	Η επέκταση ωραρίου δε σημαίνει και αναβάθμιση!
83	Δεν συμφωνώ. Είναι πολλές οι ώρες στον σχολικό χώρο, πράγμα που το παιδί δεν διαθέτει πλέον καθόλου ελεύθερο χρόνο είτε για δραστηριότητες είτε για ελεύθερο παιχνίδι.
84	Θα ήθελα να αναφέρω, ότι είναι σημαντικό στο ολοήμερο να έρχονται δάσκαλοι ειδικότητας. Δεν μπορεί ένας δάσκαλος δημοτικής εκπαίδευσης να είναι μουσικός, εικαστικός, χορευτής, γυμναστής κτλ... Επίσης να υπάρχουν περισσότεροι δάσκαλοι στο ολοήμερο, ώστε να υπάρχει χρόνος ενασχόλησης με τα παιδιά όσον αφορά τη μελέτη για την επόμενη μέρα. Είναι κρίμα να ασχολούνται τα παιδιά με τα μαθήματά τους και να μην γίνεται έλεγχος από τους δασκάλους του ολοήμερου, γιατί αυτό σημαίνει πως το κουρασμένο παιδί και στο σπίτι να φτάσει, πάλι θα πρέπει να καταπιαστεί με τα μαθήματά του... Τέλος θα ήθελα να αναφέρω, ότι οι εργαζόμενοι γονείς έχουν πρόβλημα, όταν το ολοήμερο δεν λειτουργεί κατά τις σχολικές γιορτές (27 Οκτωβρίου, 17 Νοεμβρίου, 24 Μαρτίου). Καλό θα ήταν να λειτουργεί το ολοήμερο εκείνες τις ημέρες καθαρά ως φύλαξη...
85	Απαράδεκτο από κάθε άποψη! Δεν είναι αυτό που χρειάζεται η ελληνική οικογένεια.
86	Για τα παιδιά νομίζω ότι είναι κουραστικό.
87	Δεν θεωρώ ότι σε επαρχιακές πόλεις θα λειτουργήσει.

88	Το υπουργείο θα πρέπει να ξεκαθαρίσει πώς θέλει να λειτουργεί το ολοήμερο, ως φύλαξη ή ως προετοιμασία για την επόμενη μέρα, να λειτουργεί ξεχωριστά από τους δασκάλους και με τη λειτουργία του σχολείου ή ως συνέχεια του; Νομίζω ότι είναι μπερδεμένο και όχι ξεκάθαρο. Το ολοήμερο κατά τη γνώμη μου, θα πρέπει να λειτουργεί ξεχωριστά από τη λειτουργία του σχολείου, ιδιαίτερα για το διάστημα από 16:30-17:30, με δραστηριότητες, αίθουσα για το φαγητό των παιδιών και χώρο ανάπαυσης.
89	Δεν γνωρίζω αν έχει γίνει αναβάθμιση.
90	Είναι μια επιλογή για τους γονείς που εργάζονται.
91	Δεν συμμετέχω.
92	Απαραίτητο για τους εργαζόμενους γονείς, εξουθενωτικό για τα παιδιά, ειδικά σε σχολείο όπως το νηπιαγωγείο μας που δεν υπάρχει καν δυνατότητα ζεστάματος φαγητού. Μα και εξουθενωτικό γενικά να υποβάλλονται τόσες ώρες στο "κοινωνικό στρες". Εκτός από φύλαξη, θα πρέπει να μην χρειάζεται μετά το παιδί μπαλέτα κλπ. ή μελέτη στο σπίτι, δηλαδή να γίνεται σοβαρή απασχόληση σε δραστηριότητες, κι ας είναι με κάποιο επιπλέον αντίτιμο.
93	Δεν έχει εφαρμοστεί στο σχολείο μας, οπότε δεν γνωρίζω εκ πείρας. Όμως, το θεωρώ περιττό και κουραστικό το ωράριο αυτό για τόσο μικρές ηλικίες παιδιών.
94	Δεν προσφέρει σχεδόν τίποτα.
95	Με σωστούς καταρτισμένους εκπαιδευτικούς, δραστηριότητες κτλ θα μπορούσα ίσως στο μέλλον να το δω θετικά. Προς το παρόν θεωρώ ότι η δημόσια εκπαίδευση στερείται από πολλά.
96	Εκτός από την αναγκαιότητα του για τους εργαζόμενους έως αργά, γονείς, θεωρώ ότι είναι χάσιμο χρόνου για τα παιδιά που, σχεδόν, αμέσως μετά το σχόλασμα αρχίζουν τις εξωσχολικές δραστηριότητες, οπότε δεν υπάρχει καθόλου χρόνος για ξεκούραση.
97	Πιστεύω ότι δεν είναι κατάλληλο για τα παιδιά γιατί είναι πολύ κουραστικό.
98	Τα παιδιά είναι πολλές ώρες στο σχολείο χωρίς ξεκούραση και χωρίς ουσιαστική απασχόληση.
99	Κουράζονται πολύ τα παιδιά.
100	Το νηπιαγωγείο που λειτουργεί τμήμα, πάρα πολύ! Στο δημοτικό δεν υπάρχει!
101	Δεν είναι επί της ουσίας αναβαθμισμένο. Επαφίεται στην καλή θέληση και συνεργασία των εκπαιδευτικών.
102	Δε συμφωνώ, πολλές οι ώρες.
103	Δεν επαρκούν οι δάσκαλοι για τα παιδιά.
104	Δεν το ξέρω.

105	Δεν μένει χρόνος για τα παιδιά, δεδομένου ότι μετά από αυτό πάνε σερί στις εξωσχολικές δραστηριότητες. Η διεύρυνση του ολοήμερου εξυπηρετεί αποκλειστικά τους γονείς που εργάζονται. Να αναφερθεί ότι εμείς δεν στέλνουμε τα παιδιά στο ολοήμερο και οι απαντήσεις που έδωσα στηρίζονται στις γνώσεις μου για το συγκεκριμένο ολοήμερο του σχολείου και στις απόψεις μου για αυτό.
106	Απαράδεκτο να μένουν τα παιδιά 10 ώρες σ ένα σχολείο.
107	Μιάμιση ώρα παρκάρισμα ακόμα, και μιάμιση ώρα μακριά από το σπίτι του.
108	Σωστή κατεύθυνση.
109	Εξυπηρετεί εργαζόμενους γονείς. Μειώνει τον χρόνο γονέων-παιδιών. Περισσότερο χρόνο καλύπτουν στο σχολείο παρά στο σπίτι.
110	Δεν γνωρίζω, γιατί δεν λειτούργησε ποτέ στο σχολείο μας. Θεωρώ πως θα ήθελε μεγάλες αλλαγές στο πρόγραμμα και τις δομές για να μην είναι απλά κουραστικό για τα παιδιά.
111	Χρειάζεται περισσότερους εκπαιδευτικούς και δραστηριότητες.
112	Υπερβολικές ώρες.
113	Τα παιδιά κουράζονται περισσότερο. Άσκοπο το διευρυμένο ωράριο.
114	Με τις υπάρχουσες εγκαταστάσεις, την έλλειψη προσωπικού καθαριότητας και σίτισης, την έλλειψη θέρμανσης, τη μη στελέχωση από μόνιμο εκπαιδευτικό... το "αναβαθμισμένο ολοήμερο" ακούγεται σαν ανέκδοτο!
115	Τα παίρνω στις 16:00.
116	Δεν μου αρέσει. Αναγκαίο κακό για όσους γονείς εργάζονται μέχρι αργά και δεν έχουν κάποια βοήθεια.
117	Θεωρώ απαράδεκτο το αναβαθμισμένο ολοήμερο, λόγω του ότι οι συνθήκες δεν το επιτρέπουν, κουραστικό. Απλή φύλαξη δυστυχώς, κι όχι δραστηριότητες.
118	Δεν γνωρίζω, γιατί δεν το χρησιμοποιούμε.
119	Δεν συμφωνώ, γιατί τα παιδιά είναι πολλές ώρες στο σχολικό περιβάλλον κι αυτό τους κουράζει...
120	Δεν υπάρχουν ειδικότητες.
121	Δεν έχω άποψη, γιατί δεν αφήνω το παιδί.
122	Μέχρι τις 16:00 είναι αρκετά καλό. Μετά είναι κουραστικό.
123	Τα παιδιά χρειάζονται χρόνο με τους γονείς και τους φίλους τους. Όταν φεύγουν από το σχολείο στις 17:30 δεν τους μένει χρόνος. Έχουν τα διαβάσματα, τα αγγλικά – γαλλικά, τις δραστηριότητες (αθλήματα, ζωγραφική, χορός κτλ.) δεν έχουν χρόνο για παιχνίδι, για χαλάρωση με φίλους ή γονείς. Τα παιδιά είναι οι πιο σκληρά εργαζόμενοι άνθρωποι! Ξεκινούν από το σπίτι στις 7:00 και γυρίζουν πίσω στις 21:00. Για να

	<p>λειτουργήσει πραγματικά το ολόημερο, θα πρέπει να υπάρχουν υποδομές (δάσκαλοι ειδικοτήτων, κτήρια, χώροι αθλημάτων κτλ.) έτσι ώστε τα παιδιά να μη χρειάζονται εξωσχολικές δραστηριότητες ή μαθήματα ή φροντιστήρια! Τώρα είναι απλά ένα πάρκινγκ παιδιών, για να μπορούν οι γονείς να δουλεύουν περισσότερο.</p>
124	<p>Μου είναι εντελώς αδιάφορο. Προτιμώ τα παιδιά να κάνουν εξωσχολικές δραστηριότητες, ώστε να κοινωνικοποιούνται περισσότερο μέσα από την επαφή τους με παιδιά από διαφορετικά σχολεία. Επίσης είναι καλό να μην περνούν τη μέρα τους ως τις 17:30 σε ένα κτίριο που, στην πλειοψηφία τους, δεν έχει και την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή.</p>
125	<p>Ούσα μόνιμη εκπαιδευτικός σε δημόσιο δημοτικό σχολείο και μητέρα παιδιών σε δημόσιο δημοτικό και νηπιαγωγείο μεγάλης πόλης, δυστυχώς επιβεβαιώθηκαν οι υποψίες μου περί μεγάλης φούσκας με πολλές κρατικές υποσχέσεις, που στην πράξη γελοιοποιούν περισσότερο το επάγγελμα του εκπαιδευτικού και του ποιοτικού χρόνου των μαθητών, με αποκορύφωμα την τοποθέτηση των αναπληρωτών εκπαιδευτικών ειδικοτήτων που καλούνται να πληρώσουν μετακινούμενοι σε τρία ή τέσσερα σχολεία που δεν διαθέτουν πετρέλαιο, πόσο μάλλον εργαστήρια και εξοπλισμό, τα τάματα της κυβέρνησης.</p>
126	<p>Θεωρώ ότι το αναβαθμισμένο ολόημερο δεν προσφέρει κάτι στα παιδιά.</p>
127	<p>Όπως γνωρίζετε, μικρό πλήθος γονέων είναι αυτό που επιστρέφει στο σπίτι του στις 15:30, ώστε να παραλαμβάνει το παιδί του στις 16:00. Επομένως, συμφωνώ με την επέκταση του ωραρίου. Θα εξυπηρετούσε και θα γλίτωνε πολλά λεφτά από τους γονείς.</p>
128	<p>Είναι απαραίτητο.</p>
129	<p>Εξυπηρετεί τους γονείς που εργάζονται ως αργά, δεν προσφέρει κάτι περισσότερο στα παιδιά.</p>
130	<p>Είναι αντιπαιδαγωγικό να βρίσκεται ένα παιδί στον ίδιο χώρο χωρίς καν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τόσες ώρες...</p>
131	<p>Θεωρώ χρήσιμο να εμπεριέχει δομημένο πρόγραμμα μελέτης και δραστηριοτήτων και να μην είναι απλά υπηρεσία φύλαξης. Το παιδί που γυρίζει σπίτι στις 17:30 θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει τη μελέτη των μαθημάτων του, ώστε να έχει χρόνο να περάσει με την οικογένειά του.</p>
132	<p>Ακατάλληλο για παιδιά νηπιαγωγείου και των πρώτων τριών τάξεων Δημοτικού.</p>
133	<p>Δεν έχω άποψη γιατί δεν εφαρμόζεται στο σχολείο μας.</p>
134	<p>Είναι φοβερά κουραστικό για ένα μικρό παιδί. Διαφωνώ ως προς τη χρησιμότητά του. Δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις για τη σωστή λειτουργία του.</p>

135	Το αναβαθμισμένο ολοήμερο αφορά τους γονείς που εργάζονται έως αργά. Εγώ προσωπικά δε συμφωνώ να παραμένει ένα παιδί τόσες ώρες στο σχολείο, είναι κουραστικό και "χάνει" οικογενειακές και εξωσχολικές δραστηριότητες που δεν μπορεί να καλύψει το ολοήμερο.
136	Είναι απαγορευτική η εφαρμογή του προγράμματος χωρίς τους απαραίτητους χώρους, υποδομές και μόνιμο εκπαιδευτικό προσωπικό, που να γνωρίζει τα παιδιά και να προσφέρει ουσιαστική εκπαίδευση (πχ. συστηματική και οργανωμένη εκμάθηση ξένων γλωσσών), χωρίς να επαναλαμβάνονται κάθε χρόνο τα ίδια.
137	Δεν γνωρίζω.
138	Δεν συμφωνώ να κάθονται τα παιδιά τόσες πολλές ώρες στο σχολείο!
139	Το αναβαθμισμένο ολοήμερο θα ήταν πετυχημένος θεσμός αν η Πολιτεία διέθετε κονδύλια για τη σωστή λειτουργία του (χώροι ανάπαυσης, σίτισης, εργαστήρια) και με στόχο την απαλλαγή των οικογενειών από το οικονομικό φορτίο των εξωσχολικών δραστηριοτήτων (ξένες γλώσσες, πολιτιστικές/καλλιτεχνικές/αθλητικές δραστηριότητες).
140	Με τις τωρινές συνθήκες θα είναι μια φυλακή για τα παιδιά.
141	Θα μπορούσε να λειτουργήσει αν πραγματικά το κράτος ήθελε να το στηρίξει!
142	Με ποιες δραστηριότητες, με ποιους δασκάλους, με ποιους χώρους ανάπαυσης μπορεί να υπάρξει σχολείο μέχρι τις 17:30;
143	Είναι παρά πολλές οι ώρες που μένουν τα παιδιά στο σχολείο και το μόνο που γίνεται αρκετά καλά είναι η μελέτη των μαθημάτων. Οι άλλες ειδικότητες απλά κάνουν φύλαξη, δυστυχώς... Το ίδιο όμως γίνεται και στο πρωινό ωράριο. Οι δάσκαλοι τρέχουν και δεν φτάνουν και οι υπόλοιποι...
144	Στο σχολείο μας υπάρχει η δυνατότητα ακόμη κι αν κάποιος δεν έχει επιλέξει το αναβαθμισμένο ολοήμερο εάν συμβεί κάτι έκτακτο (π.χ. χρειαστεί να αργήσει στη δουλειά) να μπορεί να αφήσει το παιδί του ως τις 17:00. Αυτό σε συνεννόηση με τον διευθυντή και πάντα σε έκτακτη περίπτωση.
145	Απαιτείται ενίσχυση της στελέχωσης σε εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων, ώστε να αναπτυχθεί ένα δομημένο πρόγραμμα προς όφελος των παιδιών, για την πολύπλευρη κάλυψη της γνώσης, σε συνέχεια της εκπαιδευτικής δραστηριότητας του σχολικού ωραρίου.
146	Δεν μπορεί να λειτουργήσει σε μια μικρή πόλη. Το αναβαθμισμένο ολοήμερο είναι μόνο για την Αθήνα.
147	Εφόσον μπορώ να παραλάβω το παιδί στις 15:00, θεωρώ ότι δεν θα το άφηνα ποτέ τόσο πολύ στο σχολείο, αφού δεν βοηθούν οι εγκαταστάσεις και οι δραστηριότητες που προσφέρει.

148	Είναι βοήθεια για γονείς που σχολάνε αργά, αλλά απ' την άλλη παραπάνω κούραση για παιδιά.
149	Θα μπορούσαν να κάλυπταν μια εξωσχολική δραστηριότητα.
150	Σύμφωνα με τις παρούσες συνθήκες, κακώς υπάρχει. Είναι πολύ κουραστικό στους ίδιους χώρους που διαβάζει ο μαθητής, να τρώει και να προβαίνει και σε άλλες δραστηριότητες. Έλλειψη αιθουσών, εξοπλισμού, χώρων ανάπαυσης. Η έλλειψη του χώρου ανάπαυσης εξουθενώνει τα παιδιά και τα κάνει πιο νευρικά.
151	Δεν μου αρέσει σαν ιδέα. Εξυπηρετεί μόνο τους εργαζόμενους γονείς. Οι υπόλοιποι που σχολάμε νωρίτερα, θέλουμε τα παιδιά μας στο σπίτι.
152	Το θεωρώ εξαντλητικό για το παιδί, το οποίο γυρίζοντας σπίτι πρέπει να διαβάσει τα υπόλοιπα μαθήματα, να πάει σε μια ξένη γλώσσα ή σε κάποια άλλη δραστηριότητα.
153	Είναι οκ για όσους γονείς εργάζονται μέχρι αργά.
154	Αυτό δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα....
155	Είναι χώρος φύλαξης των παιδιών. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί, ενώ έχουν τη διάθεση, δεν μπορούν να κάνουν σωστά τη δουλειά τους εξαιτίας των πολλών μαθητών και της έλλειψης κατάλληλων αιθουσών και υλικοτεχνικής υποδομής.
156	Δεν μας αφορά, διότι το παιδί είναι στο Νηπιαγωγείο έως τις 16:00.
157	Θα υπήρχε λόγος ύπαρξης, αν υπήρχαν και οι σωστές προϋποθέσεις για το συγκεκριμένο ωράριο.
158	Δεν έχω άποψη, διότι το παιδί μου δεν μένει στο ολόημερο.
159	Τα παιδιά αδυνατούν να παρακολουθήσουν το πρόγραμμα λόγω κούρασης. Κατά τη γνώμη μου, το πρόγραμμα θα έπρεπε να περιλαμβάνει αποκλειστικά αθλητικές δραστηριότητες, εικαστικά, μουσική ή θεατρικό παιχνίδι για να εγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών, κυρίως αυτών που βρίσκονται στην ηλικία των 5 έως 9 ετών.
160	Δεν λειτούργησε, λόγω έλλειψης συμμετοχής στη δική μας σχολική μονάδα.
161	Θεωρώ ότι αν δεν ληφθούν μέτρα προς την καλυτέρευση του συστήματος γενικότερα, δεν υπάρχει λόγος για διεύρυνση ωραρίου.
162	Αφορά μαθητές που οι γονείς τους είτε εργάζονται, είτε αφήνουν τα παιδιά γιατί το οικογενειακό περιβάλλον είναι υποβαθμισμένο. Τα παιδιά είναι διαφορετικών ηλικιών και δυνατοτήτων. Γίνεται φύλαξη, δεν αποτελεί εκπαιδευτικό περιβάλλον. Δεν είναι διόλου αναβαθμισμένο το ολόημερο. Δεν υπάρχουν υποδομές για αυτή τη λειτουργία, αν και υπάρχει προσωπικό εκπαιδευτικό.
163	Πολλές οι ώρες για τα παιδιά. Καλό για κάποιους γονείς που εργάζονται.

164	Διαφωνώ! Το παιδί πρέπει να νοιώσει την αγάπη και θαλπωρή της οικογένειας! Αρκεί το ολοήμερο! Θεωρώ εγκληματικό το καμουφλαρισμένο «αναβαθμισμένο»... Το παιδί πρέπει να ζει το σπιτάκι του με τους γονείς του! Να πάρει αγάπη και να δώσει αγάπη! Το αποτέλεσμα θα είναι μακροχρόνιο! Θα στήσουν κοινωνία τα παιδιά μας! Ποια κοινωνία; Χωρίς ανθρωπίνες αλληλεπιδράσεις; Ποιος πρώτα θα τα διαπαιδαγωγήσει; Οι γονείς και κατόπιν άμεσα οι δάσκαλοι! Ο χρόνος του σπιτιού, με τους γονείς και τα αδερφάκια είναι η αιώνια παρακαταθήκη στην ψυχοσωματική οντότητα του παιδιού μας!
165	Δεν χρειάζεται μέχρι τόσο αργά. Μέχρι τις 15.00 είναι αρκετό. Μετά δεν υπάρχει η κατάλληλη υλικοτεχνική στελέχωση των σχολείων, ούτε οι χώροι για ξεκούραση, οπότε τα παιδιά πρέπει να επιστρέφουν σπίτι για ξεκούραση!
166	Καλό για όσους δουλεύουν.
167	Φαντάζομαι πως θα είναι χρήσιμο μόνο στις περιπτώσεις γονέων οι οποίοι αδυνατούν να βρίσκονται στο σπίτι με τα παιδιά τους. Σε κάθε άλλη περίπτωση, στερεί σημαντικό χρόνο από την επικοινωνία μίας οικογένειας. Η απουσία επίσης των παιδιών από το σπίτι για τόσες ώρες καθημερινά, σίγουρα θα προκαλέσει κούραση και έλλειψη διάθεσης να πάνε στο σχολείο.
168	Δε γνωρίζω.
169	Είναι εξυπηρετικό για τους γονείς που δεν μπορούν να παραλάβουν τα παιδιά τους νωρίτερα, δεν προσφέρει κάτι περισσότερο.
170	Μπορεί να είναι χρήσιμο το νέο ωράριο για πολλούς γονείς. Τα παιδιά επίσης θα έχουν νέες δράσεις.
171	Δε λειτούργησε λόγω έλλειψης παιδιών. Δε θα το πήγαινα γιατί θα ήταν πολλές οι ώρες (μακριά μας, κλεισμένο εκεί, μακριά από το σπίτι, κούραση, έλλειψη χρόνου για δραστηριότητες στο σπίτι κλπ.). Ίσως 2-3 φορές τη βδομάδα αν έκαναν κάτι ενδιαφέρον. Όμως το πρόγραμμα δραστηριοτήτων που έδωσαν δεν μας κάλυψε, ούτε σε ποικιλία, ούτε σε ενδιαφέρον, ούτε σε καταρτισμένο προσωπικό, ούτε σε σιγουριά από μέρους του σχολείου του τί θα γινόταν τελικά.
172	Προσωπικά δεν το προτίμησα, είναι πολλές οι ώρες για να λείπει ένα παιδί από το σπίτι. Είναι πολύ κουραστικό για τα παιδιά, εφόσον δεν υπάρχει χώρος ανάπαυσης. Και αφού η εργασία που κάνω μου επιτρέπει να τα πάρω νωρίτερα, δε βρίσκω τον λόγο να αφήσω όλη μέρα τα παιδιά μου στο σχολείο!
173	Προσωπικά δεν αφήνω τα παιδιά μου στο ολοήμερο για έναν και κύριο λόγο: για να τα προετοιμάσω για την επόμενη μέρα χρειάζεται να μάθω πρώτα εγώ τα μαθήματα τους και να τους τα εξηγήσω ξανά. Αυτό μας παίρνει όλο το απόγευμα. Εκτός από αυτό, δουλεύουμε τόσο πολύ, που πλέον δεν μπορούμε να προσφέρουμε στα παιδιά μας έστω μια βόλτα στο πάρκο. Εάν τα σχολεία μας πρόσφεραν τη δυνατότητα ώστε τα παιδιά να μην διάβαζαν τα

	απογεύματα, σίγουρα θα είχαμε περισσότερα ευτυχισμένα παιδιά και γονείς οι οποίοι δεν θα ένοιωθαν ότι δεν είναι αρκετοί για τα παιδιά τους.
174	Δε νομίζω ότι θα βοηθήσει τα παιδιά, γιατί δεν υπάρχουν χώροι ξεκούρασης.
175	Απαράδεκτη ενέργεια σε σχολεία χωρίς υποδομές. Εξαντλητικό για τα παιδιά, διάλυση του θεσμού της οικογένειας.
176	Μέχρι τις 16:00 καλά είναι, όχι παραπάνω.
177	Η λειτουργία του αναβαθμισμένου ολοήμερου, αλλά και του ολοήμερου γενικότερα, είναι ελλιπής καθώς δεν υπάρχει κατάλληλος εξοπλισμός, υποδομές και επαρκές εκπαιδευτικό προσωπικό. Δε δίνεται η ανάλογη βαρύτητα στην παιδαγωγική του αξία και στη συμβολή του στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών.
178	Ο όρος "αναβαθμισμένο" είναι προκλητικά ατυχής. Πρόκειται για προέκταση του σχολικού ωραρίου, χωρίς κανένα όφελος για τους μαθητές. Τα οφέλη δυστυχώς του προγράμματος είναι για τους πολιτικούς...
179	Επιμήκυνση του ωραρίου του ολοήμερου σχολείου, δίχως τις απαραίτητες κτιριακές υποδομές, στελέχωση τμημάτων και εμπλουτισμό προγράμματος. Μόνο αναβαθμισμένο δεν είναι δυστυχώς. Οποιαδήποτε αναβάθμιση παραμένει ακόμα στα χαρτιά και στη σφαίρα της φαντασίας των ιθυνόντων.
180	Ανούσιο.
181	Ακατόρθωτο. Δεν υπάρχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις, υποδομή και προσωπικό, ώστε να λειτουργήσει ένα πρόγραμμα έως τις 17:30.
182	Δεν υπάρχουν υποδομές στα ελληνικά σχολεία για να γίνει κάτι τέτοιο
183	Υπερβολικό να μένουν τα παιδιά τόσες ώρες στο σχολείο.
184	Μέχρι 16:00 είναι καλά.
185	Είναι πολλές οι ώρες για να μένουν τα παιδιά πολλές ώρες στο σχολείο.
186	Δεν συμφωνώ.
187	Δεν με αφορά.
188	Απαράδεκτο να γίνεται με τέτοια προχειρότητα. Στέγαση δεν υπάρχει, θέρμανση το ίδιο. Χωρίς σχεδιασμό, χωρίς τίποτε. Μακάρι να μπορούσαμε να γυρίζουμε στο σπίτι μας το μεσημέρι, να τρώει όλη η οικογένεια μαζί.
189	Δεν συμφωνώ. Για ένα παιδί είναι πάρα πολλές ώρες παραμονής στο σχολείο.
190	16:00-17:30, απλά τραγικό. Τα αφήνω από ανάγκη. Τα παιδιά είναι ήδη πολύ κουρασμένα. Κρίμα για την κοινωνία ολόκληρη.

191	Σκοπός του διευρυμένου ολοήμερου, είναι η φύλαξη των παιδιών για να δουλεύουν περισσότερο οι γονείς ή για να μένουν περισσότερο χρόνο στο σχολείο τα "δύσκολα" παιδιά.
192	Είναι όλο λάθος εξ' αρχής. Δεν υπάρχουν υποδομές για να μπορέσει να λειτουργεί όπως πρέπει. Είναι κρίμα για αυτά τα παιδιά που κάθονται τόσο αργά. Εγώ κρίνω απ' τα δικά μου παιδιά που τα παίρνω στις 15:00, επειδή είμαι εργαζόμενη και είναι ήδη πάρα πολύ κουρασμένα. Έχουν πολύ φόρτο εργασίας στο σπίτι κι επίσης έχουν τα απογεύματα ή αγγλικά ή δραστηριότητα. Οπότε εγώ πρέπει από τις 15:00 ως τις 20:30 που κοιμούνται, να τα έχω διαβάσει, να τα έχω πάει στις δραστηριότητες κτλ. Αφού πολλές φορές διαβάζουμε και μετά τις 19:30 που επιστρέφουν, γιατί δεν προλάβαμε να βγάλουμε την ύλη. Σκέψου να μένανε κι ως τις 17:30. Δυστυχώς δεν προλαβαίνουν να παίζουν καθημερινά παρά μόνο το Σαββατοκύριακο. Κουρασμένα παιδιά είναι αυτά της νέας γενιάς και θα είναι και κουρασμένοι ενήλικες. Κρίμα, αυτό το παιδαγωγικό σύστημα πρέπει να αλλάξει. Άπειρες φωτοτυπίες έχουν τικάρει τα συρτάρια από τέτοια γνώση.
193	Διαφωνώ με τη λειτουργία του αναβαθμισμένου ολοήμερου γιατί αφαιρεί χρόνο πολύτιμο από την επαφή της οικογένειας.
194	Όσο λειτουργεί ως φύλαξη παιδιών, δεν προσφέρει τίποτα στα παιδιά.
195	Μια επικοινωνιακή φούσκα, κενή περιεχομένου, που ωθεί τους εκπαιδευτικούς στην απλήρωτη εργασία και τους μαθητές σε δραστηριότητες που επελέγησαν τυχαία ή με λάθος κριτήρια από το σχολείο. Για να πραγματοποιηθεί σωστά πρέπει να προσληφθούν εκπαιδευτικοί, να οριστούν επίσημα οι δραστηριότητες, ώστε να υπάρχει δυνατότητα επιλογής από παιδιά και γονείς.
196	Κανονικά θα έπρεπε να υπάρχει μέριμνα για τις οικογένειες για να βλέπουν περισσότερο τα παιδιά τους και όχι να τα αφήνουν περισσότερο στο σχολείο. Ειδικά σε ένα σχολείο που δεν έχει ούτε τα βασικά για τα παιδιά. Θα πρέπει να εστιάσουν στην οικογένεια και μετά στον εξοπλισμό των σχολείων, και όχι στην χωρίς λόγο παραμονή των παιδιών στο σχολείο.
197	Κακό.
198	Δεν υπάρχει αυτό το ωράριο στα σχολεία των παιδιών μου.
199	Δεν εφαρμόζεται στο σχολείο μας.
200	Αν απλά γίνει επέκταση του ωραρίου του ολοήμερου χωρίς καμία άλλη αναβάθμιση του σχολείου, ως προς εξοπλισμό και εκπαιδευτικούς, τότε είναι ένα απλό ανούσιο "παρκάρισμα". Τα παιδιά θα είναι αποκομμένα από την αγάπη και τις ώρες φροντίδας που θα πρέπει να μοιράζονται με την οικογένεια τους σε αυτές τις τρυφερές ηλικίες προσχολικής ηλικίας και δημοτικού. Χρειάζεται να αλλάξει η Ποιότητα πάνω από όλα των ολοήμερων.

201	Κανένα σχολείο, στην Ελλάδα τουλάχιστον, (ή ελάχιστα) δεν έχει τις προϋποθέσεις και τον απαραίτητο εξοπλισμό, τις υποδομές για να λειτουργήσει σωστά το ολοήμερο σχολείο μέχρι τις 16:00. Πόσο μάλλον μέχρι τις 17:30 και φυσικά ανθρώπινο δυναμικό διορισμένο και σταθερά στη θέση του...θα μπορούσα να γράφω πολλές σειρές...
202	Διαφωνώ.
203	Το θεωρώ υπερβολικό και κουραστικό για τα παιδιά.
204	Συμφωνώ μόνο εφόσον οι γονείς εργάζονται μέχρι εκείνη την ώρα και δεν υπάρχει άλλη λύση για την φύλαξη των παιδιών.
205	Δεν λειτουργεί στο δικό μας σχολείο.
206	Θεωρώ ότι δεν προσφέρει τίποτα στα παιδιά, πέρα από φύλαξη. Αντίθετα, τα παιδιά κουράζονται αρκετά.
207	Λειτουργεί χωρίς καν τις βασικές υποδομές. Το 17.30 εξυπηρετεί γονείς που εργάζονται οι οποίοι το επιλέγουν ως έσχατη λύση μην έχοντας άλλη επιλογή. Προσωπικά το θεωρώ απάνθρωπο να αφήσω το παιδί μου στο ολοήμερο μέχρι τις 17.30 υπό αυτές τις συνθήκες. Το ολοήμερο στα δημοτικά δεν έχει λειτουργήσει ποτέ ως τώρα όπως θα έπρεπε. Επιβάλλεται πραγματική αναβάθμιση .
208	Το θεωρώ παιδοφύλαξη, χωρίς νόημα και μόνο αναβαθμισμένο δεν είναι. Τα παιδιά κουράζονται πολύ τόσες ώρες στο σχολείο!
209	Δεν έχει λόγο ύπαρξης.
210	Άψογο.
211	Δεν λειτουργεί!
212	Δεν μπορώ να εκφέρω άποψη, γιατί δεν μένει το παιδί μέχρι εκείνη την ώρα.
213	Πολύ καλό και ωραίες δραστηριότητες.
214	Δεν το έχω χρησιμοποιήσει, γιατί μετά τις 16.00 ξεκινούν οι δραστηριότητες και οι ξένες γλώσσες.
215	Δεν είμαι υπέρ της άποψης αυτής, καθώς έτσι το παιδί επιστρέφει σπίτι έξι παρά το απόγευμα, με αποτέλεσμα, αν κάνει και έξω σχολικές δραστηριότητες, να μην έχει τόσο χρόνο με τους γονείς.
216	Δεν νομίζω ότι εξυπηρετεί κανέναν. Με αυτό, δεν υπάρχει χρόνος ανάμεσα σε γονιό και παιδί.
217	Μακάρι να αναβαθμιστεί σε όλα σχολεία της χώρας. Γιατί θα βοηθήσει σε πολλά επίπεδα παιδιά και οικογένειες.
218	Παραλαμβάνουμε το παιδί στις 16:00.
219	Υπερβολικά πολλές ώρες μακριά από το σπίτι. Λήψη μέτρων για εργαζόμενες μητέρες και επέκταση του ολοήμερου

220	Φύλαξη παιδιών που οι γονείς δουλεύουν.
221	Δεν λειτουργεί.
222	...
223	Φύλαξη των μαθητών που οι εκπαιδευτικοί, χωρίς βοήθεια και "εργαλεία", με το φιλότιμό τους, προσπαθούν να το κάνουν δημιουργικό.
224	Δεν το κρίνω απαραίτητο.
225	Πολλές ώρες για τα παιδιά, σημαντική βοήθεια για τους γονείς που εργάζονται ως αργά.
226	Δεν μπορεί να υποστηρίξει τόσες ώρες για να περάσει την μέρα του ένα παιδί.
227	Δεν έχω γνώμη.
228	Είμαι πάρα πολύ ευχαριστημένη από τους εκπαιδευτικούς πραγματικά! Την παίρνω διαβασμένη, που ούτε από το κέντρο μελέτης δεν ήταν. Για εμένα ήταν σωτήριο να υπάρξει αναβαθμισμένο ολόημερο, εξαιτίας της εργασίας μου!
229	Δεν λειτούργησε.
230	Δεν το χρησιμοποιώ.